

קלקראת שבת מלאכתא

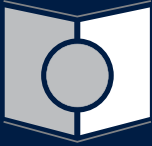
Dirshu

דרשן ד' ועוזן

קרן עולמית לחיזוק
ועידוד לימוד התורה

אוגדן עלוני השבת

חג הפסח

Dirshu
דרשו' ד' ועזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

לקראת שבת מלכתא

לקבלת הגליון למייל: dirshu@dirshu.co.il

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 323

פנינים לחג הפסח

תפסתי בידי את הזקן שלי שכבר היו בו יותר מכמה שערות שיבה, ואמרת בניגון מיוחד: "ילדים יקרים, ילדים חביבים, אתם רואים את הזקן הזה? אתם רואים שיש לי כבר זקן לבן??? אתם יודעים מה אני הולך לעשות היום??? היום אני אשב על יד אבא שלי בליל הסדר, ואני אשאל אותו בקול מתחנן: אבא יקר, טאטע לעבן, אני רוצה לשאול אותך 4 שאלות

שיחה מלאת הוד, שזכינו לשמוע מפי הגה"צ המקובל רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א, במיוחד לקוראי 'לקראת שבת', כהכנה נפלאה לפני 'ליל הסדר'

יעקב א. לוסטיגמן

שבועות אחדים לפני חג הפסח, ביקשנו לשוחח עם הגאון המקובל הרה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א, כשברצוננו לשמוע מפיו דברי הדרכה והכנה לליל הסדר, ובמיוחד בנושא 'הגדת לבנך'.

"אכן זכינו שפתח הרב שליט"א והחל לשפוע מאמרים, ווארטים, סיפורים ומשלים, כמעין המתגבר, עד כדי כך שהספיקו הדברים לפרנס כמה וכמה מאמרים, אבל את עיקר הדברים שמרנו למאמר של הגליון הנוכחי היוצא לכבוד חג הפסח עצמו, ואנו ממליצים לכל הורה, אב או אם, לקרוא את הדברים לפני התקדש החג, כי הם אכן נוסכים בעצמותיו של הקורא חיוק מיוחד ונפלא לפני ליל הסדר, לקראת קיומה של המצווה החשובה אותה אנו זוכים לקיים פעם אחת בשנה בשעה שמצה ומרור מונחים לפנינו, מצוות "והגדת לבנך".

"ליל הסדר מתקרב", אומר לנו הגה"צ שליט"א כשרטט של התרגשות נשמע בקולו, "אנחנו עומדים לקיים מצוות אכילת מצה, מרור, כרפס, אפיקומן, כל כך הרבה מצוות!

"בספר 'עבד המלך' הוא מביא שעשה חשבון ומצא שבלייל הסדר אנחנו מקיימים 82 מצוות! כל פעם שמרימים את המצה, מסירים את הכיסוי, מכסים בחזרה, מרימים את הכוס ומניחים אותה, זה לא סתם, זה לקיים הלכה. כל פעולה כזאת היא מצווה בפני עצמה.

"זה נותן לנו איזשהו קצה של אחיזה בהבנה מה זה אומר ליל הסדר. צריכים לכוון בכל פעולה שעושים בלילה הקדוש והנשגב הזה, שאנחנו עושים אותה לשם מצווה, כדי לקיים את רצון הבורא כפי שהורו לנו חז"ל הקדושים וכפי שפסקו גדולי הפוסקים לאורך הדורות איך צריך יהודי להתנהג בליל הסדר.

"אמר לי פעם יהודי אחד שליל הסדר מתקרב והוא לא מרגיש שום התרגשות או התלהבות. הוא הולך לשבת ולעשות כל מה שכתוב

המשך בעמוד 26

לקחתי את הדף מידי מרן וחשכו עיני. 4 מיליון דולרים??? אוי ואבוי, זה סכום אגדי, אין סיכוי בעולם שהוא ייתן לי כזה סכום, אדרבה, המכתב של מרן עלול רק להכעיס אותו ולהרחיק ממני את התרומה. איך אפשר לבוא לאדם ולבקש ממנו כזה סכום? "אמרתי למרן שאני מבקש שיתקן את המכתב או יכתוב אחד חדש, רבינו הגר"ח לא הסכים: "כך יצא משמים" ענה

שיחה מיוחדת במינה מפי הגאון רבי שלום בער סורוצקין שליט"א, על מרן שר התורה מרן הגר"ח קנייבסקי זיע"א

צוות 'לקראת שבת'

הספדים רבים נאמרו אחר מיטת קדשו של רבן של כל בני הגולה מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי זיע"א, כל אחד והתיאור של מרן זיע"א מנקודת המבט שלו.

אחד ההספדים שתפסו במיוחד את תשומת הלב של צוות 'לקראת שבת', היה זה שנאמר מפיו של הגאון רבי שלום בער סורוצקין שליט"א ראש מוסדות 'עטרת שלמה' הידועים לשם ולתהילה. השיחה כולה שנאמרה בידיש, בבורו פארק, ומתפרסמת ב'קול הלשון', ותורגמה ללשון הקודש בתרגום חופשי על ידי צוות 'לקראת שבת'.

"אני רוצה להתחיל את דברי עם סיפור אישי שבו מעורבים גם מרן שר התורה וגם מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל. "היה זה בערב ראש השנה, נכנסתי אל מרן הרב שטיינמן להתברך מפיו בברכת השנים, וכשפירטתי את בקשותי אמרתי בין היתר שאני מבקש שאזכה שלפחות אחוז אחד בודד מתוך הפעולות שאני עושה להגדיל תורה ולהאדירה, יהיה לשם שמים. אחוז אחד לשם שמים. "מרן הגראי"ל נעץ בי מבט מחויך ואמר לי: "שלום בער, אחוז אחד זה יותר מדי".

עברו כמה חודשים ובתקופת חנוכה נכנסתי לבית קדשי הקדשים בבית הגדול ברחוב רשב"ם, ביתו של מרן שר התורה. בהגיעי לשם יצא תלמיד חכם אחד, מבאי הבית, ואמר לי שבלייל אמש, היה זה מוצאי שבת, דיברו שם עם מרן שר התורה על ההצלחה הגדולה של מוסדות 'עטרת שלמה' שבראשותי, עם מספר גדול כל כך של לומדים ופעילות הולכת ומתגברת בסייעתא דשמיא.

"הם שאלו מה הפשט בזה, למה דווקא ב'עטרת שלמה' מצליחים לגייס סכומים גדולים כל כך יותר מכל מוסד אחר?

"זה אומר בכה וזה טוען בכה, אבל מרן הגר"ח נענה ואמר: "הפשט הוא משהו אחר, שלום בער, הוא עושה כל מעשיו לשם שמים, ולכן יש לו כזאת הצלחה".

"דברי מרן שר התורה עמדו לכאורה בסתירת מוחלטת לדברי מרן ראש הישיבה, ואני הקטן עמדתי בתווך ושמרתי את הדברים לביורר בהזדמנות המתאימה.

"עברו כמה חודשים נוספים, והתחלתי לעבוד על גיוס תרומה גדולה מאוד מיהודי עשיר כלשהו. היה ברור שאם אביא לו מכתב ממרן שר התורה שבו הוא מבקש ממנו לעמוד על ימיני ולסייע לי, תהיה לזה השפעה גדולה. אותו יהודי רצה ברכה ממרן על שני עניינים: היתה לו בת נשואה כבר שבע שנים ולא זכתה לילדים, וכן היה לו איזה עסק שהוא ניסה למכור במחיר הגון ללא הצלחה.

"נכנסתי למרן שר התורה, וביקשתי מכתב עם ברכה בעניינים אלו. מרן ביקש דף ועט וכתב לפלוני אלמוני, מוסדות 'עטרת שלמה' צריכים עזרה ואני מבקש שתיתן להם תרומה של ארבעה מיליון דולרים. ארבעה מיליון!!! בתמורה מברך רבי חיים את התורם שיזכה למכור את העסק שלו ושבתו תפקד בזרע של קיימא במהרה.

"לקחתי את הדף מידי מרן, קראתי את הכתוב וחשכו עיני. ארבעה מיליון דולרים??? אוי ואבוי, זה סכום אגדי, אין סיכוי בעולם שהוא ייתן לי כזה סכום, אדרבה, המכתב של מרן עלול רק להכעיס אותו ולהרחיק ממני את התרומה. איך אפשר לבוא לאדם ולבקש ממנו כזה סכום?

"אמרתי למרן שזה יותר מדי, אני מבקש שיתקן את המכתב או יכתוב אחד חדש, ועכשיו יעמיד את הסכום על מיליון דולרים לכל היותר, כי ארבעה מיליונים זה לא הגיוני..."

"רבינו הגר"ח לא הסכים: "כך יצא משמים", אלו המילים שהוא ענה לי, ובכך הסתיימה השיחה.

"יצאתי עם מכתב שהיה נראה לי בלתי שימושי בעליל. איך אני יכול לשלוח את זה לתורם פוטנציאלי ולהרגיז אותו כל כך?... חשבתי מה אפשר לעשות, אני לא יכול להתווכח עם מרן שר התורה, ואם אין לי מכתב אחר ממנו התרומה הולכת לאבדון, קיוויתי להשיג פה מיליון דולר להחזקת תורה..."

"ואז נפל לי רעיון נפלא... הרי מרן שר התורה מעריך עד מאוד את דבריו של מרן ראש הישיבה. אני אגש למרן הגרא"ל, אראה לו את המכתב ואסביר לו את העניין. הוא בטח יעזור לי ויבקש ממרן הגר"ח לכתוב מכתב אחר.

"נכנסתי לרב שטיינמן ואמרתי לו, רבינו הקדוש, רבי חיים לא יודע מה זה צורתא דזווא, הוא חושב שארבעה מיליון דולרים זה סכום שאפשר לבקש כתרומה... צריכים להוריד את המכתב הזה לקרקע המציאות ולבקש מרבי חיים שיכתוב מיליון דולרים. אמרתי את זה למרן הגר"ח עצמו והוא אמר לי שזה משמים יצא ככה.

"מרן הגרא"ל עצר אותי ואמר לי: "תגייד לי מה היה הנוסח המדויק של דברי רבי חיים". אמרתי לו שרבי חיים אמר "ככה יצא משמים". "אמר לי מרן הגרא"ל, רבותי, תשמעו את הדברים של מרן זצ"ל, פחד פחדים!!! הוא אמר לי ככה: "כבר 30 שנה אני בודק את רבי חיים, וברור אצלי שכל מילה שיוצאת מפיו, מכבדים אותה בשמים. כל מילה שלו מכבדים בשמים!".

"אם הוא אמר שככה יצא משמים, אז ככה יצא משמים, תשאיר את המכתב כמו שהוא ותשלח לאותו תורם. אי אפשר לשנות את זה, אם ככה יצא משמים! אבל תגייד לרבי חיים שאני ביקשתי שיוסיף ברכה שיהיה לתורם נחת מהילדים".

"אני שמעתי את דברי מרן הגרא"ל, ואמרתי לו שאני מבקש לשאול שאלה קשה. הרי מרן ראש הישיבה אומר שמכבדים את דברי מרן הגר"ח בשמים, ובנוסף אומר ראש הישיבה שבשביל שלום בער סורוצקין, אחוז אחד לשם שמים זה יותר מדי, ומאידך מרן רבי חיים קנייבסקי שאת דבריו מכבדים בשמים אומר ששלום בער סורוצקין עושה כל מעשיו לשם שמים. נו... אז מה האמת???

"השיב לי מרן הגרא"ל ואמר: "בשמים אמנם מכבדים כל מילה היוצאת מפיו של רבי חיים, אבל פה בעולם הזה אני צודק..."

הברכה ש(לא) התקיימה

"אין צורך לומר שאותו יהודי אכן תרם ארבעה מיליון דולרים, כפי שאמרו גדולי הדור, כפי שיצא משמים במכתבו של מרן הגר"ח. ואכן, כעבור תשעה חודשים בדיוק רב, ילדה בתו את בנה הראשון, אבל את העסק ההוא הוא לא הצליח למכור..."

"חשבנו אולי זה לוקח זמן עד שהברכה משפיעה, נחכה קצת. אחרי שעברו שנתיים והוא עדיין לא מצליח למכור את העסק הזה, חזרתי למרן הגר"ח ואמרתי לו שאחת הברכות אמנם התקיימה, אבל העסק שלו לא נמכר והוא הרי תרם ארבעה מיליון דולרים, הוא מילא את חלקו בעסקה..."

"מרן הגר"ח השיב לי "הוא כבר מכר את העסק", אני אמרתי שידוע לי שהעסק עדיין לא נמכר, אבל מרן הגר"ח בשלו, "הוא כבר מכר את העסק".

"פניתי לאותו יהודי ואמרתי לו, תגייד לי, מכרת או לא מכרת? הוא אומר שלא, "אתה בטוח?", כן הוא בטוח, "אולי בכל זאת?", הוא לא מכר את העסק. אמרתי לו שום סוג של מכירה???

"ואז התברר שהוא עשה מכירה לגוי, כדי שהעסק יוכל לעבוד בשבת וכדו', וזה קרה כשבועיים אחרי שהוא קיבל את המכתב של מרן הגר"ח. את המכירה הזאת הוא עשה כדי להרוויח עוד קצת כסף, וכך הוא הפסיד את עיקר הברכה, אם הוא היה מאמין באמונה שלמה שהעסק הזה עומד להימכר בין כה וכה, הוא היה מוכר אותו במחיר מלא ומרוויח בעסקה כפי שקיווה להרוויח..."

תמונה מיוחדת במינה

לפני כשנה התפרסמה בעיתון המפורסם והנפוץ בעולם ה'ניו יורק טיימס', תמונה של מרן הגר"ח כשהוא שקוע בלימוד. אנשים ראו את התמונה ולא חשבו על זה יותר מדי, אבל מאחורי התמונה הזאת יש סיפור מעניין מאוד.

"כשה'ניו יורק טיימס' החליט לצלם את מרן, הם לא לוקחים תמונה מהרחוב ומפרסמים, הם צריכים לצלם בעצמם תמונה שתתאים לרמה המצופה מהעיתון החשוב בעולם. לכן הם פנו למשרדי 'עטרת שלמה' בארה"ב, וביקשו שנסיע להם בעניין. אני ביררתי עם בני הבית של מרן, וקבענו להם תאריך ושעה שם יכולים לצלם. "הגיעו תשעה אנשי צוות. שישה צלמים ועוד שלושה אנשי תאורה שהביאו איתם ציוד רב, עמודים עם מנורות בגדלים ועוצמות שונות. "נכנסו כולם לחדר שבו למד מרן, הציבו את הציוד, ועמדו בזוויות שונות כדי לצלם. שעתיים וחצי הוקדשו לעניין, ובמשך שעתיים וחצי הם צילמו מכל זווית ומכל פינה, מלמעלה ומלמטה, מצד שמאל ומצד ימין כל צלם מנסה להפליא בכוחו ולהביא את התמונה עם הקומפוזיציה המושלמת ביותר של שבירת קווי תאורה ושילוב של צבעים וכו', כדי להגיע לתמונה המושלמת.

"אבל אחד הצלמים העיר הערה מאוד קריטית. המפה שעל השולחן, היא בצבע שלא מתאים לרקע, ולכן היא מפריעה בתמונה. מצד שני, אי אפשר להוריד את המפה כי זה יפריע למרן וההסכם היה שלא מפריעים לו ולא פונים אליו בכלל. עד אותו רגע הוא בכלל לא שם לב שמישהו מסתובב בחדר, כי הוא היה שקוע בתלמודו כדרכו בקודש.

"הגיע אחד הנכדים ואמר מה אתם רוצים? להוריד את המפה? בבקשה, אפשר להוריד. אבל רגע, זה עלול להפריע לרב??? מה פתאום הוא אומר, זה הרב בכלל לא ירגיש. הרים הנכד את הסטנדר עם הגמרא של מרן לגובה של כמה מילימטרים מעל השולחן, מישהו אחר משך את המפה בעדינות ומרן... ממשיך ללמוד!!!

"במשך שעתיים וחצי הוא לא שם לב בכלל לזה שיש בחדר צלמים ואנשי תאורה. שעתיים וחצי שהוא היה שקוע בלימוד ברמה כזאת שהוא לא שמע ולא ראה ולא ידע שום דבר מכל מה שקורה במרחק

בפחד ובחרדה נכנס אל חדר המפקד, שם נתקבל בצעקות רמות: "אתה תראה מה שאעשה לך בפסח הזה! אכביד עליך עבודה מרובה, ואאלץ אותך לאכול חמץ, שהרי אם לא תאכל חמץ - תתמוטט!"

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א עם הסיפור שסיפר הגאון רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל, לנכדיו את סיפור "יציאת מצרים" הפרטית שלו

של עובדי המחנה בשלג הסיבירי, ולפיכך יש לי גישה קלה יותר למטבח ולקמח, וממילא אוכל להביא מעט יותר קמח מהנדרש ולמסרו לך".

הרב כבר רצה לפרוץ בריקוד נלהב, אבל הסנדלר עצר בעדו כי באזור הסתובבו כל העת שוטרי המחנה, ומשהיו פוגשים בריקוד כה מוזר, היתה כל העסקה יכולה לרדת לטמיון. הסנדלר עמד בדיבורו, והשיג את הקמח המיוחל, ללא תמורת כסף.

ומה באשר לאפיית המצות? - תנור קטן היה בביתן האסירים, שחיים את הבית מפני הקור. הציע רבינו להגעיל את התנור ולאפות בו את המצות. אחד מיושבי המחנה עשה את עצמו כחולה, וקיבל אישור להישאר במחנה בשעות העבודה. רבינו כבר עשה זאת פעמים רבות, והביע את חששו שאם גם הפעם יעמיד עצמו כחולה, לא יאמינו לו, וכל התכנית תתבטל.

הלה היה זריו, לש את הקמח בזריות, ערך ואפה את המצות כדת וכדין, אלא שבאמצע האפיה נכנס לפתע המפקד הראשי של המחנה, וכיון שענינו נפלו על התנור ועל הנאפה בו, הרים קולו בצעקות נוראות. מרוב פחד, סיפר החבר הנבוך כי בהוראת רבינו עשה כל זאת.

רבינו היה באותה עת בדרכו חזרה מן עבודה המפרכת. הדרך היתה חצויה על ידי שרשרת הרים. בדרך ירדתו מן ההר התהפך אחד הגויים עם עגלתו, ותוך כדי נפילה התפזרו הרבה תפוחי אדמה מן

באחד מימי הפסח סיפר הגאון רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל, חתנו של הגאון מטשיבין זצ"ל, לנכדיו את סיפור "יציאת מצרים" הפרטית שלו והאריך לתאר את פלאי ההשגחה העליונה אשר ליווהו שם, בגלות סיביר הנידחת, וסייעו בידו לקיים את ליל הסדר כהלכתו תחת מגפי הקלגסים של שלטון הרשע. והרי הסיפור, כפי שנרשם בשעתו על ידי אחד הנכדים:

עם התקרב חג הפסח, החלה הדאגה לכרסם בלב - כיצד נערוך את ליל הסדר בגלות הנוראה הזו, תחת עיניהם הבולשות של המפקדים הרשעים. רבינו, עם כמה יהודים נוספים, ניסו במשך מספר חודשים, בכל מיני אופנים ותחבולות, להכין משהו לקראת הפסח, אך בכל אשר פנו העלו חרס בידם.

באחת הפעמים התגבשו בחשאי אל תוך המטבח כדי לאסוף כמה תפוחי אדמה לשחד בהם את הממונה על הקמח שאהב מאד תפוחי אדמה. היתה זו סכנת נפשות מוחשית, שכן אילו היה אי מי מבחין בגנבתם, היו נידונים למוות מידי. אולם בדיוק אז היה המטבח ריק ממצרכים, והם חזרו כלעומת שבאו.

ימי החג ממשמשים ובאים ועדיין אין בידם מאום! אחוז חרדה לגורל המצוות בליל הסדר, התהלך הגרב"ש אנה ואנה, עד שעלה ברעיונו למכור את נעלי הבית אשר לו, ובתמורה שיקבל, ישחד את שומר המטבח שיוציא עבורו דבר מה עבור ימי החג. גם הפעם, לקח השומר את סכום הכסף, אבל לא נתן מאומה.

במצב זה כאשר המכשולים נערמו מכל עבר, ונראה היה כאילו כל התכנית בטלה ונגוזה מן עולם, ראה הגאון כי אין לו אלא לתלות בטחונו במי שהיכולת בידו ולצפות לישועה. אבל הפסח המתקרב, והעובדה שעדיין אין לו מאומה, הציקו לו מאד.

במקום מרוחק קמעה מביתני האסירים, היה ביתן קטן בו יש סנדלר. רבינו, כיון שנעליו נקרעו, פנה אל עבר הביתן כאשר מוחו וליבו נתונים לחג הפסח מהתקרב ובא. הנה כבר עומד ליד הסנדלר, אבל מוחו אחוז מחשבות לגבי החג, והנה לפתע פולט הוא אנחה רווית כאב.

הסנדלר הבחין בחוסר השלוה של רבינו, ומששאלו על דבר האנחה, השיבו: "הלא ערב פסח היום, ומצות אין, תפוחי אדמה אין... ואנחנו אנה אנו באים?"

"יש בידי לעזור לך", הפתיעו הסנדלר. "הלא זקוק אני לצורך מלאכתי לכמות גדולה של קמח להכנת דבק, כדי לתקן את נעליהם

בחורף שנת תשס"ד, זמן קצר לאחר שנתמניתי ע"י רבינו זי"ע לעמוד לימינו בניהול הישיבה, נקראתי אל הקודש פנימה בביתו נאווה קודש. רבינו פתח אז בנועם שיח קדשו וסיפר באריכות עובדה כלשהי שהתרחשה עשרות שנים קודם לכן ואשר רבינו היה מעורב בה. השיחה נתארכה יותר מן הרגיל, כשבלבי פליאה גדולה על מה ראה ככה לשתפני? טרם היפרדי הימנו לשלום, בעומדי נבוך, פונה אלי רבינו כקורא מחשבותי ועונה על תמיהותי בזה הלשון...

פנינים בחינוך ואצילות דרכיו של בעל 'שבט הלוי' מרן הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר זי"ע"א - לקראת יומא דהילולא

והנה בהגיע היום הקשה מנשוא שעליו אמרו חז"ל (ר"ה יח, א) שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלוקינו, ונוטל כבוד מבית חיינו ונתקיים בנו 'תומים היינו ואין אב', לא נותרה בידינו הברירה והבחירה כי אם לקיים את דבריו הגדולים. ומי 'בוא בסוד צדיקים. והאמת תיאמר, שלא עשיתי עבור קיום בקשה זו ח"ו שום פעולה בחיי רבינו זי"ע כמוסבר לעיל. אך זאת עמדה לי לימיני למלאכת הקודש זו, שמאז ימי בחרותי הצעירים זכיתי בחסד ה' עלי להיות דבוק מאוד מאוד ברבינו זי"ע, וזכר לי זכות אבות ואהבת קדומים מאז, עת זקני הר"ר מרדכי משולם זצ"ל היה נמנה בין שומעי לקחו בהיות רבינו אבר"ך בעיר פרשבורג והיה קשור ודבוק כל ימיו בקשר איתן לרבינו זי"ע ואף ציוה זאת לבניו אחריו, וכמו"כ אבי יבלחט"א היה מראשוני התלמידים בישיבת חכמי לובלין, ובגלל אבות קרבו בנים בקרבה מיוחדת, ומטבע הדברים תמיד שאפתי וחקרתי לדעת כיצד היו נראים חיי רבינו בימי ילדותו ובחרותו, ובתור אברך בתחילת דרכו בעולם הרבנות וההוראה וקרוב זכרון מאיר וראש

לכבוד יומא דהילולא של בעל 'שבט הלוי' מרן הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זי"ע, בחרנו להביא בפניכם קטעים מובחרים בדרכי החינוך ואצילות הנהגותיו, כפי שמתאר הרב יעקב פרץ לוי שליט"א מחבר הספר 'אבי ההוראה'. וכך הוא כותב:

'אגלה נא את אשר עם לבבי ומעשה שהיה כך היה: בחורף שנת תשס"ד, זמן קצר לאחר שנתמניתי ע"י רבינו זי"ע לעמוד לימינו בניהול הישיבה, נקראתי אל הקודש פנימה בביתו נאווה קודש. רבינו פתח אז בנועם שיח קדשו וסיפר באריכות עובדה כלשהי שהתרחשה עשרות שנים קודם לכן ואשר רבינו היה מעורב בה. השיחה נתארכה יותר מן הרגיל, כשבלבי פליאה גדולה על מה ראה ככה לשתפני? מה גם שדרכו של רבינו היתה בקוצר אמרים, ואילו הפעם בא בארוכה.

טרם היפרדי הימנו לשלום, בעומדי נבוך ותוהה מלפניו ובעוד מחשבותי מתרוצצות בקרבי, פונה אלי רבינו כקורא מחשבותי והגיגי ליבי ועונה על תמיהותי בזה הלשון וכקובע עובדה: "דו וועסט נאך אמאל שרייבן מיין היסטוריה, דו דארפסט וויסן פון דעם"..." [הן עוד תכתוב אי פעם את קורותי, עליך אפוא לדעת עובדה זו].

חלחלה עברה בקרבי, ופחד ורעדה אחזו בכל גופי. מרן רבינו היה אז זקן ושבע ימים אך מבחינה גופנית היה בתוקפו וגבורתו, ואנכי כנער צעיר לימים, שומע דיבורים כאלו על ימים שלאחר מאה ועשרים. בעודי משתאה, השתדלתי בכל כוחי להסיח דעתי מכל הענין, ולא לעלות אפילו במחשבתי עת כזאת, כי כל תפילותינו ומשאת חיינו היתה לזכות לאריכות ימיו ושנותיו בנעימים של רבינו, וניסיתי להרגיע את רוחי שכנראה כך הוא דרכם של צדיקים לדבר ולהזכיר לסובבים שכל ימינו הם כצל עובר. השכחתי מראשי את כל הענין, וצפנתי זאת בעמקי לב בלווי תפילה לנורא עלילה שיהיה זה להלכה ולא למעשה, כשתקוותי שנזכה ביחד עם רבינו זי"ע לקבל פני משיח צדקנו ומלכנו בראשינו.

התלמיד למצב כלימה ומבוכה. בשעה שהיה רואה לנכון שיש צורך להעיר, סבר רבינו כי הדרך הנכונה היא שלא לטעון כנגד התלמיד ישירות, כי אם לעורר את הנושא הטעון חיזוק ברבים, וכך בעקיפין יגיע הדבר לאוזני התלמיד ויפעל את פעולתו. והיה אומר בשם החתם סופר ז"ע, כי ברבים יש סיכוי כי יכנסו הדברים אל הלב, מה שאין כן ביחיד, פנים בפנים עלול התלמיד להתבייש ולחוש מושפל. ואף כשדרש בפני רבים שאז אין כל יחיד מרגיש את הביקורת כמופנית ומכוונת כלפיו, גם אז היה רבינו ברגישות נפשו נזהר מאד מצל צילה של פגיעה בשומעים, על אף שהיו המה תלמידיו ושומעי לקחו, והיה משקיע מאמץ אדיר לכוון את הדברים אל לבותיהם, מתוך זהירות מופלגת בכבודם. פעם אף התבטא רבינו לאחר דרשה, כי נדרשים ממנו כוחות עילאיים בהכנתה, בהסבירו כי הרבה יותר קשה לו להחליט מה לא ראוי לומר, ולהמנע מלומר אף דברים נצרכים בכדי לא לפגוע ולבייש את השומעים, מאשר לקבוע מה כן צריך לומר, כדי שתהיה אמירה נעימה הנכנסת ומתקבלת בלבות השומעים.

דרכו בחינוך היתה, כי כאשר נהג בהנהגה מסוימת, משתדל היה להסביר את מניעיו ואת הסיבה לכל לדבר. "דו ביסט א תלמיד", אמר לא פעם לבחור, "על כן אני רוצה שתבין למה אני נוהג כך".

אולם מעל הכל סבר רבינו, כי כאשר על הפרק ישנן בעיות חינוכיות, יש לצוות הישיבה לבדוק תחילה את עצמו. הוא היה אומר, כי התביעה היא באותה מידה גם כלפי אנשי החינוך, שכשלו לכאורה במלאכתם ועליהם לתקן את הטעון תיקון, בהקשר לכך הביא התבטא פעם, כי על מגיד השיעור לבדוק אצל תלמידיו בכל עת האם הם מבינים את הנלמד, ולא, הוסיף רבינו, "הריהו חלילה בכלל עושה מלאכת ה' רמיה".

אחד מכלי החינוך בהם החזיק רבינו היה משמעת. ידוע היה בהקפדתו היתירה על סדרי וחוקי הישיבה, אם זה בזמני התפילה והשכמת הבוקר, אם זה בסדרי הלימוד או בשאר זמנים. כך למשל, בחג השבועות דרש רבינו כי הכל יהיו נוכחים בישיבה. ארע פעם שקבוצת בחורים נסעה מן הישיבה לחג השבועות ללא רשותו. כאשר שמע זאת רבינו הפטיר בצער את לשון הכתוב: "ופורץ גדר..." ובזהירותו המופלגת נמנע מלהשלים לשון הכתוב "...ישכנו נחש". אלא שהיה די בזה כקללת חכם שאפילו על תנאי היא באה, ועוד באותו יום הופיע נחש גדול ואימתני בחצר הישיבה, בחסדי שמים הוא אמנם לא עשה דבר, אך הדבר נעשה לשיחת היום והכל ראו איך 'דברי חכמים כדרבנות' ולא יפול מדבריהם ארצה.

למרות עמידתו על המשמר בענייני משמעת וסדרי הישיבה, העדיף רבינו תדיר לנקוט בגישה של "שמאל דוחה וימין מקרבת", להבליג ולנסות מלכתחילה דרכים אחרות בטרם יסלקו את הבחור מן הישיבה, מה שנהוג בקלות יתר במקומות אחרים, באומרו כי "תפקידה של הישיבה הוא להוציא ממנה הערליכע בחורים", ואת תפקיד זה יש למלא בנאמנות.

רבינו היה בדעה, כי תכלית הישיבה היא לטעת יראת שמים טהורה

ישיבת חכמי לובלין, ותמיד שאלתי וחקרתי את זקני המקורבים וראשוני התלמידים איך היו נראים פני הדברים, וגם הרבה דברים שמעתי מרבינו ז"ע בעצמו בהזדמנויות שונות, בנסיעות ובשהות עמו בנאות דשא.

ומה עוד, שזכות גדולה נפלה בחלקי להיות ממעתיקי וממסדרי כתיבי רבינו והדפסת ספרי 'שבט הלוי', זה כ"ח שנים בחיי רבינו ז"ע, וכעבדא קמיה מרא בבד"צ 'זכרון מאיר', ואף נקראתי אל הקודש לסייע בניהול הישיבה, כל אלו עמדו לי לשמוע במשך השנים סיפורים מסיפורים שונים, ולהיות עד לעובדות שונות, וכבר אמרו חז"ל (פרקי דר"א פכ"ה א) על מאה"כ (משלי יג, כ) "הולך את חכמים יחכם. למה הוא דומה, למי שנכנס לבית המרקחים, אף על פי שלא לקח ולא נתן כלום מכל מקום לקח ריח טוב והוצא עמו. כך כל מי שהוא הולך עם הצדיקים לוקח מדרכיהם וממעשיהם הטובים". וממילא לא זכיתי ב"ה שנשתמרו הדברים אצלי, והרבה מרגליות טובות הקשורות מובאים לפניכם בברכה.

ידוע היה רבינו בקרב שלומי אמוני ישראל כמוכיח בשער, בהיותו ניצב חגור חרב גיבור על משמר קדשי ישראל, לעודד ולהתריע, לזעוק, לגדור ולתקן פרצות. אלפי דרשות ומשאות קודש נשא רבינו בימי חייו בעניינים שונים שעל הפרק, אך הצד השווה שבכולם היה הנועם בו הן נאמרו, הטון המתנגן שפילס מסילות היישר אל הלב, ונימת התחנונים הרכה שנשזרה בקולו כזקן מלא רחמים. עוד רבות יסופר לדור על הנהגה זו, עמה רומם המונים מבית ישראל, אך גם בין כתלי ישיבתו היה אוהז רבינו בשבט התוכחה והמוסר בדרכו הייחודית, שנבעה ממעמקי לב טהור המלא באהבת ישראל ללא כחל וללא שרק. כבנים יחידים נחשבו תלמידיו בעיניו, ובאהבה וחמלה של אב רחום כמו היה קורא באוזניהם: "שמע בני מוסר אביך..."

"ביקורת זאגט מען פאר וועמען וואס מ'האט ליב" - [ביקורת אומרים למי שאוהבים], אמר פעם רבינו לאחד מתלמידיו, לאחר שנאלץ להעיר לו על דבר מסויים.

אבל כאמור, יותר מכל היתה הופעתו וגיונוניו כספר מוסר חי הפתוח בפני כל, עד כי לעיתים רחוקות בלבד היה צריך להשמיע דברי תוכחה באופן ישיר למאן דהו.

ככלל היתה דעתו, כי בענין אמירת דברי מוסר יש לשקלם היטב בפלס.

מה לומר, כמה לומר ואיך לומר. היה פעם שעל הפרק עמדה הזמנתו של דרשן מסוים לשאת דברים בכינוס כלשהו. אך רבינו התנגד לכך, באמרו כי דרכו של אותו דרשן היא בצעקות - ו"ואילו דרכנו היא לומר בלי פעולות כאלו בדיבור, כי אם באופן של דברים הנאמרים בנחת ובכל לב, כי דברים היוצאים מן הלב חזקה שיכנסו אל הלב..." אצילותו של רבינו והקפדתו לא לפגוע בזולת כמלוא הנימה באו לידי ביטוי רחב בשדה החינוך. רבינו גרס כי יש לנקוט בגישה עדינה רגישה ומתחשבת עם כל תלמיד ותלמיד, וחלילה מלהביא את

בתלמידים, והיה אומר כי "שווה להחזיק ישיבה שלמה בשביל בחורים כמו" ... כאן נקט בשמותיהם של שניים ושלושה תלמידים שנחשבו לפשוטים מאוד, אך ברבות הימים, אכן יצאו מהם דורות מפוארים של יראים ושלמים.

אשמורת הבוקר

את מפתח הזהב להצלחה בכל תחום שהוא, הן ברוחניות והן בגשמיות, ראה רבינו בהשכמת הבוקר. כך חניך את תלמידיו בין כתלי הישיבה, וכזו היתה הצידה לדרך אותה העניק להם בטרם צאתם אל העולם להקים את ביתם.

"אומר לך דבר אחד ולא יותר", משחזר אחד התלמידים את ששמע מרבינו כהדרכה לקראת נישואיו. "תלך לישון בשעה מוקדמת ותקום בשעה מוקדמת. או אז יהיו לך רוחניות, גשמיות ושלום בית". אחר הוסיף רבינו והסביר: כאשר האברך קם מאוחר, מביטים אחריו בני ביתו מלמעלה למטה. מה שאין כן באם משכים הוא קום, היחס משתווה". באותו ענין כותב רבינו באגרת הדרכה לחתן מתלמידיו: "... ברצוני ללוות אותך בהנהגת חיים החדשים ועצה טובה קא משמע לך. כבר שמעת כמה פעמים ממני שהיום של תלמיד חכם וירא אלוקים מתחיל בהשכמת הבוקר, לכל הפחות שעה או שעתיים לפני התפילה - בזמן תפילה, ואז ההכנה לעבודת הבוקר על ידי טהרת הגוף, נקיון הגוף ולעמוד בתפילה מתוך דברי תורה. בדוק ומנוסה דעל ידי זה נמשך כל עבודת היום כרצון אבינו שבשמים"...

וארחות צדיקים תשמור

בחכמת החיים העשירה שבו, מלאת התבונה והניסיון בהם ניחן, מחנך היה רבינו את תלמידיו לדרכי ישר ואמונה, למען יפלוסו רגליהם בנתיבות חייהם, מתוך נקיון כפיים ודרך ארץ.

איש משטר עצמי וסדר היה רבינו. אמר פעם כי "אדם ישר, הריהו מתנהג ישר, לומד ישר, ומחבב שגם השולחן, הספסל והמפה יעמדו ישר". כך למשל בעת ששהה בימות הקיץ בפסגות שוויץ, הפליא את יערות העד המעטרים את ההרים, בציינו את העובדה שכל העצים צומחים ישר ומיתמרים לגבהים בסדר מופתי,

אחד מסממני ההיכר שבלטו בו היו ניקיונו וניקיון בגדיו, על כך הקפיד כל ימיו עד זקנה ושיבה. תלמידיו זוכרים היטב כיצד היה מעיר לבחור שמצא אצלו כתם על בגדו, או שלבושו היה מרושל, באמרו כי על תלמיד חכם להיות נקי ומסודר בכל עת.

כך גם כאשר פגש פעם בבחור ששרוכי נעליו לא נשרכו כראות, נעמד מולו בדממה כשעיניו ננעצות בנעליו של הבחור. משניסה הבחור להצטדק באומרו כי השרוכים גדולים המה ועל כן הם נפתחים, השיבו רבינו קצרות כי יש לחתכם, שכן "זה מסוכן ואפשר להיתקל בהם"...

הזכיר פעם את דברי המשנה, המחלקת בדין רבב הדבוק בבגד לענין חציצה כי של בנאים חוצץ מצד אחד ושל בור רק משני צדדין. והביא על כך את דברי הגמ': מאי בנאין? אמר רבי יוחנן אלו תלמידי חכמים שעוסקין בבנינו של עולם כל ימיה". דהיינו שאצל תלמידי

חכם המכונים בנאים אף כתם שאינו עובר את שני צידי הבגד הרי זה חציצה, מה שאין כן אצל בור שאינו מקפיד על כך. ותמה רבינו, מדוע תיאר התנא את הת"ח כבנאי דווקא במשנה זו? וביאר, כי התלמיד חכם, הריהו משמש דוגמא כלפי העולם, אשר ממנו יראו וכן יעשו. על כן כאשר מתייחסים לרבב המצוי על בגדו, בא התנא לרמוז כי עליו להיזהר בכך שבעתיים, שכן הוא "עוסק בבנינו של עולם", ועיני הבריות צופיות על מעשיו והתנהגותו.

בקרב תלמידיו החדיר רבינו את ההתנהגות בדרך הממוצעת, דהיינו, דרך מיושבת, הוא לא דגל בהתנהגות יומרנית, קיצונית ובלתי מקובלת. משהבחין בתלמיד המתנהג בדרך קיצונית, גם אם זו נטתה לצד החיובי, היה מברר היטב את המניע לכך, היה מצטט מרבו הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין ז"ל, "שמתמיד נקרא מי שלומד בזמן, אוכל בזמן וישן בזמן". רק במקרים מיוחדים מאוד הסכים רבינו להתמדה קיצונית, וכפי שנהג כלפי בחור מסוים שהיה מופלא בהנהגתו וכל עיתותיו היו מוקדשות לתורה - פשוטו כמשמעו, אשר רבינו הכיר בו כי התנהגותו זו אכן נובעת ממקום אמיתי וטהור.

מתיבתא דרחימותא

זכה רבינו להעמיד לגיונות של תלמידים לאלפי אלפים הפזורים בכל קצווי תבל, בהם גם שניים ואף שלושה דורות של אבות ובנים ובני בניהם שלמדו בישיבה, תלמידים הנושאים בליבם ובנפשם את דמות דיוקנו של רבינו, כשהם זוכרים אותו בהליכותיהם, בהנהגותיהם ובאורחות חייהם, כפי שחינכם ביראה ובאהבה.

כעדרי הצאן ההולכים אחר רועם הנאמן מבלי נטות ימין ושמאל, תוך שהם סמוכים ובטוחים כי ינחם במעגלי צדק אל משכנותיהם, כן חשו עדרי תלמידי רבינו כלפיו, ולא זו פסיכה בחייהם מבלי להיוועץ בו או לאמץ את הדרכתו. ואף רבינו, כבקרת רועה עדרו היה מעביר צאנו תחת שבטו, כן היה נושא כל אחד ואחד מהם על לוח לבו, בהעניקו תחושה מרוממת של בן יחיד.

מצביע היה רבינו על דברי בעל החרדים: "כמו שיש בעולם הזה ישיבות של תורה כך יש ישיבות בגן עדן. ואמר בזוהר בפרשת שלח לך, שישבתו של אהרן שהיה אוהב שלו ואוהב את הבריות נקראת מתיבתא דרחימותא, רוצה לומר של אהבה, ותרגום ואהבת ותרחס, ובהיות אדם עושה כאהרן, לימדו הלל שיהיה מיישבתו של אהרן", והיה מוסיף רבנו כי מכאן שהישיבה ובית המדרש, הם כמו גן עדן. ואכן, ההרגשה שחשו בצילו של רבינו היתה כאין "מתיבתא דרחימותא", מקום שאהבה.

בחלקת גן העדן של ישיבת חכמי לובלין אותה טיפח ועיבד במסירות משך קרוב לשבעים שנות קיומה תחת הנהגתו, נטע רבינו שנה אחר שנה שתילים רכים, בחורי חמד נטעי נעמנים, תוך שהוא משקה את נפשותיהם הרכות בדמעות ובתפילות, כי יצמחו הנטיעות מתוך ערוגותיהן ויפרחו לאילנות מלבלבים הנותנים פירות הטובים - משאלת לב שאכן נתקיימה, כשאין קץ לשמחתו של רבינו לראותו את תלמידיו מקימים בתים נאמנים על אדני חינוכו, וצאצאיהם זרע ברך ה' ההולכים ברוחו ובדרכו.

(קטעים מלוקטים מתוך הספר 'אבי ההוראה')

נכנס רובי שראן, אבל מרן היה באפיסת כוחות. דיברו אליו והוא לא שמע מה אומרים לו. אבל נמצא כאן הנגיד שתורם כל מה שצריך לבית מרן בעין יפה, מה עושים??? אמרו למרן בקול גדול שרובי שראן נמצא כאן, הוא רוצה ברכה. אבל מרן לא שמע. "הוא קנה את הספר תורה..." הוא תרם בשבוע שעבר קמחא דפסחא ל-28 אלף אברכים!!!". אבל מרן אינו שומע... כבר התחלנו להסתובב ולצאת, ופתאום

סיפורים נפלאים ששמענו מפיו של מגיד המישרים הנודע רבי אליעזר יוטקובסקי שליט"א, שראה ושמע מפי עדי ראיה, מדמותו המאירה והקורנת של מרן שר התורה והיראה זיע"א

אליעזר (לייזר) רוט

הלב היהודי מתרגש ומתרחב עם התקרב חג הפסח, עקרות בית חרוצות עובדות עד השעות הקטנות של הלילה, מקרצפות ומשפשפות, מכבסות ומגהצות. אברכים שכל ימיהם שקועים בדף הגמרא, מוציאים את הראש החוצה לכמה רגעים, אצים רצים לקנות את כל הנדרש כדי לקיים את מצוות החג בהידור, מ"אשה במה משמחה", ועד קליות ואגוזים שיש לחלק לילדים כדי שישאלו את השאלות ולא יירדמו.

אבל הלחץ הגדול מגיע בערב חג הפסח, צריכים להספיק להתפלל, לאכול ולשרוף את החמץ עד הזמן שקבוע חז"ל, ותוך כדי להספיק ולבצע קניות אחרונות, כיפות לילדים, ציצית חדשה לחג, להחליף את הנעליים שקצת לוחצות, וכמובן להסתפר לפני חצות.

רק בבית אחד בודד, שורת שמחה עצומה בשעות הללו. פה אין לחץ, אין ריצת אמוק נגד מחוגי השעון. כאן מצטופף קהל גדול שבא לשמוח בשמחת התורה. זהו ביתו של מרן רשכבה"ג שר התורה והיראה, המסיים את כל מסכתות הש"ס בזו אחר זו, כמנהג ישראל שהבכורות מסיימים מסכת ופוטרים את עצמם מהחובה לצום ב'תענית בכורות'.

מי שהשתתפו במעמד המיוחד הזה יודעים לספר שזה היה הרגע הנפלא ביותר בשנה אצל מרן הגר"ח. השמחה העצומה שקרנה מפניו, הברכות שבירך ברוחב לב, האווירה המיוחדת במינה, יין הסימונים שממנו לגם ושאותו חילק לכל הנוכחים, כל אלו נצרבו באתיות של זהב בדברי הימים של מרן שר התורה, אשר הנהיג את הדור בקדושה ובטהרה.

"זכיתי להשתתף במעמדים אלו", מספר לנו הגאון רבי אליעזר יוטקובסקי שליט"א, יו"ר 'אנחנו וצאצאינו' המחזיק בשלל תפקידים תורניים וציבוריים בו זמנית.

"אתם יודעים מתי היה החיוך של מרן הגר"ח מתרחב, והשמחה שלו הגיעה ממש לשיאה?", הוא שואל אותנו... הוא מותיב לה והוא מפרק לה: "אחרי שסיים את כל מסכתות הש"ס בבלי

וירושלמי, כשהסתיים המחזור השנתי, ורבינו זצ"ל הצליח לפרוע את כל החובות' שלו, הוא היה קם, ניגש אל הארון ומוציא מהמדף מלמעלה, שהיה מהמדפים של פסח, את מסכת 'ברכות', פותח אותה ומתחיל ללמוד "מאימתי קורין את שמע בערבית".

"אחחחח... איזו מתיקות היתה מתפשטת על פניו ברגע הנפלא הזה. אפשר לדמוע בלי סוף רק מלהיזכר במתיקות הנפלאה הזאת. כיסופים עצומים שהיו לו אל התורה הקדושה.

"רוב האנשים כשעומדים באתגר, מרגישים לקראת הסוף את הרצון העז להגיע כבר לסוף. אני עוד רגע מסיים את הש"ס, בוא נלחץ עוד קצת על הגז נגיע לסוף... אחרי שסיימת את כל הש"ס, להתחיל עכשיו עוד פעם??? כמובן, כל מי שמיים את הש"ס לא יגיד שבזה הוא מילא את חלקו ועכשיו הוא הולך לנוח. כל אחד יתחיל את הש"ס מחד, זה ברור, אבל ההרגשה בלב, מה הוא מרגיש, עכשיו נכנסים לאתגר מחדש, שוב צריך ללמוד את כל הש"ס ובעוד כמה שנים בעזרת ה' נוכל לברך על המוגמר ולשמוח בסיום הבא.

"אבל אצל מרן זצ"ל, השמחה בהתחלה של הש"ס החדש היתה

יותר גדולה מהשמחה על סיום המחזור הקודם. כי הוא התענג על עצם הלימוד והמחשבה שהוא עומד עכשיו ללמוד שוב ש"ס, העניקה לו שמחה ואושר אינסופי".

המצב סנהדרין...

"ישנם סיפורים רבים שמסופרים מפה לאוזן", אומר הרב יוטקובסקי, "חלקם כבר מופיעים בכתובים, אודות השקיעות העצומה של מרן זצ"ל בתורה הקדושה. גם אנחנו נספר כאן כמה וכמה סיפורים כאלו, אבל אני חושב שאחד הסיפורים המיוחדים אירע אחרי שמרן זצ"ל לקח בשבץ מוחי לפני כ-21 שנה, ופונה לבית החולים כשהוא סובל משיתוק בחצי גוף. היה זה בתקופת סוכות, וכשהגיע שמחת תורה, אמר מרן הגראי"ל שטיינמן, "ספר תורה שרוי בצער... הגר"ח קנייבסקי שוכב בבית החולים כשהוא סובל... חייבים ללכת לבקר אותו".

"מרן הגראי"ל שכבר הגיע אז לגבורות, יצא מיישיבת גאון יעקב, וצעד ברחובות בני ברק עד שהגיע ל'מעיני הישועה', טיפס במדרגות והגיע למרן הגר"ח ששכב במיטה כשהוא סובל ייסורים ומצבו הרפואי בכי רע.

"נכנס מרן הגראי"ל אל החדר ושאל את מרן הגר"ח "נו... מה המצב???" כשאדם שוכב בבית חולים ושאלים אותו מה המצב הוא אמור להשיב מה מצבו הרפואי, הרופאים מקווים לטוב, הרופאים אופטימיים פסימיים, כואב לי הגב, קשה לי להזיז את היד... "אבל מרן הגר"ח, כשהוא שומע כזאת שאלה: "מה המצב?", מה הוא עונה? "אני אוהו עכשיו בסנהדרין...".

אין לי זמן לעוד חדר

"מעשה נוסף שנוגע גם הוא לימי ערב חג הפסח, היה כשזכה מרן זצ"ל והמשפחה שלו התרחבה, הילדים גדלו קצת ונהיה צפוף מאוד בבית שלו. באו הנהלת כולל חזון איש ואמרו למרן שהם מתכוונים להרחיב לו את הדירה, למרות שהוא לא ביקש.

"אמר מרן שהוא לא מעוניין שירחיבו לו את הדירה, כי זה סתם יפריע לו ללמוד, וחבל לו על הזמן.

"אמרו למרן שיכוונו את העבודות כך שלא יפריע לו. יעבדו רק אחרי שהוא יוצא מהבית לכולל ללמוד, יעצרו את העבודות בצהרים כשהוא חוזר הביתה, ומיד כשהוא יוצא שוב יעבדו עד שיחזור, וכך לא יפריעו לו בכלל.

"אבל מרן התעקש: "אם תבנו לי עוד חדר, זה אומר שיהיה לי עוד חדר אחד שלם לבדוק בבדיקת חמץ... אין לי זמן לזה. אני מעדיף להישאר עם הדירה הקטנה יותר...".

מעשה שלא היה

"עוד סיפור הנוגע לחג הפסח אירע עם מרן הגר"י זילבשטיין שיבלחט"א, גיסו של מרן זצ"ל. הוא היה בא כל יום שישי ללמוד איתו, ובני הבית מספרים שמרן הגר"ח מאוד אהב את הלימוד הזה עם הגיס האהוב שלו, והלימוד היה בחדוותא דאורייתא באופן

שקשה לתאר.

"לרב זילברשטיין כידוע תמיד יש שאלות מעניינות, עם כל מיני סיפורים, אבל האוקימתות תמיד מעניינות ומרן הגר"ח היה שומע את השאלות הללו ומשיב ואף מביא ראיות לדבריו, והשמחה היתה גדולה עד מאוד.

"פעם אחת הגיע הרב זילברשטיין עם שאלה מאוד מעניינת. יהודי אחד הפקיד אצל חברו סכום כסף גדול, כשומר חנם הפטור מגניבה ואבידה, וחייב בפשיעה.

"אותו יהודי אכן שמר על הכסף בשמירה מעולה, אבל כשהגיע ליל הסדר, הוא השאיר את דלת הבית כשאינה נעולה, כמנהג ישראל, שלילה זה הוא ליל שימורים ואין מתיראין בו משום דבר, כמו שכותב המשנה ברורה על דברי הרמ"א בסימן ת"פ, וכפי שמובא כבר ב'מעשה רוקח' ובשאר פוסקים שבליילה הזה לא נועלים את הדלת.

"אכן, אירע מקרה ובאותו הלילה פרצו גנבים לביתו של ה'שומר חנם' וגנבו את הכסף. טוען השומר שהוא שמר כראוי ואילו המפקיד טוען שאדם שאינו נועל את דלת הבית בעוד סכום כסף גדול הופקד בידו לשמירה, הוא פושע ועליו לשלם את הכסף..."

"הוסיף הגר"י זילברשטיין וסיפר למרן הגר"ח שהוא שאל את השאלה הזאת לשווער הגדול שלהם, מרן הגר"י ש'אלישיב זצ"ל, והרב אלישיב אמר שאכן דיני שמירה גוברים על המנהג שלא לנעול את הדלת, וצודק המפקיד בטענתו שמדובר בפשיעה מצד השומר, ועליו לשלם את הכסף..."

"נענה מרן הגר"ח ואמר לגיסו הרב זילברשטיין, שהסיפור הזה לא ייתכן שהיה, כי הרי ליל הסדר הוא ליל שימורים, ולא ייתכן שבליילה זה פרצו לביתו של יהודי וגנבו ממנו כסף. אם כתוב שזה ליל שימורים, אז זה ליל שימורים."

להראות למרן שאני עושה 'כורעים'

לפני כמה שנים, צעדתי פעם ברחובה של עיר התורה והחסידות בני ברק, בצהרי ראש השנה, אחרי התפילה בדרך לסעודת יום טוב. והנה אני רואה דבר מאוד מוזר, ברחוב צועד יהודי חסידי, הוא נראה אמריקאי. הסקרנות שלי בערה בי... חסיד חוזר מהתפילה בראש השנה בשעת צהרים מוקדמת? הרי אצל החסידים מסיימים את התפילה רק בעוד כמה שעות. מעניין באיזו חסידות מסיימים מוקדם כל כך...

"החלטתי לשאול אותו... איחלתי לו שנה טובה וניגשתי ישר לעניין. איפה התפללת שסיימתם כל כך מוקדם???" "והוא השיב לי תשובה שהפתיעה אותי עוד יותר: "אני חוזר עכשיו מהתפילה בבית הכנסת לדרמן...".

"עכשיו התמיהה גדלה שבעתיים. מה ליהודי חסידי ולתפילת ימים נוראים בבית הכנסת הליטאי המפורסם???" "סיפר לי היהודי הזה, קוראים לו הרב פרנקל, והוא גר בלייקווד, הוא סיפר לי סיפור מדהים, שכדאי מאוד לספר..."

"היה זה לפני 35 שנה", כך הוא מספר, "עברתי תאונת דרכים קשה

הם עמדו להיכנס לרכב כדי להסתובב ולחזור אחורה, ואז הם מבחינים בשתי דמויות שחורות שמגיעות מרחוק... מנופפות להם בידיים. חמי וגיסי כיווצו את עיניהם והמתינו לשניים שיתקרבו אליהם, והנה הם מגיעים, אב ובנו חסידי בעלזא המתגוררים באשדוד. הילד היה כמעט מעולף, כבר כמה שעות לא באה טיפת מים לפיו

בשבילי האמונה עם הדרשן הנודע רבי יצחק פרידמן שליט"א, בעל 'מתיקות התורה'

אליעזר (לייזר) רוט

הרה"ג רבי יצחק פרידמן שליט"א, מוכר כמחנך דגול מרצה ודרשן נודע בכל הקהלים, אבל הוא ידוע ומוכר לציבור בעיקר מקו 'מתיקות התורה', שבו הוא מזין תוכן נפלא ומתוק מדבש לשמחת לבם של רבבות המאזינים. בקו למעלה מ-1,200 מעשיות וסיפורים קצרים המוגשים כ'מסר יומי' מחזק באמונה ועבודת השם. כמו כן שיעוריו של הרב פרידמן מתפרסמים בקביעות בארץ ובעולם גם בפלטפורמות נוספות.

מאחר ושמנו לבנו לכך שבשיעוריו מרבה הרב פרידמן לדבר על נושא האמונה בבוא העולם, ומאחר וחג הפסח זכה לכינוי 'ראש השנה לאמונה' בפי צדיקי הדורות, אמרנו להביא בפני קוראי 'לקראת השבת' היקרים, דיבורי אמונה מתובלים במעשיות ומשלים, כדי לחזק ברכיים כושלות ולהרוות את הלבבות הכמהים לשביבי אורה וטללי אמונה לקראת ליל הסדר.

"מזבא בספרים הקדושים, שביליל הסדר יכול האדם להשיג מדרגות גבוהות מאוד באמונה, הרבה למה שהוא ראוי וזכאי להשיג בשאר ימות השנה", פותח הרב פרידמן את השיחה.

"המהר"ל מפראג אומר פירוש יפה למה מכנים את הלילה הזה 'ליל הסדר'. מסביר המהר"ל, שבילילה הזה אנחנו לומדים לדעת שיש סדר בעולם, כל דבר נמצא בדיוק במקום שבו הוא צריך להימצא, וכל אירוע שמתחולל הוא חלק הכרחי בשרשרת האירועים המתנהלים לפי הסדר שהחליט הקב"ה לסדר את העולם.

"כל השנה יכולות להתעורר שאלות, למה ההוא עשיר ואני עני, למה לאחד יש 15 ילדים ולשכן שגר ממולו אין בכלל ילדים רח"ל? למה יש משפחות ששם כולם חכמים מאוד ומשפחות אחרות ששם המצב הוא הפוך? האם זה צודק? יש בלגאן, משהו לא מתנהל כמו שצריך חלילה וחלילה.

"אבל אז מגיע ליל הסדר, מרימים קצת את העיניים, מגביהים את המבט ומבינים שהעולם פועל בצורה מסודרת למופת. גם במצרים ישבו שם בני ישראל ונאנחנו מהעבודה הקשה, הם לא הבינו את ההיגיון בכך שהקב"ה שם אותם בכזה מצב נורא ושפל, היו שם אנשים שניסו לגרום להם לאבד צלם אנוש, הם נולדו עבדים וחיו כל מי חייהם כעבדים רק כדי להוליד דור נוסף שלם עבדים.

"אבל כשהחל להתנוצץ אור הגאולה, הם הבינו פתאום שלכל השעבוד הזה היתה מטרה. שום דבר לא היה בחינם, אף אחד לא קיבל אפילו לא מכה אחת מיותרת מהפרגול של המצרי המשעבד, והקב"ה לא שכח לאף מצרי שום תנועה שהוא עשה כדי לפגוע ביהודים. על הכל הוא בא איתם בחשבון, ובים סוף הם שילמו את החשבון הסופי, היו כאלו שטבעו כעופרת והיו כאלו שצפו על פני המים במשך שעות, כמו קש, כשהם סובלים סבל רב עד שמתו וטבעו גם הם. כל אחד קיבל תשלום בהתאם לכמות הסבל שגרם לבני ישראל עם קרובו של בורא כל עולמים".

עד שיצחקו כולם

"למעשה ההסבר הזה גם מיישב תמיהה אחרת. הרי התורה ציוותה אותנו במצוות 'ושננתם לבניך', צריכים ללמד את הילדים את כל התורה כולה. למה התייחד עניין 'ציאת מצרים' שצריכים לספר אותו כל שנה, ושהוא נשנה בתורה כמה וכמה פעמים? "התשובה טמונה בפסוקים עצמם. הקב"ה אומר למשה רבינו שהוא מכביד את לב פרעה 'למען שתי אותותי אלה בקרב'ו'... 'למען תספר באוזני בניך... את אשר התעללתי במצרים'. "לא מספיק לספר עבדים היינו ויצאנו. צריך לספר על ההתעללות, לתאר את מה שאירע שם, הנחשים הזוחלים שצצו מכל פינה,

שם בשדות ועצרו למנוחה. הם שואלים את הדרוזים: "הזאת הדרך אשר ניסע בה מירונה", והדרוזים משיבים בחיוב, ובמקביל פורצים בצחוק מטלטל: "למה אתם צוחקים", שואל אותם ג'סי, "הרי זאת הדרך למירון...".

"הדרך היא אכן הדרך", הם השיבו לו בחיוך, "אבל האוטו הוא לא הרכב המתאים. אין לך סיכוי להגיע לשם עם הטרנסטה הזאת... עדיף לך לוותר על הרעיון...".

"חמי שמע את דבריהם ואמר לג'סי, בוא נסתובב ונחזור לדרך הרגילה. כבר הקדמתי ואמרת שדעתו של חמי מאוד מאוד חשובה לבנו, אבל הפעם משום מה הבן לא כל כך התלהב לציית לאביו. הוא המשיך בדרך, וכעבור כשרת דרך נוספת הם פגשו קבוצה נוספת של דרוזים. שוב חזר המחזה על עצמו, הדרוזים אישרו להם שזאת אכן הדרך הנכונה למירון, אבל עם כל הכבוד צריכים רכב מתאים כדי לעבור את הדרך...".

"חמי כבר החל להילחץ. "בוא נחזור אחורה", אמר לבנו, "אבל ג'סי התעקש, "בינתיים האוטו נוסע, נכון? בוא נמשיך לנסוע, ואם נראה שאנחנו לא מצליחים, תמיד נוכל להסתובב ולחזור על עקבותינו. יש מספיק דלק עוד 300 קילומטרים של נסיעה, אין סיבה לדאוג.

"המשיכו לנסוע, העליות הפכו יותר ויותר חדות, והנסיעה יותר ויותר מורכבת, חמי כבר ממש החל ללחוץ על בנו שיחזור אחורה, והוא לא מוכן לשמוע...".

"והנה הם הגיעו לירידה מהר רם ונישא, ומה הם רואים לפניהם? תהום פעורה. אם הם ינסו לרדת לעמק הזה עם הרכב, יש סיכוי שהם יתדרדרו איתו מטה מטה בלי יכולת לעצור, ויש סיכוי שהם כן יצליחו להגיע למטה בשלום, אבל אין שום סיכוי בעולם שיצליחו לעלות את ההר שמהעבר השני.

"הם יצאו מהרכב כדי לסרוק את הנוף, ובאוזניהם הדהדו צלילי המוזיקה הסוערת של הילולת הרשב"י במירון. "אנשי חיפה עיר היפה מה לכם פה ומי לכם פה...". ג'סי טוען שהוא אפילו שמע את ההכרזה הנצחית "הצלה ביי די וייבר, הצלה ביי די וייבר", במנגינת "אשריכם ישראל אשריכם ישראל". הם הבינו שהם עדיין רחוקים מאוד ממירון, אבל אם כבר שומעים את המוזיקה, זה אומר שצדקו האומרים שאפשר להגיע מכאן למירון וגם צדקו אלו שאמרו שעם הרכב הספציפי הזה, הדבר אינו אפשרי...".

"הם עמדו להיכנס לרכב כדי להסתובב ולחזור אחורה, והנה הם מבחינים בשתי דמויות שחורות שמגיעות מרחוק... מנופפות להם בידים.

"חמי וג'סי כיווצו את עיניהם שיפרו את ראייתם והמתינו לשניים שיתקרבו אליהם, והנה מגיעים השניים, אב ובנו חסידי בעלזא המתגוררים באשדוד. הילד היה כמעט מעולף, כבר כמה שעות לא באה טיפת מים לפיו. הם מיהרו לתת לו לשתות והשקו גם את אביו, הכניסו אותם לרכב הישן כדי שיהנו ממעט האוויר הקריר שהוציא המזגן שלו ביום הקיצי והשרבי, ושמעו מהם את הסיפור...".

"מסתבר שאותו חסיד בעלזא רק רצה לקחת את בנו לקבר שמאי הזקן, אמרו לו איך ללכת, אבל הוא הלך והלך ואיבד את דרכו וניסה

הדובים שהלכו ברחוב והטילו אימה, הצחוק המתגלגל של הצבועים שהדהד בכל ארץ מצרים, נהמת האריות והדהירה האגרסיבית של הפילים הכבדים אל תוך הבתים, הקופים שמקפצים ומתעללים במצרים הרשעים, הכלבים שנושכים אותם והחתולים ששורטים אותם... לספר את זה עם כל ה'גישמאק', עם כל ה'ברענ', שכל מי שנמצא מסביב לשולחן הסדר יתגלגל מצחוק וישמח שמחה גדולה על כך שיצאנו ממצרים.

"אבל זה לא מספיק כל זה, חייבים להתחיל בגנות, לספר על זה שעבדים היינו, לתאר את הקושי, את השעבוד הנורא, את העמל והיגיעה, את הרציחות שרצחו המצרים במצרים, את הילדים ששחט פרעה כדי לרחוץ לצרעתו, כשהילדים שלנו ירגישו את הסבל שהרגישו המצרים, ולאחר מכן יחוו את הגאולה, או אז שמחת החג תהיה שלמה, ונקיים בהידור את מצוות סיפור יציאת מצרים.

"ולמה צריך להתחיל בגנות? כדי שנדע ונזכור והילדים שלנו יבינו ויפנימו שהכל מאתו יתברך. לכל אחד יש תפקיד, וכל קושי ואתגר שעומד בפנינו, יש לו סיבה. שום דבר לא קרה סתם ככה בגלל שהיום קמתי על צד שמאל. חלילה וחלילה, לכל חפץ וכל פעולה בעולם יש סיבה מאת הבורא יתברך".

עקשנות עם סיבה

אני רוצה לספר כאן סיפור ששמעתי מפי בעלי המעשה בכבודם ובעצמם, הלא המה אדוני מורי חמי ובנו, ג'סי היקר.

"היה זה לפני קרוב לעשור. באותה תקופה החלו חסידי ויז'ניץ לקנות דירות בעפולה. זה היה דבר חדש ולפני כל רכישת דירה היתה התלבטות גדולה.

"ג'סי מאוד רצה לקנות שם דירה, הוא הסתובב וראה כמה דירות, עד שלבסוף נשאר עם שלוש אופציות ריאליות והוא היה צריך לבחור ביניהם. ההתלבטות היתה מאוד קשה, ומאחר והוא מאוד מעריך את שיקול הדעת של אביו, מורי חמי שליט"א, הוא החליט להביא אותו לעפולה, וביקש ממנו שיייר בדירות ולבסוף יחליט.

"אבל חמי הוא אדם שזמנו יקר לו מאוד, וסתם כך להוציא אותו באמצע היום לעפולה למשך כמה שעות רק כדי לראות דירות. הגיס שלי הרגיש שזה לא ראוי, לכן טיכס עצה ומצא רעיון, הוא ייקח את אביו לעפולה בל"ג בעומר, ומאחר ופעם הוא שמע מחבר שיש איזו דרך שאפשר לנסוע בשטחים חקלאיים ולהגיע מעפולה למירון בתוך זמן קצר מאוד, הוא ייסע עם אביו באותה דרך, ג'יע אתו למירון, יתפללו שם והוא יחזיר אותו הביתה, וכך הוא יחסוך לו את הזמן שתכנן חמי להקדיש לנסיעה בתחבורה הציבורית שכמובן לוקחת כמה וכמה שעות.

"חמי הסכים לרעיון, והם יצאו ברכב הידוע המכונה 'סובארו אברייכים' הישן, הגיעו לעפולה, סיירו בכמה דירות, ו... המשיכו למירון.

"חברים שלי אומרים שבתוך עשרים דקות אפשר להגיע מעפולה למירון בדרך הזאת", אמר ג'סי והחל לדהור בשבילים החקלאיים.

"נסעו כברת דרך, והנה אורחת דרוזים לפניהם. חקלאים שעובדים

ללכת אחרי צילי התזמורת שתעתעו בו כי ההד הגיע מכל מיני כיוונים, וכך הם תועים בדרך כבר כמה שעות, ואין בידם אפילו בקבוק מים לשתות, וכבר כמעט ואירע אסון נורא, כשהבחינו מרחוק בנפש חיה וקיבלו כוחות מחודשים לרוץ מלוא כוחם כדי להגיע אל הרכב ולהציל את חייהם...

"עכשיו כבר היה הכל ברור. העקשנות הלא מובנת של גיסי לנסוע בדרך לא זרועה ולא סלולה, למרות ההתנגדות של אביו שאת דעתו הוא תמיד מכבד, ולמרות שהאנשים בשטח אמרו לו בפה מלא שאין שום סיכוי בעולם שהוא יצליח לעבור את הדרך הזאת, זה לא היה מעשה טפשי. זאת לא היתה פעולה חסרת היגיון, היושב במרומים כיוון אותם להגיע אל המיקום המדויק בשעה המדויקת, בדיוק ברגע שבו הילד הבעלזאי האשדודי עמד להתעלף בצמא. "ולמה הילד והאבא תעו בדרך? את זה אנחנו לא יודעים, אבל ברור לנו שגם לטיול הלא מוצלח הזה היתה מטרה משלו..."

טיול עם אליהו הנביא

"ישנו ספר מיוחד מאוד שכתב אותו רבי ניסים גאון, ושמו 'ספר המעשיות לרבי ניסים בן יעקב'.

"בספר זה מביא רבי ניסים גאון מעשה מופלא שאירע עם רבי יהושע בן לוי, שרצה מאוד שאליהו הנביא יתגלה אליו, סיגף את עצמו בתעניות והרבה בתפילה ובתחנונים ואכן התגלה אליו אליהו הנביא ושאל לרצונו.

"אמר רבי יהושע בן לוי לאליהו הנביא שהוא רואה דברים מאוד תמוהים בעולם, והוא רוצה לקבל הסבר. הוא מבין שבכל דבר יש סיבה ושהקב"ה לא עושה שום דבר לחינם, אבל הוא רוצה שתהיה לו אפשרות לראות דברים וללמוד מהם חכמה.

"אמר לו אליהו הנביא, גם החכם הכי גדול בעולם לא יוכל לעולם להבין את כל מעשי ה' כי נורא הוא, ולכן עדיף להימנע ממילוי הבקשה שלך.

"רבי יהושע בן לוי הוסיף להפציר ואליהו הנביא נעתר לו אבל בתנאי שלא ישאל שאלות כל עוד הסיוע המודרך לא הגיע לסימונו...

"יצאו אליהו הנביא ורבי יהושע בן לוי לדרך, והגיעו לאיזה יישוב, דפקו על דלת של בית ישן, וקיבלו אותם זוג מבוגרים נחמדים ומאירי פנים שכיבדו אותם בכבוד גדול ונתנו להם לאכול ולשתות כפי יכולתם.

"בצאתם בירכו את הזוג בברכות לרוב, ובעודם פוסעים מדלת הבית אל שער החצר, הבחינו בפרה האחת והיחידה שהיתה לזוג העניים, ושמהחלב שלה הם היו מתפרנסים בדוחק. נשא אליהו הנביא עינו לשמים והתפלל שהפרה תמות. ואכן, טרם כילה לדבר, נפלה הפרה תחתיה כשהיא הופכת ברגע לפגר מת שאינו שווה פרוטה.

"רבי יהושע בן לוי נדהם. הרי בני הזוג נהגו בהם טובת עין ואירחו אותם בכבוד גדול ומדוע גמל להם אליהו הנביא כזה גמול נורא???"
"אבל הוא זכר את התנאי שהתנה עמו אליהו זכור לטוב, שאם ינסה לשאול שאלות, הסיוע יגיע אל הקיצו, ולכן כבש את תמיהתו והמשיך ללכת בלי לומר דבר.

"הגיעו לביתו של עשיר מופלא, הקישו על השער והכניסו אותם פנימה, אבל הפעם בעל הבית לא אץ רץ לקראתם ולא שם לבו אליהם, בקושי נתנו להם לאכול ואף אחד לא שאל אם הם רוצים לנוח ואם הם צריכים משהו.

"בצאתם הבחינו שהיה שם איזה קיר שקרס תחתיו והעשיר אמר שצריכים להביא פועלים שיבנו אותו. אליהו הנביא נשא תפילה קצרה והנה נס ופלא, הקיר נעמד על עמדו כאילו לא נפל מעולם.

"רבי יהושע בן לוי רואה ושותק, חושש לשאול את השאלה המתבקשת, מה ראה אליהו הנביא לגמול טובה כל כך מיוחדת לעשיר שלא התייחס אליהם, לאחר שגמל רעה כה גדולה לעניים שטרחו עבורם ונתנו להם מפתח הדלה???"

"למחרת הגיעו לעיר של אנשים עשירים ומכובדים, אבל גם שם לא אירחו אותם בכבוד ובקושי נתנו להם פת חרבה ומעט מים. אליהו הנביא התפלל שכל אנשי העיר יהיו ראשים וחשובים.

"המשיכו ללכת והגיעו ליישוב של עניים מרודים, אבל הם קיבלו אותם בסבר פנים יפות ונתנו להם לאכול ולשתות כמיטב יכולתם, ואליהו הנביא התפלל עליהם שרק אחד מהם יהיה ראש...

"הפעם כבר לא הצליח רבי יהושע בן לוי לכבוש את תמיהתו ושאל את אליהו הנביא: 'למדנו רבינו, למה הרגת את הפרה של העניים והקמת את הקיר בביתו של העשיר, למה את העיר של העשירים בירכת שכולם שם יהיו ראשים ואלו את העיר של העניים קיללת שרק אחד מהם יהיה ראש?'"

"אמר לו אליהו הנביא, הסכת ושמע, אותה אשה מבוגרת שאירחה אותנו בביתה יחד עם בעלה הצדיק, היתה אמורה למות אתמול, אנחנו באנו לביתם בשעות האחרונות לחייה, ובזכות גמילות החסדים שנהגו בנו, התפללתי עליה שתחיה ושאת הצער שנגזר עליהם לחוות הם יחוו עם מותה של הפרה היחידה שלהם.

"לעומתם, העשיר שלא אירח אותנו כראוי, זכה בזכייה מיוחדת כי מתחת לקיר שנפל בביתו היה אוצר גדול של זהב ויהלומים, ומאחר והוא אינו יודע כיצד לנהוג בממונו ואיך לגמול חסד עם אנשים, התפללתי שהקיר ייבנה מעצמו כדי שהכסף יישאר טמון באדמה ולא יגיע לעולם לידי של מי שאינו יודע כיצד להשתמש בו.

"את העיר של העשירים שלא התייחסו יפה 'בירכת' שיהיו כולם ראשים, ומה קורה כשיש ראשים רבים, הם מתקוטטים זה עם זה ומאבדים את כל ממונם ורכושם. לעומת זאת, את העיר של העניים שכיבדו אותנו כל כך יפה בירכתי שיהיה ראש אחד שיהיג אותם על מי מנוחות והם יינהו מהשלום והשלווה כגמול על כך שגם בעת דחקם הם אירחו אנשים זרים ודאגו לכל מחסורם.

"הנה כי כן, ראה רבי יהושע בן לוי בעיניו את מה שידע עוד קודם לכן. גם מה שנראה טוב גמור עלול לפעמים להיות ההיפך הגמור, ומה שנראה כצרה צרורה, עלול להתברר כמפתח לאושר ולהצלחת חיים."

כלב, חתול ופרה

"נסיים ברעיון על הפיוט האחרון בהגדה של פסח, 'חד גדיא'. מי

כשחזרתי הביתה הוא נעמד על הכסא והתחיל לומר את סדר ה'מה נשתנה', עם התרגום באידיש... היינו בהלם. אני לא מתבייש לומר שעמדו לי דמעות בעיניים... רק לפני כמה שעות ישבנו סביב השולחן, היה לי ילד כבן שלוש שישב מטר לידי, הייתי אמור לספר לו את סיפור יציאת מצרים, אבל חשבתי שהוא 'אינו יודע לשאול', אז השקעתי רק באחים הגדולים יותר...

המחנך הוותיק הרה"ג רבי עמרם בינעט עם נקודות שכדאי לחשוב עליהן לפני שניגשים לליל הסדר...

"כאשר חזר רבי בערצ'י מבית הכנסת חיכתה לו 'קבלת פנים' מיוחדת במינה. אשתו זינקה ממיטתה בחמת זעם, והתחילה לצעוק עליו בכעסה, שהוא אשם בכל התקלה הזאת, שלא הניח את המצות

והיין במקום ראוי, ואיך עשה כדבר הזה. "לא נרגעה האשה מכעסה, עד שהשלימה את סדרת הטענות והצרחות בדרישה חד משמעית, עיקשת ובלתי מתפשרת, שמיד בצאת החג הוא יבוא עמה לבית הדין ויכתוב לה גט, כי היא לא יכולה עוד לסבול את החיים לצדו..."

"שמע החסיד חרפתו ולא השיב מאומה. אדרבה, במקום להשיב לה מנה אחת אפיים כנהוג(...) פייסה בדברים וקיבל על עצמו את האחריות למה שאירע, כשהוא מבטיח לשפר את דרכיו מכאן ולהבא, ובכל מקרה הרי הכל מאתו יתברך ולכן היא לא צריכה לכעוס כל כך, כי כך רצתה ההשגחה העליונה.

"לאחר מכן התכופף והחל לאסוף מהרצפה את הכלים, סידר מחדש את השולחן, ואף חרג מהחומרה המקובלת שלא לאכול מה שנפל על הרצפה, וזאת כדי שלא =תגדל המריבה על כך שאינו אוכל את המאכלים שהכינה אשתו בטרחה רבה. ולאחר שהצליח להרגיע את רוחה הסוערת ולפייס אותה, החל לערוך את ליל הסדר בחדווה רבה, מתוך שמחה של מצוה.

אליעזר (לייזר) רוט

כשבאים לקיים את מצוות 'והגדת לבנך', יחד עם שאר המצוות של 'ליל הסדר', חשוב לזכור דבר אחד יסודי מאוד, "אומר הרב בינעט, "לשמוח!"

"הגמרא במסכת שבת (קל). אומרת שכל מצוה שקיבלו בני ישראל בשמחה, עדיין מקיימים אותה בשמחה ומחזיקים בה, וחלילה להיפך. אנחנו צריכים שהילדים שלנו יקבלו את מצוות ליל הסדר בשמחה, שיראו אותנו מספרים להם את סיפור יציאת מצרים מתוך שמחה ובטוב לבב. חלילה וחלילה לא מתוך כעס וקפדנות יתירה.

"רק אם הילדים יהיו שמחים ומרוצים, הם יהיו פנויים לשמוע את סיפור יציאת מצרים, ורק אם אנחנו עצמנו נהיה רגועים ושלווים, הילדים שלנו יהיו רגועים ושלווים.

"יש סיפור ידוע שמובא גם על ידי הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א, בשם הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע, שסיפר שאצל אביו הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע, היה איש חסיד מורם מעם ושמו היה רבי בערצ'י.

"בכל ענייני חג הפסח היה ר' בערצ'י מחמיר בחומרות שונות, ובפרט באפיית המצות, שהיה הוא בעצמו שומר על החיטים משעת קצירה, וכן בהכנת היין היה משגיח על הענבים משעת בצירה, לבל ייגע בהם שום ספק ספיקא של חמץ, ואחר כל היגיעות הצליח לאפות כמה מצות שמורה כדי צורכו, ויין לארבע כוסות, וכך יצא מביתו בערב החג שמח וטוב לב, כאשר היין והמצות היו ערוכים על שולחנו בפאר והדר לכבוד הרגל ולכבוד המצוות של ליל הסדר.

"בשעה שהיה רבי בערצ'י בבית המדרש, עברה זוגתו שהיתה אשה קשת רוח ליד השולחן, ונתפס הסינר שלה במפה, ומבלי משים גררה אחריה את המפה שעל השולחן, וממילא נפלו המצות ונשברו, היין נשפך, ואף הכלים נשברו. ולא ידעה האשה את נפשה מרוב צער. מתוך מרירות היא פשוט נכנסה למיטה וטמנה את ראשה מתחת לשמיכה, כשהלב שלה מלא כעס ומרירות על בעלה שאותו היא האשימה בכל מה שקרה כי הוא סידר את השולחן בצורה לא מוצלחת והעמיד אותו במקום שגרם לה להיתקל בו ועוד, כדרכן של אנשים הכועסים המאשימים את זולתם בכל דבר רע שקורה להם.

כל הזמן בכה והתעצבן, ונדנד לאמא ולאבא. קורה... ילדים בגיל הזה יש להם סדר יום משלהם, לא תמיד מתאים להם ליפול פתאום לסעודה רבת משתתפים שבה שרים שירים שהם לא מכירים ומתייחסים בעיקר לילדים אחרים..

"למחרת היום, הלכתי לבית הכנסת, ורעייתי טיפלה בילדים בבית, נטלה להם ידיים הלבישה אותם, התפללה איתם, והנה פתאום הילד הקטנצ'יק הזה, פותח את הפה שלו ומתחיל להשמיע פנינים... הוא אומר את הנוסח של 'קדש ורחץ' עם התרגום הארוך באידיש למי שמכיר "פסח ביי נאכט, ווען דער טאטע קומט אהיים פון שוהל...". "היא היתה המומה... בעדינות ניסתה לבדוק אם הוא יודע עוד קצת... "ורחץ..." והילד שוב מפתיע... "מען וואשט זיך די הענט און מען זאגט נישט קיין ברכה על נטילת ידיים...". (נוטלים ידיים ולא מברכים..)

"הוא יודע את הנוסח, הוא אומר אותו במנגינה ערבה, עם תנועות ידיים כדרכם של ילדים בגיל הזה. מוראדיג!!!...".

"כשחזרתי הביתה הוא נעמד על הכסא והתחיל לומר את סדר ה'מה נשתנה', עם התרגום באידיש... היינו בהלם. אני לא מתבייש לומר שעמדו לי דמעות בעיניים...

"רק לפני כמה שעות ישבנו סביב השולחן, היה לי ילד כבן שלוש שישב מטר לידי, הייתי אמור לקיים מצוות עשה מדאורייתא וספר לו את סיפור יציאת מצרים, אבל חשבתי שהוא 'אינו יודע לשאול', אז השקעתי רק באחים הגדולים יותר... אבוי לי!!! מה עם 'את פתח לו???'...".

"באיחור הבנו, למה הילד היה כל כך לא רגוע אתמול. הוא רצה שיתנו לו גם להתבטא, אבל אף אחד לא חשב שהוא מבין בכלל מה קורה כאן מסביב לשולחן. לא נתנו לו מקום משלו ולא חשבו שהוא שייך בכלל לעניין הזה...

"הסתובבתי ככה חסר מנוחה הרבה מאוד זמן, ואני יכול לומר שלמרות שכבר עברו מאז לא מעט שנים, עד היום בכל שנה כשמגיע ליל הסדר, אני מרגיש את הצביטה הזאת בלב, ואני משתדל יותר להשקיע בעניין הזה של 'הגדת'. לכל סוגי הילדים, בנים ובנות, גדולים וקטנים, חריפים יותר וחריפים פחות, זאת לא חכמה לספר סיפור יציאת מצרים רק לילד שנמצא בדיוק בגיל המתאים. ומה קורה כשהילד בן 15? זה יותר קשה לספר לנערים את סיפור יציאת מצרים, העיניים שלהם כבר לא נוצצות בהתרגשות כזאת כשאתה מספר על הג'רפה שבדיוק תחבה את ראשה מהחלון של הקומה השלישית, באמצע התיאור של מכת ערוב... לילדים בגיל 15 צריך לספר מדרשים שיכולים לעניין אותם, צריך להתכונן מראש בהתאם ולהיות מוכנים עם סיפור מתאים לכל אחד מהילדים!!!".

"ילדים, בואו נתגרד"

הרב בינעט מציין כי עם השנים הגיע למסקנה שעבור הילדים הקטנים מומלץ מאוד להקדיש זמן מיוחד לפני שמתחילים את אמירת ההגדה.

"תחשבו על ילד בן חמש, הוא יושב על יד השולחן, כל הגדולים

"למחרת נכנס הרבי ה'בית אהרן' מקרלין לבית המדרש, ומנה בפני התלמידים את ה'סדרים' המיוחדים שערכו הצדיקים. ה'ליל הסדר' של צדיק פלוני האיר ופעל פעולות גבוהות בכל העולמות, מעשיו של צדיק פלמוני עשו נחת רוח גדולה בשמים וכו' וכו', "אבל הסדר של רבי בערצ'י עלה על כולנה, כי איש לא השיג אמש את מה שהוא השיג בליל הסדר המיוחד שלו...".

כי אכן, מידת הסבלנות, היכולת לשמוח בשמחה של מצווה גם כשהכל הולך הפוך והכל מסביב לא מצליח ולא מסתדר כמו שרצינו, זה הדבר הכי חשוב, רק ככה אפשר לקיים כראוי את מצוות 'והגדת לבנך'.

"כשרבי אלימלך בידרמן מספר את הסיפור הזה, יש לו תוספת קטנה שהוא מוסיף לאחריו", אומר הרב בינעט בשיחה עם 'לקראת שבת', "ואני חושב שהתוספת הקטנה הזאת, חשובה יותר מכל הסיפור הנפלא הזה.

"כדי לזכות ל'סדר' מרומם, לא חייבים שהאשה תהפוך את השולחן כולו על הרצפה", אומר הגר"א בידרמן, "גם אם אחד הילדים שפך קצת יין על המפה הצחורה עוד לפני שהתחיל ליל הסדר, זה מספיק בשביל שנתגבר, נתאפק, לא נכעס ולא נצעק... גם אם אחד הגביעים נפל וקיבל איזה 'קווטש' קטן, אפשר להבליג ולהתגבר, ולזכות לסדר מרומם שכוה. אפילו אם לקח קצת יותר מדי זמן לשים את הכרפס על השולחן... ו... גם אם הכל הולך כשורה ואין שום סיבה לכעס, עדיין אנחנו צריכים הרבה רחמי שמים שנצליח לשמור על מצב רוח טוב, ועל אווירה נעימה סביב השולחן. ואכן, בלילה הזה אנחנו צריכים להקפיד על כך מאוד, אחרת איבדנו את עיקר העיקרים של מצוות 'והגדת לבנך'.

הפתעה למחרת ליל הסדר

"אני רוצה לשתף אתכם בסיפור אישי שאירע עמי לפני שנים", מספר הרב בינעט, "אחד מילדי היה אז כבן שלוש, קצת פחות. כמובן כל ילד יש לו את קצב ההתפתחות שלו, יש ילדים שמדברים כבר בגיל שנה, ואחר כך מתקשים בקריאה גם בגיל שבע, ויש ילדים שבגיל ארבע בקושי מוציאים מילה מהפה, ובגיל חמש וחצי כבר קוראים בשטף ומדברים בלי הפסקה. אותו ילד שעליו אני מספר את הסיפור, כמעט לא דיבר, למרות שכבר היה כמעט בן שלוש. "הגיע ליל הסדר, התארחנו אצל ההורים באותה שנה, והיו שם עוד משפחות, היה צפוף למדי ולא היה מספיק מקום מסביב לשולחן, אז הילד הזה לא קיבל מקום משלו. הוא פשוט ישב על הברכיים של אמא שלו, רעייתי שתחיה.

"התחיל ליל הסדר, הילדים מתבקשים לומר 'מה נשתנה' כל אחד בתורו, וממנו אף אחד לא ביקש לומר, כי הוא בקושי יודע לדבר. גם לאחר מכן, הסבא שאל את הילדים שאלות, והילד הקטן שלי נשאר בצד, גם אני עצמי השקעתי בעיקר בילדים היותר גדולים כי הם גם שאלו שאלות וענו תשובות והיה עם מי לדבר, בעוד שהוא היה ילד מאוד שקט שבקושי יודע לומר כמה מילים...

"לא זו בלבד, אלא שהילד גם היה מאוד לא רגוע באותו לילה, הוא

"רבותי, זה לא כזה קשה ולא כזה מסובך. עם קצת יוזמה אפשר להפוך את ליל הסדר ללילה חווייתי במיוחד עבור הילדים, ולקיים בהידור רב את מצוות 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמור, בעבור זה הוציאנו ה' ממצרים...'"

ואומרים להם עכשיו להכין חדש... ובבית אין להם מיטה ולא שולחן ולא מכונת כביסה, הם עייפים ורעבים ומושפלים ומבוזים, ואז מגיע איש בשם משה ואומר להם שהוא יוציא אותם ממצרים... "ואיך שהקב"ה התעלל בהם, במצרים, להמחיש גם בסיפורים וגם בתנועות ופעולות. כשיש דם, אבא יכול לעשות כאילו הוא שותה מהכוס ופתאום יורק בגועל כי יש לו טעם של דם בפה... חבר סיפר לי פעם שכשהוא מתאר את המכות, במכת צפרדע הוא שולף מהכיס שלו ערימה של צפרדעים מפלסטיק, וזורק על השולחן, במכת כינים אפשר לבקש מכל הילדים שידגימו על עצמם ויתחילו להתגרד... "רבותי, זה לא כזה קשה ולא כזה מסובך. עם קצת יוזמה אפשר להפוך את ליל הסדר ללילה חווייתי במיוחד עבור הילדים, ולקיים בהידור רב את מצוות 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמור, בעבור זה הוציאנו ה' ממצרים...'". להצביע על המצות ועל המרור ולומר לילדים, ילדיי היקרים וילדיי החביבים, תבינו שאם לא המצות והמרור האלו שאנחנו אוכלים עכשיו, אנחנו היינו עד היום עבדים במצרים, הקב"ה הוציא אותנו לפני אלפי שנים ממצרים בתנאי שבכל שנה, בהגיע ליל הסדר, אנחנו נספר את הסיפור הזה, ונאכל את המצות ואת המרור, ובעזרת ה' כשייבנה בית המקדש במהרה בימינו, נאכל גם מן הפסחים ומן הזבחים, ונאמר לפניו שירה חדשה, הללו-קה".

אומרים איזה טקסט לא מובן ולא ברור, והוא צריך לשבת בשקט ואסור לו להפריע. לא נותנים לו לאכול כי עוד לא הגיעו ל'שולחן עורך', ולא מרשים לו לשחק על הרצפה כי עכשיו ליל הסדר. "מסכן הילד!!! הוא לא מבין כלום.

"אחרי שמרטת לו את העצבים ומתחת את הסבלנות שלו עד קצה גבול היכולת, נוטלים סוף סוף ידיים ועכשיו אתה נזכר להתחיל לדבר איתו? הוא כבר מזמן לא איתך, העייפות עושה את שלה, השיעמום הוציא לו את כל המיץ, הוא כבר לא שומע אותך בכלל. לכן לדעתי, מיד אחרי ה'מה נשתנה', צריך לעצור, לסגור את ההגדה, ולספר לילדים את סיפור יציאת מצרים במשך זמן מזה, רבע שעה, חצי שעה. זה עיקר המצווה של 'והגדת'.

"אולי יש כאלו שיחלקו עלי, אבל אני אומר את דעתי בעניין וכל אחד יעשה מה שהוא חושב... לדעתי צריך לשים את הילדים בראש, ולהתייחס קודם כל אליהם. בדרך צחות אני אומר שהילד שואל 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות', והאבא עונה לו 'עבדים היינו', הלילה הזה אנחנו עבדים שלכם, הילדים, אנחנו משועבדים אליכם, וחייבים לענות לכם על כל השאלות שתשאלו...".

"ועוד הערה, יש אנשים שקשה להם לספר את סיפור יציאת מצרים לילדים, כי הסיפור מאוד ברור ומאוד מוכר ומאוד ידוע. אבל שני דברים צריכים לזכור: קודם כל שזאת בדיוק המצווה "אפילו כולנו חכמים וכולנו יודעים את התורה..."

"הדבר השני שצריך לזכור, שעבור הילדים שלנו זה לא כזה פשוט ומוכר. נכון שהם שמעו סיפורים בחיידר, אבל אם נספר להם כמו שצריך תראו איך שהם מרוכזים ומקשיבים לכל מילה.

"אבל כדי שהילדים ישמחו ביציאת מצרים, צריכים לתאר להם גם את העבדות שהיתה קודם: "מתחיל בגנות..."

"צריכים לתאר את הקושי שהיה במצרים, את העינוי והשעבוד, את האמא שעומדת בצד ורואה איך מתעללים ככה בילד שלה ומעבידים אותו בפארך, והיא מנסה להציל אותו אבל המצרי הרשע עם השוט הארוך לא מאפשר לה... לתאר את האבא האומלל שעובד כמו חמור בשדה, קושרים אותו למחרשה ומכריחים אותו לחרוש ומצליפים בו עם שוט בכל פעם שהוא קצת מתעייף, את האמא שצריכה לעשות עבודות של אבא ואת האבא שצריך לעשות עבודות של אמא, לתפור בגדים ולאפות עוגות למרות שהוא לא יודע איך עושים את זה, ואם העוגה לא יוצאת מוצלחת, מענישים אותו ומרביצים לו. ואחרי כל המאמץ האדיר, מפרקים להם את מה שהם בנו וזורקים את העוגות שהם אפו לפח מול העיניים שלהם,

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

המבצעים הגדולים של 'דרשו' לכבוד חג הפסח

דרש דוד אבות
33
ש"ח בלבד!

משנה ברורה א'
33
ש"ח בלבד!

ספר המפתח על המ"ב
33
ש"ח בלבד!

מועד לדוד
33
ש"ח בלבד!

האותיות הקטנות: * המבצע לתקופה מוגבלת * דמי משלוח בסך 20 ₪ * אין התחייבות לאספקה לפני חג הפסח
* משלוחים באזורי המרכז החרדיים * ניתן לשלם ב 2 תשלומים

4

מי יודע? המבצע הגדול

ש"לם 99 ₪

וקבל את ארבעת הספרים במבצע הגדול
+ משלוח עד הבית חינם

ניתן להזמין בעמדות נדרים פלוס, או במשרדי דרשו 02-5609000

מעירוב תבשילין בערב שביעי של פסח, ועד אכילת קטניות ו'שרויה' בשבת שאחר הפסח

הגאון רבי אהרן מרדכי גרין שליט"א מחבר ספר 'ילקוט הליכות ועניינים
הנוגעים למעשה', בקובץ הלכות מעשיות לימים אלו

עקב א. לוסטיגמן

בפרוס ימי הפסח, אשר רבו הלכותיהם וכמנהג ישראל מקדמת דנא אשר נפסק להלכה בשו"ע, לעסוק בהלכות הפסח שלוש יום קודם לפסח, פנינו אל רב ביהמ"ד 'תפלה למשה' של כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב שליט"א, הגאון רבי אהרן מרדכי גרין שליט"א, מחשובי הרבנים בבית שמש, ומחבר ספר 'ילקוט הליכות ועניינים הנוגעים למעשה'.

ביקשנו מהגרא"מ גרין, לציין נקודות הלכתיות הייחודיות לשנה זו, כשלייל הסדר חל בשבת קודש, וכש'שביעי של פסח' חל בערב שבת שלאחר מכן.

ואכן נעתר הרב שליט"א ומשך שעה ארוכה הציף עניינים הלכתיים רבים הנוגעים במיוחד לשנה זו, והרי הם לפניכם, כפי שנכתבו על ידינו, והוגחו לאחר מכן על ידו בהגהה כפולה, כדי לוודא שיצא מתחת ידינו דבר מתוקן בס"ד.

ומפני שרבו הלכותיהם, חילקנו את המאמר לשניים, כאשר החלק הראשון הופיע בשבוע שעבר, וכעת אנו מביאים בפניכם את החלק הנוסף.

זמן הנחת העירוב

זמן הנחת עירוב תבשילין הוא בערב יום טוב, עד צאת הכוכבים. מי שחושש שעלול לשכוח מחמת טרדותיו וכדו', יקדים ויעשה את העירוב בבוקר השכם, ואם אי אפשר לו וחושש מאוד שמא ישכח, יכול להפריש את העירוב אפילו בלילה שלפני ערב יום טוב, היינו ביום רביעי בלילה - ליל יום חמישי.

נזכר סמוך לסוף זמנו

מי שהגיע לבית הכנסת בערב יום טוב, ונזכר שלא הניח עירוב תבשילין, וירא שאם יחזור לביתו יאחר את זמן הנחת העירוב, אם הכין בביתו מאכל או הפריש מעט לצורך עירוב תבשילין רק שכח לומר הברכה והנוסח, יאמר במקום בו הוא נמצא בלא ברכה, ויכוון על מה שכבר הפריש.

והורה מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל, שאפילו אם לא הפריש בכלל עירוב תבשילין, יכול להפריש במחשבתו אחד מן המאכלים שהכינו ולומר עליו שהוא עירוב תבשילין, ויגיד את הנוסח "בהדין עירובא", וכו', בלי לברכה, ומועיל לו שיוכל לבשל ביום טוב לצורך שבת.

שכח להניח עירוב תבשילין

מעיקר הדין מי שכח להניח עירוב תבשילין יכול לסמוך על גדול העיר שמניח עירוב ומוציא את כל אנשי העיר, אבל רק בפעם הראשונה, ואם שכח פעמיים, הוא נחשב לפושע בלשון חז"ל, וקנסו

עירוב תבשילין בערב שביעי של פסח

מצוות עירוב תבשילין נוהגת בערב יום טוב שחל בערב שבת, ועליה כתב השל"ה הקדוש "חביבה מצוה בשעתה, ואל תהיה מצוה זו קלה בעיניך, ולא לחינם אמרו חז"ל שקיים אברהם אבינו עליו השלום מצוות עירוב תבשילין".

עיקר המצווה הוא לאפות ולבשל פת ותבשיל מערב יום טוב לכבוד שבת, שלא יהיה ניכר שמתחיל ביום טוב להכין את צרכי השבת, וייראה שעיקר ההכנה לשבת נעשתה קודם לכן, וביום טוב רק משלימים את הנצרך.

ושני טעמים אמרו חז"ל הקדושים במצווה זו. טעם אחד להרבות בכבוד יום טוב, שיראו שאסור לבשל ולאפות אפילו לצורך שבת, קל וחומר שאסור לאפות ולבשל לצורך חול. וטעם שני להרבות בכבוד שבת כי אם לא נחייב את האדם להתכונן לשבת מלפני יום טוב, הוא עלול להסיח דעת מהצורך לכבד את השבת וישאיר לסעודותיה רק את השיריים של יום טוב, ולכן אמרו להתחיל את ההכנות מערב יום טוב וכך לא יסיח דעתו מהשבת.

לכתחילה צריך להפריש שיעור של כביצה תבשיל וכביצה פת, אבל בדיעבד די בשיעור של כזית תבשיל וכזית פת.

מצוות עירוב תבשילין נוהגת בערב יום טוב שחל בערב שבת, ועליה כתב השל"ה הקדוש "חביבה מצוה בשעתה, ואל תהיה מצוה זו קלה בעיניך, ולא לחינם אמרו הז"ל שקיים אברהם אבינו עליו השלום מצוות עירוב תבשילין"

מתכוון בכלל לבשל. דעת מרן הראב"ד הגר"מ שטרנבוך שליט"א שצריך להניח עירוב תבשילין בברכה אך שאין בדעתו לבשל בכלל, אבל רוב הפוסקים הורו להניח עירוב תבשילין בלא ברכה. לכתחילה טוב שיניח עירוב תבשילין בברכה ויקפיד לעשות איזו מלאכה של בישול בחג לצורך שבת, ואפילו רק להניח סיר עם מים על הפלטה כדי לחמם אותם לשימוש בשבת קודש, כדי שלא להפסיד את מצוות עירוב תבשילין.

והורה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שאפילו מי שמתכוון לעשות ביום טוב רק מלאכת מבשל מדרבנן, כמו למשל חימום דבר לח ומבושל שהצטנן, שמדאורייתא לא אומרים שיש בו בישול אחר בישול ומדרבנן אסור לחממו בשבת, גם כזה סוג של בישול מספיק כדי לברך על עירוב התבשילין בערב יום טוב, ואין צורך לחפש דווקא מלאכה האסורה מדאורייתא בשבת.

הניח עירוב תבשילין בביתו ונסע להקביל פני רבו

מי שהניח עירוב תבשילין בביתו בערב יום טוב ונסע למקום אחר להתארח בחג, אבל השאיר את בני ביתו בבית, כגון חסידים הנוסעים לרבותיהם וכדו', ודאי מברכים על העירוב שעושים בביתם כי הוא לצורך בני הבית המחויבים בו, אבל בהגיעם למקום בו הם מתארחים צריכים להניח עוד עירוב בלי ברכה, ולכתחילה ראוי לקחת איתם חלק מהתבשיל שעשו עליו עירוב תבשילין בברכה בביתם, ויניחו אותו שוב בלי ברכה במקום בו הם מתארחים, ויטעמו ממנו בשבת.

הניח עירוב ואכלו ביום טוב

מי שהניח עירוב תבשילין כדת וכדין, אבל אירע מקרה שאכלוהו בטעות ביום טוב לפני שבישלו צרכי שבת, או שאבד או התקלקל

אותו שלא יוכל לבשל ביום טוב לצורך שבת, אפילו אם גדול העיר כיוון להוציא את כל אנשי העיר ידי חובתם.

אמנם, יש שתי דעות בפוסקים מי נחשב לפושע. יש אומרים שאם שכח פעם אחת להפריש עירוב תבשילין, וכעבור שנים רבות שכח פעם נוספת, גם בכזה אופן נחשב לפושע וקנסו אותו שלא יוכל לבשל. ויש שהורו שרק אם שכח פעמיים בזה אחר זה, אבל אם היה באמצע יום טוב בערב שבת וקיים מצוות עירוב תבשילין, די בכך כדי להסיר ממנו דין פושע, ואם ישכח אחר כך פעם נוספת, יכול שוב לסמוך על גדול העיר.

ולמעשה הורו פוסקי זמנינו שאי אפשר לקרוא פושע למי ששוכח, כי רבו הטרדות וכו', ועל כן אפילו במי ששכח פעמיים ברצף להניח עירוב תבשילין, מתירים בדיעבד גדול לסמוך על גדול העיר, אבל חשוב לזכור שאכן מצוות עירוב תבשילין מצווה חביבה היא כפי שהבאנו בשם השל"ה ויש להיזהר בה מאוד ולהיות זריזים להדר בה ולא לשכוח אותה חלילה.

הידורים שונים בעירוב תבשילין

'המשנה ברורה' כותב ב'ביאור הלכה' שמצווה מן המובחר לעשות עירוב תבשילין בתבשיל שהתבשל במיוחד לכבוד שבת קודש. אבל אפשר לצאת ידי חובה מעיקר הדין גם בתבשיל שהתבשל לצורך יום טוב, והוא רק מפריש ממנו מעט לצורך 'עירוב תבשילין'.

עיקר הצורך בתבשיל הוא 'ללפת בו את הפת', ולכן ראוי לקחת תבשיל שאוכלים עם פת, כגון בשר, דגים, ביצים וכדו'.

בשולחן ערוך נפסק שיש הידור לקחת דווקא חתיכת דג או בשר, אבל ה'בן איש חי' אומר שמאחר ומאכלים אלו מתקלקלים מהר, עדיף להימנע מכך ויש לקחת ביצה שנשמרת טוב יותר לאורך זמן. אומנם, בזמנינו שבכל בית יש מקרר והמאכלים משתמרים לימים מרובים, הורה מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל, שכדאי להחמיר בבשר ודג, אפילו לדעת ה'בן איש חי'.

כמו כן יש הידור בלקיחת דווקא פת שלימה, ובפסח מצה שלמה. המנהג הוא לצרף את המצה שהניח לעירוב תבשילין בכל שלוש הסעודות לחם משנה, ולא לבצוע אותה אלא בסעודה שלישית. כמו כן נהגו לאכול בשבת את התבשיל שהונח לעירוב תבשילין, אבל אין חיוב בדבר.

מי שאינו מבשל בחג

הגמרא אומרת שיש מצווה על כל אחד לעשות עירוב תבשילין, היינו כל ראש משפחה, ולא נהגו שיעשה כל אחד מבני הבית. אמנם בנים נשואים שמתארחים אצל הוריהם, אם הם ישנים בבית ההורים, פטורים ממצוות עירוב תבשילין, אבל אם הם ישנים בדירה נפרדת וגם מדליקים בה את נרות השבת, הורה מרן ה'שבט הלוי' שיעשו עירוב תבשילין בלי ברכה.

מי שמכין את כל צרכי השבת מלפני החג ואין לו כל כוונה לבשל בחג לצורך שבת, יש בזה דעות חלוקות אם צריך לערב כדי שיוכלו להדליק נרות שבת בחד, ואם יש חובת עירוב גם על מי שאינו

וכדו', מעיקר הדין הוא איבד את ההיתר לבשל ביום טוב לצורך שבת, אבל נוהגים להקל בזה ולסמוך על העירוב שהניח גדול העיר שמוציא את כל אנשי העיר ידי חובתם, כי אין לך אונס גדול מזה.

זמן הבישול לשבת לכתחילה

הטעם שאמרו חז"ל שהותר לבשל מיום טוב לשבת, על ידי עירוב תבשילין, הוא 'הואיל ומקלעי אורחים'. כלומר שהוא מכין ביום טוב למקרה שיבואו אורחים רבים לביתו ביום טוב, ואם לא יבואו יישאר האוכל לשבת.

על כן ראוי לכתחילה לבשל את האוכל לשבת שעות אחדות לפני השבת, כדי שאם יבואו אורחים ביום טוב תהיה אפשרות לתת את האוכל לפנייהם כשהוא כבר מוכן לאכילה.

אבל אם לא הספיקו אפשר אפילו סמוך לזמן הדלקת נרות כשברור שהאוכל לא יוכל להיות מוכן לכבוד האורחים אם יבואו במהלך יום טוב.

אילו מלאכות מותרות על ידי עירוב תבשילין?

בעניין הזה יש סתירה לכאורה במשנה ברורה, כשבהלכות יום טוב הוא כותב שרק מה שעושים לצרכי סעודה מותר, ואין שום היתר במלאכות שאינן לצרכי הסעודה. ומאידך בהלכות שבת כותב ה'משנה ברורה' שמי שרוצה לקפל את הבגד ביום טוב לכבוד השבת, מותר הדבר אם הניח עירוב תבשילין.

בשו"ת 'באר משה' דעברצין, הוא מסביר את הסתירה ומיישב אותה, שבמלאכות שאסורות מצד עצמן לא הותרה שום מלאכה רק מה שעושה לצורך הכנת המזון, אבל במלאכות שמצד עצמן הן מותרות ורק יש בעיה של 'מכין מיום טוב לשבת', הותרו כל המלאכות הללו אם הניח עירוב תבשילין.

חילוק זה מצוי מאוד גם בהכנת נרות השבת, שמדליקים ביום טוב לכבוד שבת, וברוב הבתים שבים ומדליקים את הנרות באותן כוסיות שהדליקו בהן את נרות יום טוב. כל המלאכות האסורות מצד 'מכין', יהיו מותרות אם הניח עירוב תבשילין, וכמובן הדלקת הנר עצמה מותרת גם היא, אבל מלאכות שהן אסורות מצד עצמן, כמו הפרדת ה'פתיל צף', זה מזה, שאסור משום 'מכה בפטיש', אסור לעשות זאת ביום טוב גם אם הניח עירוב תבשילין.

לגבי פתיחת החור הקטן שיש בחלק הצף, והשחלת הפתיל בתוכו, הורה ה'שבט הלוי' צ"ל שלכתחילה יש להכין זאת מערב יום טוב, ובדיעבד מותר לעשות זאת גם ביום טוב עצמו, אבל הפרדת ה'משושים' זה מזה, אם הם מחוברים, אסורה גם בדיעבד, ויש למצוא פתרונות אחרים להדלקת הנר בלי להפריד אותן, או על ידי שימוש בפתילות מצמר גפן וכדו', באופן המותר.

הנמנעים מאכילת 'שרויה' יכולים לבשל 'קניידלך' לשבת?

האחרונים כותבים שבני ארצות אשכנז שנהגו איסור באכילת

קטניות, אסור להם לבשל ביום טוב מאכל עם קטניות, לצורך השבת שאחר הפסח.

לעומת זאת, גם הנוהגים שלא לאכול 'מצב שרויה' (געברוקט) בפסח, יכולים להכין מאכלים הכוללים מצה שרויה ביום טוב, כגון 'קניידלך' למרק, לצורך אכילתם בשבת שאחר הפסח.

הסברה בזה, כפי שמבאר ה'מנחת יצחק', היא שקטניות לאשכנזים התקבלו כאיסור גמור ועל כן אי אפשר לומר 'הואיל ומקלעי ליה אורחים', כי אם יבואו אורחים לא יוכל בשום אופן לתת להם לאכול מהקטניות כל עוד לא יצא הפסח, ומוכח שהוא מבשל מיום טוב לשבת, כך שהעירוב תבשילין לא עוזר לזה ואסור.

עוד טעם אומר המנחת יצחק, שאם יתעסק עם קטניות ויכין את התבשיל במהלך הפסח, הוא עלול להיכשל ולטעום מהתבשיל, וטעם זה נכון גם למי שרוצה לבשל עוד מערב יום טוב קטניות, שאסור לעשות זאת.

אבל אכילת מצה שרויה מותרת לדברי הכל, ואלו הנוהגים להימנע ממנה, אף על פי שנמנעים ממנה בכל כוחם ומקפידים בזה מאוד, הם עושים זאת רק מצד המנהג, מה גם שנותנים לכתחילה לקטנים לאכול מצה שרויה גם בקהילות המחמירים בעניין זה, וכן נותנים לזקנים ולחולים לכתחילה וללא כל פקפוק לאכול מצה שרויה, ועל כן בזה אפשר לומר 'הואיל ומקלעי ליה אורחים', והעירוב תבשילין עוזר לזה.

האם יש איסור מוקצה

בקטניות בשבת שאחר הפסח?

עוד שאלה מעניינת שדנים בה האחרונים נוגעת לשאלת 'מוקצה' בקטניות, בשבת שאחר הפסח. אם אנו אומרים שאסור לבשל קטניות ביום טוב שביעי של פסח, יש להן דין מוקצה ואסור אפילו לגעת בהן כי הן לא ראויים לשום דבר בבתים של בני עדות אשכנז, ואם יש להן דין מוקצה במשך כל ההבין השמשות של צאת החג וכניסת השבת שאחריו, האם נאמר בהן 'מגו דאתקצאי בערב שבת בין השמשות לכולא יומא איתקצאי', ויהיה אסור לגמרי לכל משך השבת?

שאלה זו נכונה גם לגבי כלי חמץ, כמו צלחות וכוסות או סכו"ם וכדו' שבפסח אינן ראויים לכלום ויש להם דין מוקצה ביום טוב, ובשבת שאחר הפסח אפשר אולי לומר שיש עליהם דין מוקצה.

למעשה אמר הגר"ש אויערבך צ"ל שה'משנה ברורה' פוסק שלא אומרים 'מגו דאתקצאי' מחמת יום שעבר, ואין בהם דין מוקצה ומותר להשתמש בקטניות המוכנות לאכילה, כמו טחינה או פיצוחים וכדו', אף על פי שאסור לבשל ולהכין קטניות מפסח לאחר הפסח. ויש פוסקים שהחמירו בדבר, אבל בכל אופן התירו אם הקטניות היו בבין השמשות בביתה של משפחה ספרדית, שאצלם לא נהגו איסור בקטניות וממילא אין עליהן דין מוקצה, ואפשר להשתמש בהן לאחר מכן גם לאשכנזים שכן נהגו איסור בקטניות.

הוא חשב קצת ולא התלהב מההצעה, עד שזרקתי בדרך אגב, הצעה: "אני מכניס אותך למרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי, מספר לו שאתה השקעת כל ימי השובבי"ם בלימוד, ומבקש ממנו ברכה בשבילך! מה אתה אומר? הבחור התעורר...

בחג המצות שבו מצווה אותנו התורה 'והגדת לבנך', אנחנו מבקשים להציץ קצת לעולם ה'את פתח לו', ולבדוק איך לוקחים את הבן שאינו יודע לשאול, והופכים אותו ל'אחד חכם' • חברי פרויקט 'גישמאק בלימוד' של ארגון 'אחינו', מספרים

יהושע לייבזון

אני רוצה לספר לך על מקרה שהיה לי לפני כמה שנים עם בחור בישיבה קטנה, כך פותח פעיל תוכנית ה'גישמאק' של 'אחינו' הרב אפרים פריימן. הבחור לא עניין אותו שום דבר מהלימוד. ראש טוב היה לו, כישרון לא חסר, הכל בסדר גמור, רק דבר אחד חסר: חשק. לא מעניין אותו ללמוד גמרא, לא הלכה ולא שום דבר. הרבה יותר מעניין אותו הדואט האחרון שעשו זמר פלוני עם זמר פלמוני, והאלבום החדש של זמר שלישי שעומד לראות אור בימים הקרובים. "הגיעו ימי השובבי"ם, באותה שנה היתה זו שנה מעוברת 'שובבי"ם ת"ת", וכידוע בישיבות החסידיות ימי השובבי"ם הם כמעט מקבילים לחודש אלול מבחינת אוירת הרצינות השוררת באוויר.

"תפסתי את הבחור הזה ביום הראשון של השובבי"ם, ואמרת לי לו שאני רוצה לתת לו משהו שידרבן אותו להשקיע בשמונה השבועות הקרובים. שיבקש כל מה שהוא רוצה: אופניים, טיול לצפון, שבת במירון, מה אתה רוצה??? אני מארגן מימון ודואג לך, אבל אתה מתחייב ללמוד במרץ ולקבל למעלה מ-90 בכל המבחנים.

"הוא חשב קצת ולא התלהב מההצעה, עד שזרקתי בדרך אגב, חצי בצחוק הצעה: "אני מכניס אותך למרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי, מספר לו שאתה השקעת כל ימי השובבי"ם בלימוד, ומבקש ממנו ברכה בשבילך! מה אתה אומר?".

"הבחור התעורר... הוא בחר בהצעה הזאת. הוא לא רוצה טיול, לא שבת במירון, לא טיסה בשמי הארץ. להיכנס למרן רבי חיים קנייבסקי! זאת השאיפה שלו.

"מאותו רגע, הוא התחיל ללמוד בכזה מרץ, שהוא השאיר אבק לכל שאר הבחורים. הוא התעלה בלימוד במשך שמונה שבועות בצורה שלא תיאמן וקיבל בכל המבחנים ציון 100. אחרי ימי השובבי"ם ביקשתי מהנהלת 'אחינו' שייסדרו את העניין, ואכן נתנו לנו להיכנס לרבי חיים בזמן מאוד נוח, סיפרתי לו על הבחור שהשקיע ולמד כדי לקבל ברכה מהרב, ורבינו הגר"ח זצ"ל האיר לו פנים, וברך אותו ברכה הגונה, ראו שהוא מאוד מאוד נהנה מכך שהבחור השקיע והתאמץ בלימוד.

"המבצע הסתיים, והבחור ההוא עוד לומד ולומד. היום הוא אחד הבחורים

הבולטים באחת הישיבות גדולות הטובות ביותר במגזר החסידי. "היה חסר רק הגפרור שידליק את הלהבה הגדולה הזאת, ובחסדי שמים הצלחנו למצוא את הגפרור המתאים".

הרב פריימן מספר לנו סיפור נוסף, הסיפור קצר אבל המסר שלו רחב מיני ים: "ישבתי בעבר עם קבוצה של בחורים בישיבה לא מאוד בולטת, אפילו ישיבה קצת חלשה. למדתי שם כמה ימים בשבוע, כל פעם עם בחור אחר, ועבדתי איתם לפי השיטה של 'גישמאק בלימוד', הכנסנו להם טעם בלימוד בסייעתא דשמיא.

"למרות זאת, לא ראינו פירות... הבחורים לא התרוממו לגבהים, אף אחד מהם לא הפך להיות איזה מתמיד עצום, הם קצת התחברו ללימוד והיו מסוגלים ללמוד דף גמרא אבל לא ראית איזה שינוי עצום שהתחולל באישיות שלהם.

"עברו כמה שנים, הם כולם כבר התחתנו ולא היה לי שום קשר איתם. בוקר אחד, באמצע השבוע, אני מקבל טלפון בשעה 7:30. על הקו אחד הבחורים הללו. הוא מספר לי שהם נפגשו כאן בביתר עילית כמה חברים, הם כבר נשואים ב"ה כולם, והם יצאו לטיול משותף שהסתיים לקראת הבוקר, לכן הם החליטו להתפלל שחרית בביתר, לאכול ביחד ארוחת בוקר ולאחר מכן יתפזרו איש איש לביתו.

"ומה הם רוצים ממני? מאחר והם נזכרו בלימוד איתי תוך כדי הטיול, והיות שהם יודעים שאני גר כאן בביתר עילית, הם החליטו להציע לי

להצטרף אליהם ללימוד, חצי שעה או שעה. הם פשוט מתגעגעים ללימוד איתי...

"כמובן שהמחמאה היתה מאוד גדולה, ואני התאמצתי להתייצב בתוך זמן קצר. אני רוצה לומר לכם, לא דיברנו, לא פטפטנו, לא השלמנו פערים ולא שאלנו 'מה נשמע'. כמה מילות נימוס ומיד לאחר מכן התיישבנו ללמוד, למדנו במשך שעה ולאחר מכן הייתי חייב לרוץ ולהמשיך את סדר היום שלי שהחל באיחור באותו בוקר. 'וכל זה למה? כי את הטעם המתוק של לימוד הגמרא הם כבר רכשו. הם לא יצאו ראשי ישיבות וגם לא אברכי כולל, אבל הם כן יהודים יראי שמים שיש להם חשק ללמוד גמרא, וזה רק בזכות זה שעבדו והתאמצו להחזיר להם את הג'י'ש'מאק בלימוד'."

לשיחתנו מצטרף גם פעיל נוסף, הרב דוד תפילינסקי, והוא מספר לנו על הבחור שהגיע לידיו. לבחור שלי נקרא לו שלמה זלמן, היה בחור ישיבה רגיל לכל דבר, לומד בשיעור ב' באחת הישיבות הטובות בירושלים, לא היה לו שום מאפיין שאינו משותף לרוב רובם של הבחורים בישיבה. הוא בחור חסידי, ירא שמים, נעים הליכות, מידות טובות, ובנוסף התברך בראש בריא וכישרון גבוה מהממוצע.

בתחילת השנה הוא הגיע לישיבה כמו כולם, נרגש ומאושר. ברוך ה', הולכים ללמוד עוד שנה בישיבה, איזה יופי. תחת בית שחיו המסכת הנלמדת בישיבה, חדשה ומבהיקה, ריח של דפוס עדיין נודף מבין הדפים הרבים, והדבק השחור שהדביק הכורך על גבי הכריכה האדומה, עדיין נראה חדש, אף חוט לא התפורר, עדיין לא צצו שריטות על הכריכה או קמטים בראשי הדפים.

שלמה זלמן התיישב על יד הגמרא, לצדו החברותא החדש שלו, והשניים שקעו בלימוד: "ארבעה אבות נזיקין", "לא הרי השור כשהרי המבעה..." נפלא מאוד!!!

גם למחרת נמשכת ההתרגשות, ביום השלישי היא קצת מתחילה להתפוגג ואחרי שבועיים היא נעלמת לה כמעט לגמרי. אבל ראש השנה מתקרב, האווירה בישיבה רצינית מאוד וגם שלמה זלמן שוחה עם הזרם, הוא לומד ומשקיע וברוך ה' גם מצליח בלימודו. המגיד שיעור מרוצה, המשגיח לא יודע להגיד עליו מילה אחת רעה, וראש הישיבה אפילו צובט בלחיו ומספר לו שהוא קיבל עליו ד"שים מאוד מיוחדים... גם בתחילתו של זמן החורף מגיע שלמה זלמן כשהוא נרגש ומאושר. הגמרא כבר לא כל כך חדשה, אבל תחושת ההתחדשות קיימת בהחלט. אלא שהפעם התחושה הזאת מתפוגגת לה הרבה יותר מהר, וכעבור שבוע הוא מוצא את עצמו בווהה בגמרא בחוסר מעש, ממהר להתעשת ושב להגות בה בכל המרץ, עד שעוברת רבע שעה נוספת...

חודש אחרי תחילת הזמן, שלמה זלמן כבר לא מסוגל לפתוח את הגמרא. "בשביל מה אני פותח", הוא שואל את עצמו, "ממילא אני לא עומד ללמוד שום דבר..."

המגיד שיעור שם לב, אחרי שבוע הוא כבר מעדכן את המשגיח, אחרי חודש גם ראש הישיבה כבר הובא בסוד העניינים, ובישיבת הצוות הבאה, מעלים את שלמה זלמן על השולחן, והניתוח מתחיל. "היתה להם שמחה בבית", מסביר המגיד שיעור של אחר הצהריים,

"נולד לו אח ולכן היה קצת רפיון..."

חברי הצוות מקבלים את ההסבר, ומחליטים שצריך קצת לעודד ולדרבן, אבל הצפי הוא שבתוך שבועיים שלושה יהיה שיפור גדול. זה לא קרה... גם אחרי חודש וחודשיים וחצי שנה, שלמה זלמן נשאר בחור חלש, לא מחובר לגמרא ולא מחובר ללימודים בכלל.

עד שהמשיגה העלה הצעה שאף אחד לא יכול היה לסרב לה: "אולי נצמיד לו אברך? כולם מהנהנים, מה אפשר כבר להפסיד, הרי זה לא עולה לישיבה כסף, וגם לא להורי הבחור, מדובר בשירות מיוחד שניתן על ידי 'פרויקט הגישמאק' של ארגון 'אחינו', זרוע החיזוק של 'דרשו' בשיתוף עם הישיבה. בואו ננסה, במקרים קודמים היה שיפור מסוים, אולי גם עכשיו זה יעזור..."

להבין את ההיגיון

"כשאני פגשתי את שלמה זלמן לראשונה", מספר לנו הרב תפילינסקי, "פגשתי בחור עצוב... הוא היה חסר שמחת חיים. הבנתי שכבר ניסו לשלוח אותו לאבחונים ובדיקות, אולי הוא בדיכאון אולי זאת בעיה נפשית, אבל כל התשובות היו שליליות, הוא בחור בריא בנפשו אין לו שום הפרעה מיוחדת, אף אחד לא מצא את הסיבה לירידה הזאת.

"אבל אצלנו בפרויקט הגישמאק יודעים לשים את האצבע על שורש הבעיה, ושורש הבעיה היה שהבחור לא הרגיש טעם בלימוד. הוא מסוגל ללמוד, יש לו את כל הכלים והיכולות. חסר לו רק דבר אחד: גישמאק!!!

"מבחינתו, זה כמו להגיע לאיזה חדר סגור שבו יש ידית שצריך לסובב. כל היום לסובב את הידית. מה היא עושה? מייצרת חשמל? טוחנת קמח? שואבת מים? הוא לא יודע. איזה טעם יש בעבודה כזאת? אותו הדבר מרגיש בחור שאין לו טעם בלימוד, הוא יכול לסובב את הידית, יש לו את הכח הפיזי, אבל אין לו את הסיפוק וההנאה והחשק והרצון וההבנה למה זה חשוב.

"התחלתי לעשות איתו את אחד התרגילים הנפוצים שלנו. יש פה מחלוקת... מה עושים עם ממון המוטל בספק ולאף אחד אין ראייה, תגיד לי רבי שלמה זלמן הצדיק, אני רואה אותך עכשיו עם זקן לבן, אתה יושב בבית דין ובאים לפניך שני בעלי דינים, אחד טוען אם יש ספק, צריך לחלק את הכסף חצי חצי. השני נראה כמו אחד שיש לו שרירים מאוד מפותחים, טוען מה פתאום? אם הדיין לא יודע מה להחליט, שלא יחליט, כל דאלים גבר. איזה זכות יש לדיין לחלק את הכסף לשניים אם הוא לא יודע למי זה שייך???

"יושב הדיין רבי שלמה זלמן, וצריך לקבל החלטה. מה הסברא שלך אומרת, יחלוקו או כל דאלים גבר???

"הוא אומר את דעתו, ואני מתלהב, אני מראה לו שזה בדיוק מה שכתוב בגמרא, למרות שיש עוד צד, אבל גם הצד שלו מופיע בגמרא. תראה מה זה, רואים שיש לך ראש של דיין."

עכשיו כשהוא לומד את הסוגיא, הוא חלק ממנה, יש לו צד, יש לו דעה בעניין, הוא חייב להגן על הצד שלו, ואחרי שהוא כבר בתוך העניינים אני מניח לו עוד מוקש קטן: "תגיד, אם זה באמת כל כך

יש בחורים רבים שהורגלו לומר מושגים בלי להבין מה הם אומרים... "קם ליה בדרכה מיניה" למה בעצם? כי בגלל שהוא מקבל עונש חמור אנחנו מוותרים לו על העונש הקל? סוג של רחמנות על המסכן הזה? או שזה גזירת הכתוב ואין בזה הגיון?

לא מצליח, או שהוא לא רוצה ללמוד, יש לזה סיבה. אנחנו צריכים לאתר אותה.

"לפעמים זה עניין של ריכוז, לפעמים קושי בקריאה, בחלק מהמקרים זה חוסר מוטיבציה כי הבחור לא הבין אף פעם למה כל חשוב ללמוד מה דין הטלית ששניים אוחזים וכל אחד טוען 'חציה שלי'. הוא בכלל לא צריך טלית, וגם אם הוא יצטרך הוא יקנה בחנות, מה פתאום ללבוש טלית שהוא מצא ברחוב? הוא שנורר???

"לא כל בחור מסוגל לבטא את הקושי או התמיהה שלו. לפעמים הוא לא מודע בכלל למה שהוא מרגיש, כי זה נמצא אצלו כבר הרבה מאוד זמן, ואין פה איזו תמיהה חדשה שמציקה לו כרגע. הוא בבחינה של 'אינו יודע לשאול'. צריכים לעשות 'את פתח לו', לתת לו להבין מה מציק ולו ורק לאחר מכן אפשר לפתור את הבעיה".

"לסיכום", הוא אומר, "הדרך לקבל גישמאק בלימוד, עוברת בשלושה ערוצים קרובים, אך שונים:

"הדרך הישירה והמוכרת זו חוסר הבנה וחיבור לסברא לטיעונים ולמסקנא.... זו הדוגמא שהרב תפלינסקי מספר עליה.

"יש את הערוץ השני שכמו בסיפור שמספר הרב פריימן וכמו הסיפור שאני סיפרתי, הדגש הוא על סיפוק, כלומר חוויה, זה שונה מהבנה אמיתית של תוכן הלימוד, אבל זה מאוד מדרבן, ורואים את פירות ההצלחה של הגישה הזו ממש באופן יומיומי.

"ויש את הדרך השלישית שהכל כלול בה. בסופו של דבר זה מחויב המציאות, וזה הפן העמוק והרוחני של לימוד התורה, כמו שידוע על בעל התניא שכאשר היה נצרך שמישהו יגיש לו ספר 'שולחן ערוך' מהארון היה מבקש לתת לו את ה'רצון העליון'.. ככה הוא חי את זה, זו היתה ההסתכלות שלו, מה זה שולחן ערוך? זה הרצון של הקב"ה! גם אם הבחור עדיין לא יחוש את זה בעצמותיו עכשיו, הוא לפחות מרגיל את עצמו לחשוב בצורה האמיתית הזו ב-100 השנים שנתרו לו לחיות, ובהמשך הוא גם יגיע לדרגה הזאת ויחיה על פיה".

פשוט שממון המוטל בספק חולקין, מה הסברא לומר כל דאלים גבר? "עכשיו כבר בבלתי אותו לגמרי, הוא צריך להתחיל למצוא הסבר הגיוני לדעה ההפוכה מדעתו, וכשהוא מצליח למצוא הסבר, הוא צריך גם לבדוק אם הוא עדיין מחזיק בדעה שבה החזיק בתחילה או שהוא בעצם מתחיל לפקפק בה...

"לא רק זה, אלא שגם הייתי צריך להסביר לו כל מושג שלמדנו בגמרא. יש בחורים רבים שהורגלו לומר מושגים בלי להבין מה הם אומרים... "קם ליה בדרכה מיניה" למה בעצם? כי בגלל שהוא מקבל עונש חמור אנחנו מוותרים לו על העונש הקל? סוג של רחמנות על המסכן הזה? או שזה גזירת הכתוב ואין בזה הגיון? אם הבחור יבין בדיוק, לא רק את הדין, אלא גם את העיקרון שמסתתר מתחת לאותה הלכה, יהיה לו הרבה יותר נחמד ונעים ומתוק ו'גישמאק' ללמוד את הסוגיא.

"אחרי כמה חודשים, סיפר לי שלמה זלמן שלפעמים הוא חושב לעצמו, תוך כדי הליכה ברחוב או בכל מקום אחר, מה ההגיון בדעה פלונית בגמרא, אני רוצה להבין את ההגיון של שני הצדדים במחלוקת. הוא עושה את זה פשוט כי זה נחמד לו ונעים לו לחשוב בלימוד בצורה הזאת!

"עם שלמה זלמן זה עבד, ואני יכול לומר בפה מלא שזה עובד לא רק איתו אלא גם עם בחורים רבים אחרים".

הרב אפרים פריימן, מוסיף: "האמת שזה מאוד אינדיבדואלי", הוא אומר, במקרה הזה שעליו מספר הרב תפלינסקי, הבעיה היתה בחיבור להבנה ולהגיון של הדברים, וברגע שפתרנו את הבעיה, הבחור התחבר ללימוד בצורה נפלאה.

"אבל חלק מהמקרים הם שונים לחלוטין. לפעמים זה עניין של דחיפה אחת הגונה שהבחור זקוק לה, והרמת אותו לכל החיים.

לאתר את הקושי

רכז הפעילים ב'פרויקט הגישמאק', הרב מאיר קראסיאנסקי, משלים את דבריהם של חבריו הרב פריימן והרב תפלינסקי: "יש הרבה טכניקות שמעודדות מוטיבציה. ברכה מגדול הדור זאת אופציה נהדרת, אבל לא תמיד היא ישימה.

"אני יכול לספר על בחור אחד שהיה צריך זריקת מוטיבציה רצינית, ואני הצלחתי לגרום לו איכשהו להסכים לסיים מסכת עד פורים, ובבית בסעודת הפורים הוא יעשה את הסיום.

"למדתי אתו מסכת מגילה, לא דקדקתי אתו על הבנה מלאה של הכל, העיקר היה להגיע לסיים אחרי שהוא למד את המסכת בצורה סבירה ביחס ליכולותיו, במקביל ההורים שלו עודכנו שהוא עומד לסיים מסכת, וכל הפורים שלהם נע סביב זה, ההתרגשות בבית היתה גדולה כי ההורים שלו כבר לא ציפו ממנו לשום דבר.

"הבחור חזר אחרי פורים כל כך מאושר, עם כזה חשק מיוחד להמשיך וללמוד, כי הוא גם הרגיש את הטעם המתוק של סיום מסכת, וגם ראה את השמחה העצומה שזה משפיע על ההורים שלו. "החכמה היא למצוא את הבעיה. צריך לצאת מתוך נקודת הנחה שכל בחור אמור לרצות ללמוד גמרא וגם להצליח בכך. אם הוא

בעוד אנו ממתנינים תוך חרפת רעב וצמאון גדול, קם אחד החברים ואמר: "אני חושב שצריך להמתין לסוף התור, ורק אז נעלה לרכבת..." אנחנו, חבריו, סברנו שנטרפה דעתו עליו, אנחנו ממתנינים לרגע בו יקחו אותנו מכאן, והוא אומר שצריך להמתין לסוף התור....!?

ממחנה ריכוז לשיבת פוניבז' ולסיפורי אמונה למרן ה'חזון איש' ז"ע

הרב ישראל ליוש

לא אמות פי אחיה ואספר מעשי קה (הלל)

וכל המרפה לספר ביציאת מצרים הרי זה משבח... (הגדה של פסח)

"הגעתי ארצה" - סיפר הר"ר שלמה רייכנברג זצ"ל - "לאחר ששהיתי במחנה ריכוז, בתמוז תש"ה, והעבירו אותי לקיבוץ 'חפץ חיים', אולם עז חפצי ללמוד בישיבה...

"פניתי למזכירות הקיבוץ, והם הציעו לי שתי ישיבות, 'פוניבז' ו'קול תורה'. נסעתי לבני ברק ונכנסתי לשיבת פוניבז', פגשתי שם אדם ששאל אותי: "את מי אתה מחפש?", "את הרב מפוניבז'..." עניתי "זה אני..." ענה "ומה רצונך...?", התרגשתי מאוד ועניתי: "אני חפץ מאוד ללמוד בישיבה..."

הוא התעניין בעברי וספרתי לו את קורותי חיי במחנה. הוא התפלא מאוד: "אתה היית במחנה...? היכן למדת לפני המחנה...?", "בישיבת וייצן ליד בודפסט" - עניתי, "האם אתה זוכר משהו ממה שלמדת?" - שאל אותי הרב. נבהלתי, הבנתי שהוא רוצה לבחון אותי, ואמרתי: "שהרב ישאל שאלה, נראה אם אני זוכר..." "איזו מסכת למדת?" שאל, "חולין" השבתי, "התוכל לומר לי מחלוקת בין רש"י ותוס' במסכת זו?" שאל הרב, ומיד נזכרתי במחלוקת רש"י ותוס' לגבי 'היינו רבותייהו' בדף מ"ו ע"ב.

"לאחר שסיימתי לבאר את המחלוקת, חיבקני הרב מפוניבז', נשק על מצחי, ונטל אותי בזרועו ואמר: "בא עימי..." וכך סחב אותי איתו עד שהגענו לבית חד קומתי, הלא הוא ביתו של מרנא ה'חזון איש' ז"ע.

"הרב כהנמן פתח את הדלת וזעק בהתרגשות: "הרב, פגשתי ילד ממחנה ריכוז ושאלתיו אם יודע מחלוקת בין רש"י לתוס' וידע היטיב..." הרב המשיך ומלמל בהתפעלות: "גדלות התורה... גדלות התורה..." והוסיף: "אם מחנה ריכוז לא הצליח להשכיח מיהודי את לימוד התורה, בוודאי שזכר התורה לא ישכח לנצח..."

"לאחר שהרב נרגע קמעא, הורה לי לשבת ולשוחח עם ה'חזון איש' ז"ע. הוא התעניין רבות אודות חיינו במחנה, ונאנח עמוקות לשמע סיפורי, כעבור שעתיים של סיפורים, אמר לי ה'חזון איש': "זה ביתך... והוא פתוח לפניך מתי שתרצה... אך בקשה לי אליך, עליך לפרסם את כל מה שקרה איתך, כדי לחזק את האמונה בבורא יתברך..."

"כשליווה אותי אל הדלת אמר לי ה'חזון איש': "כתוב 'לא אמות כי אחיה ואספר מעשי קה', 'כי' פירושו 'כאשר' והביאור: כאשר תחיה, תספר מעשי קה, עליך לספר לעולם את סיפורך כדי לחזק האמונה!"

"וכך תמיד כאשר באתי אליו עם שאלה בהלכה, היה דוחק בי לספר לו קודם סיפורים מהמחנה, והיה מתעניין כיצד הצלחנו לשמור שם תורה ומצוות, והיה בולע בשקיקה כל פרט ופרט..."

הבה נתאר לעצמנו שמידי שנה נוזמן לאירוע מרשים ומיוחד במינו, סביב שולחנות ערוכים בפאר והדר, כשעליהן מוגשות מנות גורמה מפוארות, ותזמורת רבת כלי נגינה וזמרים עולמיים מלווים את האירוע המלכותי... אלא שהתכנית באירוע הנוצץ אינה משתנית משנה לשנה, כל שנה אותם נואמים שנושאים את אותו נאום, וגם השירים והיצירות שמנגנים שם זהים בכל שנה, שום דבר אינו משתנה, לא האוכל, לא הדרשות ולא השירים...

בטוח שהקהל יצביע ברגליים...! הרי אין ספק שמי שהיה שנה אחת לא יבוא בשנה הבאה, וקל וחומר שלא בשנה השלישית!... ובכל זאת, בליל הסדר אנחנו מצווים לספר את אותו סיפור מוכר וידוע, שנה אחר שנה, ותמיד אותו מספר סביב אותו תפריט, מצה ומרור... מעולם לא נשמע ילד אומר לאביו בליל הסדר: "אבא! אני

משנרגע מעט, הרמתי את פיסת הבד שנקראה 'שמיכה' וגיליתי בראש המיטה שקית קטיפה אדומה, רקומה, מעשה ידי אמי ע"ה, "זה כל מה שיש לי יותר ממך..."

בכך נעבור על איסור פחות חמור....! "מחשבות אלו עוברות במוחו של חבר, שבא מבית פשוט, ובמצב חרפה נורא כזה... עוד סיפר הר"ר שלמה זצ"ל: "במחנה 'ברגן בלזן' התגוררו כ-1200 איש בשורות שורות של איצטבאות, כל שורה התנשאה לגובה חמש קומות. חמש איצטבאות זו מעל זו, אחי מרדכי ואנכי הצלחנו למצוא משכן בקומה העליונה, הנוחה יותר למגורים, ובתנאי מחתרת, הקומה העליונה גם נוחה יותר ללימוד ולתפילה. "כל הדרך נשאתי עמי את זוג התפילין, תוך הקפדה מיוחדת שלא להחמיץ יום ללא הנחתם, וכך היינו משכימים מדי יום טרם השעה 6:30 - שעת המפקד, ומתפללים שחרית, לעיתים אף במניין!!

"לאחר התפילה, שנסכה בנו כוחות למשך היום, היינו יוצאים למפקד, עומדים בכפור של מינוס עשרים מעלות ואף למטה מזה, ומחכים משך כמה שעות לאחד המפקדים שיזאיל בטובו לממש את מטרת עמידתנו ולפקוד אותנו, כשסוף סוף הגיע המפקד, היה טועה בספירתו פעם ופעמיים, ורק כאשר היינו על קפאון, חדל מספירותיו ושלחנו לעבודת היום.

"כך התנהלה שגרת יומנו, כשמדי פעם מצטרפים יהודים נוספים לתפילת הבוקר ולהנחת התפילין. באיצטבא שמולי, שכב כבוד יהודי מבוגר כבן 45 מיוצאי הונגריה, אדם מלומד, אך לא ידע דבר וחצי דבר מיהדות, פרט לתיבת 'יהודי' בתעודת הזהות שלו. הוא היה סגור ומכונס בתוך עצמו ולא היה לשכניו שיג ושיח עמו.

"בוקר שגרת אחד השכמתי קום לעבודת יומי והתיישבתי במיטתי במטרה להניח תפילין, לפתע התיישב גם שכני המבוגר, הביט בי ופתח בצעקות וקריאות גנאי שנשמעו למרחוק, בדומיית טרם שחר. הייתי המום וניסיתי לשאול אותו בעדינות על מה ולמה יצא קצפו? אך הלה המשיך בצעקותיו: "וכי אינך יודע מה קרה...? אני צריך לספר לך...? אתה יודע יפה מאד מה עשית לי...! אתה לא מתבייש...?! "ואנכי יושב ומביט בו, ואיני מבין בשל מה הסער הזה..."

כבר מכיר את סיפור יציאת מצרים... ספר סיפור אחר בבקשה...!" כפי שכתוב מפורשות בהגדה: "ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו יודעים את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים..." סיפור יציאת מצרים, המסופר מאב לבנו ומסב לנכדו, הוא יסוד איתן ביסודות האמונה, אמונתנו בבורא יתברך אינה חיה וניזונת ממידע ואינפורמציה, מראיות והוכחות. בשונה מכל האמונות הטפלות, אמונת המאמינים בבורא ית' אינה מתחזקת מעוד ראייה והוכחה שהוא ברא את העולם. הקב"ה הראה את כוחו פעם אחת במצרים לעיני כל ישראל, שהוא ית' ברא ומנהיג את העולם, ומאז אותו סיפור, כמו שהוא, עובר מדור לדור, והוא יסוד האמונה... זו הסיבה שעלינו לספר אותו סיפור בכל שנה מחדש, כי הסיפור מחיה את הדברים בלב המספר וממילא גם בלב השומע, וכך היא צורת העברת האמונה, לא ראיות והוכחות, אלא להחיות את סיפור האמונה לדור הבא...

הסבא מקלם ז"ע אומר שבכל שנה, עם ריבוי שכלו של אדם, יכול אותו סיפור להיתפס בעיניו בצורה רחבה וחכמה יותר, אך בתנאי שאכן נחיה את הדברים לפי רוב שכלנו והשגתנו, ולא ישארו חקוקים בלבנו כפי ששמענו אותם בפעם הראשונה... הרי את עיקר סיפורי האמונה שמענו כבר בילדותנו, בריאת העולם, יציאת מצרים, קריעת ים סוף, מתן תורה ועוד, אם לא נספר אותם שוב ושוב, בכל שנה ושנה ונחיה זאת בליבנו, הרי לנצח נבין אותם לפי מיעוט שכלנו, כפי שהיה לנו בגיל ששמענו אותם לראשונה, כאשר היינו ילדים בני שלוש ובני חמש. לכן, אפילו כולנו חכמים כולנו נבונים מצוה עלינו לספר בכל שנה ושנה, כדי שנחיה את האמונה לפי רוב שכלנו והשגת הבנתנו המתפתחים מידי שנה...

כנראה שזו גם הסיבה שמרן ה'חזון איש' ביקש תמיד מהר"ר שלמה רייכנברג זצ"ל לשמוע עוד ועוד סיפורי אמונה, ואף אמר לו שזו צוואת חייו לאחר שניצל מן התופת, 'לא אמות כי אחיה...' כי לא ההוכחה והראיה מזינים את אמונת ישראל, אלא הסיפור שוב ושוב, הוא אשר מחיה את האמונה בלב המספר והשומע...

אף אנו נלך בדרכיו ונספר עוד מסיפורי הר"ר שלמה רייכנברג זצ"ל על שמירת המצוות במחנה, כפי שסופרו למרן ה'חזון איש' ז"ע ומסופרים בספר 'מעשה איש'...

"יום אחד לא יצאנו לעבודה" - מספר הר"ר שלמה זצ"ל - "הלכנו לרכבת, התיישבנו על האדמה וכל מספר שעות היתה מגיעה רכבת ולוקחת עמה קבוצה. ישבנו שם שלושה חברים מתקופת לימודנו בעיר ויצן בישיבתו של רבי חיים אלטר ברקוביץ זצ"ל, ובעוד אנו ממתנים תוך חרפת רעב וצמאן גדול, קם אחד החברים ואמר: "אני חושב שצריך להמתין לסוף התור, ורק אז נעלה לרכבת..."

"אנחנו, חבריו, סברנו שנטרפה דעתו עליו, אנחנו ממתנים לרגע בו יקחו אותנו מכאן, והוא אומר שצריך להמתין לסוף התור...?! אלא שאותו חבר הסביר לנו את עמדתו: "אני יושב כאן וחושב, הרי היום חג שמיני עצרת... עדיף ליסוע ברכבת מחר, יו"ט שני של גליות,

"וכך הייתי כל השבוע מסתובב, אם הייתי שם לב לאיזה עניין ספציפי של אחד הילדים שלי שצריך להשפיע עליו לטובה בעניין הזה, הייתי מחפש סיפור מתאים, וכן על זה הדרך. אבל יש דברים שתמיד צריך לטפח: אמונה, ביטחון, חובת התפילה ועוד ועוד. צריכים להשקיע בזה את כל הנשמה, לחנך את הילדים. "ומדוע דווקא על ידי סיפורים? כי אף אחד לא אוהב שמטיפים לו מוסר, אבל כולם אוהבים לשמוע סיפורים. אם המוסר נכנס בצורה של סיפור, הרווחנו שאנחנו גם אומרים לילד מוסר, ברמיזה ובעקיפין, ולא רק שהילד לא אוטם את אוזניו משמוע, אלא שהוא מבקש שנמשיך לתת לו מוסר... הפלא ופלא!!!

"ולכן כל אבא לילדים שרוצה לקיים את מצוות 'והגדת לבנך' בהידור, צריך להיות עסוק עם זה כבר מפורים. לקחת איזו הגדה המושכת את לבו, לעיין בה, ללמוד פירושים שונים, לחפש סיפורים מתאימים, ולבוא לליל הסדר כשהוא מוכן. כמובן שצריכים הרבה חכמה לדעת מתי לספר סיפור ואיך לספר, אם לילדים אין סבלנות לשמוע כי הם רעבים וכדו', לא הרווחנו כלום, וכל ערום יעשה בדעת, שיהיה קיום של מצוות 'והגדת לבנך', בהידור! כי הרי התורה עצמה אומרת לנו שיש ארבעה סוגי בנים, וצריך לקיים את מצוות 'והגדת' עם כל ילד בצורה שונה ומותאמת אליו. גם אם האבא הכין סיפורים מכאן ועד אמריקה, עדיף לא לספר אותם, אם הילדים שלו שואלים אותו שאלות בכיוון אחר ממה שהוא תכנן. הרי העיקר זה לענות לילד על השאלות שהוא שואל, זה התכלית של 'והגדת לבנך', כפי שנרחיב על זה בהמשך בס"ד".

ללמד אמונה!!!

"אחד הדברים שחייבים לדבר עליהם בפסח, זה נושא האמונה בבורא עולם והביטחון בו", אומר הגר"ג שליט"א. "אני רוצה לספר לכם סיפור שממש בידי הוא עובדא: פעם בא אלי אברך כולל תלמיד חכם וירא שמים, וסיפר לי ששניים מבניו הלכו בדרכים אחרות רח"ל. הם יצאו לא כמו שהוא חנך אותם. הם לא הולכים בדרכו, וזאת בלשון המעטה. הוא השיח לבו בפני ואמר לי שהוא לא יודע איפה הוא טעה, מה הוא עשה לא נכון שכך גדלו בניו. הוא הרי חנך אותם כראוי מגיל קטן, הקפיד ללמוד איתם כל שבוע ולחזור איתם מה שלמדו בחיידר וכו', איפה הוא טעה.

"שאלתי אותו, יהודי יקר, כמה פעמים דיברת בבית על אמונה? כמה פעמים סיפרת לילדים שלך סיפור של השגחה פרטית? אה? כמה??? מה אתה חושב שאמונה זה משהו שמגיע ככה מהאוויר? צריכים לעבוד על זה ולטפח את זה. זה לא קורה מעצמו. צריכים להחדיר בילדים אמונה, זה חייב להיות משהו שעובדים עליו ומתאמצים למענו.

"שמעתי פעם מנכד של רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שהוא שמע מאמא שלו, הבת של רבי חצק'ל, שבילדותם אבא שלהם היה עושה להם מבצע. כל מי שמספר סיפור של השגחה פרטית שאירע אתו היום או בימים האחרונים, היה מקבל נקודה, או מטבע קטנה,

בהגדה, אבל הוא לא מרגיש שמחה או געגוע או כיסופין לבורא עולם. שום דבר. אמרתי לו שייפתח בבקשה שער הכוונות של האר"י הקדוש, וילמד קצת את הכוונות של ליל הסדר.

"השיב לי אותו יהודי, כבוד הרב, אני לא מבין כלום בקבלה, אני אלמד שער הכוונות? אני לא אבין שום דבר. אין לי שמץ של מושג איך לפענח אפילו את הראשי תיבות שמופיעים שם...

"אמרתי לו, אולי לא תבין כלום, אבל לפחות תבין שכשאתה מחזיק את הגביע ביד, אתה מנענע את העולמות העליונים. כשאתה שותה יין בהסיבה, אתה מחולל פעולות נשגבות בשמים. המילים שאתה מוציא מהפה שלך, עושות רעש עצום. את זה אתה כן תבין, ואחרי שתבין את זה, אני בטוח שהליל הסדר שלך יראה אחרת!

"כמובן שכל המצוות של ליל הסדר הן קדושות ונשגבות מאוד ואין לנו השגה בהן, אבל אין חולק על כך שהמצווה הכי מיוחדת והכי חשובה שאנחנו צריכים לקיים בליל הסדר זו מצוות 'והגדת לבנך'. התורה חוזרת עליה כמה וכמה פעמים, כנגד ארבעה בנים, ומסבירה לנו בדיוק איך צריך להסביר לבן החכם ולבן הרשע וכו' וכו'.

"זאת מצווה קדושה ונשגבה, אבל יותר מכל היא גם מצווה שאי אפשר לקיים אותה כראוי בלי להתכונן מבעוד מועד".

להתכונן עם סיפור!

"אני רוצה לומר לכם", ממשיך הגה"צ שליט"א את שטף דבריו, "שברוך ה', זכיתי להסתובב אצל אנשי ירושלים של מעלה, צדיקים וקדושים. התחנכתי על ברכיו של אחד מגדולי הדור, אבא מרא בעל ה'מעדני השולחן' זצ"ל.

"שמעתי הרבה מאוד סיפורים מעניינים. ברבות השנים חיברתי את ספריי 'טיב המעשיות' מהסיפורים הללו. אין שם אפילו סיפור אחד שקראתי באיזשהו ספר, את כל הסיפורים הללו שמעתי במו אוזני מאנשי מעלה, זקני ירושלים וכדו'.

"ובכל זאת, בשנים שהיו לי ילדים צעירים בבית, הייתי משקיע מחשבה רבה וחיפוש אחר חיפוש, כדי לספר להם סיפורים בשולחן השבת. לא הסתפקתי בזה שאני מכיר הרבה סיפורים, תמיד הייתי עושה חשבונות שלמים איזה סיפור לספר.

"אתם יודעים ממתי הייתי מתחיל להתכונן ולחפש סיפור לליל שבת? לא ביום שישי אחר הצהרים, וגם לא ביום חמישי בבוקר. כבר במוצאי שבת, מיד אחרי הבדלה, הראש שלי כבר היה תפוס בחלקו בחיפוש אחרי הסיפורים הבאים שאספר לילדים שלי בסעודות של השבת הקרובה.

"ולמה באמת? כי כל החינוך של הילדים מונח שם, בסיפורים שאנחנו מספרים להם. בגלל זה ב'טיב המעשיות' לא הסתפקתי רק בכתיבת הסיפורים, אלא גם עשיתי 'מפתח'. כדי שכשאבא רואה שהבן שלו יש לו חלילה מידה של אכזריות, שהוא יוכל לספר לו סיפור מתאים שיגנה בעיניו את האכזריות ויגרום לו לרצות להיפטר מהמידה הזאת. אם האבא מרגיש שאחד מבניו נוטה לרעבתנות, צריך לספר סיפור בהתאם... לכן צריך שיהיה מפתח לספרי המעשיות הללו.

או איזה פרס וכדו'. הילדים היו עסוקים כל הזמן בלבדוק מסביב ולמצוא השגחה פרטית. אין לנו הרבה ברירות, אם לא חנך את הילדים, הם לא יהיו מחונכים!

ילד עם זקן לבן

במשך 24 שנים זכיתי בזכות נפלאה ועצומה, שאבי מורי רבי אלופי ומיודעי הגאון בעל ה'מעדני השולחן' היה מתארח אצלי בליל הסדר, וזכיתי לשאול אותו את הקושיות, 'וכאן הבן שואל'. בבתים רבים יש מעין בושא שהילדים מתביישים לשאול את אבא, כי הרי 'מה נשתנה' זה עסק לילדים קטנים... חלילה וחלילה מלחשוב כך. "כשאבי התבגר והזדקן, והיה קשה לו לצאת מהבית, הייתי מזמין אנשים לביתי והיינו מתפללים ברוב עם בתוך הבית שלי. באו הרבה אנשים והיה מניין גדול מאוד ב"ה.

"בהפסקה שבין מנחה למעריב, הייתי מסתובב בין הקהל, תפסתי בידי את הזקן שלי שכבר היו בו יותר מכמה שערות שיבה, ואמרת בניגון מיוחד לכל הנוכחים, ובמיוחד לילדים: "ילדים יקרים, ילדים חביבים, אתם רואים את הזקן הזה? אתם רואים שיש לי כבר זקן לבן??? אתם יודעים מה אני הולך לעשות היום??? היום אני אשב על יד אבא שלי בליל הסדר, ואני אשאל אותו בקול מתחנן: אבא יקר, טאטע לעבן, אני רוצה לשאול אותך שאלות. יש לי ארבע שאלות שאני רוצה לשאול, ואני מבקש שתענה לי עליהן בבקשה. מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה, הלילה הזה כולו מצה. טייערער טאטע, אבא יקר, תסביר לי בבקשה, למה לא אוכלים היום חמץ? למה??? "

"זאת בושא לשאול את אבא ארבע קושיות??? חלילה וחלילה. זאת הלכה, אנחנו אנשים דתיים, אנחנו שומרי מצוות. מה שכתוב בשולחן ערוך אנחנו עושים בלי להתווכח ובלי לעשות חשבונות אם זה כן 'לעניין' או לא 'לעניין'... "

"היו שם אנשים שפרצו בכי. בכו כמו ילדים קטנים. הם אמרו לי, איפה היית כשאבא שלי היה חי??? למה לא אמרת לנו אז שנשאל את אבא את הקושיות. עכשיו אבא כבר איננו ואין לנו את מי לשאול את הקושיות!!! הילדים והבחורים הצעירים ראו את זה, והפנימו, כמה חשובה העניין הזה של שאלת השאלות, ועוד לא דיברנו בכלל על הכוונות הטמירות והנסתרות שטמונות בכל מילה בהגדה, כולל בארבעת הקושיות.

איפה התשובה???

"יש איזה דבר שאני מאוד רוצה שתפרסמו", אומר לנו הגאון רבי גמליאל שליט"א. "רבי זונדל קרויזר זצ"ל היה מעורר על זה כל שנה מחדש, ובכל זאת הציבור לא מספיק מודע לעניין.

"הרי כששואלים את ארבעת הקושיות, האבא מקשיב לילדים שלו ושומע את השאלות בסבלנות. זאת הרי מצוות הלילה העיקרית. נו, הילדים שאלו יפה מאוד את השאלות, ומה הוא עונה להם האבא? הוא מתחיל לקרוא טקסט קדום במנגינה מאוד מיוחדת, ואומרים

ווארטים ומשלים וסיפורים ומגלה את המצות ומכסה אותן, ושותה כוסות בהסיבה, ואוכל מצה ומרור וחרוסת...

"דבר אחד הוא שוכח לעשות... לענות להם תשובה. שאלו אותך שאלה, למה כולנו מסובין? למה אנחנו מטבילים שני פעמים, מה ענית? אתה מתיש את הילד באגדות חז"ל במורא גדול זה גילוי

שכינה, ואת לחצנו זו הדחק... אבל איפה התשובה לשאלה??? "בדרך המוסר מתרצים בשם רבי חיים בריסקר זצ"ל, שלא על כל שאלה יש תשובה. לפעמים אנחנו נשארים עם שאלה וזה גם בסדר. מקושיא לא מתים... יהודי צריך להאמין גם כשהוא לא יודע את התשובה ולא מבין הכל עד הסוף.

"זה הסבר יפה על דרך המוסר, אבל עם פניני מוסר לא מקיימים מצוות 'והגדת'. איפה התשובה?

"אמר רבי זונדל זצ"ל שצריך לשים לב לזה, שהתירוף לשאלות הוא "עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו ה' אלוקינו משם" וצריך להוסיף ולהסביר לילד בשפה שהוא מבין וברמה שתתקבל על דעתו, ולכן, בגלל שעבדים היינו והקב"ה הוציאנו משם, וציווה עלינו לענות על השאלות שלך צדיק שלי שאתה שואל עכשיו בליל הסדר, בגלל זה עשיתי דברים משונים וטיבלתי כרפס במי מלח, בגלל זה הקדוש ברוך הוא אמר לנו לאכול רק מצה הלילה הזה, בגלל זה אנחנו מסובין, כדי שאתה תשאל את השאלות האלו, כל הכבוד לך ששאלת!!! ואחרי ששאלת אני יכול לומר לך שהיינו עבדים ואילו לא הוציאנו הקב"ה משם, הרי אנו ובנינו וכו', משועבדים היינו לפרעה עד היום הזה...

"זה עיקר ההגדה!!! שלושת הדברים הללו שאומרים בקטע הראשון: "עבדים היינו!!!", "ויוציאנו ה' אלוקינו..." ו... "אפילו כולנו חכמים... מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים".

"זאת מצווה גדולה לפרסם את הדבר הזה, כדי לזכות את עם ישראל בקיום מצוות 'והגדת' בהידור כדת וכדין.

"אבל יש לזה עוד המשך חשוב מאוד", משלים הגר"ג שליט"א את דבריו, "צריכים לזכור ולהחדיר בילדים גם את ההבנה, למה הוציאנו הקב"ה ממצרים??? למה?! כדי שנהיה עבדים לקב"ה! אנחנו לא עבדי פרעה, רק בגלל שאנחנו עבדיו של הקב"ה. איך רבי זונדל קרויזר היה אומר: "למה הוציא אותנו הקב"ה ממצרים? כדי שנאכל פיצה??? כדי שנשתה קולה? בשביל זה הוא הוציא אותנו??? חס וחלילה. יצאנו ממצרים כי "בהוציאך את העם ממצרים תעבוד את האלוקים על ההר הזה", זה התכלית של יציאת מצרים, וצריכים לזכור את זה ולדבר על זה בלילה סדר, שעוסק כל כולו ביציאת מצרים.

"והקב"ה יעזור שנזכה כולנו יחדיו לגאולה השלמה במהרה, שנהיה עבדי הקב"ה ולא עבדי בשר ודם, ובליל הסדר, נקיים "כאן הבן שואל" ונבקש מלפני בורא עולמים על כל צרכינו ועל הגאולה השלמה, וכמו שאנחנו עונים לילדים שלנו על השאלה, כפי שציווה הקב"ה בעצמו 'והגדת לבנך', כך יענה גם הקב"ה לשאלות שלנו ויגאלנו בחסד וברחמים במהרה".

של כמה סנטימטרים ממנו מרוב שקיעותו בלימוד".

עורך הדין הטוב ביותר

"אני אספר לכם סיפור, כשהפעם אפשר לומר גם את שמו של בעל המעשה, כי ביקשתי ממנו רשות והוא מסכים שנפרסם. "מדובר ביהודי בשם ר' יוסף קופמן מלונדון. היה לו סוכנות ביטוח. יום אחד פשטו השלטונות על המשרד שלו, עשו חיפוש ומצאו דברים שלטענתם לא היו כשורה והיו עבירה על החוק. הוגש נגדו כתב אישום והתביעה ביקשה להטיל עליו עונש מאסר של 14 שנה. "יום אחד אני מקבל טלפון מהיהודי הזה, שלא היתה לי איתו היכרות קודם לכן, והוא מספר לי את הסיפור. עוד הוא מספר שהגיע אליו רב בית כנסת מראש העין, ואמר לו שהוא רוצה לבנות מקווה והוא צריך תרומה הגונה מיהודי עשיר כדי לבנות מקווה טהרה בראש העין. "אמר לו ר' יוסף קופמן שהוא לא יכול עכשיו לתרום סכומים גדולים, כי יש לו משפט והוא צריך לשלם הון תועפות לעורכי דין שבתקווה שהם יצליחו לחלץ אותו מהעונש הכבד המרחף על ראשו. ההערכה הראשונית היא שההגנה המשפטית בכזה תיק תעלה כמיליון פאונד...

"אותו רב לא נבהל, והוציא מפיו הבטחה: "תרום לי את הכסף להקמת המקווה, את כל מיליון הפאונד, ואני מבטיח לך שתזכה בבית המשפט ולא תצטרך לשלם כלום לעורכי דין". "פונה אלי הרב קופמן ושאלתו בפיו, מאחר ומדובר כאן בהצעה מאוד מעניינת, הוא רוצה לדעת אם יש לה תוקף. הוא מבקש שאכנס בשמו למרן הגר"ח ואשאל אותו אם אכן כדברי אותו רב מראש העין, או שמא מדובר במעשה הפקרות שאין לעשותו, וצריך לעבוד לפי סדרי הטבע ולשלם לעורכי הדין הטובים ביותר כדי להציל אותו מבית האסורים..."

"רבתי, נכנסתי לרבי חיים והשיחה הזאת מצולמת ומתועדת! קצת התביישתי לשאול כזאת שאלה, אבל יהודי בצרה נוראה... שאלתי את רבי חיים כדת מה לעשות.

"רבי חיים ענה לי בקצרה: "שיפטר את עורך הדין, והקב"ה יהיה עורך הדין שלו".

"היהודי שומע כאלו דיבורים ממרן שר התורה, ובאמונת חכמים יוקדת הוא מרים באותו רגע טלפון לעורך הדין שלו ומודיע לו שהוא מפוטר!!! הכסף נתרם במקום זאת לבניית מקווה בראש העין.

"עכשיו שואל היהודי מה לעשות בכל זאת, האם הוא צריך איזו השתדלות או שהוא לא צריך לעשות שום פעולה. רבי חיים עונה שלא צריך לעשות שום דבר.

"הגיעה שריפת חמץ, היהודי הזה לקח את כל המסמכים שלו, שאיתם הוא היה אמור להוכיח את חפותו וכדו', ופשוט זרק אותם לאש. אין משפט ואין כלום, לא מעניין אותו משום דבר.

"ראו בבית המשפט שהוא לא מיוצג על ידי עורך דין, ושלחו לו עורך דין מהסניגוריה הציבורית, כי הרי כל נאשם זכאי לייצוג. אבל היהודי הזה לא רצה לדבר עם הסניגור הציבורי. הוא לא מעוניין בייצוג. הוא

הסביר לסניגור שהרב שלו נמצא בבני ברק, והוא אמר לו שהקב"ה בכבודו ובעצמו יהיה עורך הדין שלו.

"אביו של אותו יהודי, שהיה שותף עמו בעסק וגם הוא היה צריך להתמודד עם אישום חלקי בבית המשפט, נבהל מאוד ממעשי בנו. הוא הלך לראש הישיבה של גייטסהד, רבי אברהם גורביץ, ואמר לו "מישהו צריך לדבר עם הבן שלי... הוא מתנהג בצורה לא הגיונית. יכניסו אותו לכלא ל-14 שנה חלילה. הגר"א גורביץ ביקש לראות את התיעוד של השיחה שלי עם מרן הגר"ח, וכשראה שמרן הגר"ח אומר שעורך הדין שלו יהיה הקב"ה, נענה ואמר לאב המודאג, "אם רבי חיים אומר כך, זה מה שיקרה. הבן שלך לא צריך עורך דין".

"ההתנהגות של היהודי הזה היתה כל כך מוזרה ומשונה, עד שהזמינו אותו לשיחה אצל התובע הראשי של לונדון. הוא הגיע לפגישה והתובע, גוי מבוגר, אמר לו, אני פה כבר 33 שנה עושה את העבודה הזאת, ואני אומר לך שזה לא משנה מה הרב שלך אמר לך, אם יהיה לך עורך דין טוב, יש לך סיכוי לצאת עם הסכם כלשהו, אם לא תביא ייצוג, אתה תלך לכלא להרבה מאוד שנים". "אבל היהודי הזה, ר' יוסף קופמן, נשאר בשלו ואינו מוכן לקבל ייצוג של עורך דין..."

לא יהיה משפט

"כשהגיע מועד המשפט, הוא התקשר אלי וביקש לקבל הדרכה כיצד עליו לנהוג. אם הוא צריך ללכת לבית המשפט או לא, כי בעיקרון אפשר להעניש את הנתבעים על עצם זה שהם לא התייצבו בלי קשר לשאלה אם הם אשמים בתביעה או לא.

"רבי חיים אמר לי שהוא יכול ללכת לבית המשפט, אבל ממילא לא יהיה משפט..."

"היהודי הזה הגיע בזמן המיועד לבית המשפט, התיישב על ספסל הנאשמים, השופט נכנס, התובע בתיק, שהוא כמובן לא התובע הראשי של לונדון אלא אחד מאנשי התביעה הזוטרים יותר נעמד על הדוכן והמשפט אמור להתחיל, אבל באותו רגע קורה דבר מופלא: נציג התביעה אומר לשופט, אני לא יודע מה קרה, אבל אני לא מאמין בתיק הזה. זה סתם לבזבז את הזמן של בית המשפט, אני מרגיש שאנחנו רודפים אחרי בן אדם בלי סיבה, אני לא רואה איך אני יכול להשיג הרשעה, וכדי שלא לבזבז את הזמן של בית המשפט אני מבקש לפרוש מהתיק הזה..."

"השופט הודיע שהוא דוחה את דיון הפתיחה למחר, אולי התביעה תמצא תובע אחר שכן מאמין בתיק הזה.

"למחרת כשהגיע לבית המשפט, הוא פגש שם את התובע הראשי של לונדון, אותו אחד שצחק עליו ושומר לו שהוא הולך לכלא אם לא ייקח עורך דין טוב. התברר שבתביעה היו עוד אנשים שלא מאמינים בתיק הזה. התובע הראשי הגיע לשם כדי לפגוש את היהודי, ואמר לו: "תשמע, אני יכול למצוא תובע שכן יתבע אותך, אבל אני רואה שקרה כאן דבר מופלא שלא אירע מעולם אצלנו בתביעה, שככה לא רוצים לתבוע אדם, ולכן יש לי הצעה בשבילך,

אני מוכן לוותר לך ולבטל את כתב האישי, אבל אתה צריך להבטיח לי שאתה מארגן לי פגישה עם הרב הזה שלך בבני ברק, אם הוא כזה איש פלא, אני חייב לראות אותו וללחוץ את ידו.
"מתקשר היהודי אלי, צועק בטלפון בקול נרגש 'ברוך המקדש שמו רבים', ושואל שאלה אחת קטנה: האם מרן הגר"ח יסכים לפגוש

גוי ולשוחח איתו???

"שאלתי את מרן והוא השיב מיד שבוודאי שהוא מסכים, הרי מדובר במצוות פדיון שבויים...
"זמן קצר לאחר מכן פרץ משבר הקורונה, הטיסות נעצרו, ואותו תובע בריטי כבר לא זכה להגיע לארץ ולפגוש את מרן שר התורה...".

המשך מעמוד 4 | הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

העגלה.

הגוי עצמו נפצע ומיהר לעזוב את המקום כאשר הוא משאיר מאחוריו תפוחי אדמה מפוזרים. רבינו אסף את תפוחי האדמה ומסרם לגוי אחד בבקשה שיעניק לו בתמורה מרור, ואכן הגוי הביא כמות של בצל בתמורה.

כשחזר רבינו אל המחנה הודיעו לו שעליו להתיצב תכף ומיד לפני המפקד. בפחד ובחרדה נכנס אל חדר המפקד, שם נתקבל בצעקות רמות: "אתה תראה מה שאעשה לך בפסח הזה! אכביד עליך עבודה מרובה, ואאלץ אותך לאכול חמץ, שהרי אם לא תאכל חמץ - תתמוטט!"

רבינו התחזק והשיב בשלווה: "מוכן אני לעבוד עבודה מרובה, כפי אשר יושת עלי, אולם חמץ לא אכניס אל תוך פי". ברגע זה ארע נס

גדול. המפקד שהיה יהודי - התעורר מאד לשמע הדברים שנאמרו באומץ רב, וגם בו נדלק לפתע הניצוץ היהודי. הוא שינה כהרף עין את דיבורו, ואמר: "אם כן, קח עוד קמח לאפית מצות ושיהיה לך חג שמח...".

רבינו יצא בשמחה מחדרו של המפקד, ורגשי הודיה עמוקים לבורא הציפו את ליבו על הניסים ועל הנפלאות שהפליא עמו אדון כל המעשים.

את ליל הסדר ערך עם עוד כמה יהודים על מעט המצות, על מרורים (שהיו שם בשפע...) ועל ד' כוסות תה ומים... ואם לא די בזה, שבפסח הפחית המפקד באופן משמעותי את עול העבודה מעליו.

(מתוך הספר הגדה של פסח 'חישוקי חמד')

המשך מעמוד 25 | הרב ישראל ליוש

"כל ניסיונותינו, של אחי ושלי להרגיע אותך, עלו בתוהו, אף הקהל שהתקהל סביבו ניסה את מזלו להרגיעו, אל ללא הועיל... חמתו רק בערה בו יותר ויותר..."

"בצר לי, פניתי להרב כץ, רב עיר בהונגריה, שהיה מוכר לי מימים עברו, ובקשתי ממנו לנסות ולדבר על לב האיש, אולי לכבוד הרב יאות להסביר את פשר צעקותיו. הרב אכן הגיע ופנה אל האיש: "הלא מכיר אני את שכנך עוד מתקופת היותי רב בהונגריה, כבחור ישר והגון שאינו מרע לזכוב, ואיך יתכן שהרע לך...?"

האיש השתתק וישב מהורהר משך כמה דקות, שנדמו בעיני לנצח... לבסוף פתח פיו וזעק מנהמת לבו: "איך יתכן שאני הולך ודועך מיום ליום, אוכל את עצמי ומתייסר כל כך בתנאים משפילים אלו, ואותו בחור, אשריו וטוב לו! יוצא לעבודת הבוקר כשחיוך נסוך על שפתיו, ובשובו שוב חיוך... אני בטוח, ללא כל ספק, שיש לו קשר עם מחנה סמוך, או שמקבל הטבות במטבח... לא יתכן אחרת! ואיך זה שהוא, שטוב לו כל כך, לא מתחלק עמי ולו מעט ברווחיו...? ועוד שואל מה עשה לי...?"

דממה השתררה, ואני נשארתי יושב מול האיש מר הנפש, אמנם

נגולה אבן מלבן, אך עדיין היה נסער מאד. משנרגע מעט, הרמתי את פיסת הבד שנקראה 'שמיכה' וגיליתי בראש המיטה שקית קטיפה אדומה, רקומה, מעשה ידי אמי ע"ה, "זה כל מה שיש לי יותר ממך...". אמרתי לאיש, "שקית זו ותכולתה היקרה, הם המעניקים לי את הכח לעמוד בכל התופת הזו מתוך שמחה ומצב רוח טוב, עד כמה שהדבר ניתן, והם השומרים עלי בכל עת צרה וצוקה..."

"לאחר כמה ימים, קרא לי האיש לדרגשו וסיפר לי שהוא בעלים של בניין דירות בבודפשט, את אשתו עזב במצב קשה באחד מבתי החולים בבודפשט, אין לו ילדים, וקשה לו להאמין שהוא עצמו יצא חי מהתופת הזו. הוא ביקש למנות אותי כיוורשו... הוציא דף ועט ורשם את כתובת הבית בצרוף חתימתו.

"לאחר המלחמה הלכנו אני ואשתי לראות את הבית המדובר, בכניסה נתקלנו בשלט 'רכוש עזוב' משמע אותו אדם לא חזר... ה' יקום דמו..."

לשליחת תגובות לכותב הטור הרב ישראל ליוש, כתבו ל: israel.layosh@gmail.com

רוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל? שלח מייל ל- dirshu@dirshu.co.il

"רבי יהודה היה נותן בהם סימנים: דצ"כ עד"ש באח"ב.. למה צריך סימנים? כדי שנזכור את הסדר, שנדע שהכל מתחולל עם סדר, שום דבר בעולם לא קורה מעצמו, ולכל מה שקורה יש סיבה. ויהי רצון שנזכה כולנו לשאוב מלוא החפניים אמונה תמימה ויוקדת, מהלילה הגדול והקדוש הזה, לכל ימות השנה".

(למעוניינים: קו מתיקות התורה - 03-655-4292)

שמסתכל על זה מלמעלה רואה פה בלגאן אחד גדול, כלב נושך חתול, שוחט הורג שור, המים מכבים את האש, החתול אוכל את הגדי, המקל מכה את הכלב, מה זה? מה הולך פה? "אבל מי שיש לו קצת סבלנות, מסתכל על זה בצורה רצינית ויסודית, ומבין שלכל פעולה יש תוצאה ולכל סיבה יש מסובב, והכל הולך לפי סדר מדויק. מאחר והחתול אכל את הגדי, הוא ננשך על ידי הכלב ובגלל זה הכלב הוכה על ידי המקל וכן הלאה והלאה.

המשך מעמוד 9 | רבי אליעזר יטקובסקי שליט"א

בלימוד התורה הקדושה שהיתה לא רק משוש חייו, אלא כל חייו ולא היה לו שום דבר חוץ מהתורה הקדושה. נכנסתי פעם עם הנגיד הנכבד הר"ר רובי שראן, יהודי אוהב תורה וגומל חסידים בהיקפים שקשה לתאר. הוא מאוד התמסר למרן זצ"ל ולבית שלו, והשתדל להזיל מהונו כדי ליהנות את מרן, בבחינת 'חכם לב יקח מצוות'.

"בין היתר הוא מימן את רכישת המכונית של מרן זצ"ל, הוא קנה למרן זצ"ל ספר תורה קטן ששימש את המניין בבית, הוא קנה למרן גם ספרי נביאים וכתובים על קלף, לקריאת ההפטרות והמגילות, הוא מימן את ההוצאה של התלמוד ירושלמי עם הביאור של מרן ועוד ועוד.

"זה היה לפני שנה, ומרן כבר לא הרגיש טוב, הוא היה מאוד חלש והיו זמנים שהגוף שלו פשוט היה קורס ולא יכול היה לעמוד בעומס העצום שהיה על כתפי מרן, הן ה'חובות' שלו, והן צרכי הציבור והשאלות שבאו אליו מכל רחבי העולם.

"נכנס רובי שראן עם חלק מהמשפחה שלו, והיה שם גם צלם שהתבקש להסריט את המעמד. אבל מרן היה פשוט באפיסת כוחות. דיברו אליו והוא לא שמע מה אומרים לו. אבל נמצא כאן הנגיד שתורם כל מה שצריך לבית מרן בעין יפה ובלב רחב, מה עושים??? אמרו למרן בקול גדול שרובי שראן נמצא כאן, הוא רוצה ברכה. אבל מרן לא שמע. "הוא ממנ את הוצאת הירושלמי", אמרו בקול, אבל מרן לא שמע. "הוא קנה את הרכב!", "הוא קנה את הספר תורה...", "הוא הביא את הנביאים וכתובים", הוא תרם בשבוע שעבר קמחא דפסחא ל-28 אלף אברכים!!!".

"אבל מרן אינו שומע..."

"כבר התחלנו להסתובב ולצאת, ופתאום מתחיל רובי שראן לצעוק לצלם: 'תצלם, תצלם!!!'. רואים את מרן יושב עם עיניים פקוחות ולומד את ה'חובות' שלו, במיקוד מלא, כאילו לא היה שקוע בשינה רק לפני חצי דקה.

"הנגיד עצמו הסביר את אשר ראו עיניו, הרב מותש, כל מה שלא נוגע ללמוד תורה רחוק עכשיו ממנו, הוא לא מסוגל לשמוע בכלל, אבל לתורה יש לו כח, גם כשהוא נמצא בכזאת אפיסת כוחות. זה משהו שחייבים לצלם ולתעד... למען ידע דור אחרון מי הוא מרן שר התורה, ועד כמה השקיעות שלו בתורה גדולה ועצומה, שום דבר לא יותר חשוב לו מהתורה הקדושה".

מאוד בארה"ב, וצוותי ההצלה שהגיעו לזירה כבר אמרו נואש. הזמינו במיוחד מסוק שהטיס אותי במהירות לבית החולים, שם הצליחו הרופאים לייצב את מצבי, הצילו את חיי, אבל נשארתי משותק בגלל חוליה אחת שבורה בעמוד השדרה.

"לאחר שהתאוששתי, פניתי להיוועץ ברופאים, אודות ניתוח כלשהו שיאפשר לי לחזור ולתפקד... הייתי מרותק לכסא גלגלים, אדם צעיר שכל עתידו לפניו. זה היה נורא ואיום.

"כל המומחים ששאלתי אותם, אמרו לי בשום אופן לא לעשות ניתוח. זה רק יחריף את המצב ויטכן אותי עוד יותר. אבל רופא אחד, בכיר ובעל שם, טען בתוקף שאין לי מה להפסיד, אדרבה, אם אעשה ניתוח מסוים, יש סיכוי שאוכל לחזור לתפקד באופן חלקי ואולי אפילו באופן מלא. מי יודע..."

"ביקשתי שייתנו לי זמן להתיעץ, באתי לארץ להתפלל על עצמי שאזכה לרפואה שלמה, והחלטתי לפנות למרן הגר"ח ולשאול בעצתו אם לעשות את הניתוח או לא.

"מרן שמע את הסיפור. אמרתי לי שאני מרותק לכסא גלגלים, אני סובל סבל רב, וכל הרופאים אומרים שלא כדאי לעשות ניתוח וזה מסוכן, רק רופא אחד אומר לנתח והוא תולה תקוות שאוכל להשתקם..."

"מרן שאל אותי שאלה אחת: "אתה יכול לעשות 'כורעים' בראש השנה ויום כיפור? אתה יכול להשתחוות לבורא כל עולמים???".

"צחקתי צחוק מריר, מספר אותו יהודי, "איך אני יכול לעשות 'כורעים'??? אפילו לעמוד בשמונה עשרה אני לא יכול. אני מרותק לכסא גלגלים!!!".

"אמר לי מרן "אם ככה, תעשה את הניתוח, שתוכל לעשות 'כורעים'..."

"עשיתי את הניתוח", הוא מספר, "ונגד כל התחזיות של שמונת הרופאים הפסימיים, השתקמתי באופן מלא, עם תוצאות טובות יותר מאלו שצפה הרופא היחיד שכן המליץ על הניתוח..."

"מאז", משלים הרב פרנקל את הסיפור, "בכל שנה אני בא במיוחד מאמריקה לבית הכנסת לדרמן, להראות לרבי חיים קנייבסקי שאני מסוגל לעשות 'כורעים'..."

למען ידע דור אחרון

"אספר עוד סיפור אחד נפלא על השקיעות הנוראה של מרן זצ"ל

**סיכום
שבועי
ב'דף יומי
בהלכה'**

- ◆ האם מותר ללבוש ציצית שכל החוטים שבה נחתכו?
- ◆ חוטי הציצית נקרעו ברחוב - האם צריך לפשוט את הבגד במקום?
- ◆ כהן הלוקח טלית מחבירו לצורך ברכת כהנים - האם צריך לברך עליה?

חוטי ציצית שנקרעו - עיקרי ההלכות

• לדעת השולחן ערוך, ציצית שכל ראשי החוטים נקרעו ממנה ונותר רק 'כדי עניבה' בארבעת ראשי החוטים שבאחד מצדי הקשר, ניתן ללבושה ולברך עליה. ולדעת הרמ"א - הציצית כשרה רק כאשר ששה מתוך שמונת ראשי החוטים נותרו בשלימותם. ואף לדעת השולחן ערוך, אם ניתן למצוא בקלות ציצית אחרת, יש להחמיר כדעת הרמ"א. ואם באחד החוטים שבציצית לא נותר שיעור כדי עניבה אפילו באחד מצדי הקשר, הציצית פסולה לכל הדעות. ואם חוטי הציצית נקרעו באופן זה - יש לפשוט את בגד הציצית לאלתר.

יציאה לרשות הרבים בשבת עם ציצית

• מותר לצאת בשבת לרשות הרבים עם 'טלית קטן' או 'טלית גדול'. ואף בגד שחייב בציצית רק מדרבנן, מותר לצאת עמו לרשות הרבים דאורייתא. אולם, בגד ציצית שהחוטים אינם קשורים בו כהלכה, דהיינו, שצריך להוסיף בו חוטים כדי להכשירו - אסור לצאת עמו בשבת לרשות הרבים. ואם כל חוטי הציצית נקרעו, באופן שלא נותר בהם חוט כשר, אין איסור בהוצאתם באופן זה לרשות הרבים.

• בגד ציצית שאינו כשיעור הנדרש לקיום המצוה - נחלקו הפוסקים אם מותר לצאת עמו בשבת לרשות הרבים.

• ישנם מקרים שונים שבהם אדם פטור מקיום מצוה, או אף רשאי לעבור על איסור, במידה וקיום המצוה, או ההימנעות מהאיסור, יביאוהו לידי בזיון.

• מי שלבוש ב'טלית קטן' במקום שרבים מצויים שם, ונקרעו החוטים באופן שהציצית פסולה - ימהר לפושטה במקום סתר, אבל אינו חייב לפושטה ברבים. ואם אירע כן ברשות הרבים

בשבת, ובאופן שיש בחוטים הקרועים איסור מלאכת הוצאה - אם מדובר ברשות הרבים דרבנן, אינו חייב לפשוט את הבגד; ואם מדובר ברשות הרבים דאורייתא, חייב לפשוט את הבגד מיד.

מהלכות קשירת חוטי הציצית

• לכתחילה, אין לקשור את חוטי הציצית על ידי ישראל שאינו חייב בציצית, דהיינו, אשה, או קטן, אף כשישראל מפקח עליהם ומשגיח שיקשרו את החוטים כראוי.

• הראשונים נחלקו אם צריך לקשור את חוטי הציצית לשם מצוה. ולהלכה, לכתחילה, צריך לומר בפיו בפירוש לפני השחלת החוטים בנקב שבבגד הציצית - "לשם מצות ציצית"; ובדיעבד, הציצית כשרה אף כשלא אמר כך בפיו, אלא רק התכוון לכך במחשבתו. ובשעת הדחק, מותר ללבוש אף בגד ציצית שחוטיו לא נקשרו לשם מצוה, אך אין לברך עליו.

קיום מצות ציצית בבגד של אחר

• השואל בגד בן ארבע כנפות, פטור מלקשור בו חוטי ציצית. ואם הבגד נמצא ברשות השואל שלשים יום רצופים - חייב מדרבנן לקשור בו חוטי ציצית.

• השואל מחבירו טלית למשך תקופה מסוימת, או אף לתפילת שחרית אחת - לדעת רוב הפוסקים, חייב לברך עליה, משום שאנו אומדים את דעת המשאיל, שבכוונתו להקנותה לו במתנה על מנת להחזיר.

• כהן שאין לו טלית ולוקח מחבירו טלית לצורך ברכת כהנים, וכדומה - נחלקו הפוסקים אם מברך עליה, ולכן, ראוי לכוון שלא לקנות את הטלית.

אני עובד מאד קשה במשרד ועסוק מאד, בהתחלה עשיתי זאת כי רציתי שגם הבן שלי יצטרף והוא אכן הצטרף ולא היה לי נעים ממנו אז הלכתי ואז ראיתי כי טוב...

לכל בית כנסת שאני מגיע אני באופן אוטומטי מחפש אותם...

בכל אופן, אני עובד מאד קשה במשרד ועסוק מאד, בהתחלה עשיתי זאת כי רציתי שגם הבן שלי יצטרף והוא אכן הצטרף ולא היה לי נעים ממנו אז הלכתי ואז ראיתי כי טוב... וזה מין סוג של רישום שמחייב אותי... תודה לכם על ההשקעה והמסירות

ואם כבר דיברנו על אשריכם ישראל, הנה שאלה תמימה ומרגשת שהגיע השבוע במערכות הממוחשבות של 'אחינו' זרוע הקירוב של 'דרשו' לרב שעונה לשאלות.

וכך כותב נער בן 13 ממשפחה כנראה מתחזקת, שעומד להיכנס למצוות.

'שלום כבוד הרב, שמי ליאור ואני בעזרת ה' בעוד כחודשיים בר מצווה העדה שלי היא אשכנזי. כלומר אני מניח תפילין בלי טלית גדול.

אני לעומת זאת רוצה שיהיה לי טלית מכמה סיבות: לקיים עוד מצוות ובכללי אני מרגיש עם זה שהתפילה יותר מתקבלת, אבל אבא שלי לא מסכים כי הוא אומר שאף אחד מהבני דודים שלי לא היה עם טלית ושום אח.

אני יודע שעדיף לקיים מצוות כיבוד הורים ושזה מצווה יותר גדולה אבל עדיין, אשמח שיענו לי מה אני צריך לעשות. תודה כבוד הרב".

כמה מרגש... והגדת לבנך אמיתי. חג שמח

בשבוע שעבר הבאנו כאן את דבריו המרגשים של אחראי מקום מבחן של 'דרשו', הרב דוד לובין הי"ו.

רבים אהבו את המשפט הפשוט בו הרב לובין תיאר את ההתרגשות שחשו הוא והנבחנים במהלך המבחן הראשון: "זה רגע מאוד מיוחד, כמו ילד שעולה לכתה א' או בחור צעיר ביום הראשון שלו בישיבה. כולם מסתכלים מסביב, מנסים לראות כמה עוד באו לכאן, מחפשים פנים מוכרות בין המוני הנבחנים, הרגשה מאוד מיוחדת ומאוד שמחה. הרגשה של התחלה חדשה.

והדברים האלה מביאים אותנו לדברים שאמר לי השבוע אחד ממנהלי המחלקות ב'דרשו'.

'לכל בית כנסת שאני מגיע, אני באופן אוטומטי מחפש אותם.. עושה סריקה מהירה ומיד מבחין בהם.

זה אינסטיקט אצלי. מרחוק אני מזהה אותם ורואה את נבחני 'דרשו'. זה מחפש במדף הספרים כרך משנה ברורה, השני מוציא חוברת קטנה ומעיין בה, וכל אחד בדרכו הוא. אתה רואה אותם מנצלים את הזמן, ואותי זה מרגש כל פעם מחדש'.

והוא המשיך 'הנה אנחנו נמצאים כבר כמה שבועות מהמבחן הראשון ועדיין לא נרגעתי מהמספרים שנגלו לפני. למעלה מ-30,000 איש נבחנו בארץ במבחן הראשון של הדף היומי בהלכה במחזור זה. הם הגיעו לכל מוקדי המבחנים בכל רחבי הארץ ועוד אלפים עשו כך בכל רחבי העולם. לראות את מאות החבילות המגיעות ממקומות המבחן, המעטפות שנפתחות, מערכת המיחשוב שמנסה להתמודד עם זה. כל חלק מרגש. אשריכם ישראל!!

גם בימים אלה של ערב חג, אתה שומע את מאות השיחות הטלפוניות והפניות למוקד דרשו, ואתה רואה שגם בכל הלחץ והעיסוקים של חג הפסח, הנבחנים לא מוותרים. מה הציון שלי? מתי המבחן הבא? איך ניתן גם עכשיו להצטרף? ועוד ועוד.

תקרא כאן כזה משפט תמים וגם אתה תתרגש: הוא מראה לי פנייה במייל של אחד הנבחנים, ואצטט אותו מילה במילה:

'התקשרתי למוקד והמערכת לא זיהתה אותי. זה בסדר גמור. התחלתי במבחנים. אך אשמח שבהמשך אקבל קוד זו הרגשה יותר נעימה וזה גם סוג של מחייב עבורי

גליון 517
שנה י"א תשפ"ב

סיפורי צדיקים

יו"ל לע"נ הרה"ק ר' הלל ז"ל בן ר' פינחס נחום המבורגר ז"ל

סיפורי חז"ל

משכו וקחו לכם צאן

היה הקדוש ברוך הוא מבקש זכות לגאול את ישראל, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לך ואמור להם לישראל, כל זמן שהם עובדים לאלהי מצרים לא ייגאלו, לך ואמור להם שיניחו מעשיהם הרעים ויכפרו בעבורה זרה, ככתוב משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן ושחטו אלהיהם של מצרים ועשו הפסח. בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה לשחוט הפסח, אמר לו משה ריבון העולמים האיך אני יכול לעשות האין אתה יודע שהצאן אלהיהן של מצרים הן, הייתכן שנובח את תועבת מצרים לעיניהם והם לא יסקלוננו? אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייך אין ישראל יוצאים מכאן, עד שישחטו אלהי מצרים שאודיע להם שאין אלהיהם כלום. וכן עשו, באותו הלילה הכה הקדוש ברוך הוא בכוריהם של מצרים ובו בלילה שחטו ישראל פסחיהם ואכלו, והיו המצרים רואים בכוריהם הרוגים ואלהיהם שחוטים ולא היו יכולים לעשות כלום.

(שמו"ר טז ב' - ג')

פרשת השבוע

אכילת מצה פשוטה בשמחה

מסופר על חסיד אחד שנכנס בערב חג המצות אל רבו הרה"ק רבי יצחק מנעשכיו זיע"א, כשהוא עצוב ומדוכה על כי חיטי השמורה שלו נחמצו, ואין להשיג חיטים אחרות בשום אופן, כך שיהיה עליו לאכול בפסח מצה פשוטה. אמר לו הרבי: מצה שמורה דוקא הרי מצוה דרבנן, ואילו לשמוח ביום טוב מחוייבים מן התורה, מוטב איפה לאכול מצה פשוטה בשמחה, מאשר לאכול מצה שמורה בעצבות.

רצוננו לעשות רצונך

הרה"ק רבי אשר מקארלין זיע"א פתח פעם בערב פסח ואמר: אמרו "הנהדר ממשהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יטא כל השנה", רבונו של עולם: הרי גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ולא לחטוא כל השנה, שמור נא עלינו מכל משמר חמץ, ראה שלא נתחמץ בפסח.

התלהבות הרה"ק רבי לוי יצחק

מסופר: פעם אחת נסע הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א עם כמה ממקורביו, אל הרה"ק רבי ברוך ממעזיבוז זיע"א לחג הפסח. ויהי בהיותם בדרך, פנו החסידים אל הרבי ויבקשוהו,

שכל העת שיהיו שוהים במחיצתו של הרבי רבי ברוך, יתאפק הצדיק ולא יצא מגדרו, כי ידעו והכירו את דרכו של רבי לוי יצחק, שהיה יוצא ממש מכליו בשעת עשיית מצוה, וכן היה מפורסם רבי ברוך לקפדן גדול. והיו חוששים שמא רבי לוי יצחק מרוב התלהבות עלול לעשות מהפכה ממש. רבי לוי יצחק קיבל את דעתם, והיה מתאפק ומתגבר על עצמו, וכל משך הסדר אמר את ההגדה בלחש, ועמד לפני רבי ברוך כעבדא קמי מרא. משהגיעו לומר "מצה זו" קפץ רבי לוי יצחק ממקומו בהתרגשות והחל לצעוק בקול גדול ונורא: "מצה זו" כמה פעמים ובידיו הכה על השולחן, עד שהשולחן התהפך וכל הכלים והקערות שהיו עליו התהפכו, ורבי לוי יצחק מתחת לשולחן. החסידים נבהלו מאד ויקפצו ממקומותיהם ויקימו את השולחן במהרה, ואת רבי לוי יצחק הוציאו מתחתיו, ובוריזות ערכו את השולחן מחדש, ואחרי כן נשאו כולם עיניהם אל רבי ברוך לראות מה תהיה תגובתו? הצדיק שתק הפעם ולא הקפיד כלל, רק בת צחוק רחפה על שפתיו הקדושות, והמשיכו לומר את ההגדה בנעימה קדושה.

צמני השבת

זמני יציאת החג

ירושלים: 7:47 ת"א: 7:49 ר"ת: 8:23

חג הפסח

זמני כניסת החג

ירושלים: 6:32 ת"א: 6:48

איזה מתנה ביקש הילד לאפיקומן

יהודי ירושלים ששו על קיום רמיזה קלה של הגאון הקדוש מבריסק זיע"א, שמרו כל תנועה קלה שלו ויחד עם זאת ציפו לברכתו, כְּבֵר מוֹל נחשב מי שזכה לברכתו, אחרי שנוכחו עין בעין כי אכן צדיק גזור והקב"ה מקיים. האשה הצדקנית מרת שרה, בתו של הרה"ק רבי עקיבא יוסף שלעזינגער זיע"א, לא חדלה מלהפציר בבעלה רבי דוד, כי ילך עם בנם הקטן זלמנקה שזה עתה מלאו לו תשע שנים, אל הגאון רבי יהושע לייב כדי לקבל ממנו ברכה שיזכה ליראת שמים. אך רבי דוד דוחה את בקשתה מכל וכל, "קשה עלי למלא משימה זו" הוא טוען, "להיכנס אל הגאון מבריסק סתם ככה כדי לבקש ברכה עבור הילד, אינו דבר פשוט וקל כל כך כפי שהוא נראה בעיניך" מסביר רבי דוד לזוג' הצדקת, "גם גדולי עולם נרתעים בבואם אל בית הרב, ועוד אברך שכמוני?"

רבי דוד מספר לאשתו, כי זה עתה הגיע לירושלים מכתב של אחד מגדולי הדור הגאון רבי יוסף דב סולובייצ'יק זיע"א בעמח"ס "בית הלוי" וגאב"ד בריסק, הכותב כי ידיו מרתתין זה שני שבועות מאז התחיל לכתוב מכתב להגאון רבי יהושע לייב דיסקין בירושלים. ואם גדולי הדור ככה רותתים, אנו האנשים הפשוטים, מה נאמר? אולם כל ההסברים הללו לא הניחו את דעתה של שרה, אדרבה ככל שבעלה הגדיל בעיניה את דמותו ואת ערכו של הרב מבריסק, כן גברה תביעתה ממנו להכניס את הילד אל בית הרב ולזכותו בברכתו. אך רבי דוד באחת: "מורא רבי עלי".

הימים לפני חג הפסח שרה טרודה בהכנותיה לקראת החג, אך מבקשתה אינה פוסקת: "הלוא אתה הוא אחד מעשרת האברכים שהרב מבריסק בחר בהם, כדי לייסד את ישיבתו 'אהל משה', הכי גם לך כה קשה להיכנס אליו פנימה ולבקש ברכה לילדך?" ואילו רבי דוד מחזיק בשלו. מה עשתה צדקנית זו כשראתה שדמעויה ותחנוניה אינם פועלות על לב בעלה. בערב חג הפסח יעצה לזלמנקה שלה, לחטוף בליל הסדר את האפיקומן של אבא, ולא להחזירו עד שיקבל את הבטחת אבא שיוליכנו אל הרב מבריסק לקבל ברכה. זלמנקה אשר פקחות ותמימות שמשו בו כאחת, עשה ככל אשר צוותה עליו אמו, וחטף את האפיקומן בשעה

שאביו היה דבוק ועסוק בדרכו בסיפור יציאת מצרים. כיון שהגיעה שעת אכילת האפיקומן נוכח רבי דוד כי הוא נחטף על ידי בנו כנהוג, אבל לא ידע כי הפעם יצטרך לשלם מחיר כה יקר, וכאן התחיל המשא ומתן בינו ובין זלמנקה: "אקנה לך מתנה ספר 'נפש החיים' מבטיח לו אבא תמורת החזרת האפיקומן. זלמנקה אינו מסכים. "אקנה לך 'פני יהושע". "לא" משיב הילד. רבי דוד מנסה להבטיח עוד ספר ועוד ספר, אך להפתעתו, זלמנקה אינו מסכים. הילד מבקש מאביו שיבטיח לו כי הוא יכניסו אל הרב מבריסק כדי לקבל ממנו ברכה. שרה היושבת ממולו מרמות לבנה שיחזיק מעמד ולא יסוג מדרישתו. רבי דוד קורא את המצב אל נכון, השעה קרובה לחצות ובאין ברירה, הוא נכנע לדרישת הילד, הוא מתנצל לפני ילדו כי אינו יכול להבטיחו על כך. אבל מבטיח הוא להשתדל ככל יכולתו.

המשא ומתן נסתיים, והאפיקומן הוצא ממחבואו כשפני הילד קורנים מגיל ומשמחה. ביום הראשון של חול המועד הגיע זמן פירעון ההבטחה אשר הבטיח אבא. הילד מזכיר לאביו על כך והאב מכיר בצדקת דברי הילד. כאשר רבי דוד חוזר מבית המדרש, מבשר הוא לאשתו כי החליט לגשת עתה עם הילד אל הרב לקבל את ברכתו.

הבית כולו נתמלא ששון ושמחה, הילד מרקד מהתרגשות, ושרה שפתותיה נעות בתפלה להשי"ת שתהא שעה זו של ברכת הרב, שעת רצון ורחמים, ולא תאונה כל סיבה לעיכוב הברכה חס ושלום. רבי דוד תופס את הילד בידו ושניהם הלכו יחדיו לכיוון בית הרב. עיני הילד מפיקות אושר, סוף סוף מוליכו אביו אל הרב, עוד רגע ועוד רגע, והרב הגדול מבריסק ישים את כפות ידיו הקדושות על ראשו ויברכהו.

רבי דוד וילדו מתקרבים אל בית הרב, הם מגיעים עד דלת חדרו, רבי דוד מציץ פנימה דרך הסדק של הדלת הפתוחה, והנה רואות עיניו את הרב הדומה למלאך ה' לבוש בגדי חג כולו הדר, יושב על כסאו שקוע בהרהורים. בחדר מושלך הס דומיית קודש. לימינו ולשמאלו של הרב יושבים גדולי תלמידיו. הגאונים והצדיקים רבי יוסף חיים זונעפעלד, רבי הירש מיכל שפירא, רבי ישעיה ובנו רבי יעקב אורנשטיין, רבי נפתלי הירץ הלוי ורבי אליעזר דן רלב"ג. כולם יושבים ברמת ללא זיו כלשהו ומסתכלים באימה בדמותו הקורנת של הרב השקוע במחשבות גבוהות אשר מי יבוא בסודן.

משל ונמשל

זכרת כי עבד היית בארץ מצרים (ראה ט"ז – י"ב)

משל למלך אחד אשר יצא לצוד בשדה, ופגש רועה צאן אשר ישב סמוך לעדר צאנו וחילל בחלילו, האוין המלך לנגינתו הנפלאה של הרועה ונשבה בקסמי הצלילים העדינים, ולא יכול היה לעזוב את המקום, לאחר שסיים הרועה את נגינתו ניגש אליו המלך והתחיל לדבר איתו, ומצא כי הרועה שכלו חד וחרוף מאד, ומלא חכמה ותבונה. התפעל המלך מאד וביקש מהרועה לבוא עימו לארמון ולהיות סמוך על שולחנו, הסכים הרועה ובא עם המלך לארמונו. מאז ישב הרועה תדיר בבית המלך, והמלך היה מתייעץ עימו בכל דבר, עד שהפך להיות לאחד משרי המלך החשובים.

יתר השרים קינאו מאד בשר החדש אשר היה כל כך חביב על המלך, והחליטו לנסות ולהדיחו מתפקידו ע"י כך שיעלילו עליו כי גונב הוא כסף מאוצר המלך. כאשר שמע המלך על כך קרא המלך לשר (הרועה לשעבר) כדי לחקור אותו, השר הכחיש את הדבר והוכיח לכולם שהוא ישר ונאמן עד מאד, בכל זאת שכנעו השרים את המלך ללכת לבית השר ולבדוק בביתו, אולי שם ימצאו סימנים לגניבה מבית המלך.

הלך המלך כשהשרים מתלווים אליו לבית השר, ומצאו שביתו רהוט בפשטות רבה, עברו מחדר לחדר, עד שהגיעו לחדר אחד אשר היה נעול על מנעול ובריח. שאל המלך: מה יש בחדר הזה? אדוני המלך – נפל השר על ברכיו והתחנן – בבקשה ממך, אל תבקש ממני לראות מה יש בחדר, משום שאני בוש מאד ממה שמונח בחדר זה. תחנוני השר רק חיזקו את חשדות המלך, ומשום כך התעקש כי יפתחו את החדר, כאשר פתחו את החדר מצאו שהוא ריק ואין בו מאומה, מלבד תרמיל רועים ישן וחליל... תמהו המלך והשרים. אדוני המלך – אמר השר – מיום בואי לארמונך לא התגאיתי כלל במעמדי הרם, וזאת משום שבכל יום אני נכנס לחדר הזה, מחלל בחליל ונוזכר בעברי כרועה צאן פשוט.

והנמשל: הזכירה "כי עבד היית במצרים" תועיל לאדם לא לבוא לידי גאווה, כי בכל פעם שירגיש בעצמו שבא לידי גאווה, מיד יזכור את עברו שהיה עבד במצרים ותסתלק הגאווה מלבו.

(בשם ה"שאגת אריה" זיע"א)

ראה רבי דוד את המחזה ונרתע לאחוריו, לא, אי אפשר לו לפתוח את הדלת ולהיכנס פנימה, לבו מפעם והוא נעצר בדרכו ירא לנפשו, ושוב נוטל הוא את הילד המאוכזב בידו, וכבר אומר לצאת מבית הרב ולחזור הביתה כלעומת שבא.

אך כאן לא יכול היה הילד להתגבר, והוא פורץ בבכי סוער. הרבנית מבריסק ששמעה את בכי הילד, נבהלה ויצאה החוצה, משראתה את זלמנ'קה אשר הכירה אותו כבנו של רבי דוד, הציעה לו שקדים ויין מתוק, אך הילד אינו נרגע מבכיו. "מה אתה רוצה זלמנ'קה ואתן לך" אומרת הרבנית, זלמניקה אינו משיב, קולו נחנק מתוך בכיה. "היכן אביך?" שואלת אותו הרבנית, הילד מצביע לעבר החדר, לבסוף שואלת הרבנית את רבי דוד, מדוע בוכה הילד? ורבי דוד משיב "הוא רוצה ברכה מהרב". "נו נו" משיבה הרבנית, "אם דמעות כה רבות כבר שפך הילד על כך, בודאי מגיעה לו ברכה, אני בעצמי אוליך אותו אל הרב". כרגע קט הכניסה הרבנית את זלמנ'קה אל הרב שזה עתה ננער ממחשבותיו, ובקשה לברך את ילדו של רבי דוד, הרב נשא כפיו על ראשו הקטן של הילד ובירך אותו: "יהי רצון דו זאלסט זיין א ערליכער איד" "יהי רצון שתהא יהודי אמיתי". בהתרגשות רבה יחד עם כל הרבנים הנוכחים, ענה הילד "אמן" אחר ברכת הרב. אף רבי דוד שבינתיים התקרב סמוך לילדו, הספיק לענות "אמן אחר ברכת הרב הקצרה, לפני שזרם דמעות חמות שטף את פניו.

שרה הצדקנית עומדת זו שעה ארוכה בקוצר רוח ליד אשנב ביתה, ועיניה צופיות לחזרתם של בעלה ושל זלמניקה שלה המצויד בברכת הרב. וכיון שראתה את זלמנ'קה רץ בשמחה, יצאה וחבקה אותו בזרועותיה תוך כדי מתן תודה והלל להשי"ת אשר עשה את רצונה. "א ערליכער איד" זאת הברכה אשר ברך הגאון מבריסק את רבי זלמן רבי דוד'ס, וברכתו נתקיימה. מאז ועד יומו האחרון של רבי זלמן, קדושה פרישות וטהרה נראו בו וכל מעשיו בלתי לה' לבדו.

(עפ"י "ירושלים של מעלה")

צ'ין אדם לחברו

לימוד זכות בליל הסדר

הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זיע"א בעל ה"בני יששכר" היה נוהג בכל ליל פסח, לפני שהיה עורך את הסדר בביתו, ללכת ולראות כיצד עורכים את הסדר המוני העם. מכל בתי ישראל בקעו הקולות של הקוראים בהגדה של פסח, ליד אחד הבתים התעכב הרבי ושמע קול יהודי קורא בהגדה: "כנגד ארבעה בנים דברה תורה אחד חכם ואחד רשע וכו', ובכל פעם שהגיע למילת "אחד" צעק בקול רם "אחד" כמו בקריאת שמע, אחר כך סיפר ה"בני יששכר" בהתפעלות, שהיהודי הפשוט עשה מארבעה הבנים, גם מהבן הרשע, תפילה קדושה כמו קריאת שמע.

להימנע מחלישות הדעת של הזולת מסופר על הרה"ק רבי יוסף יוזל הסבא מנובהרדוק זיע"א. שפעם בתקופת הבדידות שלו, הגיע בערב פסח אחר חצות, בכדי לאפות את המצות שמורה בדקדוקי הדת ופרטיה וכו' ובבואו הרגיש שמעשה זה עלול לגרום חלישות הדעת וקיפוח הכבוד של המרא דאתרא שירננו אחריו לומר: הביטו היאך הפרוש הזה מודקדק ומהדר בקיום המצוות, מה שלא ראינו מרבינו הרב שלנו. ובאמצע האפיה הפסיק בכדי שלא לבייש את רב העיר, וכמובן שגם מלאכתו אז נעשתה בזהירות באופן אחר שהמצות נאפו כדבעי.

מעות חיטים

בימי זקנתו של הרה"ק רבי חיים מצאנו זיע"א, כשעלה שנה אחת

לשאת את דרשת שבת-הגדול, פנה אל קהל עדתו ואמר: "דרכם של הרבנים לפתוח דרשה זו בקושיה על הרמב"ם, ולאחר מכן לתרצה על-ידי פלפול חריף. בנעורי, כשכוחי היה במותני, הייתי גם אני עושה כן, אך עתה זקנתי ואין בידי לדרוש כך." אומר איפוא רק זאת: הרמב"ם פוסק שבליל הסדר מצווה לאכול מצות ולשתות ארבע כוסות, ושפילו עני שבישראל המחזור על הפתחים חייב לקיים מצוות אלה. ועל כך יש לי קושיה גדולה - איך יוכלו העניים, שאין בידם פרוטה, לקיים מצוות אלה? קושיה גדולה היא, ואין בידי תירוץ. אך לא אזוו מכאן עד שתתמצוה אתם". הבינו הנוכחים את הרמו ותרמו ביד נדיבה ל"מעות-חיטים" עבור העניים.

להרנין לב אלמנה

מסופר: באחד הימים קרוב לחג הפסח, הגיעה אישה אלמנה לביתו של הרה"ק רבי שלמה זלמן אויערבאך זיע"א, בשאלה מה לעשות עם חסה הנגועה בתולעים? אמר לה רש"ז שתביא אליו את החסה, כאשר חזרה עם החסה, נטל רבי שלמה זלמן את עלי החסה, נעמד ליד המנורה, ובדק אותם אחד לאחד, כך עמד במשך שעתיים תמימות פוסק הדור, שכל רגע ביממה היה מחושב אצלו עד מאד, ובדק עלי חסה כדי שלא למננה יהיה חסה כשרה לאכילה בליל הסדר.

תולוא דצדקיא

שבת קודש ט"ו ניסן

יצחק אבינו הרה"ק רבי מאיר מקריסטינופאלי ב"ר צבי (יד המאיר - תקע"ה)

יום ראשון ט"ז ניסן

לוי בן יעקב משבטי קה

יום שני י"ז ניסן

הרה"ק רבי יצחק מסקווירא ב"ר מרדכי מטשענוביל (תרמ"ה)

יום שלישי י"ח ניסן

רבי מאיר הלוי ב"ר טודרוס (הרמ"ה ה"א ד') הרה"ק רבי חיים אברהם ממיקאליוב ב"ר שלמה (תרל"א)

יום רביעי י"ט ניסן

הרה"ק רבי יהושע פאלק ב"ר אלכסנדר הכהן (דרישה סמ"ע - שע"ד) הרה"ק רבי אהרן מקארלין ב"ר יעקב (תקל"ב) רבי יעקב יוסף ב"ר ישראל חיים מספינקא

יום חמישי כ' ניסן

רב האי גאון ב"ר שריא גאון (ד"א תשצ"ח) הרה"ק רבי יעקב ווייסבלום ממאגלינצא ב"ר אלימלך מליזענסק הרה"ק רבי יחזקאל ב"ר יוסף פאנעט (מראה יחזקאל (תר"ה))

יום שישי כ"א ניסן

הרה"ק רבי דוד לייקעס ב"ר ישראל (תלמיד הבעש"ט - תקנ"ט)

זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מצווה הלכות

מאת הרה"ג נחמיה הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס "גם אני אוד" רסרס יוסף הרש"ע על המצוות.

תענית בכורים

א) הבכורים מתענים בערב פסח, זכר לנס שניצולו ממכת בכורות. (שו"ע, או"ח, סימן ת"ע, סעיף א'. ובשו"ע הרב שם, סעיף א')
ב) חיוב התענית בין על בכור מאב בלבד, ובין על בכור מאם בלבד, מפני שמכת בכורות היתה בכלם. (שו"ע שם, ובשו"ע הרב שם)
ג) גם בכורי כהנים ולויים צריכים להתענות. (נוהג כצאן יוסף, עמוד רט"ו. שו"ת מהרי"ל, סימן י"ד. סידור יעב"ץ, שו"ע הרב, סימן ת"ע, סעיף א'. ערוך השלחן, שם, סעיף ג'. בן איש חי, שנה ראשונה, פרשת צו, סעיף כ"ה)

בחסות "דודי קאר"

הסוכן החרדי שלך להשכרת רכב
מכל החברות 052-7655-222

קרית קרעטשניף רחובות

טל': 052-714471 מייל: sipureitzadikim@gmail.com

חג כשר ושמח

לב"ק מרן אדמו"ר עט"ר שליט"א
וכל הנילוים אליו
לאוישו"ט בשלימות הבריאות

פני עין חמד

יוצא לאור ע"י בית הכנסת שכונת "עין חמד" - מכללת ציון

חג פסח - יהלום בסוף הלילה

"לְסֹסְתִי בְרֹכְבִי פְרָעָה דְמִיתֶיךָ רַעֲיָתִי"
(שיר השירים א, ט)

ולהשתפך ב'שיר השירים' נרגש מכל הלב. רבותינו הביאו מספר סיבות מדוע כדאי לקרוא את 'שיר השירים' לאחר אמירת ההגדה:

א. כידוע, ב'שיר השירים' רמז עניין יציאת מצרים, שהרי כתוב בו: "לְסֹסְתִי בְרֹכְבִי פְרָעָה דְמִיתֶיךָ רַעֲיָתִי" (שיר השירים א, ט).

ב. חג הפסח מסמל את הברית בין בורא עולם לבין כנסת ישראל. עניין זה הוא העיקר של 'שיר השירים'.

ג. חז"ל דרשו את הפסוקים: "מְדַלֵּג עַל הַקְּדוּשִׁים" (שיר השירים ב, ח) – בזכות האבות הקדושים. "מְקַפֵּץ עַל הַגְּבֻעוֹת" (שיר השירים ב, ח) – בזכות אימותינו הקדושות. "מְשַׁגְּיחַ מִן הַחֲלָנוֹת" (שיר השירים ב, ט) – זו זכות אבותינו. "מְצִיץ מִן הַחֲרָכִים" (שיר השירים ב, ט) – זו זכות אמותינו. קריאת 'שיר השירים' נעשית כדי לרמוז שזכינו להיגאל ממצרים בזכות אבותינו ואימותינו הקדושים. (הטעמים הובאו ב'הידברות')

בואו נאמץ את המתנה הנפלאה הזו, ונזכה בכל שלל המתנות המושפעות לנו מן השמיים בליל הסדר! יהי רצון שנזכה לגאולה השלימה במהרה בימינו, אמן.

בברכת שבת שלום וחג פסח כשר ושמח הרב אליהו חיים פנחסי שליט"א
חבר הרבנות המקומית מבשרת ציון

הוא כבר היה בחור מבוגר. הוא המתין זמן רב לזיווגו- אבל עדיין לא נושע. הוא נחל אכזבות רבות בחייו. הזמן חולף, עובר והישועה לא נראית באופק.

חג פסח הגיע. לאחר סיום אמירת ההגדה בליל הסדר, אימו הציעה לו שיאמר 'שיר השירים'.

האמא הסבירה כי אמירת 'שיר השירים' בליל פסח היא סגולה נפלאה. הבחור טען כי אשמורות עיניו נעצמות. הוא מתקשה להמשיך לשמור על עירנות.

האמא לא ויתרה. היא עודדה אותו וגם אמרה לו שתשב ותאמר יחד איתו את 'שיר השירים' כדי שיזכה לישועה. הבחור לא רצה להמרות את פיה ולכן עשה כמְצוּהוּ עליו.

חלפו מספר חודשים, והנה בדרך פלא, הבחור בא בברית האירוסין. חלפו כמה חודשים, ואחיו הצעיר גם בא בברית האירוסין, באופן מפתיע למדי...

רק אז התברר כי האם אמרה גם לבן הצעיר את אותה סגולה. כך זכתה ששני בניה יקימו את ביתם בתוך חודשים ספורים!

סיפור זה שמובא בספר 'אוצרות הזמן', חושף לנגד העיניים שלנו את הסגולה הנפלאה של שיר השירים, היהלום האהוב שממתין לאחר ליל הסדר.

מִן הַחֲדִיד"א זִיע"א גִּילָה כִּי לֵאחַר עֵרִיכַת הַסֹּדֵר זֶה הֵרְגַע שְׁבוּ כָל הָעוֹלָמוֹת מֵאִירִים וּמִזְהִירִים. כְּדָאִי מֵאוֹד לְנַצַּל אֶת עַת רִצּוֹן

הצלחה בגורר
יצחק אריאל בן טובה חגי חיים וב"ב שמואל אימן בן אסתר זרי שגית בת רותי מאיר ישראל בן רחל ברכה- יראת שמים ליאור יהושע סומך וב"ב גלית בת מסודי יהודה אריה בן רחל ברכה ארז בן שושנה רונן אברהם וב"ב קסירר אפרים וב"ב רחל ברכה בת פדילה דליה משפ' שטרית נעם יצחק בן רחל ברכה רינה בת סימי וב"ב יוסף ליאור בן דליה אפרת- הצלחה בכל העניינים שלמה ודנה דוד וב"ב אריה ושרה לוי וב"ב י.מ.י.ש כדורי אקבלי יוסף חיים בן נסכה שולמית ומרדכי חיים דויטש וב"ב רח דוד בן לאה וב"ב עמית בן אהרון וב"ב

זיווג הגון וכשר במהרה
אורן חיים בן אלן אסתר רותית בת סימי תרצה בתיה בת ימנה נינט יוסף בן רוחמה אילן בן ג'וליאט יפית שרה בת ג'ינה דרור בן סופיה אנאל חביבה בת שולמית מיטל בת מלכה מאיר בן שרית ואליהו טליה עדן אסתר בת שולמית נעם בן שרה שירי ימנה בת שולמית דוד עומרי בן יהודית שושנה שירה בת סילביה שמעון בן שולמית סיון רבקה בת אלן אסתר עמית בת טובה אברהם גורג'י בן דליה אפרת אורן בן נעמי

זרע קודש בר קיימא
גלית בת מסודי אליהו דרז' בן ימנה אילנה בת רוחמה שמואל אימן בן אסתר זרי סיון בת אסתר רחל מרים בת יהודית דניאל בן שרה ואושרית בת שושנה נעמה בת יפה דגנית בת שושנה אסף בן סופיה נתנאל בן ג'ינה מיטל בת שושנה

רפואה שלמה
מאיר ישראל בן רחל ברכה יצחק בן עזרא ימנה ניזרי בת סטה- בריאות ואריכות ימים מרדכי ניזרי בן פרח- בריאות ואריכות ימים מאיה בת עדי דליה אפרת בת נעמה סימי בת סוליקה מיכאל יהודה בן מרים אורן בן אסתר דינה בת מזל נעם יצחק בן רחל ברכה נעמי בת רחל שירה שילת בת אורלי אפרים בן שרה לביא ישראל בן תמר חיה אסתר בת סוליקה מוריה בת רחל ברכה נחום בן כיריה יהודה אריה בן רחל ברכה ישראל בן חווה יפה בת שרה-הצלחה ורפואה רחל בת זוהרה משה בן נזימה עינת בת רחל ברכה רפאל משה בן רחל יצחק בן פנינה רחל ברכה בת פדילה דליה יצחק בן רבקה רותית בת סבריה קסנש בת דגטו יצחק בן חנון רפאל אבידן בן תקווה אליהו בן רחל בנימין בן ברכה אלן אסתר בת שרלוט נעמה בת שרה יהודה לייב בן אסתר מלכה נעם אלימלך בן אושרית- רפואה שלמה ובריאות איתנה יהודית אסתר פראדל בת חיה- בריאות ואריכות ימים

העלון מוקדש לעילוי נשמת משה בן גורג'יה ז"ל
לרפואה שלימה לנוריאל בן אסתר
לרפואה שלימה לאיידה חיה בת אסתר וליילד אלחנן רפאל בן איריס וליילד אורי חיים בן שלי

להצלחת דביר בן נלי רחל
זש"ק, פרנסה טובה ובריאות איתנה לאליהו ניזרי בן ימנה וגלית בת מסודי
להצלחת ולרפואת אברהם גורג'י בן דליה אפרת וב"ב והצלחת יוסף ליאור בן דליה אפרת וב"ב
לע"נ הצדיק ר' חיים אבישלום כהן פרחיה בן בלנקה זצ"ל

שְׁמֵי לַבַּיִת

ע"א	כנסת לבית צאת לבית	יבין חם	
י"ג	18: 33	19: 45	20: 33
ת"א	18: 51	19: 43	20: 30
מ"ב	18: 52	19: 45	20: 33
כ"ב	18: 52	19: 44	20: 30

שׂוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּהִלְכָה – סְפִירַת הָעוֹמֵר

מה הדין כאשר האדם יודע מראש שלא יצליח לספור את כל הימים, האם יספור בברכה או לא? האם מותר להסתפר בימים אלו או לשמוע מוזיקה?

שאלה: ?

להלן סיכום ההלכה מפי ר' אליהו חיים פנחסי, רבנות מקומית מבשרת מתוך ספרו 'הכשרות למעשה': אדם שיודע שיהיה אנוס ויצטרך לדלג יום אחד בימי הספירה, כגון: שצריך לעבור ל"ע ניתוח וירדימו אותו למשך כל הלילה והיום למחרת, יכול להתחיל ולספור עם ברכה, מכיוון שכעת עושה את המוטל עליו, וגם אולי המצב ישתנה ויוכל לספור כל יום.

תשובה: !

ימי ספירת העומר, שבהם אנחנו נמצאים, חל בהם אבל לאומי על אותם עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא, שנפטרו בקיצור ימים ושנים. לכן אנחנו מחמירין על עצמנו ונוהגים דיני אבלות: לא מתחתנים ולא שומעים מוזיקה וכן לא מסתפרים, עד היום שבו פסקו מלמות, שהוא ל"ג בעומר. הספרדים מחמירים עד ל"ד בעומר לעניין נישואים ותספורת.

אם יש סעודת מצווה, כגון ברית מילה או בר-מצווה, שהוא היום שבו מלאו לנער יג' שנה, מותר להשמיע מוזיקה. לעניין תספורת הראש וכן גילוח הזקן - יש להחמיר לגברים, שלא לגלח כלל, נשים מותרות בתספורת וכן ילדים קטנים. אדם שמוכרח להתגלח מכל סיבה שהיא, מוטב שיתגלח בערב שבת לכבוד השבת ובכל מקרה יעשה שאלת רב.

מה חשוב באמת

המשפיע הרב הצדיק אלימלך בידרמן סיפר: נכד אחד של הגאון רבי בנימין רבינוביץ צ"ל (חבר הבד"ץ של העדה החרדית בירושלים, מייסד קהילת 'משכנות הרועים'), סיפר כי בליל הסדר זקינו הקפיד מאוד על אכילת מצה של אפיקומן לפני שעת חצות, כדעת הסוברים שמצוותה רק עד חצות.

שנה אחת המשתתפים האריכו בזמן אמירת ההגדה יותר מכל שנה כי ה' הטובה עליהם. כל בן משפחה שקרא קטע מההגדה, סיפר חידוש או דבר מה שארך דקות ארוכות. הם מצאו את עצמם נוטלים את ידיהם לאכילת כזית מצה ראשונה כעשרים דקות לפני חצות הלילה! מכיוון שהם ידעו את חומרת זקנים, שניים מיוצאי חלציו קמו ומיהרו אל המטבח להגיש את צורכי הסעודה מהר ככל האפשר, כדי שיוכלו להספיק את אכילת אפיקומן לפני חצות.

כשרבינו הבחין במעשיהם וכוונתם, הורה להם תיכף ומיד לחזור למקומותיהם. הם, כמובן, חזרו מהמטבח והביעו את תמיהתם, שכן אם לא יאכלו כעת ובמהירות, אכילת האפיקומן תהיה אחרי חצות לילה. רבינו הסביר להם: "הרבנית השקיעה וטרחה שעות רבות כדי להכין את המאכלים עבור יום טוב. כעת, כשתראה שאנחנו אוכלים את המאכלים במהירות ובחטף, הרי יש לחשוש שמא תבוא לידי צער. דבר פשוט הוא שכל החומרות שנוהגים בליל הסדר לא שוות מאומה כנגד אנחה אחת של יהודי".

מידת השבוע: חסד (שבוע ראשון)

צדיק המרכבה למידה: אברהם אבינו. איבר המרכבה למידה: יד ימין

הגדרת המידה: אהבת ה', תכלית האהבה- להתחסד עם קונו. חסד- כל העושה דבר שאינו מוכרח לעשותו מצד הדין אלא עושה אותו בטובתו. כולל קבלת יסורים באהבה, וכמובן לעשות לפנינו משורת הדין. **עבודה עיקרית:** מאכלות אסורות.

הדגשות מיוחדות: זהירות מקנאה, אכזריות, כעס, שנאת חנם. דקדוק בשמירת קדושת התורה, ובמילי דאבות, ברכות ונזיקין. (וספרתם לכם)

יום בחודש	יום לעומר	מידה פרטית	מידה ממ"ח קנייני התורה	הנהגה הפרטית ליום
טז'	א'	חסד	בתלמוד	יעשה חסד של אמת- רק לתועלת הזולת. ייטיב אפילו לחוטאים. ידון לכף זכות
יז'	ב'	גבורה	בשמיעת האוזן	יעשה חסד בכל כוחותיו. יעשה חסד לפי הצורך ולא יותר מדאי כדי שלא יזיק
יח'	ג'	תפארת	בעריכת שפתים	יעשה חסד בגופו, וחסד על ידי לימוד תורה. לא יוותר על האמת בעשיית החסד
יט'	ד'	נצח	בבינת הלב	יעשה קיום לחסדיו. ישא בעול עם חבריו. יעשה חסד שלם- אפילו מאה פעמים
כ'	ה'	הוד	בשכלות הלב	יודה לה' שנתן לו כוחות ואפשרות לעשות חסד, ויזכיר תמיד שהקב"ה המטיב
כא'	ו'	יסוד	באימה	ילמד אחרים לאהוב את ה', ימול עורלת לבבו, ויהיה שם שמים מתאהב על ידו
כב'	ז'	מלכות	ביראה	יעשה חסד גם עם פיו. יתפלל לה' על החוכמה, יתפלל על אחרים ולא רק לעצמו

עושה אירוע שמחה באולם שמחות וברצונך להפוך אותו לכשרות "מהדרין-גלאט?"

צוות משגיחים תלמידי חכמים ידאגו לכך בכל איזור בארץ. ההשגחה החל מזמן אספקת הבשר ועד למנה האחרונה. בפיקוחו של הרב אליהו חיים פנחסי שליט"א 052-6329144 (הנייד באישור ועדה רוחנית)

לשאלות בהלכה

נא לפנות לרב אליהו פנחסי בטל' 052-6329144 (הנייד באישור ועדה רוחנית)

הקדשת העלון

ניתן להקדיש את העלון לעילוי נשמה, רפואה שלמה, הצלחה, זיווג הגון, חזרה בתשובה וכו' נא לפנות לליאור בטל' 052-7652084 כתובת המערכת: עבור ליאור עצמון, רח' הבושם 26 ת.ד. 83375. מבשרת ציון. מיקוד 9076926

מינויים

לקבלת העלון חנם במייל מדי שבוע, יש לשלוח בקשה למייל

PnineEH@gmail.com

אם ראשונים כמלאכים - האדמו"ר הרב שלמה יהודה לייב מלענטשנא זצ"ל

האדמו"ר הרב שלמה יהודה לייב מלענטשנא- נולד בשנת ה'תקל"ח (1777) בעיר רישא. עוד מילדותו ניכר כי שומר על פיו בצורה מדהימה ומעולם לא שח שיחה בטילה. לפני שהגיע לעול תורה ומצוות התייתם מאביו הגדול. בימי שחרותו היה רגיל להשכים קום לפני שהאיר היום להתפלל עם הנץ החמה, ואז לשקוד על תלמודו ברציפות עד לתפילת המנחה.

בשנת ה'תקע"ה (1815) לאחר פטירת רבו, ה'חוזה מלובלין' זיע"א, התחילו להפציר בו רבות, כדי שיקבל עליו את עול ההנהגה, אבל רבינו סירב לכך. אולם אז, יום רדף יום, צרה גרה צרה, עד שרבינו ראה כי אין ברירה ועליו לקבל את עול הציבור ולשמש כאדמו"ר.

גר בהתחלה בעיירה בוקאווסק ובהמשך עבר ללענטשנא. רבים פנו אליו ונושעו. בעל רוח-הקודש. ענוותן מופלא. התמדתו בתורה הקדושה היתה עצומה. בשנתו האחרונה, נגזרה גזירה על בני ישראל שבפולין שילקחו לעבודת הצבא, אבל רבינו אחז בזקנו ואמר: "כל זמן שאהיה חי בעולם, לא אניח זאת".

בליל הסדר ה'תר"ג האחרון לחייו של רבינו, אמר: "חצי הסדר השני יארך שלושים שנה". לאחר מספר ימים נפטר בחול המועד פסח י"ט ניסן ה'תר"ג (1843). חי כ-66 שנים. ציונו בלענטשנא שבפולין. בנו, ר' יהושע, הנהיג את עדתו ונפטר לאחר שלושים שנה. אז הבינו הכול, כי רוח הקודש נשמעה מפיו ודבריו הובנו למפרע.

אביו: ר' ברוך (היה צדיק נסתר). **אשתו:** מרת שרה פייגא. **מרבתינו:** האדמו"ר ר' מנחם מנדל טארים מרימנוב, האדמו"ר ר' יעקב יצחק הורביץ (ה'חוזה מלובלין'), הרה"ק ר' יהושע מדינוב (אב"ד דינוב), האדמו"ר ר' יעקב יצחק רבינוביץ מפשיסחא (ה'יהודי הקדוש'. רבינו היה תלמידו המובהק). **מתלמידינו:** בנו, האדמו"ר ר' יהושע מאוסטרובא (מח"ס 'תולדות אדם'), האדמו"ר ר' שמואל משינאווא (מח"ס 'מתים צופים'). **בנו:** האדמו"ר רבי יהושע מאוסטרובא (מח"ס 'תולדות אדם'. אביו העיד כי בנו קיבל את נשמת רבי יהושע בן פרחיה. היו לו אלפי חסידים. כונה בפי חסידי פולין ה'נועם אלימלך הקטן').

רבינו התייתם מאביו בגיל צעיר. הוא השתוקק בכל מאודו לרכוש לעצמו תפילין שכתב הרה"ק רבי משה מפשווארסק זיע"א, הסופר הקדוש שכתב כוונות מופלגות כל אות ותג. אולם פרשיותיו עלו הון עתק, שכן השקיע בכתיבתן זמן רב, ולא הוציא תפילין רבות מתחת ידיו.

ידיו הילד קיבץ פרוטה לפרוטה במשך מספר שנים, עד שסמוך ונראה ליום הגיעו למצוות היה בידו זהוב שלם לרכישת הפרשיות הנכספות. הוא הלך במשך מספר שבועות, מחוסר ממון עבור הוצאות הדרך, עד שהגיע לבית של רבי משה. להפתעתו רבי משה קיבל את פניו בשמחת לבב. כשראה עד כמה מסר עצמו למצווה זו, סירב לקבל את הזהוב ואמר: "הא לך התפילין שהכנתי עבורך. את הזהוב שהבאת, אני נותן לך כדורון דרשה".

בתחילת ימיו היה חי בדוחק גדול מאוד. האדמו"ר הרה"ק ר' יחיאל יהושע רבינוביץ מביאלא זיע"א סיפר: פעם בערב שבת לא היה בביתו של רבינו אפילו שווה פרוטה. רבינו חשש שהרבנית לא תעמוד בניסיון הקשה ולכן אמר לה בבוקר: "הרבנית, אל תלכי לשכנות ואל תספרי לאף אחד על מצבנו הדחוק. נסמוך על בורא עולם והוא יעזור לנו". לאחר מכן הלך לבית המדרש. כשחזר לביתו לביל שבת קודש ראה מרחוק כי יש אור בביתו.

רבינו חשב לעצמו: "איך יתכן שיש נרות בבית, הלא לא היה לנו אפילו שווה פרוטה לקנות נרות? כנראה זוגתי לא עמדה בניסיון". כשנכנס לבית, ראה על השולחן חלות גדולות, בשר ודגים. שוב חשב שאשתו, כנראה, סיפרה על מצבם הדחוק ולוותר או קיבלה מהשכנות, שהרי לא היה לו אפילו פרוטה אחת. גם אם לא שמעה לי, אסור לריב".

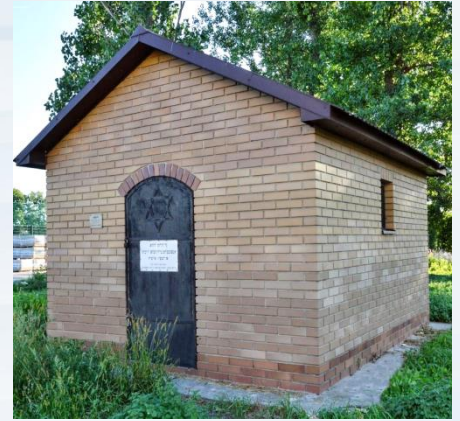
"על אחת כמה וכמה צריך להיזהר שלא לריב בשבת, שהרי כתוב בתורה: "לא תבערו אש בכל משבת יום השבת" (שמות לה, ג). לכן לא שאל כלום ואמר "שלום עליכם" בהתלהבות בניגון של הרה"ק ר' מנחם מעדל מרימנוב זיע"א. אכל את סעודת השבת ושר זמירות, ולא שאל את הרבנית כלום במשך כל השבת.

במוצאי שבת קודש שאל את הרבנית: "איך היה לנו בשר, דגים וחלות, הלא אמרתי לך שלא תלכי לשכנותינו?". הרבנית ענתה שבאמת לא הלכה לשכנותיה. היא ניקתה את הדירה לכבוד שבת והוציאה את הזבל בחגורתה. כשעמדה בחוץ, היתה סערה וקיבלה בחזרה את המטבעות של זהב לחגורתה. היא לקחה מטבע אחת אל הצורף, ותמורת המטבע נתן לה מעות, שהיה בהם די לקנות כל צרכי שבת.

רבינו צעק תיכף: "אני לא רוצה!", ושאל אותה: "האם יש לך עוד מטבעות?". הרבנית ענתה: "יש לי עוד". אמר לה: "הסערה היא שהביאה את המטבעות תקבל אותם בחזרה". אשתו יצאה החוצה עם המטבעות בחגורתה, ובאה סערה וקיבלה בחזרה את המטבעות. הרה"ק ר' יחיאל יהושע מביאלא זיע"א סיים: "קבלת המטבעות בחזרה על ידי הסערה היא מופת גדול יותר מהבאת המטבעות, שהרי כתוב בגמרא (מסכת חולין ס') "מהשמיים - נותנים. אך לא נוטלים בחזרה". (שיח זקנים)

האדמו"ר הרה"ק ר' נפתלי צבי הורביץ מרופשיץ (מח"ס 'זרע קודש') זיע"א היה מתנגד גדול לרבינו. האדמו"ר הרה"ק הרב יהושע בן אריה לייב (אב"ד דינוב זיע"א) אמר על כך לאשת רבינו: "תדעו שמלאכים ושרפים מתקנאים בבעלך. לכן, לטובת בעלך, הרה"ק מרופשיץ חולק עלי, שבכך מציל את בעלך מקנאתם".

האדמו"ר הרב יעקב יצחק רבינוביץ (ה'יהודי הקדוש', מייסד חסידות פשיסחא. היה רבו של רבינו) העיד על רבינו שכל פעם שבא לחדרו, הוא מרגיש קדושה. בנוסף העיד עליו שהוא אחד מה-ל"ו צדיקים בדור.

ישועה מפלאה

"מה?!", הרבי שאל בתמיהה, "יש לה רק..."; וסירב לחזור על המילים הקשות. הרבי אמר מיד: "סע בחזרה לארץ הקודש. עליכם לפנות אל פרופ' אריה דורסט (שימש באותו הזמן כמנהל המחלקה הכירורגית בהדסה עין כרם בירושלים) ואמרו לו ששלחתי אתכם אליו".

"אבל הרופא אמר שניתוח רק ידחה מעט את הפורענות ואין סיכוי שהיא תתגבר על המחלה", הדוד ניסה לומר. הרבי קטע את דבריו: "הפרופ' ינתח, ותראו שלא ישאר סימן".

הרבי סיים את דבריו בברכות שהרעיף על הנערה החולה: "שתבריא לגמרי, והקדוש ברוך הוא יתן לה שנים טובות וארוכות, והיא תזכה לבנים ובני בנים".

הרב שפיצר הנרעש ניסה שוב לומר משהו על דברי הרופאים, אבל גם הפעם הרבי מנע ממנו לפרט את התחזיות הקשות: "אין צורך, היא כבר בריאה!", חתם את דבריו.

ביום ראשון הבא, הרב שפיצר כבר ליווה את אחיו למרפאה של פרופ' דורסט. בהתחלה המזכירה סירבה לקבל אותם. הפרופ' שמע מחדרו את דברי הרב שפיצר שנאמרו בקול רם, יצא החוצה כדי להבין במה מדובר. כששמע שהרבי שלח אותם – מיהר לקבל אותם בחביבות, למרות שהופתע מאוד מתוכן הפנייה.

הפרופ' עיין ממושכות בתיק הרפואי ואמר: "אנסה לנתח אותה וה' יעזור!". ביום רביעי באותו שבוע הפרופ' ביצע את הניתוח.

כנגד כל הסיכויים, ומול עיניהם המשתוממות של הצוות הרפואי ובני המשפחה, החולה התרפאה לגמרי. בחלוף הזמן אף נישאה וילדה ילדים בריאים!

השנים חלפו. הרב שפיצר הזדמן לניחום אבלים'. הוא פגש שם 'במקרה' את פרופ' דורסט. כשהציג את עצמו לפניו, הפרופסור התרגש ואמר: "אני זוכר שביצעתי את הניתוח, ובמהלכו הצלחתי לסלק את הבלוטות הנגועות".

"למרות זאת עלי להודות שהייתי פסימי למדי. המחלה התגלתה בשלב מאוחר מאוד. היא כבר חדרה למחזור הדם ושלחה תאים ממאירים בכל הגוף. זאת הסיבה שהרופא המטפל סירב לנתח את הנערה, מפני שביצוע הליך כזה, כאשר סיכוי הריפוי אפסיים, לא עולה בקנה אחד עם האתיקה הרפואית".

"הסכמתי לבצע את הניתוח רק בגלל בקשת הרבי, שאת שמו שמעתי. העובדה שהניתוח הצליח והנערה הבריאה לגמרי – זה נס. כמה מחברי הרופאים לא אוהבים לשמוע זאת, אבל אני מאמין בכוח עליון. ראיתי ממש נס משמיים", הפרופ' חתם את דבריו.

להלן סיפור מופלא, שמעובד מתוך סיפורו האישי של הרב שפיצר. ניתן לראות ממנו כי אסור לאדם להתיימש ולא משנה מה מצבו ומה אומרים הרופאים. עלינו לזכור כי עלינו לסמוך אך ורק על בורא עולם.

בשנת ה'תשמ"א בתם של משפחת שפיצר בת התשע-עשרה אובחנה כי היא חולה במחלה הארורה, 'מלנומה ממאירה. הגרורות ל"ע התפשטו לבלוטות הלימפה. **הרופאים לא נתנו שום סיכוי להחלמת הבת!**

ההורים התהלכו כמי שחרב עליהם עולמם. הם היו אובדי עצות. בימים הבאים הידיעה המרה נפוצה במעגל המשפחתי הקרוב, ומשם הגיעה לידידי המשפחה ומכריה.

בליל שבת נשמעו נקישות על דלת ביתו של הרב יעקב-משה שפיצר, אחיו של אבי הנערה ומנהל מוסדות צאנז בארץ. שכנו, הרב לייבל פרידמן, ת"ח מפורסם עמד בפתח. "שמעתי את הידיעה הקשה", אמר.

"אם תשמע לעצתי, קח את המסמכים הרפואיים וטוס לניו-יורק בצאת השבת אל הרבי מליובאוויטש. תנסה להיכנס אליו, ואת אשר יאמר לך – תעשה".

הדוד התפלא לשמוע את הדברים. הרב פרידמן נמנה עם החוג הליטאי, עם זרם נובהרדוק של תנועת המוסר, אבל הוא, כמובן, החליט לנסות גם את הכיוון הזה.

מיד במוצ"ש התחיל לארגן את נסיעתו. הוא פנה לח"כ הרב מנחם פרוש, ששימש כסגן שר העבודה באותם הימים. לאחר שהוא התוודע לפרטי המקרה, הוא הפעיל את קשריו וארגן לו ויזה לארה"ב. הדוד כבר ישב בטיסת חצות לניו-יורק ביום ראשון בלילה.

עם נחיתתו שם את פעמיו לשכונת קראון-הייטס. הוא התדפק על דלת ביתו של ידידו משכבר הימים, הרב בנימין קליין, מזכירו של הרבי. הרב קליין הקשיב לדבריו והבטיח שיארגן לו כבר למחרת פגישת 'יחידות' עם הרבי.

הוא הגיע בשעה 01:00 אחרי חצות לחדר ההמתנה. באותה שעה חדר ההמתנה המה ממתינים רבים. לא חלף זמן רב והרב שפיצר נקרא פנימה. כאשר נכנס לחדר הרבי, חש תחושה שמעולם לא חוה. הוא התקשה לפצות את פיו בגלל הטהרה והקדושה שקרנו מהרבי.

הרבי התעניין במבוקשו. הרב שפיצר התכוון להניח לפני הרבי את תיק המסמכים הרפואיים, אבל הרבי דחה זאת. "אין צורך", אמר.

"זו הניירת מהרופא", השיב הרב שפיצר המופתע. "אני יודע", הרבי אמר, "אמור אתה מה הבעיה". הרב שפיצר סיפר בקצרה וחתם את הדברים בתחזית הקשה שהשמיעו הרופאים: "יש לה כחודש ימים בלבד לחיות".

הרב יצחק בן תפאחה כדורי זצ"ל	הרב שמואל בן שמחה דרוזי זצ"ל	ולד יחיא בן יוסף ז"ל
פואד אברהם בן רג'ינה ז"ל	מאיר מורד בן שושנה ז"ל	יצחק בן ברקוב דב ז"ל
אביבה בת שושנה רייזל ע"ה	זהבה בת שושנה רייזל ע"ה	מאירה בת יפה ע"ה
אברהם בן יונה ז"ל	מרים בן דבורה ז"ל	אביגדור בן ג'ולי ז"ל
סעידה בת תופחה ע"ה	ר' שאול בן סילביה זצ"ל	צדיק חכם בן חזלה ז"ל
מזל בת שמעון ע"ה	שני בת אסתר ע"ה	דוד בר חסיבה ז"ל
יוסף בן מרים נוסרת ז"ל	מסודי בת חביבה ע"ה	חוה בת יעקב צבי ע"ה
יעקב בן אסתר ז"ל	אסתר בת גולה גאולה ע"ה	יצחק יצחק בן רחל ז"ל
רחל רפאת בת השמת ע"ה	יוסף בר סעדה ז"ל	ברכה בת מרדכי ע"ה
לטיף בן פרחיה ז"ל	שלום בן אסתר ז"ל	יעקב בן נעמה ז"ל
מרים בת שרה ע"ה	אריה בן מרים ז"ל	דוד יצחק בן פרחיה ז"ל
אביבה וושי ע"ה	אלון בן סעדה ז"ל	גורג'יה בת נעימה ע"ה
שרה בת נרקיס ע"ה	אילנה (מחזוזה) בת שרה ע"ה	רחמה בת מסעודה ע"ה

הרב עובדיה יוסף בן גורג'יה זצ"ל	הרב מרדכי צמח בן מזל אליהו זצ"ל	רמתיים בן רחל ז"ל
חיים משה גרשון בן שלמה יחזקאל ז"ל	מסעוד בן יקוט ז"ל	ר' עוליאל ישועה בן סטה מקנין זצ"ל
אביחי בן אסתר ז"ל	שמואל בן רבקה ז"ל	נעימה בת גורג'יה ע"ה
נעימה בת גורג'יה ע"ה	רפאל בן אסתר ז"ל	חי זיזי בן קלרה ז"ל
חי זיזי בן קלרה ז"ל	יצחק בן חביבה ז"ל	ר' יצחק בן מסעודה קדוש ז"ל
ר' יצחק בן מסעודה קדוש ז"ל	אהרון (אורי) בן רבקה ז"ל	אסתר בת נעמי ע"ה
אסתר בת נעמי ע"ה	דב בן יצחק ז"ל	ר' דב בן בנימין אלתר ז"ל
ר' דב בן בנימין אלתר ז"ל	סוליקה בת עישה ע"ה	אורה בת נעימה ע"ה
אורה בת נעימה ע"ה	סליים בן פרוחה ז"ל	מישא אסתר בת זורה ע"ה
מישא אסתר בת זורה ע"ה	יעקב בן סלימה ז"ל	אברהם בן טובה ז"ל
אברהם בן טובה ז"ל	ספירנס תקווה בת נעימה ע"ה	
	יהודה בן סעידה ז"ל	
	עפאת בת השמת ע"ה	

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

פסח

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2022

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד החלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

חג הפסח

- ב כל מצוותיך אמונה - פסח חג האמונה.....
- ד פסח הוא לה' - 'לשחוט' את האמונה ב'מזל' ובדרך הטבע.....
- ז מיכלא דמהימנותא - מיעוט ההשתדלות.....
- ח על מצות ומרורים - גם ה'מרור' הוא לטובה.....
- יא והגדת לבנך - ליל השרשת האמונה מדור לדור.....
- יד שואלין ודורשין - להכין את המח והלב לקראת החג.....
- יז ובערתם הרע - רמזי בדיקת וביעור חמץ והתעוררות הרחמים והרצון.....
- כ ישלים שנתו - מכתבו של הגר"ש מאוסטרופולי.....
- כ רוב ניסים הפלאות בלילה - בכל שנה ושנה נשפע שפע רב בליל זה.....
- כג ונצחק אל ה' - הזמן גרמא ומסוגל לקבלת התפילות לפעול בו כל מיני ישועות.....
- כז כבני חורין - בשמחה וטוב לבב בכל מצב שהוא.....
- כט לילה כיום יאיר - גודל הקדושה הבאה עלינו בלילה הזה.....
- לב בצאתי ממצרים - אף הפחות שבפחותים מתעלה בלילה הזה עד רום המעלות.....
- לד הבן שואל - עת רצון למלא משאלותיו וביותר לזש"ק ופתיחת הלב בתורה.....
- לה ולקחתי אתכם לי לעם - ההתקרבות שבין הבורא לבני ישראל בלילה זה.....
- לו למען תספר - סגולת סיפור יציאת מצרים.....
- לח תאכלו מצות - מעלת המצווה.....
- לט מצות תאכל - סגולת המצוה.....
- מ על מרורים יאכלוהו - מתיקות המרור.....

שביעי של פסח

- מב ויאמינו בה' - סגולת היום לבוא לידי אמונה בהקב"ה.....
- מב ויושע ה' ביום ההוא - זמן מסוגל לישועות.....
- מד ביום השביעי מקרא קודש - קדושת היום.....

פסח

כל מצוותיך אמונה - פסח חג האמונה

'בראש כל מועדות נשאת פסח' (פיוט 'אומץ גבורתך' הנאמר בסיום ה'סדר'), ומלבד הכוונה הפשוטה שחג הפסח הינו ה'ראשון' שבמועדי השנה, נכלל בזה עוד שחג הפסח הוא ה'ראש' ושורש כל המועדים והזמנים, כי בו יצאנו ממצרים, וכלל ישראל נבחרו להיות עם ה', זאת ועוד, כי תכלית חג הפסח נועד להשריש את האמונה באלוקים חיים ומלך העולם, וכל מצוות החג עם 'כל משפטיו וחוקותיו', הבאת קרבן הפסח בזמן שבית

המקדש היה קיים, מצוות אכילת מצה ומרור, סיפור יציאת מצרים ואיסור אכילת חמץ וחובת השבתתו מן הבית, וכן כל מנהגי ה'סדר', כולם יסודם ועיקרם לחיזוק האמונה^א, וממנו תוצאות חיים לכל השנה, ועל כן 'בראש כל מועדות נשאת פסח' - כי זהו תכלית כל התורה והמצוות, להניע לבהירות האמונה בשלמות.

ומהאי טעמא חג הפסח נקרא בלשון חז"ל 'זמן חרותנו' - כי אין לך בן חורין כמו שמאמין בה, שכאשר

א. והעיקר הוא שיתחזק ב'אמונה פשוטה' ותמימה בלי 'חכמות', וכמו שפירשו במה שאומרים ב'הגדה', 'כנגד ארבעה בני דברה תורה, אחד חכם ואחד רשע אחד תם ואחד שאינו יודע לשאול', ולכאורה יש לתמוה מדוע נקט בלשונו 'חכם' ולא 'צדיק' שהוא ההיפך מ'רשע', אלא כי ה'צדיק' אין לו שאלות כלל... אלא צדיק באמונתו יחיה... ורק ל'חכם' יש שאלות...

וכבר אמר הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע (אומרים כן גם בשם מהר"י מבעלזא) אויף מיין ווארט, דער 'שאינו יודע לשאול' מאכט בעסער פון זיי אלע (תסמכו על דברי, שהנהגתו של הבן שאינו יודע לשאול טובה יותר משאר הבנים), כלומר שאינו שואל שום שאלות וקושיות ולעולם אין לו תרעומת ח"ו, ומקבל הכל בתמימות ויודע דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד. בהגהות 'באר מרים' על ספר 'מכתב סופר' (ח"א דף קי:) כתב 'היה נוהג אאמ"ו הגאון זצ"ל (ה"ה הגה"ק רבי שמעון סופר אבד"ק קראקא זי"ע) להתחרות [לזרז] את ילדיו, בניו ונכדיו שהיו סמוכים על שולחנו בשעת הסדר, אם יעלה בידם לגנוב האפיקומן מתחת מראשותיו'.

ומביא שם מעשה שהיה בימים שהיה הגה"צ רבי שמואל דוב קארניצער זצ"ל [בן הגה"צ רבי עקיבא חתנו של הגר"ש סופר זצ"ל] עלם צעיר לימים, וזכה להסב בליל הסדר אצל זקינו, שאל את הגר"ש מהו הטעם שנוהגים לגנוב את האפיקומן, אך הוא לא השיב לו דבר, רק המשיך באמירת ההגדה בהתלהבות אש קודש כדרכו. בשעת הסעודה פנה אליו הגר"ש והאריך לדבר עמו בענין זה, וכה אמר לו, שאלתני בני על מנהג ישראל שהתינוקות גונבים האפיקומן בליל הסדר, ולא עוד אלא שהאבות מתגרים ומתחרים בהם עד שיעוררו בהם החפץ והרצון לגניבה זו, ולא נמצא טעם למנהג זה, והגם שמצינו בגמרא (פסחים קט.) 'חוטפין מצה... שלא ישנו תינוקות', מכל מקום אכתי טעמא בעי למה בדרך גניבה דווקא, ומסתמא אינו מנהג בורים אחר שנתקבל בכל תפוצות ישראל, והאמת אגיד, כי לא שמעתי טעם לדבר ולא הרהרתי בו עד הנה, ועתה ששאלתני על ככה עלה בדעתי מיד ברגע הראשון טעם הגון לכך, ואמנם התאפקתי ולא עניתי לך תיכף כדי להגילך לסבול קושיא בלי תירוץ, כי זה כל פרי העבודה השלימה, שיקבל האדם על עצמו עול האמונה בתורה ובמצוות ומנהגי חכמים, ואף אם מקוצר דעתו לא השכיל להבין ולרדת לסוף דעתם אל יתבלבל מחמת הקושיא אלא יקבל דבריהם באמונה, והאריך לומר לו מוסר בענין זה.

לאחמ"כ השיב לו תשובה על קושייתו - ואמר דע בני, כי כל מעשינו בלילה הזה להזכיר חסדי ה' וניסיו שיעשה עמנו במצרים, כמו שאמרו חז"ל (פסחים קטז.) 'חרוסת זכר לטיט' וכדומה, ולכאורה יפלא מדוע לא נעשה זכר לנס גדול שהיה שם - שבליל יציאת מצרים לא חרץ כלב לשונו לאיש, הרי התורה מעידה בפרשת בא (יא ז) 'ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו... למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל', הרי שהיה זה פלא גדול (ועיין בילקוט שמעוני שם), ולמה יגרע חלקו של נס זה לבלתי קבעו לו שם וזכר בין שאר מעשים מהלילה הזה.

יודע ומרגיש שהוא וכל גורלו מופקדים בידי אביו שבשמים בכל עת ובכל שעה, אזי הדל הוא להיות 'עבד' לאחרים או לעצמו - לפרנסתו ולשאר ענייני הגוף, כי יודע הוא שלא יועילו לו מאומה, ומה בצע שיהא 'עבד' בחינם... ועל כולנה ירוויח שלא יכעס על אחרים ולא 'יאכל' את עצמו, וכולו אומר שלוה השקט ונחת בהרגשה נפלאה כי רק הקב"ה הוא מנהל את העולם כולו, ואת העולם - קמין שלו... ועוד בזה, כי האמונה בהש"ת מוציאה את האדם לחירות עולם מכל המעיקים וה'מצרים' שלו², שבזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים ובזכות האמונה עתידים להיגאל,

וכדאיתא מהרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע (פרשת צו) וז"ל. הנה, על הים היה קטרוג אלו ואלו עובדי עבודה זרה, וא"כ קשה באמת איך נגאלו, אך במצרים עשו ישראל כל הסדר בלילה, בהויה ובצורתה כמו שאנו עושים, והיו מספרים ביציאת מצרים (העתידה להיות להם) - שהיו מאמינים שבדאי יהיו יוצאים, ובאותן החסדים שהמשיכו נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, עכ"ל.

אכן מי זאת עולה על כולנה הוא ליל התקדש חג - ליל הסדר, שלילה קדוש ונורא זה הוא זמן מסוגל ביותר לקנות בעצמו את חלקי האמונה בהש"ת לגודל הארת הלילה וקדושתו, וכדלהלן.

אולם כבר אמרו חז"ל במסכת פסחים (ק"ג). 'לא תדור במתא דלא נבח בה כלבא' (אל תדור בעיר שאין נובחים בה כלבים), ופירש רש"י דהכלבים 'שומרים' על בעליהם מאויבים ומגנבים (על ידי נביחתם לעת הצורך), נמצא שבלייל זה שילא יחרץ כלב לשונו' לא היה שם שמירה, והיו יכולים הגנבים לעשות במחשך מעשיהם בהשקט ובטח, ועתה תבין - כי קושיא חדא מתורצת בחברתה, שלכן גונבים את האפיקומן כי גניבה זו הוי זכר לנס דלא יחרץ כלב לשונו, דרק מכיוון שהכלבים לא נבחו היו הרבה גניבות.

איתא ב'לקט אמרי קודש' (בעלזא) וז"ל, כוס של אליהו, בהיותי אצל שולחן אדמו"ר מרן הגה"ק (מהרי"ד) מבעלזא זי"ע בליל התקדש חג אמר לבנו הה"צ מו"ה שלום נ"י (לימים אב"ד אפטא) שהיה אז עוד ילד, הידעת למה שותין ד' כוסות, ואמר הן, כי הוא נגד ד' גאולות והוצאתי וכו'. ואמר לו הנה ישנו עוד כוס אחר שקורין אותו כוס של אליהו, כי אליהו ז"ל הולך לכל בתי ישראל בליל פסח, והוסיף לומר, אומרים, שיש צדיקים שרואים אותו, ואח"כ נשא עיניו לשמים, ואמר, הרבה יותר עושים (אלו) שאין רואים אותו ומאמינים מאותן שרואים אותו, עכ"ל (הובא שם בשם 'מרבה לספר').

וכבר כתב כן ב'ליקוטי הרי"ם' זי"ע (ערך שבחי צדיקים) פעם אחת הפליג רבינו (הח"י הרי"ם) מצדקותו של הגאון הנודע ביהודה זצ"ל, וסיפר שבלייל פסח באמירת ההגדה כשפותחין הדלת כשאומרים שפוך חמתך היה הולך ומלווה את אליהו הנביא מכל המדרגות שאצל ביתו, ואמר (על עצמו) לא שהיה רואה את אליהו הנביא אך היה מאמין באמונה שלימה שאליהו הנביא בא אז לכל אחד שבישראל, לכן היה הולך ומלווה אותו, ואמונה כזאת הוא גדולה מגילוי אליהו. ב. יש מצדיקי הדורות הקודמים שהיו נוהגים להתהלך בליל הסדר ברחובה של עיר לשמוע איך שיהודים 'פשוטים' עורכים את הסדר בתמימות ובתום לב. פעם שמע הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע מאחורי חלונו של איש פשוט ועם הארץ, שבהגיעו לפיסקא 'כנגד ארבעה בנים דיברה תורה, אחד חכם, אחד רשע, אחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול', היה הלה מאריך ב'אחד' כפי שמאריכים בקריאת שמע בכל 'אחד' ואחד. נכנס הרה"ק אל תוך הבית ושאל את בעה"ב מדוע האריך ב'אחד', השיב האיש בתמימות, למדתי מאבי שבתנ"ך 'אחד' צריך להאריך, ומה לי 'אחד' דקריאת שמע מה לי 'אחד' דהגדה של פסח... ויהי כשמוע הרה"ק את תשובתו, פנה אל מקורביו ואמר 'יהודי זה עשה ענין קריאת שמע מארבעה בנים, והיינו דקתני שאמרו התלמידים לרבותיהם 'הגיע זמן קריאת שמע של שחרית' שהוא ר"ת ח"כם ר'שע ת'ם ש'אינו יודע לשאול'.

כששמע הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע 'עובדא' זאת, התפעל מאד והתעמק בדברים, העומדים מסביבו לא הבינו מה מצא בסיפור זה - שנראה יותר כמילתא דבדיחותא בעלמא, אך בנו הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע ביאר עומק הענין, דהנה החכמה והטפשות הן תכונות שהאדם נולד בהן, וכמו שאמרו (נדה ט"ז:) שארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין ואומרים על הולד אם יהא 'גבור או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני', ובא לומר שע"י האמונה בה 'אחד' אפשר לאדם להפך אף חסרונות שנוולד עמהם, ונראה לו כמו שא"א לשנותם - באמונה ישנתו אף אלו לטובה. ג. רימז לה הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (ח"ב עמ' רפד) בלשון הכתוב (תהילים צ"ג א) 'להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות', שלכאורה קשה מדוע נקט ברישא 'בוקר' בלשון יחיד ומסיים 'לילות' לשון רבים, ולא 'אמונתך בלילה',

באר הפרשה - פסח

פסח הוא לה' - 'לשחוט' את האמונה ב'מוזל' ובדרך הטבע המזהר"ל (גבורות ה' פ"ס) מבאר מה שמצינו בעניין קרבן הפסח, דכתיב (שמות יב ה) 'שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם' - שמשגדל השה יותר מבן שנה אחת נפסל מלהקריבו לפסח. בן נצטוו (פסוק מו) 'בבית אחד יאכל' ולא בשנים ושלשה בתים, 'ועצם לא תשברו בו' - שלא לחלק עצם אחד לשנים. שכולהו לדבר אחד מכוונים, שבליל זה ישריש האדם היטב במוחו וליבו שאחד אלוקינו בשמים ובארץ, ולהשבית כליל את המחשבה הטמאה שיש אפס זולתו ח"ו.

הרחיב בדבר הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (חודש ניסן ד ה), כי טומאת מצרים היא עצם היותה ממלכת ה'כפירה', וכמו שאמר פרעה 'מי ה' אשר אשמע בקולו' (ה ב), והיינו שלא ראו שיש מנהיג לבירה, רק חשבו שהטבע שולט בעולם ועולם כמנהגו נוהג ומעצמו הוא מתנהל ח"ו, ולכן לא מצאו אל נכון אלא להעמיד את ה'טלה' שהוא בכור וראש למזלות כעבודה זרה שלהם, ונעשו כמי שאומרים הנהגת העולם בידי הטבע והמזל היא. ולכן בבוא זמן הגאולה שידד הקב"ה מערכות שמים וארץ באותות ומופתים, והראה השגחתו שהוא

אלא רמז יש כאן על ב' לילות בשנה, ליל הסדר וליל שביעי של פסח, שעיקר גילוי השכינה בהם היה בלילה, בליל שימורים - ועברתי בארץ מצרים, ובשביעי של פסח - בקריעת ים סוף, ועל כך נאמר ואמונתך בלילות, כי ב' לילות אלו הם בבחי' ראש השנה לאמונה, ועל ידי שיתחזק בלילות אלו ב'אמונתך' יזכה 'להגיד בבוקר חסדך' בכל השנה כולה. ד. הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע סיפר פעם בליל הסדר, מעשה בעני מרוד שנתהפך מזלו ונתעלה להיות מעשירי העיר, והיה הדבר לפלא בעיני כל מכיריו, הללו היו מבקשים אותו ומפצירים בו בכל עת שיגלה להם את 'סוד' עשרו (אולי יעלה גם בידם עשות כמוהו), אך העשיר חסם פיו ולא גילה סודו לאיש. לימים נודמנו ידידיו לסעוד עמו סעודתם, ושם שתה העשיר יין רב כיד המלך עד שנפל לשכרות. ומכיוון ש'נכנס יין' מיד הצליחו מכיריו להוציא ממנו את סוד העשירות במה זכה לה.

אף אנו כמותו, בליל קדוש זה, לאחר שאנו עורכים את הסדר הקדוש ככל משפטו וחוקתו, ומסיימים לשתות את ארבע הכוסות הרי אז 'נכנס יין', ומגלים אנו את הסוד הגדול השמור בלבו של כל אחד מישראל - 'אחד אלוקינו שבשמים ובארץ'... אין עוד מלבדו ואפס זולתו.

וכבר אמרו, שמהאי טעמא אומרים בסוף הסדר פיוט 'אחד מי יודע', שהוא כבוחר את האדם אם הבין נכונה את ענין האמונה, וכך הוא סדר המבחן - שואלים אותו 'אחד מי יודע' - כלומר מה הנך נזכר בשומעך מספר אחד, ובידו ה'בחירה' להשיב בשאר דברים שיש בהם מספר אחד - בענייני ממון או שאר ענייני עוה"ז, אך אם הבין לנכון את ענין 'אמונה פשוטה' ישיב - 'אחד' אלוקינו שבשמים ובארץ.

באחד הפעמים משחזר הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע מבית רבו הרה"ק ה'מגיד' ממעזריטש זי"ע, שאלו חותנו (שלא הביט בעין יפה על אלו הנסיעות) מה למדת בבית רבך, נענה הקדושת לוי בפשטות, בבית מורי למדתי אז ס'איז דא א באשעפער אויף די וועלט (שיש בורא עולם לעולם הזה שאנו רואים), שחק החותן ואמר 'אה, זאת הרי יודעת גם משרתת הבית...' ומיהר לקרוא לה ושאלה האם יש בורא עולם לבירה וענתה הן, אמר לו ה'קדושת לוי' זי זאגט און איך ווייס, כלומר, היא אומרת כך ב'אמירה' גרידא, ואני 'יודע' זאת ולמדתי לחיות עם זה, וזאת אנו אומרים בסוף הסדר 'אחד אני יודע', אחר עריכת ה'סדר' אנו יודעים וחיים עם זה שאחד אלוקינו בשמים ובארץ. גם יתפרש 'יודע' מלשון התחברות (עיי' בראשית ד א), וכלומר 'שנתחבר' עם זה הענין שאחד אלוקינו, וממילא נחיה כן.

כדברים האלה כתב בעל ה'חרדים' (פרק א') בהביאו כמה פסוקים במ נראה שבני ישראל לא ידעו את ה', ומקשה החרדים, וז"ל. והלא ידיעה זו זיל קרי בי רב הוא, ואפילו עם הארץ שבישראל יודע אותם, אלא מכאן אתה למד שפירוש 'ידיעה' זו כעין 'ראיה' בתוקף האמונה, דומה למשכיל בעיני שכלו, וכאילו רואהו בעיני בשרו... וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהילים כה טו) 'עיני תמיד אל ה', עכ"ל.

ה. נהגו ישראל קדושים ללבוש 'קיטל' בליל הסדר, ויתכן לבאר הטעם בזה, כי הנה בדרך כלל, בימי צעירותו יש לאדם כל מיני דמיונות 'תכניות' (פלענער) ומחשבות אודות עתידו במשך כל ימי חייו, מה יהיה עמו בעניין בני חיי ומזוני, וכל שאר העניינים. אמנם עם הגיעו לשנות העמידה, הרי מזמן לזמן הינו מכיר בעוד ועוד עניינים כי הקב"ה מנהיג ומנהל עולמו, וסוף דבר יהיה כפי רצון הבורא, ולא כפי ש'רבות מחשבות בלב איש'. והמליצו על כך, כי כמו מנהג המלחמות כאשר צבא מדינה אחת נכנע בפני הצבא שכנגדו, אזי ירימו הנכנעים 'דגל לבן' כאות

למעלה מן הטבע, וכל הטבע כלא היה, להורות על הנהגת העולם בידי הקב"ה, וזוהי 'יציאת מצרים' - שנאמין ונדע כי הקב"ה מושל בכיפה ולא המזלות

וטבע העולם ח"ו. ולכן נצטוו בני ישראל לקראת צאתם ממצרים, לקחת מלה הרמוז לבכור המזלות, לשוחטו כ'קרבת פסח' ולזרוק דמו לשם ה', להורות

שבה המזלות ג"כ כפוף תחת השגחתו והכל תחת השפעתו ויכולתו יתברך.

וזוה יסוד האמונה לדעת שהבורא ית"ש הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, אמת מלכנו אפס זולתו, אין שום

כניעה, להראות שהם מקבלים על עצמם את מרות המדינה המנצחת אותם, כמו כן גבי האדם, בהגיעו לשנות העמידה מתחילים שערותיו להלבין, והוא כעין דגל לבן לגבי הקב"ה - שמידי כמה שבועות מוציא עוד שיער לבן, להראות הכניעתו, ולומר אף בענין פלוני הנני מכניע את עצמי, והנני מכיר כי בורא עולם הוא המנהיג ולא אנכי, ואח"כ מוסיף להודות בעוד ענין וכו' וכו'. אך החכם עיניו בראשו, וכבר בצעירותו אינו בוטח וסומך על כוחותיו, ומבטל דעתו להקב"ה בשלימות.

ולזאת לובשים קיטל בלילי פסחים - כי בלילה הזה מאיר ובא אור האמונה, ובזה מראה האדם ש'כולו לבן' לא רק שערה פה ושערה שם, וכולו מכיר ונכנע תחת ממשלת הבורא כי אדון עולם ובידו הכח והממשלה בכל הנהגת העולם כולו.

וכבר מרומז בקרא (ויקרא יג יג) 'כולו הפך לבן טהור הוא' - כשמכניע עצמו לגמרי אל הקב"ה אז טהור הוא ונרפא מצרעתו.

ו. יש שרמזו במנהג הנחת ג' מצות ב'קערה' שהם כנגד 'עשה ועושה ויעשה לכל המעשים' - עבר, הווה ועתיד, ועפ"ז יש לבאר הטעם שעושים 'יחץ' ושוברים דייקא את המצה האמצעית שהיא מכוונת כנגד ה'הווה', שהנה אומרים בתפילה ה' מְלַךְ, ה' מְלַךְ, ה' מְלַךְ, ה' ימלוך לעולם ועד, ולכאורה אין זה כפי הסדר, שהרי מתחילה יש לומר ה' מְלַךְ על העבר, ואח"כ ה' מְלַךְ על ההווה, ורק לאחמ"כ ה' ימלוך בעתיד, יש שביארו בזה, כי עיקר נסיון האדם להאמין ב'מלכות' ה' יתב"ש נסוב על ההווה, כי רבים יש אשר יאמרו לך, אכן, מה שהיה, הכל באשערט (קצוב ומדוד) מן השמים, וכן גבי העתיד לא ידאגו באמונתם שבוודאי השי"ת יעזור (גם זה חשוב עד מאד), אבל ביותר צריך לזרז - לזכור בהווה - אכן, מה שאירע לי בזה הרגע, מה שפלוני מזיק לי כעת, ואלמוני מכעיס אותי (רוקד לי על העצבים - טאנצט מיר אויף ד'נערוען) כל זה בדבר ה' נעשה, ומכיוון שעיקר הנסיון והעבודה היא על עכשיו, על כן צריך להקדים תחילה שה' מְלַךְ על הזמן העכשווי. ועל כן שוברים את המצה המכוונת כנגד ה' מְלַךְ' וכנגד ההווה - לרמז שעיקר העבודה הוא באמונה במה שנעשה עמו עכשיו וברגע זה, שם צריך לעשות 'סדר'... ובזה עדיין לא הגענו לשלמות אלא עלינו להתחזק...

ויבואר ביותר עפ"י מעשה 'שלא' היה, במי שרצה להתגייס לצבא מדינת רוסיה, ומדרכם היה לבדוק תחילה את נאמנות החיילים למלך ולמדינה, על כן פתחו בשאלה ראשונה - האם הוא מוכן ומזומן להעניק ולוותר על ביתו עבור המלכות, ויען זה האיש, הן, הנני מוכן לכך בלבב שלם... חזרו ושאלוהו האם ימסור גם את כל שדותיו למלכות אם הצאר ידרוש זאת ממנו, ויען, הן, משם הוסיפו לשאלו האם גם את עדרי הבקר שלו יתן למלכות, אף על זה השיב בהן, עד ששאלוהו, האם גם את ה'תרנגול' שלך תתן למלך, כאן כבר ענה האיש, לא ולא... לשמע דברים אלו שלחוהו מיד הביתה, כי אין זה האיש ראוי לבוא אל המלך לשרתו ולעמוד בשורות צבאו... על אשר איננו מוכן לתת כל אשר לו למלכות יר"ה. ובבואו לביתו שאלוהו בני המשפחה, הגידה נא, הייתכן, כדבר הזה, את כל היקר לך הסכמת לתת למלך, ורק את תרנגול הזול מכל הנ"ל לא הסכמת 'להיפרד' ממנו. ביאר להם האיש, הנה, בית אין לי, אף שדה מעולם לא הייתה לי וכמו כן עדרי בקר מעולם לא נמנו על 'רכושי', ע"כ אל תתמהו, כי מה שמעולם לא היה ברשותי אין לי קושי ולא מעצור להעניקו ברוב שמחה למלך, אבל, אותו תרנגול הנמנה בין רכושי הדל, זאת בשום פנים ואופן לא אמסור למלכות דבר שהוא שלי...

כיוצא בדבר, 'העבר' כבר היה וחלף, גם ה'עתיד' עדיין לא בא לעולם, וממילא בקל יאמר עליהם - ה' מְלַךְ ה' ימלוך לעולם ועד, אך כלפי ההווה נדמה לו שהוא בידו וברשותו, ומפני כך צריך לומר תחילה ה' מְלַךְ, למסור את ההווה אל הקב"ה.

באר הפרשה - פסח

כה בעולם זולתו שיכול לעשות אפילו משהו בלתי רצונו ית', וכל הנעשה בעולם הוא רק כפי שנגזר מלעילא בחשבון מדוד" ומדוקדק".

אפשר לבריה שבעולם להוסיף או לגרוע מצערו אפילו פורתא' [זולתי בתפילה], וכן רמזו בלשון ההגדה, 'וירעו אותנו המצרים כמה שנאמר... ויענונו כמה שנאמר... ונצעק כמה שנאמר...', ולכאורה קשה מדוע הקדים בעל ההגדה לומר 'כמה שנאמר' על כל דבריו שם, היה לו לומר מיד - וירעו אותנו המצרים, ויענונו וכו',

ז. וכך שמעתי לפרש מאמרם ב'הגדה של פסח' אחד חכם ואחד רשע, כי הנה כל אשר בשם ישראל יכונה יענה ויאמר 'מאמין אנכי כי ה' הוא האלוקים' והכל במאמרו נעשה... אלא שיש מי שיוסיף אכן, הכל בידי שמים אבל מדוע הזיק אותי פלוני, ומדוע הקדימני פלוני בעסק שרציתי לגמור, מה רוצה פלוני מאתי והוא יורד לחיי... על כגון דא רמז בעל ההגדה אם אמונתו תמה באחד שמאמין ש'הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים', הרי זה חכם. אבל אם ואחד, כלומר בוא"ו החיבור, שאכן הקב"ה עושה אבל מדוע גם פלוני עשה לי כך וכך... הרי זה רשע ל"ע.

ח. כלל ידוע הוא, שסיום וסוף כל דבר הוא תוקפו של דבר, כדוגמת 'תפילת נעילה' ביום הכיפורים, והיינו כי תוקפו של יום בסופו הוא [ולכן תמצא ב'משנה תורה' להרמב"ם, שבסוף כל סדר מסיים בענייני עבודת ה' להלכה ולמעשה, כי זה התוקף והעיקר העולה מכל ההלכות, לשמור לעשות ולקיים], ולפי זה יש קצת לתמוה מדוע גמרו של 'סדר' ליל שימורים הוא בפיוט 'חד גדיא'.

אכן, י"ל כי תוקפו ועיקרו של כל הסדר - להשריש את האמונה בלב האדם עד שידע שאף ה'דומם' מושגח הוא ומתנהל על פי חשבון, וכך רואים אנו ב'חד גדיא' שהגדי מתרעם על שנטרף בשיני החתול באכזריות, ובשעת מעשה נראה בעינינו גשמיות דלית דין ולית דיין ח"ו, כי הגדי מתבוסס בדמו על אף שלא הרע לשום בריה, ואילו החתול הרשע אוכל ונהנה כ'סעודת שלמה'. אך האמת, שמיד יבוא הכלב ויענישנו בכל חומר הדין, ולאחמ"כ ייענש אף הכלב על פי חשבונות שמים - על ידי המקל. וכך הוא בכל ענייני העולם, הכל מונהג בחשבון מדוקדק ואין שום מקרה בעולם, וזה עיקר העבודה בלילה הזה.

ט. נודע הטעם לתקנת חז"ל שתיית ארבע כוסות בליל הסדר שהוא כנגד ד' לשונות של גאולה, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי, אמנם רש"י (פסחים קח. ד"ה ארבע) מבאר שהוא כנגד ג' פעמים שנזכר לשון 'כוס' בחלומי של שר המשקים, וכדכתיב (בראשית מ יא) 'וכוס פרעה בידי ואקח את הענבים וְאֶשְׁחַט אותם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה', ועוד כוס של ברכת המזון (ומקור הדברים הוא בתלמוד ירושלמי פ' ערבי פסחים), וצריך ביאור מה עניינם של כוסות אלו שבחלום שר המשקים לעניין ליל הסדר.

וביאר בספר 'שערי ליל הסדר' (עמ' קמה) באופן נפלא, כי אם נדקדק בדבר נמצא שכל גלות וגאולת מצרים נסתבב על ידי זבוב אחד... הוא הזבוב אשר נפל לתוך כוסו של שר המשקים בשעה שהגישו אל פרעה מלך מצרים, שעל כן קצף עליו המלך ונתנו במשמר בית האסורים, על יד יוסף, ועי"ז פתר יוסף את חלומי וסיפר שר המשקים לפרעה אודות יוסף שידוע לפתור חלומות, ועי"ז נתגלגל הדבר שעלה יוסף למלוך על כל ארץ מצרים, וירדו יעקב ובניו למצרים...

והנה תכלית ליל הסדר הוא וידעתם כי אני ה', על כן אין די בסיפור הניסים שהיו ביציאת מצרים, אלא עלינו להשים אל ליבנו כיצד קורא הדורות מראש משגיח על הבריאה על כל פרט ופרט, וכבר מתחילה הכין את הגלות והגאולה, ועלינו להתבונן כיצד ה'זבוב' היה בהשגחה פרטית נפלאה שיפול לתוך הכוס... כדי שע"ז ירדו בני ישראל למצרים, וזו 'הגאולה' האמיתית כאשר אנו זוכים לאור האמונה לדעת כיצד כל דבר הנעשה בבריאה, קטן כגדול, הוא רק ברצונו ית', על כן תקנו לשתות ד' כוסות כנגד ה'כוסות' שהיו בחלומי של שר המשקים.

י. ובכלל זה, שגם האדם עצמו אינו יכול להביא על עצמו שום צער אם לא נגזר עליו כן מלעילא. שהנה בסדר הקערה של האר"י הק' איתא, תפארת מרור כנגד יעקב, יסוד חזרת כנגד יוסף - ושניהם בתחתית ה'סגול' שאנו מעמידים בקערה, ובא להשוות ביניהם, וללמדנו שהנה נראה לאדם שצרותיו של יעקב בלבן דינה ועשו הגיעו אליו מן השמים, אך צרות יוסף עם האחים ואשת פוטיפר לכאורה רבו האומרים מדוע גרם לעצמו בידים - ע"י שגרם

מיכלא דמהימנותא - מיעוט ההשתדלות

נודע מה דאיתא בזוה"ק (ח"ב קפג:) שהמצה היא מיכלא דמהימנותא - מאכל האמונה. וביאר בזה הרה"ק הבני יששכר זי"ע (מאמר ד הרוש א. על דרך הרמז), כי הנה דרך החמץ להתנפת ולהגביה את עצמו יותר מכפי שעשאה האומן, שהוא לא נתן אלא קמח ומים, ו'העיסה מגבהת את עצמה אחר כך בפעולתה יותר ממעשה האומן ויוצאת מן הגדר וגבול שגבלה האומן, אמנם

שהרי אין הפסוק מחדש מאומה יותר ממה שאמר מקודם לכן. ואינו מוסיף כלום על דברו הראשון, ומפרש ה'חידושי הרי"ם' זי"ע שרמזו יש כאן בלשונם הקדוש, שכל עינוי וצער המגיע אל האדם הרי הוא כמה שנאמר בשמים ממעל - במדה במשקל ובמשורה^א, ואפילו צער כל שהוא לא יגיע אליו יותר מהנקצב לו, והיינו דקאמרי הכא זיענונו - כמה שנאמר^ב, וירעו אותנו - כמה שנאמר.

להם לשנוא אותו, וגם הלך אל אחיו, ומכאן נלמד שגם הנעשה בידי הכל בידי שמים, ולכן עומדים שניהם בתחתית הסגול לומר ששניהם שקולין, ואין אדם גורם רעה לעצמו...כי גם 'ידי' בידי שמים הם.

וכך דייקו מלשון הכתוב (תהילים כג ד) 'גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי', שלכאורה מהו 'אלך בגיא צלמות' וכי ראית אדם שמעצמו החליט לילך ולהכניס עצמו לגיא צלמות, הרי אחרים מוליכים אותו בעל כרחו שמה, והיה צריך לומר 'גם כי יוליכוני' או 'גם כי אתהלך' וכיו"ב, אלא שאפילו אם הוא עצמו 'גרמא לנזיקין' - שנראה שהוא גרם לעצמו לילך בגיא צלמות, גם כן לא אירא רע כי באמת אתה עמדי, ומן השמים הזמינו שאלך בעצמי לאותו מקום היזק, ועדיין הקב"ה עמדי להצילני מכל רע.

יא. כתיב (שמות יג ד) 'היום אתם יוצאים בחודש האביב', ופירש רש"י 'וכי לא היינו יודעין באיזה חודש יצאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחודש שהוא כשר לצאת, לא חמה ולא צינה ולא גשמים', והוא פלא, וכי בעת צאתם 'מאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה' נשאר מקום בלבם לחשוב אודות 'חמה וצינה' השוררת בחוצות וכדומה, דמי יחשוב בזוטות כאלו בשעה שנעשה לו נס גדול ונפלא כזה, לך נא אל אותם פליטי חרב בימי ה'מלחמה', אשר קפצו מרכבות המוות באמצע נסיעתם וניצלו בניסי ניסים ממוות לחיים, ושאל אותם האם היה בימים ההם חם או קר, לח או יבש, האם ירד גשם או שלג, בוודאי שהנשאל ילעג על השאלה, כי באותה שעה לא חשב רק על הצלת חייו, ולא העלה בדעתו לחשוב לרגע כמימרא אם יורד גשם או לאו. הא למה הדבר דומה, לעשיר שהלווה את חברו אלפי אלפים רובל כסף ועוד כמה פרוטות, וכי בעת פרעון החוב יזכור לו המלווה את הפרוטות הבודדות שלוה, פשיטא שלא, והיינו טעמא, מפני שהפרוטות נבלעות ומתבטלות בסכום הגדול.

אלא, האמת תורה דרכה, כי אצל הקב"ה אין הדבר כן, הצור תמים פעלו בתכלית השלימות, אין מקרה בעולם ואין שום דבר יורד מן השמים כי אם בחשבון מדוקדק על כל 'חוט השערה'. לא יגיע לאדם לא בריווח ולא בהפסד אפילו בכהוא זה יותר ממה שנקצב לו מן שמיא בחשבון מדוקדק, וזו חובת האדם ללמוד מיציאת מצרים, שישריש בדעתו שכל דבר קטן כגדול נפסק במידה במשורה ובמשקל.

וכן היה בירידתם למצרים שהחלה במכירת יוסף, כמו שרמזו בה קמאי (הסבא מקעלם ועוד) בדברי רש"י בפסוק (בראשית לו כה) 'וישאו עיניהם ויראו והנה אורחת ישמעאלים באה מגלעד, וגמליהם נושאים נכאת וצרי ולוט', וברש"י 'למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של צדיקים שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים שלא יוזק מריח רע'. ולכאורה קשה, וכי במצב שפל כזה - כשעומדים למכור ולהרחיקו מבית אביו לדורות עולם, מבלי דעת מה יעלה בגורלו ברוחניות ובגשמיות היש אז איזה 'נפקא מינה' איזה ריח נודף סביבו אם ריח טוב או לאו. אלא, שאין הקב"ה מביא על האדם שום צער יותר מהנקצב עליו אפילו כמלא נימא, וכיוון ש'ריח רע' לא נגזר עליו בנוסף לעצם ה'מכירה', סיבבו מן השמים שיסאו עמם הערביים 'נכאת צרי ולוט' - שלא כמנהגם. היודע 'עיקר' זה, ישתנו חייו לטובה ולברכה, ביודעו שכל הצער אשר בא עליו מדוד בפלס ומידה, ולעולם לא יצטער אפילו כקליפת השום יותר מהמגיע לו לטובתו השלימה.

יב. עוד ביאר ה'חידושי הרי"ם' (הובא בשפת אמת שבה"ג תרנ"ד) שבא ללמדנו שמכל עינוי וצער שהיה לנו מהמצרים נעשה 'פרשה' בתורה, כי אין 'צער' ו'סבל' לחינם וללא חשבון, אלא כל העובר על האדם הרי זה להביאו לשלמותו, ובזה נשלם ה'תורה'.

באר הפרשה - פסח

ללמדנו, דכל המתקרב יותר לה' ראוי למעט יותר בתחבולות אנוש. ועיי' מה שכתבתי (שמות יג א) דמשום הכי הזהיר הכתוב על החמץ בפסח משום שאז זמן השרשת אמונה בלב ישראל¹, אכן במקום הקרבה לפני ה' אזהרה תמידית היא. עכ"ל.

על מצות ומורורים - גם ה'מורור' הוא לטובה

כתב הרמב"ם ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ב לקושים ד"ה מרוח) לבאר טעם אכילת מרור בזה"ל, להראות שגם הגלות וימי העינוי רואין עתה ומאמינים שהיתה לטובה ומשבחין על זה², כי עיי' נכנסנו בבריתו של הקב"ה וכו'. ומבאר כי מה שנאמר (במדבר טו מא) 'אני ה'

מצה נשאת כפי פעולת האומן, ואינה עושה כלום מעצמה, ולזה ציוונו הקב"ה לאכול מצה שלא הוסיפה שום פעולה מעצמה אלא כפי שעשאה האומן, כי היא מורה על האמונה שהכל בהשגחת ה'אומן' - הקב"ה. והמתבונן בדבר ילמד מכאן שאין שום טעם לאבד זמנו לריק בריבוי השתדלות, שהרי לא יוסיף אפילו שוה פרוטה יותר מכאשר נקצב עבורו³.

וכך כתב הנצי"ב (העמק דבר ויקרא ב יא) לבאר טעם איסור חמץ בפסח וכן איסור הקרבת 'חמץ' וכל שאור בבית המקדש, וז"ל, (ומכיוון) ששאור הוא אמצעי להוסיף על הבריאה מהבורא ית' על ידי תחבולות בני אדם, משום הכי הזהיר עליו הכתוב בבית המקדש.

יג. ידוע להקשות בסדר 'חד גדיא', כי לכאורה ה'שונרא' נהג שלא כהוגן בכך שאכל את הגדי על לא עוול בכפו, וממילא נמצא שה'כלבא' היה צדיק בדרכיו על שאכל את השונרא, וכן על זה הדרך עד שעולה שמלאך המות נהג כשורה, וא"כ מדוע 'אתא הקב"ה ושחט למלאך המות'...

ושמעתי מ'חכם אחד', שאותו 'אבא' חשב בלבו שהוא ב'כחו ועוצם ידו' זה שקנה את ה'חד גדיא' בתרי זוזי שלו, שיגע וטרח להשיגם, לכן סיבבו מן השמים ש'אתא שונרא ואכלה לגדיא'... אך אם היה מרגיש מתחילה שהכל בא לו מן השמים כי בידו לגדל ולחזק לכל והעושר והכבוד מלפניו וה' מוריש ומעשיר, היה נשאר עם הגדי ברשותו עד היום הזה... ולפי זה כל החשבון עולה היטב, השונרא נהג כהוגן ואילו הכלבא לא צדק במעשיו, וממילא לא היה למלאך המות לשחוט את השוחט, על כן בדין הוא שהקב"ה ישחטנו...

יד. כיו"ב אמרו לבאר בחיוב ההסיבה על צד שמאל בליל הסדר זכר לחרות, וכי ישיבה כזאת תיקרא 'חירות' - כשא"א לו לישב כדרכו אצל השולחן, והוא נשען על צד שמאל ונשפך יינו מימינו ומשמאלו... אלא דבלילה זו עסוקים אנו בהשרשת האמונה, ומיסודי האמונה הנוגעים למעשה הוא בענין הפרנסה - שידע שלא מלאכתו מביאה לו הפרנסה אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, וממילא יבין שאי אפשר לבריה בעולם להפסידו ולחסר ממונו ומזונו, לזה באו לומר אל תשב זקוף כמי שבא לעשות מלאכה, אדרבה השאר נא על מקומך, שעון על מיטתך, ותראה שמאכלך יבוא עד לפיך אפילו כשאתה 'על צד שמאל'...

ובזה ביארו הא דאיתא במדרש (שמו"ר כ יח) על הפסוק (שמות יג יח) 'ויסב אלוקים את העם דרך המדבר ים סוף' - מכאן אמרו רבותינו אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, שכך עשה להם הקב"ה שנאמר ויסב אלוקים, ולכאורה תמוה מה עניין 'ויסב' לה'סיבה'... אלא שכשיצאו ישראל ממצרים 'האריך' להם הקב"ה את הדרך וסיבבם במדבר, והיה נראה כטורח לחינם, אך רק מכך נצמח הישועה הגדולה בים סוף, ולזה תקנו חז"ל מצוות הסיבה, להראות לעני מסכן, שדייקא כאן תבוא ישועתך באופן שאינו עולה על הדעת...

טו. מעשה באיש יהודי שהשיא כמה מצאצאיו ועול החובות עלו והשתרגו על צווארו עד למעלה ראש, בלית ברירה נטל את מקל נדודיו למדינות הגולה לזכות נדיבי עם לקחת חבל ונחלה בנשואי בניו ובנותיו, אחר תלאות שונות ומשונות שם פעמינו לחזור לביתו, בעודו בדרך התנחם על כל תלאותיו כי 'קבלת פנים' יפה תיערך לו בביתו כפיצוי על השבועות הקשות שעברו עליו... משהגיע הביתה אחר נסיעה מייגעת ומפרכת כשהוא עייף ורעב נכנס למטבח הבית ולא ראה מאומה על השולחן החל מתאונן ואומר לעצמו 'וכי כך מקבלים את פני...' אחר שבועות שביזיתי עצמי למען בני ביתי... שכחו ממני לגמרי... וכי אינם מבינים שאחר דרך כזאת נעשה האדם רעב וצמא ועייף... וכי אינם מתביישים בהנהגה כזאת... כך הוסיף בטענותיו עד שעבר בסמוך לחדר הגדול שבו אוכלים בשבתות וימים טובים וירא כי הוכן לכבודו סעודה כיד המלך ברוב פאר והדר לשם ולתפארת... אף המקום הוכן כראוי לסעודה נכבדה... או אז נתכסו פניו בבושה נוראה ולא מצא לעצמו מקום לרוב הבזיון שכה התלונן בשעה שבעודו בדרך כבר טרחו בני הבית וייגעו לכבודו באופן נפלא...

ב'ליקוטי מהרי"ח' (הנהגת הסדר) שכוונת דבריו לרמוז שאנו מראים בזה כי גם כשהנהגת השי"ת היא בבחי' מרור ו'תמכא' עדיין אנו מספרים כבוד א-ל, ו'תמיד' אנו מודים להקב"ה בכל מידה ומידה שהוא נוהג עמנו, מתוך ההכרה שהכל מאיתו ית', וכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד טו.

ובן למדנו בהלכות הפסח (או"ח תעה א) שאין דין 'הסיבה' באכילת 'מרור', כיוון שהסיבה באה לרמוז על דרך חרות, ואילו המרור מרמוז על גלות ולא על חרות. מעתה צריך ביאור, מדוע ה'בורך' - שהוא מרור (עם מצה), נאכל בהסיבה. ואומרים משם הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע, שמצה מרמזת על 'אמונה' (כדאיתא בזה"ק) שהוא מיכלא דמהימנותא, ומכיוון ש'בורך' יחד עם המרור את ה'מצה' - האמונה בה' אחר, ומאמין שהכל לטובה וה' עמו בכל עת ובכל שעה, בזה גופא תתבטל ממנו כל ה'מרירות', שהרי יודע שגם 'המרור'

אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם ממצרים, אין הכוונה רק שה'ציאה' היתה בכדי להיות לכם לאלוקים, אלא גם הגלות היתה הכנה לדבר אך נזכר רק הגאולה שהיא העיקר, וכלשונו 'כי לא במקרה היינו במצרים', אלא היא היתה 'כור הברזל' (דברים ד פ) להכשיר את בני ישראל ולצרפם להיות לו לעם הנבחר.

וכדברים הללו ממש כתב עוד ה'שפת אמת' זי"ע (תר"מ ד"ה אלו) לבאר במה שאנו אומרים 'והיא שעמדה', וז"ל, הוא הגלות מצרים והגאולה כל זה היה הכנה לכל דור ודור שעומדין עלינו. לכן אנו שמחים על גלות מצרים גם כן, ואוכלין מרור זכר לעבודת שכל זה היה לטובתינו, עכ"ל.

ורמז לה הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (הנ' על שו"ע תע"ג ס"ה) באחד ממיני ה'מרור' שיוצאים בהם ידי חובה בליל הסדר הנקרא 'תמכא', שהוא 'ראשי תיבות' תמיד מספרים כבוד א-ל (יוצר אור לימות החול), וביאר

אף אנו מהלכים בעולמו של הקב"ה מלאים טענות כרימון כי 'נשכחנו...' ואיננו משימים על לב לפקוח עיניים לראות כי הקב"ה עומד כביכול ומכין עבורנו מכל הטוב שבעולם.

אולי י"ל דלכן לובשים 'קיסל' (בגדי לבן) בליל הסדר, כי באותו הלילה מתגלה אור האמונה - אז אנו רואים כי בתוככי החושך הוכנו בעבורנו טובות נפלאות, וכל הנראה כרעה טובה עצומה היה בעדנו... ממילא אנו מתמלאים בוש וכלימה על כל 'טענותינו' במשך ימות השנה, וכדינו של המתבייש ש'אזיל סומקא ואתא חיורא' לובשים אנו לבן כדמות הלבן שנתכסה פנינו...

טז. בליל התקדש חג הפסח שנת תש"ד בברגן בלזן ערך הרה"ק מבלאזוב זי"ע את הסדר בפניה נידחת בלי 'שולחן עורך' ובלי 'הסבה' כי אם בישיבה על הקרקע, יחד עמו נמצאו מספר קטן של ילדים... ואנשים מבוגרים, הניחו לפנינו מצות אחדות, תפוח אדמה וראש סלק בתוך שארית כלי שבור ששימש כקערה, זרוע ביצה חרוסת לא היו בנמצא, מרור היה להם די והותר בכל המצב שהם שרויים, בו השתקף שיעור רבתי - שיעור מהודר של מרור, ככתוב באיכה 'השביעני במרורים הרוני לענה', הרבי סיפר לילדים אודות יציאת מצרים, אחד מהם השמיע את ארבע הקושיות 'מה נשתנה', עיני הנוכחים זלגו דמעות כאשר הילד בקולו הצעיר המצלצל חזר על הקושיות עתיקות היומין, שיהודים בכל רחבי תבל חוזרים עליהן מזה אלפי שנים.

הפעם, כשסיים הילד, חזר הרבי על הקושיות ונתן להן פירוש שונה מן הרגיל, פתח ואמר 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות', והרי הגלות החשוכה נקראת לילה, מדוע נשתנתה גלות זו לרעה יותר מכל הגלויות שגלו ישראל, 'שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה' - החמץ תופח ומתנשא, המצה רדודה ונמוכה, מדוע בכל הגלויות היו לנו זמנים של עליה וזמנים של ירידה ואילו הפעם הננו לגמרי בשפל המצב הרי מעולם לא היתה כנסת ישראל כ"ב מוכה ומושפלת כמו בזמן הזה, מדוע הלילה, הגלות הזה 'כולו מרור וכולנו מסובין' - שוכבים לארץ, אי אפשר לזקוף קומה, מדוע.

כאן נשא הרה"ק את עיניו השמימה, והמשיך, דעו ילדים שבכל לילה טרם יאיר השחר החושך מתגבר אנו כבר קרובים מאד לגאולה השלמה, ולכן כל כך חשכו עינינו, דבר זה מרומז בתירוצו של מחבר ההגדה 'עבדים היינו' - נוטריקון של עבדי"ם הוא דוד בן ישי עבדך משיחך, לרמז, שזו סיבת קושי גלותנו, משיח צדקנו עומד לבוא בקרוב ויגאלנו, בדיבורים אלו חיזק ועודד את רוח היהודים המעונים שהתקבצו סביבו באותו לילה כיום יאיר (מספר לעד

יודע מה פועל, כמו כן האחים הקדושים - שבטי י-ה לא ידעו בעת המכירה את מטרת פעולתם, שהרי תכלית ירידתם למצרים היתה כדי לפרנסם בשנות הרעב, להביא לידי 'נושאים מטוב מצרים', שיצאו לעתיד ממצרים ברכוש גדול, ובעיקר יש לומר כי על ידי ירידת מצרים זכו בני ישראל להיות 'עם סגולה', נמצא כי הכל היה לטובה".

והנה איתא במדרש (בר"ר צד ב) מהו טוב מצרים - זה גרים של פול. ואין הדברים אומרים אלא דרשוני, מה ראה יוסף לשלוח לאביו דייקא גרים פול, ולא עוד אלא שהעיד עליהם הכתוב שהם 'טוב מצרים' - הדברים

הוא לטובתו, ושפיר אפשר לו להסב או בדרך חרות כבני מלכים".

הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע היה חוזר על דברי המהר"ל זי"ע (גבורות ה' פ"י) בפירוש הפסוק (בראשית מה ב) 'ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים', וברש"י, 'כזאת - כחשבון הזה', ולכאורה צריך ביאור מה כוונת רש"י באמרו 'כחשבון הזה', אלא שבא לרמוז לו כי כל ענין ה'מכירה' התנהל ממעל 'כחשבון' מדוקדק, ולא יכעס על האחים שמכרוהו, כי הם לא עשו כן מדעתם ומבחירתם, רק כל מעשיהם היו כ'חמור' המוכרח לעשות רצון אדונו - והוא פועל לאדונו ואינו

יז. והוסיף הגאון רבי שלמה קלוגער (בהגש"פ מעשה ידי יוצר) שלכן דווקא הלל היה נוהג לעשות 'כורך', שהרי מצינו בגמ' (ברכות ט.) 'מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר, אמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי, ועליו הכתוב אומר (תהילים קיב ז) משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטוח בה', והיינו שבגודל בטחונו בהשי"ת השריש כן גם בבני ביתו שכל הקורה אינו אלא לטובה, וממילא אין מקום ל'צווחה' כלל, ומשמועה רעה לא יירא, ומהאי טעמא נמי היה 'כורך' את המצה והמרור כאחד להמתיק כל 'מרירות' במיכלא דמהימנותא, וכדרכו בקודש.

יח. מובא בשם הגה"ק ה'חיד"א' זי"ע לבאר את המנהג להוסיף בליל הסדר כוס חמישי על ה'ארבע כוסות' ובשם יקרא 'כוס של אליהו', וגם מדוע אין שותים אותו כשאר ד' הכוסות, ומקדים להביא את דברי חז"ל (בסדר עולם רבא פ"ג), כי אף שעל פי גזירת עליון היה על אבותינו להיות משועבדים במצרים ארבע מאות ושלושים שנים, אך השעבוד בפועל היה רק פ"ו שנים - מלידתה של מרים, (זה לשון המדרש 'משמת לוי עד שיצאו ישראל ממצרים מאה ושש עשרה שנה, אין שעבוד יתר עליו ולא פחות מפ"ו שנים כשנותיה של מרים שנקראת על שם המרירות'), עוד מקדים להביא את דבריו של רבינו ניסים גאון (ספר המעשיות לרבינו ניסים גאון - מובא בספר ילקוט ספורים שיו"ל בשנת תרנ"ט בווארשא, בפרשת וירא) המביא מדרש חז"ל שרבי יהושע בן לוי התענה שיהא לו 'גילוי אליהו', נענו לו מן השמים ונתגלה אליו אליהו פנים בפנים, ושאלו, מה רצונך, אמר לו רבי יהושע שברצונו להתלוות אליו, אמר לו אליהו, אך בתנאי אחד אסכים לכך - שלא תשאלני דבר אף אם תראה בהנהגתי דברים משונים ותמוהים שאין דעת האדם סובלתן כי אם תשאלני אהיה מוכרח להיפרד ממך, והבטיח לו רבי יהושע על כך, ואכן יצאו כאחד לדרך.

בלילה הראשון לנו בבית עניים אשר קיימו בהם 'הכנסת אורחים' כדת וכנכון, וסיפקו להם כל צרכיהם ביד נדיבה כפי אשר השיגה ידם, ויהי ממחרת בעת עזבם את הבית, שמע רבי יהושע בן לוי את אליהו התשבי מעתיר בתפילה לבורא העולם שפרתם היחידה של המארחים תמות, גברה מאד פליאתו של רבי יהושע בן לוי מדוע ישיב להם 'רעה תחת טובה', ולא יכול היה לעצור ברוחו ושאל את אליהו הנביא לפשרו של דבר, ענה לו אליהו וכי לא התנית עמך תנאי קודם למעשה שלא תחקור להבין את הנהגתי... ויהי ממחרת ויבואו לביתו של כילי וקמצן אשר לא כיבדם כלל, ואך בקושי הניח להם להיכנס אל ביתו וילינו בביתו בלא אכילה ושתיה, באותו זמן נפל כותל בבית העשיר, ויהי בבוקר ראה רבי יהושע שאליהו הנביא מעתיר בתפילתו שהכותל הרעוע אשר בבית זה ייבנה מעצמו, ובזה נוספה לו פליאה על פליאתו, אך מכיוון שכבר הבטיח, שוב לא שאל את אליהו הנביא על מעשיו התמוהים. לאחר מכן נסעו ובאו לאחת העיירות, ונכנסו לבית הכנסת דשם, נהגו אנשי העיר שלא כהוגן ולא נהגו בהם כבוד כלל, בלכתם משם בירכם אליהו שכל אחד ואחד מהם יהיה ראש ומנהיג, ושוב כלא רבי יהושע את תמיהתו הרבה עד מאד ולא שאלו מדוע יברכם בעד הנהגתם הנלוזה, משם נסעו ויחנו באחת העיירות, אנשי המקום קיימו בהם 'הכנסת אורחים' כראוי וכיאות, בירכם התשבי שלא יהיה להם כי אם ראש אחד.

ויהי כראות רבי יהושע כל זאת לא עצר יותר בנפשו וגמר אומר לוותר על ההליכה עם אליהו הנביא ובלבד שיתגלו לו פשרן וסודם של דברים. ענהו אליהו הנביא וביאר לו דבר דבר לאשורו - באותה שעה בה שהינו אצל אותם עניים (הראשונים) ראיתי שבשמים ממעל גזרו מיתה רח"ל על בעלת הבית, ומכיוון שרציתי להיטיב להם על

בפרך 'בעבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו' (לשון רש"י שמות א יב), ועל ידי זה נתרבו ומאחד נעשה שישה, שילדו שישה שישה בכרם אחד. וזהו שאמר 'מטוב מצרים' לומר, כי דייקא מתוך שעבוד מצרים תצמח להם טובה גדולה".

והגדת לבנג' - ליל השרשת האמונה מדור לדור
ממצוות היום הוא 'והגדת לבנג' - סיפור יציאת מצרים
לבניו, וכבר אמר הרה"ק ה'אוהב ישראל'

הטובים והמעולים שבמצרים ולא פחות. ומבאר המהר"ל (גור אריה שם, גבורות ה' פ"ו) שהנה יעקב התיירא לירד למצרים מפני שידע שזו תחילת גלות בני ישראל, 'ולפיכך שלח יוסף אליו כי הגלות הוא טוב, כי יהיו ישראל פרים ורבים מכה השעבוד וגלות, כדכתיב (שמות א יב) וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפריץ, וזהו ששלח לו גריסין של פול, שהם פולים השבורים לחלקים על ידי שמוחנים אותם בריחיים והם נשברים לחלקים רבים, וכדמיון זה היו בני ישראל במצרים, שהעבידו אותם

שנהגו בנו כבוד בהכנסת אורחים התחננתי לאבינו שבשמים שיקח את פרתם כפדיון נפש עבור נפש האשה. אמנם המארח השני שלא קיבל אותנו כראוי, ראיתי שאוצר גדול טמון מתחת הכותל ואם יבנה בעצמו את הגדר יגלה את האוצר ויתעשר, לכך התפללתי שייבנה הכותל מעצמו ולא יצטרך לחפור שם כדי להקימו ככראשונה, וכך לא ימצא את אלו המעות לעולמים. כשהיינו בעיירה בה לא קיבלו אותנו כראוי ברכתי אותם שכל אחד מהם יהיה לראש, כי במקום שרבים המושלים הרי 'איש את רעהו חיים בלעו', וממש מהאי טעמא ברכתי את בני העיר שכיבדונו כדבעי - שיהיה להם אך ורק ראש אחד כי על ידי זה יזכו לאהבה ואחוה שלום ורעות.

ממעשה זה מלמדנו החיד"א מוסר השכל, שאין לאדם למדוד ה'טובה' לפי ראות עיניו - עיני בשר, אלא עליו לבחון הכל בעין האמונה, כי פעמים ונראה לאדם שקרהו אסון כמיתת פרתו היחידה שממנה כל פרנסתו, והוא צועק ובוכה באשר שאינו מבין על מה עשה לו ה' ככה, בו בזמן שבזכות זה נפדה אחד מבני ביתו ממוות לחיים.

והנה כו"ס עולה למספר פ"ו (86), וגזירת ברית בין הבתרים הייתה שיהיו בני ישראל ארבע מאות ושלושים שנים במצרים, ואם תחלק מספר ת"ל (430) לפ"ו (86) יעלו בידך ה' חלקים, והרי ד' חלקים הראשונים (ד' חלקים של 86 שנה כל חלק) לא היו בני ישראל משועבדים בפועל, ורק בפ"ו האחרונים היה עליהם קושי השעבוד כאמור [והיינו ש'כו"ס' (מספר פ"ו שנים) החמישי הוא כנגד פ"ו האחרונים שעבדו בהם בפרך]. לכן שותים את ד' הכוסות להודות על חרותינו ופדות נפשנו מאותם ארבעה פ"ו הראשונים, בהם עדיין לא חל השעבוד על עם בני ישראל (וכן כתב בתורת חיים חולין צא.), ומוסיף החיד"א שמהאי טעמא אין 'טועמים' את הכוס החמישי, דהרי בא לרמוז על החלק החמישי - פ"ו שנים האחרונים שבהם נאנחו בני ישראל מן העבודה, ובא לומר שלעולם לא נדע סיבתם ו'טעמם' של פ"ו שנים אלו, כי מי יודע כמה טובה לאין ערוך טומן הצער בחובו. על שם כך הוא נקרא כוס זה 'כוס של אליהו' כי הוא אשר אילפנו בינה במעשה דרבי יהושע בן לוי להבין ולהשכיל שאין האמת כפי הנראה לעינינו, אלא כפי הקושי והיסורים דכמה שיקשה הדבר יותר כך הדבר מצמיח ישועה ורחמים בכפליים.

יט. זאת אפשר ללמוד גם מעניין ה'יחץ', שחוצים את המצה האמצעית, ואת החלק הגדול מבין שתי החלקים מוציאים מה'קערה' ומצפינים אותו, מעתה יש מקום לאותה 'מחצית' להתלונן 'מה נשתנה' חלקי משאר חברותי, מדוע יגרע חלקי שלא להיות בשולחן ה'סדר' כמו ידידי המצות השוכנים אחר כבוד ב'קערה' שלפני בעל הבית... אבל האמת, שכעבור זמן יתברר שמחצית מצה זו היא ה'חשובה מכולם', ומה שסילקוה מעל השולחן אינו אלא לפי רוב חשיבותה וגדולתה, שמצניעים אותה לאפיקומן, ולא עוד שכל המחזיק בה יקבל בעדה מתנות... כך, כאשר נדמה לאדם כי נגרע חלקו, אזי יקיים בעצמו חבי כמעט רגע וסופו של דבר יריקו עליו כל מיני שפע ומתנות טובות. עוד יש להתבונן מדוע כשהתינוקות מחטפים וגונבים את האפיקומן אין בעל הסדר בוכה ומתאונן כדרך כל 'נגנב' הבוכה בשאר גניבות... אלא שכמה טעמים בדבר, א. יודע הוא שכך הוא סדרו של לילה, ב. ברי לו שעתידים להחזיר לו את 'הגניבה', ועל כן לא עוד שאינו מתלונן אלא נותן מתנות גדולות, איש כמתנת ידו כברכת ה'.

וללמדנו פרק בהלכות אמונה לכל השנה בכל מיני גניבות והיזקות אשר יבואו על האדם, שאם יתבונן בהם וישרישם בעצמו שוב לא 'יבכה' ויתלונן. א. כי כך נקבע מלמעלה, ולא 'פלוגי' גנב אלא הוא שליח ההשגחה העליונה. ב. ועוד עתיד הקב"ה להחזיר לו כמו שנגנב, ואף יקבל ע"כ שכר הרבה על שקיבל את הדין באהבה. כ. סיפר הגאון רבי אליהו לופיאן ששמע בקעלעם מת"ח ושמו רבי בצלאל, שהיה אצל סבו בעל ה'מלבושי יו"ט' בליל הסדר, לפני ההגדה ישב על מקומו כמה רגעים נרגש ונפעם, לאחמ"כ הגביה קולו ואמר, הנה כמו שאנו

באר הפרשה - פסח

הרי הקב"ה הוא אבינו, ומכיוון ש'חייב אדם ללמד את בנו תורה' (קידושין ל.) על כן מבקשים אנו 'השיבנו אבינו לתורתך'.

והנה אמרו חז"ל (משנה שם) 'לפי דעתו של בן אביו מלמדו, והדברים אמורים רק 'בבני אדם' שאין בידם ללמד את בנם כי אם לפי שכלו ודעתו של בן (שא"א לו להוסיף לבנו דעת ותבונה יותר ממה שחננו עבורא), אבל 'אבינו שבשמים' החונן לאדם דעת, אפשר לו ללמד אותנו - בניו רחמיו, בלי שום גבול ותכלית, וזוהי בקשתנו - 'שאינו יודע לשאול', גם למי שיש בו רק מעט דעה, 'את פתח לו' פתח לו שערי בינה ודעה, ויבין וישכיל הרבה בענין אמונה.

בעניין זה האריך הגה"ק ה'קרן לדוד' זי"ע (נדפס בהקדמה להגדת חסדי דוד) על חובת האב להודות ולהלל לאבינו שבשמים על כל הטוב והחסד שעושה עמנו מתוך רגשי קודש ובהתלהבות גדולה עד אשר יקבע בלב בניו אמונת אומן בהקב"ה, וכלשונו, 'ואם הבן רואה סדר בזה אצל אביו גם הוא נתעורר בראותו

זי"ע (לפסח ד"ה יכול מראש חודש) שאף שבכל השנה מצווים אנו לזכור יציאת מצרים, ואם ישאל הבן את האב עליו לספר לו סיפור יציאת מצרים ושאר עיקרי האמונה, מכל מקום פעמים שלא יתיישבו הדיבורים בלב הבן, כי לפעמים אינו מוכשר לקבלם. אבל, בליל הפסח מתעורר בלבם אור גדול המסייע להם לקלוט את האמונה ביתד בל תמוז, יש אז כח ביד האב לנטוע את האמונה בלב בניו, ועל האב לדבר אל בנו כפי כוחו והבנתו, וכלשון המשנה (פרק י משנה ד) 'ואם אין דעת בבן אביו מלמדו, כי בעת כזאת יחרטו הדברים על לוח לבו ויעשו עליו רושם דקדושה לכל ימי חייו'.

ולא זו בלבד, אלא ביד כל אחד (האב והבנים) להתכים יותר מכפי השגותיו בכל השנה, וכך אמר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע בדברי התגרה 'ושאינו יודע לשאול את פתח לו שנאמר והגדת לבנך', בהקדמת דברי הטור (או"ח קטו) דלכן אנו אומרים 'השיבנו אבינו לתורתך', אחרי שבני ישראל בניו של מקום הם ככתוב (דברים יד א) 'בנים אתם לה' אלוקיכם', ואם אנו בנים למקום

עורכים את ה'סדר' אנו ובני משפחתנו כך עורכים אותו כל בני העיר - כצורתו וכמתכונתו, וכיו"ב עורכים כל בני המחוז וגם כל בני המדינה, ואף כל בני העולם עושים כן - במצה ומרור וכל ההגדה. התדעו היכן ראינו 'סדר' זה, אצל אבותינו, והם ראו זאת אצל אבותם וכן חוזר לדורות הקודמים אחרונים וראשונים, ולפניהם הגאונים האמוראים והתנאים, וכל קודמיהם עד דור מקבלי התורה... ועליהם נאמר (שמות יט ד) 'אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, וברש"י, לא מסורת היא בידיכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים. ומשסיים החל באמירת ההגדה בהתרגשות ובאמונה - קדש ורחץ וכו' - בהמחשה זאת רצה להכניס את כל המסובים למצב שיראו בעיניהם את יציאת מצרים כמו שאירעה עמהם בזו העת (הגדת 'חיים שיש בהם').

כא. בעיר מאנטשעסטער התגורר יהודי זקן ושמו רבי יעקב יוסף ווייס ז"ל, הלה עבר את מאורעות הנוראות ב'מלחמה', ונפטר בשיבה טובה זקן ושבע ימים, מדי שנה בשנה בליל הסדר היה מספר, שבאותם ימים קשים היה לו חבר טוב שנשלח יחד עימו למחנות, והוא היה מחזק תמיד את חברו לבל יפול ברוחו ולא יתייאש מן הרחמים, כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו, ואם חפץ השי"ת להצילם אין מעכב בעדו, אך הלה לא היה יכול לשאת את היסורים הקשים שהעבירו אותו על דעתו רח"ל, ותמיד היה מקנטרו בדברים שקשה מאד להאמין באלוקים חיים בעת שבני ישראל למשיסה וזדים שולטים בהם, ואעפ"כ לא איבד רי"י את אמונתו בהשי"ת, וחזר ואמר לו שוב ושוב שבסייעתא דשמיא עוד ניצל מגיא צלמות ונצא מאפילה לאור גדול.

לימים ציוו הרשעים על כל הקבוצה להיכנס לתאי הגזים, באותה שעה פנה חבירו אל רי"י, ובמרירות שאלו מה יש לו לומר עכשיו, אך רי"י לא התפעל, וחזר על משנתו שגם בתוך ההסתרה נמצא השי"ת, ואפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. לא עבר זמן רב והחייל הרשע הגיע לסגור את הדלת ולא יכול מרוב ההמון ששהו בחדר, וכיון שרי"י היה בעל בשר משכוהו חוצה, ורק אח"כ נסגרה הדלת ומתו כל האנשים שהיו בפנים, ונשמתם עלתה בלבת אש קודש השמימה לפני כסא הכבוד, הי"ד. ואילו הוא ניצל ממות לחיים ברגע האחרון. והיה מסיים ואומר, שאמונה תמימה וחזקה זו נשתרשה אצלו כאשר היה סמוך על שלחן אביו בליל הסדר, שאז היה מעורר במסובין את האמונה בבורא כל עולמים.

בכּי של צער אלא של שמחה ודבקות בה' (ט"ז או"ח סי' רפח סק"ב).

יש מביאים בשם הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע שנתן טעם למנהג ישראל תורה מדוע לובשים 'קיטל' בליל הסדר, כי בלילה הזה מחויב כל אב למסור לבנו את ניסי השי"ת, שכל אמונת ישראל תלויה בזה, וכדי שיעשה כן בשלימות ילבש 'קיטל' שהוא בגד לבן הדומה לתכריכים, ובכך יזכיר לעצמו את יום המיתה - ואם לא עכשיו אימתי^כ, וישים אל לבו שעליו להקים דורות שימשיכו בדרך ה' מתוך אמונה פשוטה, וימסור ביתר שאת את כל גבורות ה' ונפלאותיו לדור אחרון^{יד}.

התלהבות האב ועושה רושם בלבבו לנטוע בלבו אמונת ה' ולא ישבתנו לעולם ולא ימוט ח"ו מאמונתו^{יב}. ובוה מבאר הא דאיתא לענין אמירת הלל בליל הסדר (בסוף 'מגיד') 'עד היכן הוא אומר, בית שמאי אומרים עד אם הבנים שמחה, ובית הלל אומרים עד חלמיש למעינו מים' (פסחים קמ"ז:), שנרמז בזה על אופן אמירת הלל, שבית שמאי אומרים שצריך לאומרו עד שישמחו גם האם והבנים שסביב לשולחנו בהתלהבות המצוה, אכן בית הלל אומרים עד חלמיש למעינו מים, ר"ל 'שגם מי שלבו בחלמיש יתעורר ברגשי שלהבת הקודש לשפוך לבו כמים עד שיבכה מתוך שמחה', וכמו שמצינו ברבי עקיבא שהיה בוכה באומרו שיר השירים, ולא היה זה

כב. דוד המלך ע"ה אמר בתהלים (לא ט) 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, פעלת לחוסים כן נגד בני אדם', ופירש הרה"ק רבי מאיר מדז'יקוב זי"ע (אמרי נועם סדר הגש"פ ד"ה א"י סימן יחז) שבדרך כלל על האדם לעבוד את בוראו בסתר ובצנעא ולא לפרסם מעשיו הטובים ברבים, מכל מקום בפני בניו יש לו לערוך עבודתו בגלוי - כדי שילמדו ממנו את הדרך אשר ילכו בה, וזהו פירושא דקרא 'מה רב טובך' שרוב המצוות והמעשים טובים הם בבחינת 'צפנת ליראיך', כי היראים עושים עבודתם בסתר ובהצפנה, אולם 'פעלת לחוסים כן' אימתי צריך לפעול ולקיים מצוות ומעשים טובים באיתגליא 'נגד בני אדם', אלו בניו כדי שממנו יראו וכן יעשו לנהוג כמותו.

ומרומז כאן בשבירת המצה בסימן 'יחץ', שמצפינים את החלק 'הגדול' ואילו את הפרוסה 'הקטנה' מחזירים בין המצות, כי הנסתר צריך להיות גדול מן הנגלה ולכן מצפיין את החלק הגדול. ומכל מקום 'מנהג ישראל תורה' שהילדים חוטפים את מצת האפיקומן שהיא הפרוסה הגדולה, ללמדנו שבלייל הסדר שהוא זמן השרשת האמונה ביוצאי חלציו צריך לגלות אף את החלק שמסתיר בכל ימות השנה. וזהו שתרגם אונקלוס 'והגדת לבנך - ותחוי לבנך', פירוש שתראה את הדברים לבנך, כי בלילה הזה מגלה כלפי חוץ את פנימיותו.

כג. מעין הדברים ביאר גם ה'חתן סופר' (בהגדה ד"ה ושאינו יודע לשאול), כי לבישת הקיטל באה להזכיר לו לאדם כי לאחר מאה ועשרים... יהיה לבוש ב'לבנים' וכבר לא יוכל להוסיף לעצמו זכויות, אלא יצטרך הוא לבניו שיאמרו קדיש לעילוי נשמתו ויעשו מצוות עבדו, ומוכרח הוא לחנכם כדבעי ולהשפיע עליהם לילך בדרך התורה והמצוות, והזמן מסוגל לזה ביותר בליל הסדר.

גם הגאון רבי שמעון שוואב זצ"ל ביאר על זה הדרך, שהנה פעמים הרבה מזהיר האב את בניו לעשות דבר פלוני אך הבן מרגיש באביו שאינו מדבר אלא מן השפה ולחוץ, ואין פיו וליבו שווים, אמנם כשהאב מצווה מחמת מיתה אין ספק בדבר שדבריו נובעים מן הלב, כי אין אדם מנחיל שקר לבניו בשעת מיתה, על כן נהגו ללבוש קיטל בליל הסדר, שהוא ליל השרשת האמונה בזרעו אחריו, להיות דומה למי שלובש תכריכים, וכמי שאומר לבניו 'הנה אנכי הולך ל...', וזה צוואתי ורצוני האמיתי שתהיו מאמינים בכל לב ונפש באבינו שבשמים.

כד. כיוצא בזה הוי מעשה אצל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שבשנה אחת טרם פשט את ה'קיטל' פנה אל המסובים ואמר 'היום לובשים את ה'קיטל' ואחר הסדר פושטים אותו, אך דעו נא - יבוא יום שמלבישים בגדי לבן ולא יפשטוהו עוד...!'

וכבר אמר הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, כי אילו היו מחזירים 'מת' מהעולם העליון להאי עלמא לכמה שעות בלבד, הרי אין כל ספק שהיה 'המת' - החי' ממחר כל עוד רוחו באפו לבית המדרש ומנצל כל רגע ורגע בריבוי תורה ומעשים טובים, ולא היה מבזבז אפילו רגע אחד לשוחח עם חבריו משכבר הימים ב'חדשות' ובשאר דברים בטלים... כן הוא הדבר גם בליל שימורים, אשר קודש הוא לה' וכל רגע ורגע בו יחשב להון יקר אשר לא יסולא בפז, ובכדי שלא נבזבז אותו על דברי שטות וכדומה התקינו ללבוש קיטל, כדי שנצייר לעצמנו כאילו שלחו אותנו מעולם העליון למשך כמה שעות ספורות...

באר הפרשה - פסח

שואלין ודורשין - להכין את המזבח והלכ לקראת החג

בלל גדול הגידו צדיקי הדורות, כפי הכנתו של האדם לקראת עשיית המצווה ולקראת הימים המאירים והקדושים הבעל"ט כן יזכה לקבל אורם והשפעתם לטובה, וכמו שכתב השל"ה הק' (ויחי, דרך חיים ותוכחה מוסר ב) בביאור דברי חז"ל (יומא לט.). 'אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מלמטה מקדשין אותו מלמעלה', בזה"ל, כי לפי ההכנה שמכין אדם את עצמו אז שורה עליו רוחניות העליון, כי מוצא כסא מוכן למטה, וזהו ענין 'יהב חכמתא לחכימין' (הניאל ב כא. הקב"ה נותן חכמה לחכמים), עכ"ל. וכבר כתב רבינו הרמב"ן (ספר הגאולה) 'כי כן עניין האלוקים עם כל אדם ועם כל

דור, מזומן להיטיב כפי הזדמנותם (-שמזמינים ומכינים עצמם) לקבל המזב'.

ובך כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (ויגש ד"ה ויגידו), ולחיבת הקודש נביא לשונו בהרחבה, הנה בכל מצוה או תורה ותפלה צריך האדם להקדים לו הכנה את אשר יבוא לפני המלך יי, כי הנה בכל דבר מצוה נמשך ובא לו לאדם קדושה יתירה מעשיית המצוה כמו שאומרים 'אשר קדשנו במצותיו', לכן יתכן לפנות לבבו ולטהר נפשו קודם כל דבר ולהכין את עצמו להעשות בלי להשראת הקדושה מן המצוה אחר כך וכו'. נמצא כי ענין ההכנה הוא כלי המחזיק המצוה ושייך להמצוה, וזהו שאמרו (ביצה ב:) ההכנה דאורייתא

כה. ידוע מה שהגידו צדיקי הדורות כי הכנה למצווה גדולה היא מן המצווה עצמה, ויש בזה ביאורים הרבה לבאר מה גודל מעלת ה'הכנה' עד שהיא חשובה יותר ממעשה המצווה עצמה, ואחד מטעמי הדבר הוא, כי כל עניין ההכנה וטהרת הנפש וההשתוקקות למצווה אינם שייכים כלל אצל מלאכי עליון, שהרי הם קדושים וטהורים ואינם צריכים שום הכנה, ותיכף ומיד לאחר שנצטוו הרי הם עושים שליחותם, לא כן הדבר אצל 'דרי מטה' שהם קרוצים מחומר, ויש להם יצר הרע, ועל כן צריכים הם להתכונן לקראת עשיית המצווה, ודייקא משום כך בחר הקב"ה דווקא בבני אדם - בשר ודם שהם יעבדוהו, כי הם מכינים עצמם 'עובר לעשייתן'.

על פי זה מבאר הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (פסח אות ז) את העולה מסוגיית הגמ' (פסחים צה:) שיש חיוב לומר 'הלל' בשעת עשיית קרבן הפסח יותר מבזמן אכילתו, וכמו שאמרו 'אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן ואין אומרים הלל', וסברא זו לא שייכת לגבי אכילת הפסח וכמבואר שם, ולכאורה מסתבר יותר לומר 'אפשר ישראל אוכלין את פסחיהן ואין אומרים הלל'... אלא שאמירת הלל היא על עבודת ההכנה - לשחוט את הפסח, כי עצם קיום המצוות שייך אצל המלאכים 'בהידור' יותר, אלא שאנו מודים ומשבחים להקב"ה על שבחר בנו לעבדו מאחר שחפצו ית' הוא שנכין לבבנו אליו.

כו. עוד מחלקי ה'הכנה' הוא בהתבוננות 'לאן אתה נכנס', בגודל קדושת החג וקדושתו העצומה של ליל הסדר, וכן בהתבוננות במהות החג ועניינו, וכדברי רבינו המאירי ב'בית הבחירה' (הקדמה על הש"ס ד"ה כל זה הערה) המפרש את הכתוב (תהלים קיט קכו) 'עת לעשות לה', שהמקיים מצוות רק בגלל שעתה העת והזמן לקיום המצוה, ואינו מתבונן ומכוון בטעם המצוה, הרי זה בכלל 'הפרו תורתך' ח"ו, כי לא באלה חפץ ה', רק 'עבדך אני הבינני' - לדעת ולהבין עומק הטעמים של המצוה ולקיימן בדעת ובכוונה שלימה, כי אם יאכל מצה בפסח וישב בסוכה בחג הרי הוא כדמיון חמור הנושא אלומותיו בעת הקציר, וענבים בשעת הבציר, ומשא החיטים בעת הטחינה, ואינו נשאר אצלו מאומה מכל המשא הכבד הזה, ואל יטעה אדם לחשוב כי בודאי אין הכוונה אליו שהרי איש פשוט הוא ואינו מבין בסודות ובכוונת המצוה, זה אינו, כי על כל אחד לכוון לפי דעתו והשגתו, וכלשון המאירי שם 'וכן הענין לבני ההמון, אשר לא ישיגו אל זאת המעלה להתבונן בענין המצוה, ובמה שראוי להימשך ממנה, שהם עם מיעוט שכלם ראוי להם להתעורר בעשותם המצוה להיות כוונתן בה דרך כלל קיום גזירה מוטלת עליו מאת ה', ועשית הדבר לכבודו יתברך, ולכוונת עשיית המצוה'.

ואכן לפעמים יכול האדם לנקות את כל ביתו בחורין ובסדקין מכל חמירא וחמיעא, ואף לערוך את ה'סדר' בהתלהבות ובדביקות, ועם כל זאת עדיין לא הגיע למטרת המצווה ורצון הבורא, ואף לא יצא מ'מצרים' שלו, ומסוכן הוא להישאר הוא ובניו משועבדים לפרעה במצרים - כי כולו עסוק ח"ו רק בטפל ולא בעיקר.

כמשל הידוע שהיה אומר ה'חידושי הרי"ם' זי"ע משמיה דהרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע, למה הדבר דומה, לעשיר גדול שקנה לעצמו סוס אדיר וחזק מאין כמותו, ושילם עליו סכום כסף גדול טבין ותקילין, ובכדי לשמרו מן הגנבים בנה גדר גבוה וחזק סביב מקום מדור הסוס, ועדיין חשש שמא ימצאו הגנבים איזה פרצה ויגנבו

אמר להם 'לכו זבחו לאלוקיכם בארץ' - בלא הכנה אלא עם כל ה'ארציות' שבכם.

מעתה, כאשר עומדים אנו סמוך ונראה ליל הסדר - אשר בו לילה ביום יאיר, וכך איתא בזה"ק (ח"ב לח.) 'ותנא הוה נהיר ליליא כיומא דתקופה דתמוז, וחמא כל עמא דינוי דקוב"ה (אותו הלילה היה האור מאיר כבצהרי היום בתקופת תמוז, 'וראו' כל העם את דינו של הקב"ה במצרים), דכתיב (תהלים קלט יב) 'ולילה ביום יאיר כחשכה כאורה', ואף לדור דורים מאיר לנו הקב"ה בלילה הזה ברוח וגשם, מוטל עלינו להכין עצמנו לזכות לקבל וליהנות מהאור הנורא הלוה"י, כפי שהמשיל הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (לשכה"ג), דשכשם שבכדי ליהנות מאור השמש הזורחת בקרניה צריך לפתוח תחילה את שערי דלתותיו¹ וחלונותיו, שאם יהיו סתומים לא תוכל החמה לזרוח להבית' ויהא חלקן בין הכסילים ההולכים

כמו המצוה דאורייתא, ויען כי ההכנה הוא יד המחזיק להמצוה והתחלה אליה הנה כמוה תחשב אף היא, כי על ידי ההתחלה היא הכל, כי באם יעשה האדם בעצמו הכנה כראוי לא ימוט ממנו בעל ברחו עשיית המצוה בדת, והיא הנותנת בח ועזוז לאדם ומעוררת אותו בקיום המצוה לבל יתשל ממנה. עכ"ל.

בדרך זה מבאר הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע (הובא בשם משמואל בא תרע"ה) את ה'דין והדברים' שהיה בין משה רבינו לפרעה הרשע, שמשוה רבינו אמר 'דרך שלשת ימים נלך במדבר וזבחנו לה' אלוקינו' (שמות ח כג), ואילו פרעה טען כנגדו 'לכו זבחו לאלוקיכם בארץ' (שם כא), כי משה אמר שבטרם ניגש לעבוד את השי"ת עלינו לערוך 'הכנה רבת' לנקות עצמנו מכל מידה רעה, וכמו שמצינו במתן תורה שנאמר 'היו נכונים לשלושת ימים' (עיי"ש עוד), ולזה לא הסכים פרעה אלא

את הסוס היקר, על כן העמיד עליו שומר, והתנה עם השומר בתנאי קודם למעשה שבשום אופן לא יתן תנומה לעפעפיו במשך כל הלילה, אלא ישמור על הסוס בכל כוחו, וגם ציווהו לעיין במחשבות עמוקות וממילא לא ירדם על משמרתו.

השומר קיבל על עצמו את ה'שמירה', אך עדיין לא מצא הבעה"ב מנוח לנפשו - ותדד שנתו מעיניו, ובכל שעה ושעה התעורר בבהלה ויצא מביתו אל החצר בכדי לבדוק אם השומר עומד על משמרתו, וישאל את השומר - במה הנך מהרהר, השיב הלה שכעת משוטטות רעיוניו ב'חקירה' כשמחוררים חור בכותל להיכן נעלם העפר או העץ שהיו עד עתה בכותל במקום החור, נהנה הבעה"ב ואמר לו 'טוב עשית עמדי', כי על ידי שמחשב הינך בחקירות אינך נרדם, חזר בעה"ב לישן על מיטתו, אך מיד אחר שעה שב לצאת אל השומר 'לדעת את שלום סוסו, ומה יעשה בו', גם בזה הפעם אמר לו השומר כי יושב הוא ומחשב 'חקירה' כשאדם אוכל 'בייגל' (כעף) - להיכן נעלם ה'חור' שהיה בו מעיקרא... שוב יצא אליו 'בעל הסוס' אחר שעה - ובזאת הפעם אמר לו השומר כי יושב הוא ו'חוקר' - היאך יכול להיות כדבר הזה, שאיש אחד השקיע כל כך הרבה ממון ודמים ב'סוס', ובנה חומה בצורה סביבותיו ואף שכר שומר לשמור עליו, ולא די בכל זה אלא אף ה'בעלים' עצמו לא ישן כ'שינת הסוס' ובכל שעה בדק את המצב... 'והסוס איננו' כי נגנב בידי בני עוולה... ואיך יתכן כדבר הזה...

ועומק הרעיון במילתא דא היא, שלפעמים יתכן שיהיה האדם עסוק בעניינים שונים, ואף יהיה נייעור כל הלילה, ובכל זאת ישכח את העיקר, ויהיה עסוק רק 'סביבות' הענין ולא בעיקר עצמו (הובא בליקוטי הרי"ם ליקוטים מלחמת היצר). כז. מסופר על הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, שפעם נכנסו אליו עסקנים בחודש ניסן ורצו לדבר עמו בעניני ממונות של מוסדותיו הקדושים, אך הוא סירב לקבלם ונימוקו עמו, כי אמר הרה"ק רבי יהושע מקראלי זי"ע מי שאינו זוכה לרוח הקודש בליל הסדר אינו בגדר אנושי [והגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל גאב"ד ירושלים ת"ו שהיה מצאצאי הרה"ק מקראלי, מסר בשם זקינו בנוסחא חריפה הרבה יותר 'מי שאינו זוכה לגילוי אליהו בליל הסדר וביום הכיפורים סימן מובהק הוא שלא עמדו רגליו על הר סיני', ובודאי התכוון בזה לעורר את עדת מרעיתו להתכונן כראוי לקראת ליל הסדר], ובכך אמר לאלו שביקשו לדבר עמו בענייני ממונות שיבואו אליו אחרי החג. כח. נהגו ישראל קדושים לפתוח דלת הבית לפני אמירת 'שפוך חמתך', ומקובל כי הוא פתיחת דלת לאליהו הנביא שיבוא ויגאלנו במהרה בימינו, וידועה הקושיא, וכי אליהו הנביא שהוא 'מלאך' נצרך לפתיחת הדלת, והרי אין הדלת מעכבת בעדו מאומה... אלא מבאר ה'נפש חיה', שאכן אליהו הנביא בעצמו אינו נצרך לפתיחת הדלת בכדי להיכנס לבית, אבל אנו זקוקים לפתיחת הדלת כדי שיכנס אליהו בקרבנו... אם נפתח לו דלתי לבנו ייכנס ויאיר לנו בזה הלילה, ואם לאו...

באר הפרשה - פסח

שואל ה'בן החכם' מה העדות והחוקים - מה צורך יש בהכנה בתורה ובמצוות ולעשות את עצמו 'כלי קיבול' לכל אותם הארות, והרי אף בלא הכנה יוכל לזכות בהם. ועל כך עונים לו 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומין, ומלשון 'אפיקו מן' (פסחים ק"ט:), ונרמז בזה על עניין ה'כלים' ['מאן' בלשון הגמ' היינו כלי], ור"ל, שבפסח עצמו ניתן להוציא מבחי' כלי - שאין צריך להכין את ה'כלי' לקבל את האורות העליונים, אך לאחר הפסח אין 'מפטירין' ואומרים הוציאו כלים, כי אם לא יבין עצמו קודם הפסח לא ישאר אצלו האורות הנשגבות שזוכים להם כליל הסדר, ורק אם יתבונן על ידי העדות והחוקים יזכה שיהא להם קיום לי' וישארו בקרבו לאורך ימים לי', ואז יזכה כי יהיה ה'סדר' - 'סדר' לכל השנה לי'.

בחושך ח"ו, כך על האדם להכין את עצמו מבעוד מועד כ"ט כדי שיוכל לקבל את האור הגדול שעתידי לזרוח לי'.

ולא עוד, אלא שעל ידי ה'הכנה' יזכה שיהיה האור הגדול בר קיימא, וישאר אצלו רישומא דקדושה והתעלות מחג הפסח לכל השנה לי'. וכמו שביאר הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (פסח ד"ה חכם) בהאמור בהגדה של פסח 'חכם מה הוא אומר, מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלוקינו אתכם, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומין, שהנה איתא מהאר"י הק' (פע"ח שער חג המצות פ"א) שהארות ליל הסדר יורדים מן השמים באיתערותא דלעילא ובבחי' 'דילוג', וכל אחד מישראל יכול לזכות להשגות גדולות ונפלאות למעלה מכפי מדרגתו, וממילא

כ"ט. וכך אומרים משם הרה"ק מסאטמאר זי"ע שנהוג עלמא לומר בכל ימי השנה כשרוצים לזלזל במאן דהו 'אוי הנך 'חכם' של מה נשתנה', ומדוע אין גוערין בו שהוא 'רשע' של מה נשתנה או לכה"פ 'תם', הוא מותיב לה והוא מפרק לה, כי הנה 'חכם' זה בא כליל ט"ו בניסן ומתחיל לשאול מה העדות והחוקים אשר ציוה ה'... היכן היית עד היום... זה כבר עידן ועידנים הכל עסוקים בבירור 'מה העדות והחוקים', וזה בא עתה כמי שנפל בזה הרגע מן השמים והכוכבים... ושואל, אמור נא, מה העדות והחוקים... לזה ה'חולם' מדמים את מי שרוצים לגעור במשך השנה ומכנים אותו 'חכם' של מה נשתנה.

ל. וזה לשונו של הרה"ק מפיאסצנע זי"ע הי"ד (באגרת משנת תרצ"ט), אליכם אישים אקרא ואל נשמותיכם אדבר, ימי הפסח הקדושים באים בקדושתם, אותנו מבית ומבחוץ יקדישו ובאורם אותנו ימלאו אף יקיפו, אבל הפסוק אומר (תהילים צ"ז יא) 'אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה', האור והשמחה של מעלה בחי' זריעה היא שצריכה השתדלות והרבה התעסקות בתחילה כגון החרישה וכו' וגם אחריו כגון נכוש ועדור וכו' ובלעדם לא יעלה ולא יצמח, כן גם אנו צריכים להכין את עצמנו קודם החג, אף לא להסיח דעתנו מעצמנו ומקדושת החג אשר בנו גם אחריו. עכ"ל. לא. וכבר איתא מהרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (קנד:): לפרש במשמעות 'זמן חרותנו' שהוא מלשון 'חרות על הלוחות' (שמות לב טז), כלומר שיהיה החג חרות וחוק בלוחות הלב לאורך ימים. וכמו שאמר אביו הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע 'שהוא סדר של כל השנה להיות רישומו ניכר, וזכרונו - זכר ליציאת מצרים כל ימי חיך'...

וכבר איתא מהרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (לשבת הגדול) וז"ל, 'ליל שימורים הוא לה', פירוש, הלילה הזאת יש בה כח לתת שמירה על כל הלילות מכל השנה, וזה לשון רבים 'שמורים' קאי על כל הלילות. לב. ויזכור דברי הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע כי 'ליל שימורים' הוא כעין הנקרא 'קופסת שימורים' (Tin can), כלומר, כפי שהרוצה לְשַׁמֵּר דבר מאכל לזמן ארוך שיעמוד 'בחיותו' שמניחו בתוך קופסה וסוגרו היטב היטב לבל ישלוט בו האוויר, ואז יעמוד לאורך ימים, כך צריך האדם לשמר בקרבו ולאגור את כל אוצרות הקדושה מליל הסדר לכל השנה כולה.

מעין זה אמר הרה"ק רבי לייבל איגר זי"ע (ראה כע"ז ב'תורת אמת' שנת תרכ"ז ליל ראשון) דלכן אוכלים ביצה כליל הסדר (עי' רמ"א ס"י תעו סעיף ב), לרמז לנו שנלמד מטבע הביצה, שהנה תכליתה הוא - להוציא ממנה אפרוח, אך למעשה - לא יולד אפרוח אלא אם כן תשב התרנגולת על הביצה ותחמם אותה, אבל אם לא יעשו בה מאומה לא יצא אפרוח לעולם, כמו כן בידי האדם לזכות להרבה השפעות כליל הסדר, אך כל זה בתנאי קודם למעשה, שיתייגע ויחמם בקרבו את האור הגדול, שישאר רושם ממנו, ובלאו הכי יהא הכל לשעתו ותו לא מידי.

לג. וכמו שביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (בא תרנ"ט ד"ה בפסוק) בלשון הכתוב (שמות יב לד) 'וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארותם צרורות בשמלותם על שכמם', כי משארותם היינו מלשון 'נשאר', והכוונה, שנשתייר בהם

מוכן ומזומן 'מאתמול' - 'מאתמול גמרה לה' (ולכן מנחים ביצה בקערה, עיי"ש).

גם צריך להתפלל אל הקב"ה שיוכחו להיכנס ליו"ט כדבעי לה, וכמו שאמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ויקרא) ז"ל, 'שואלין ודורשין בהלכות החג לפני החג שלושים יום', ואיכא מאן דאמר ב' שבתות (פסחים ו.), שואלין היינו מבקשין מהשי"ת, ודורשין הוא כמו דכתיב (ירמיה ל יז) 'ציון היא דורש אין לה', מבלל דבעי דרישה (ר"ה ל.), שיוכה אריין גיין אין יו"ט (להיכנס ליו"ט) לו.

ובערתם הרע - רמזי בדיקת וביעור חמץ והתעוררות הרהמים והרצון

כתב הגה"צ רבי ירוחם ממיר זצ"ל (דחו"מ ח"א מאמר ל"ז) ז"ל, 'וכי מה מחפש האדם בבדיקתו הלא רק את החמץ את השאור שבעיסה, חז"ל קראו ליצה"ר

ומעין זה אמר הרה"ק רבי לייבל איגר זי"ע (ראה בעי"ו ב'תורת אמת' שנת תרכ"ז ליל ראשון) דלכן אוכלים ביצה בליל הסדר (עי' רמ"א סי' תעו סעיף ב), לרמז לנו שנלמד מטבע הביצה, שהנה תכליתה הוא - להוציא ממנה אפרוח, אך למעשה - לא יולד אפרוח אלא אם כן תשב התרנגולת על הביצה ותחמם אותה, אבל אם לא יעשו בה מאומה לא יצא אפרוח לעולם, כמו כן ביד האדם לזכות להרבה השפעות בליל הסדר, אך כל זה בתנאי קודם למעשה, שיתייגע ויחמם בקרבו את האור הגדול, שישאר רושם ממנו, ובלאו הכי יהא הכל לשעתו ותו לא מדי.

הסמך לזה הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (א"א תרע"ה) מדברי חז"ל (ביצה ב:) 'כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה'. כי כדי שיוכה האדם שאכן 'תגמר' הביצה ותבוא לתכליתה - יש לו להיות

רושם מהמצווה, וכיצד באו לידי כך, ע"י שחיבבו את המצווה, וכדאיתא במכילתא לפרש למה נשאו את שיירי המצה בשמלותם, וכי לא היה להם בהמות, אלא לחבב את המצווה. ומבאר השפ"א כי כאשר עושין המצוות ברוב אהבה ותשוקה נשאר הארת המצוה בנפש האדם.

לד. ובהאי עניינא איתא בספה"ק לרמז במה שאנו מבקשים ב'פיוטים' שאחר הסדר 'שומרים הפקד לעירך', כי מדרכו של היצר הרע להגיע אל האדם דייקא לאחר זמני התעוררות והתעלות בכדי להפילו ברשתו, ושלא ישאר כלום מאותה התרוממות הנפש, נמצא שהזמן 'מסוכן' הוא שעלול להגיע לידי נפילה רח"ל, על כן אנו מבקשים שומרים הפקד לעירך מלשון 'התעוררות', כי הרבה שמירה יתירה צריך להינצל מיד אותו 'גזלן'. והחכם עיניו בראשו להקדים 'הכנה' למעשה, שעיי"ז יוכל להינצל מידי היצר הרע.

לה. הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל היה אומר שהוא הכיר יהודי בעיה"ק ירושלים שהיה מתפלל ומתחנן אל ה', רבש"ע נתת לי חלות ללחם משנה, יין לקידוש והבדלה, ושאר צרכי שבת, אנא ה', הב לי 'שבת' ליום השבת, כלומר שלא אסתפק באכילת חלות ושתיית יין, אלא ארגיש את עצם נעימות וקדושת יום השבת. אף אנן נעני ונאמר, רבש"ע אתה נתן לנו צרכי החג, אנא ה' תן לנו גם 'פסח' לפסח...

לו. ובכלל 'שואלין ודורשין' הוא לשאול ולבקש ולהתחנן שיוכה להיות נזהר ממשוהו חמץ, ויהיה לו סייעתא דשמיא לקיים את מצוות החג כדבעי. וכמו שסיפר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע על אחד מהצדיקים שמצא גרגיר חיטה בתוך תבשיל המרק בעצם חג הפסח, נחרד הצדיק ותמה על מה עשה לו ה' ככה, בלילה הוא שאל הצדיק שאלת חלום מדוע אירע לו כך, וגילו לו מן השמים שלא היה כאן כל חסרון מצד עבודת הבית וביעור החמץ, אלא שמן השמים סיבבו שעוף יעבור עם חיטה בפיו מעל ארובת הבית ויפול הגרגיר אל תוך הקדירה, ואירע לו כזאת על ששכח להתפלל אל ה' שישמור אותו מאיסור חמץ.

ומפורסמת עובדא כיוצא בזה שסיפר הרה"ק רבי יצחק מנעשכ"ז זי"ע (נדפס בהקדמה לספה"ק בעש"ט עה"ת אות מ), אשר פעם אחת ביקש מרנא הבעש"ט הק' זי"ע מתלמידו הרה"ק רבי דוד ממיקלאיוב זי"ע שיביא לו יין ממדינת 'בסרביא' לחג הפסח, והזהירו מאד שישתדל להשגיח ולשמור את היין מכל חשש איסור ובתכלית ההידור. נסע התלמיד במסירות ושהה בעיר 'טילנעשט' אשר ב'בסרביא' ונתעכב בבית הגתות בחודשי אלול ותשרי (במקום שהיה רגיל לשהות בצל רבו בימים הנוראים והמועדים) להשגיח בכל עת יצירת היין, מבצירת הענבים ועד דריכתם. מתסיסת היין ועד שפיכתו לתוך כדים בלי שום היסח הדעת, והרבה טרחות ויגיעות השקיע בעינא פקיאח על כל פעולה ופעולה שיעשו בכשרות הראויה למהדרין מן המהדרין, ואף לאחר חג הסוכות נתעכב שם עוד כמה שבועות עד אחר גמר תסיסת היין כדי שיוכלו להכניסו לחביות.

באר הפרשה - פסח

שאור שבעיסה, וא"כ כנראה 'שאור שבעיסה' מכוון כנגד היצה"ר. ולפי"ז מתאימים מאד כל דיני הבריקה, ה'בל יראה ובל ימצא', ה'משהו', ומוכן ענין החיפוש הגדול והבריקה בכל חור וסדרק שלא ימצא שם אף שמין ומשהו מה'שאור שבעיסה'. ובאמת מבריקת חמין לחוד מתעלה כבר האדם לאין ערוך ומי הוא שיוכל להתבונן ולהשיג קדושת וטהרת איש ישראל בבודקו אור ל"ד את החמין בביתו^ל.

ויהי ככלותו עבודתו הקשה והמייגעת זכה להטעין על עגלתו כמה חביות יין מהודרות שמורות וכשרות לפסח. בשמחה רבה יצא לדרך אך היו לו טלטולי דרך קשים ביותר מחמת קלקול הדרכים בימות הגשמים, וממש היה לו 'מסירות נפש' בכל פרסה ופרסה שנסע, בפרט שלא הסיח דעתו משמירת היין אפילו לרגע כמימרא - ביום ובלילה. לאחר כל העמל והיגיעה עלה בידו להביא היין למעז'בוז' עד לפני פתח בית רבו. תיכף ומיד נכנס אל הבעש"ט כדי לבשר לו בשורה טובה שהשיג לו יין כשר בשמירה מעולה כחפצו, באותו רגע שעמדה העגלה לפני בית הבעש"ט לבדה עבר שם 'קאזאק' (קוזק) - גוי משומרי העיר, שהיה מפקח על מבריחי יי"ש מבלי לשלם מכס לאדון העיר, ומשראה את החביות חשש אולי יש יי"ש בתוכן וע"כ צוה לפתוח תיכף ומיד את החביות לבדוק אם אינן יי"ש, ולא זז משם עד שפתחו החבית והכניס הגוי את חרבבו, ומשנוכח לראות שזהו יין הלך לו לשלום, אך 'הזיקו בידו' שהרי היין נאסר בזה משום יין נסך.

אין לשער צערו הגדול של רבי דוד, שאחר כל היגיעות והטרחות נתקל בגוי ערל שברגע כמימרא הוליך את כל עמלו לטמיון, ונכנס בבכיה ונפש עגומה אל הבעש"ט, ואמר לו יודיעני רבינו על מה נענשתי כך, בשעה שמסרתי נפשי לדבר מצוה. ענה לו הרבי, אכן מסרת נפשך בשמירת היין, אבל שכחת את 'עיקר השמירה' והיא 'אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר' (תהלים קכז א), ומכיוון שכן לא התפללת לפני הקב"ה שיעזרך לשמור היין היטב אירע מה שאירע.

ולדידן, אין לנו כל השגה בצדיק הנ"ל, אבל ללמדנו בא שלא להסיח דעת בכל עת וענין מהבורא יתב"ש, לבוא אליו ולהתחנן לפניו שיצליח אותנו בכל דרכינו.

מידי שנה בשנה אחר אפיית מצות היה הגרי"ז סאלאוויצ'יק מבריסק זי"ע עולה לביהמ"ד דחסידי קארלין, פעם פגש שם את החסיד המפורסם רבי יהושע העשיל הלטובסקי זצ"ל, מזקני חסידי קארלין ומנקיי הדעת שבירושלים, וסיפר לו החסיד על אחד הצדיקים, שהיה מהדר מאד באפיית מצות בחומרות ודקדוקים שונים, שנה אחת בצאתו מאפיית המצות אחר שעות רבות של יגיעה ועמל, החזיק את מצותיו בחביבות מתוך שבח והודאה להקב"ה על שזכה לאפות מצות כשרות ומהודרות, עודו צועד בדרכו פגע ביהודי פשוט המהלך כנגדו ומצות בידו, משראהו הצדיק ביקש אותו להחליף עמו מצותיו. שמח האיש על ה'עסק' הלז כמוצא שלל רב, וכך עשו, והיו תלמידי הצדיק תמהים מאד על הדבר הזה, איך הסכים לוותר על המצות המהודרות בכל פרטי ודקדוקי הדינים ולקבל תמורתן מצות פשוטות, עד שנתברר להם שאותו איש פשוט סיים את כל ספר תהלים באותו יום והתפלל להקב"ה שלא יכשל בחשש חמין במצות, על כן החשיבם הרבי כל כך.

משסיים החסיד לספר עובדא זו, שאלו הרב מבריסק מה מלמדנו מעשה זה, השיב החסיד ואמר בפשטות, לימוד גדול שנינו כאן - שהצדיק העדיף מצות שנאפו בכח התפלה יותר מן המצות שנאפו בעמל ויגיעה של בני אדם, אף שהיו בתכלית ההשתדלות שיצאו כשרות ומהודרות ללא פקפוק.

נענה הרב מבריסק ואמר שלדעתו יש ללמוד, כי על ידי אמירת התהלים בתמימות ובלב שלם סיבב הקב"ה שיקבל את המצות שהרבי עמל עליהן ודאג שיהיו בתכלית ההידור, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, ללמדנו כוחה של תפלה. לז. העיד הג"ר שלמה אלכסנדרי סופר זצ"ל על אביו הגה"ק רבי שמעון סופר זי"ע מקראקא שבבדיקת החמין היה בשמחה עצומה לבוש בבגדי שבת, ופניו האירו מתוך שמחה. גם היה טורח הרבה בבדיקה, והוא בעצמו הכניס ראשו ללול של תרנגולים, ומרגלא בפומיה דברי אביו הרה"ק החתם סופר זי"ע, במצרים נאמר לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא שירד למצרים להכות את הבכורות, על אחת כמה וכמה שמחויבים אנו לטרוח בעצמנו בבדיקת חמין ולא על ידי שליח (הובא במכתב סופר ח"א קיא. בהג"ה).

ולחיבת הקודש יסופר, שבסוף ימיו של הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע הגיעה אחת מאחיותיו כדי לבקרו ולדרוש בשלומו, ושאל אותה הרבי אם היא זוכרת את 'בדיקת החמין' מלפנים (שבדק הוא עצמו בבית אביהם הרה"ק רבי שמעון נ"ב זי"ע, בשנים שאביהם שהה בחו"ל) - הבדיקה ארכה כל הלילה עם הרבה דמעות...

לפניו ית' ומבער ומבטל בליבו כל מעשיו הרעים, אז הוא עת רצון לפני הבורא ברוך הוא יותר מכל השנה, והבא ליטהר מסייעין אותו ל^ח. ולזה בשעה השישית שאז נפסק ענין חמץ הרומז ליצה"ר (ונעשה או מח' לה) ואז מתחיל ענין מצה שתלוי ברעיה דה', לרמז כי הרוצה ליעול בתשובה יעול (מנחות כט:), ואז הוא עת רצון ל^ט, כמ"ש.

כתב הגה"ק רבי עקיבא איגר זי"ע ב'מכתב' (מכתבי רעק"א יב) וז"ל. 'גם צריך להזכיר בענין ערב פסח, כי בזמן שהיו ישראל שרוים על אדמתן היה לנו יום טוב בשמחה ובשחימת פסח וקריאת הלל, וכעת בעונותינו צריכים עכ"פ לעשות זכר לזה ולנהוג בו קדושת היום, להיות ירא וחרד ועוסק במצות כל היום בביעור ובביטול חמץ ותיקון והכנת הסדר', עכ"ל. ומתוך דבריו למדנו ענין 'וגילו ברעדה', מצד אחד הוא עת שמחה וששון מחמת הקרבת קרבן פסח^ט, לאידך, יש לנו להיות בחרדת קודש על ידי ביטול וביעור החמץ

וממשיך שם, וכמו"כ כשנתבונן בדיני אפיית המצה בגודל השימור והזהירות שלא יחמיץ אף במשהו, הרי באמת מבהיל הוא עד מאד וכו'. בקצרה, כל העבודה היא להישמר ולהיזהר שלא יתגנב לתוכו אף שמץ מהיצר ולבערו מליבו בתכלית הביעור. המתבונן במעשה המצוות של ערב פסח יראה שאין בשכל האנושי לשער גודל הצירוף והזיכוכך שמצוות ערב פסח מטהרים ומזככים את איש ישראל, ויהודי של ערב פסח גרידא כבר אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו. מי הוא שיוכל להתבונן גודל ערבן של מצוות ערב פסח והרושם שעושים למעלה. האיתערותא דלעילא ע"י האיתערותא דלתתא. ואלמלא לא באנו אלא בשביל מצוות ערב פסח לחוד - דיינו.

נוראות מצינו בספר 'בת עין' (דרוש לפסח, בפר' מצורע) על סגולת הזמן להתקרב אל הבורא ית"ש, וז"ל, ואפשר לומר שזה ענין ערב פסח בשעה שישית... וזמן ביעור לכל הוא, וכשארם חוזר בתשובה שלימה

לח. כבר אמרו צדיקי קמאי, שבעת כזאת מבערים הרע מן העולם ונשאר אויר צח ונקי מכל לכלוך וזוהמא, והזמן מסוגל להעתיר ולהתחנן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. ידוע כי אצל הרבה צדיקים ראו 'עבודה' גדולה בעת שריפת החמץ, וכן העידו המשמשים בקודש של הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, שבשעת שריפת חמץ היו עיניו זולגות דמעות, מחזה שלא היה נראה אצלו בשאר ימות השנה (זולת באמירת 'קרובץ' לפורים).

ב'מנהגי דזיקוב' איתא שהרה"ק ה'עטרת ישועה' מדזיקוב זי"ע היה נוהג לומר את ה'תפילה' של הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע בעת שריפת חמץ.

לט. בימי הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע גזרה מלכות הרשעה גזירה רעה על ישראל, משנודע הדבר לעסקנים חקרו ודרשו איך אפשר לקרוע ולבטל את הגזירה, ונודע להם כי על ידי תשלומי שוחד תבטל הגזירה, כיון שכן, שלח אחד העסקנים לבקש מהרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע שיעזור לו לאסוף סכום נכבד מבני קהילתו, אך לפליאתו לא התייחס הרה"ק מטשערנאביל לבקשתו, ואף לאחר ששלח כמה מכתבים ושלוחים שייספרו לו על הגזירה ושמוכרחים לפעול לביטולה, לא השיב מאומה, בראות ה'עסקן' כי כן, סיפר לפני הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע על הצרה המרחפת על ראשי בני ישראל, וביקשו שיעזור בידו לשכנע את אחיו הגדול הרה"ק מטשערנאביל לעזור לו בענין, ואכן נסע הרה"ק מסקווירא אל הרה"ק מטשערנאביל אך גם זאת לא הועיל במאומה, ויהי בעת שריפת חמץ טרם נטל מהר"א מטשערנאביל את 'קנקן של חרס' עם החמץ כדי להשליכו אל תוך האש, אמר 'יש החושבים שעם כסף מבטלים גזירות, וטעות היא בידם, רק עכשיו בעת שריפת חמץ אפשר לבטל כל מיני גזירות קשות רעות ואכזריות...' בהזכירו מהנאמר ב'יצירות' לשבת הגדול - 'ולמה אכילת חמץ לשש שעות, זכר לחפזון שכינה להעביר גזרות רעות'. ואכן מיד באותה שעה מת המושל באופן פלאי, והגזירה נתבטלה.

מקור נפלא מצינו לדבר, ב'תרגום שני' (אסתר ג ז), שכה אמר המן הרשע ב'לשון הרע' שלו על בני ישראל, הם שורפים ומבערים את החמץ, ואומרים כמו שמתבער חמץ זה כך תתבער מלכות הרשעה מביננו, ובזה תהיה לנו הצלה ופורקן ממלך טיפש, כמו שנצלנו מפרעה במצרים (בתרגום ללה"ק).

מ. הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (דרושים לחנוכה ד"ה איתא) מבאר הטעם מדוע שוחטים את הפסח בארבעה עשר בניסן ועושים אותו יו"ט, אף שלכאורה היה נראה שמן הדין יש לשחוט את הפסח בחמשה עשר בו, כיון שקרבן זה בא על נס יציאת מצרים שהיתה בט"ו, ומבאר בדרך משל למלך גדול ואדיר שחילק מתנות, שיש השמחים בעצם

באר הפרשה - פסח

- כפשוטו, וכמדרשו דקאי על עקירת היצר הרע מתוך לבו של אדם מ"א.
אחת בשנה - בערבי פסחים, ויזכה לשמירה יתירה בכל דרכיו מ"ב.

רוב ניסים הפלאת בלילה - בכל שנה ושנה נשפע שפע רב בליל זה

אין לשער ואין לתאר גודל ההארה והשפע הנשפע עלינו בליל זה, עד שכביכול הקב"ה פונה מכל עסקיו אלינו לעשות לנו ניסים בזמן הזה כבימים ההם, וכך איתא במדרש (פנים אחרים, נוסח ב פ"ו) אלוֹקִיָּהּ שֶׁל אֹמֶה זֶה עֹסֵק הוּא לְהוֹיֹת עֹשֶׂה לָהֶם נִסִּים בְּלֵילָה הַזֹּאת.

וכן איתא ב'תרגום יונתן' (פר' תולדות) על הפסוק (בראשית כ"א) 'ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות - [מתורגם ללה"ק] ויקרא יצחק לעשו בנו הגדול ביום י"ד ניסן, ואמר לו, בני, בלילה הזה משבחים כל משרתי עליון לבורא עולם, ואוצרי טלין מתפתחין ביה - ואוצרות השמים נפתחים מ"ג.

ישלים שנתו - מכתבו של הגר"ש מאוסטרופולי

הבטחה גדולה הבטיח הגר"ש מאוסטרופולי זצ"ל ה"ד, שכל מי שילמד את מכתבו בכל שנה ובפרט בערבי פסחים 'מובטח שהוא ניצול כל אותו השנה, מכל מכשול ומיתה משונה ושום אונס, ואל ימשלו בו אויביו, וכל שונאיו יפלו תחתיו, ובכל אשר יפנה יצליח וישכיל'.

והגם שבמושכל ראשון נראים הדברים כעמוקים ובלתי מובנים, אעפ"כ יתאמץ האדם לעיין בו. וכאשר ילמד את המכתב במתינות וביישוב הדעת יראה שאפשר להבין את דבריו הקדושים בדרך הפשט, ולכן נכון מאד לכל אשר בשם ישראל יכונה ללמוד מכתב קרשו פעם

המתנה, אכן החכם מתענג ושמח על ב' סיבות, א. עצם המתנה. ב. שהמלך הגדול חפץ ביקרו ואוהב אותו. ועל דרך זה ממש, כמה טובות עשה לנו מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוציאנו ממצרים. א. עצם היציאה שהיתה רק באיתערותא דלעילא ובמתנת חינוך. ב. 'שמלך גדול ונורא הוציאנו ממצרים, כמאמר בעל ההגדה אני ולא מלאך וכו', וזה רק מחמת גודל אהבתנו יתברך כי חפץ בנו המלך', ומאחר שאין מערבים שמחה בשמחה על כן ציוותה התורה לשחוט את הפסח בארבעה עשר. נמצא שעיקר שמחת היו"ט של ערב פסח הוא על ה'אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו'...

מא. שמעתי מעד ראייה שנלווה אל הרה"ק ה'ישועות משה' מוויז'ניץ זי"ע בדרכו לשריפת חמץ, ובתוך כדי הילוכו אמר הרה"ק, כל עבודת היום היא באש, בודקים את החמץ לאור הנר, את החמץ מבערים באש, וגם אפיית המצות היא בתנור אש... וללמד על עבודת היום שצריכה להיות מתוך אש קודש.

מב. סיפר כ"ק אדמו"ר מערלוי זי"ע, שבשנות האימה במלחמת העולם השנייה איקלע באחד מימי חודש אלול לסכנה גדולה, וכפסע היה בינו לבין המוות, ולפתע נזכר שבאותה שנה עדיין לא למד את מכתבו של הגר"ש, מיד פרש לצד ולמד את המכתב, ומאז זכה לסייעתא דשמיא בכל דרכיו, עד שניצל מצפרני הרשעים הארורים. עוד סיפר על זקיניו ה'התעוררות תשובה' זצ"ל, שכבן צ"ד שנה היה בפטירתו זקן ושבע ימים, ומדי שנה בשנה הקפיד ללמוד את מכתבו של הגר"ש מאוסטרופולי, בשנתו האחרונה עלי אדמות לא הספיק ללמוד את המכתב, ובאותה שנה נסתלק לגזי מרומים, כי לא היתה לו ההבטחה להישמר מכל נזק באותה שנה.

מג. ואין הכוונה רק להשפעות היורדות מן השמים לארץ אלא שכל העולמות העליונים ניזונים מהשפעת הלילה, וכדאיתא ב'תפארת שלמה' (ליום ב' דפסח) לא יאומן כי יסופר מקהלות רבבות הסודות והיחודים אשר נעשים בעולמות העליונים ע"י ישראל - על ידי סדר ליל שימורים, אכילת מצה ומרור וסיפור יציאת מצרים בהגדה בלילה הזה, ובזה מפרש מה שגזר מרדכי הצדיק תענית על ישראל בליל פסח, וכמאמרם (מגילה טו.) 'ויעבור מרדכי - שהעביר י"ט הראשון של פסח בתענית', ומדוע מיהר לקבוע צום ביום טוב של פסח, והלא גזירת המן בן המדתא היתה רק בעוד כ"ב חודש ביום י"ד אדר, ושפיר יש פנאי לקבוע תענית אחר הפסח, אלא היינו טעמא, כי מרדכי התחכם לבטל את ישראל מלערך את הסדר ככל משפטו וחקתו, 'כי כאשר בטלו מעבודתם בלילה הזה, נעשה רעש למעלה בכל העולמות, מה זה ועל מה זה... כי אם יתבטלו ישראל חלילה יתבטלו כל העולמות'.

בהגדה של פסח עם פירוש 'גבורות ישראל' להרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע איתא, וז"ל. בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. כי יש סדר לכל אחד מישראל ועת לכל חפץ וכו' וכתבתי לעיל שיש אופן בתוך אופן להשתנות מזלו מרעה לטובה וכו', וזה נקרא יציאת מצרים שיצא מגבוליו לטובה [כי 'מצרים' הוא

וכן שנינו בפרקי דר' אליעזר (פ"ב) שבליל הסדר ובבל הרורות זכו בני ישראל לניסים ונפלאות בזה נפתחין כל שערי שפע מיד.

מלשון מְצָרִים וגבולות, שכביכול האדם נמצא בתוך גבול ומחיצות שאינו יכול להיחלץ מהם, וזהו עניין יציאת מצרים – שיוצא מגבוליו ומשתנה מזלו לטובה, ותחילת זה היה במצרים שהיה התחלה לכל הגאולות, ובכל ליל פסח נתגלה ויכולין לבטל כל גזירה רעה להפכו לטובה. עכ"ל (בדרך רמז אמרו כי הנה 'מזל' ר"ת זכר ליציאת מצרים, ולמדנו כי זכרון יציאת מצרים כוחו גדול כנגד ה'מזל').

כה גדול הוא הלילה עד שכתב ה'פרישה' ריש סימן תע"ג בשם רב עמרם גאון לבאר (ק"י הטור ועוד) מדוע אין מברכין בליל פסח 'שעשה ניסים' משום דיום ישועה הוא ועדיף מנס, עכ"ל. ונראה כוונתו בפשטות שאם יודו על ה'נס' אינו אלא ממעט מהנעשה ונפעל בזה הלילה – כי היום יום ישועה כלומר שהכל מתהפך לטובה. בשבת הגדול שנת תקצ"ח לפ"ק (וחזר עליה בשנת תר"ב) דרוש דרש הגה"צ רבי אליהו גוטמאכער זצ"ל הנודע בכינוי 'הצדיק מגריידיץ', דברים חוצבים להבות אש קודש לפני קהל עדת מרעיתו בגודל קדושת ליל הסדר, למוצאי שבת העלה את הדברים על גבי הכתב וציוה לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל.

בדרשתו האריך בגודל סגולת הלילה להיעשות בו ניסים לישראל, ואף מי שנולד במזל רע, בבני – בצער גידול בנים וכדו'. בחיי – בענייני בריאות וכדו', או בממוני – שהיכן שמניח ידו נהפך כחומר חותם, כל חד וחד יש לו להתפלל על זה בליל פסח – ליל הסדר, ויפעל לשנות מזלו לטוב.

ומבאר בדרך משל לאחד שנתנוהו במקום המוקף חומה גבוהה ובצורה שאין ביכולתו לטפס ולצאת, ואין שום דרך שיוכל לצאת מאפילה לאורה זולתי בהתחכמות גדולה לעשות אפילו נקב אחד, אמנם, אחר שכבר ניקב הנקב בידו להכות בפטיש סביבות החור – להרחיבו, וכך יגיע לבסוף לשבר את כל החומה.

ועל פי זה ביאר, דלכאורה יפלא על מרדכי הצדיק שגזר תענית ביו"ט ראשון של פסח (מגילה טו.), כמו שנאמר (אסתר ד יז) 'ועבור מרדכי' – שציווה להתענות מי"ד ועד ט"ז ניסן, ומדוע מיהר מרדכי לגזור כבר עתה תענית – לבטל את מצוות הלילה ולהשבית את החג בדבר שאינו צורך השעה, והרי זמן רב עמד לרשותו – והיה אפשר לו לגזור שיתענו אחר החג, כי לא הייתה הגזירה אלא ליום י"ג אדר – בעוד י"א חודשים. וביותר ייפלא דהיה לו לקבוע התענית ביום הדין' – ראש השנה ויום הכיפורים שאז 'ספרי חיים וספרי... פתוחים לפניו'.

אלא, שהרי 'מרדכי ידע את כל אשר נעשה', וידע שהגזירה נכתבה ונחתמה בטבעת מלכו של עולם, ולא מלך טיפש – אחשוורוש, גזר להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים אלא הקב"ה גזר כן, ואין עצה ואין תבונה כנגד השם, ולא יועילו שום תפילות ותחנונים לבטל הגזירה. אולם הזמן היחיד שניתן לבקוע כל השערים הוא ליל הסדר, שהוא כדוגמת החור שבחומה, מכיוון שלילה זה נקבע משנים קדמוניות להושיע את ישראל, שהרי ראש האומה אברהם אבינו ע"ה נלחם עם ארבעת המלכים בליל ט"ו בניסן וניצחם, ונאמר שם (בראשית יד טו) 'ויחלק עליהם לילה', והביא רש"י – 'ומדרש אגדה שנחלק הלילה בחציו הראשון נעשה לו נס וחציו השני נשמר ובא לו לחצות לילה של מצרים', ומני אותו הזמן נקבע 'ליל שימורים הוא לדורותם', ועל כן גזר מרדכי תענית דייקא בליל הסדר שהוא הזמן המסוגל לבקוע שערי ברזל ולהרחיב את הפרצה שבחומת הדין. ואפילו גזר דין שיש בו שבועה אפשר לבטלו בזה הלילה.

ובזה מבאר מה שנאמר (ישעי' מט ח) 'כה אמר ה' בעת רצון עניתך וביום ישועה עזרתך', שבעת רצון היינו יום הכיפורים שבו 'עניתך' מלשון עינויים שגזרתי להתענות בו חמישה עינויים, וביום ישועה – היינו ליל הסדר אזי עזרתך, שהקב"ה עוזר בו להושיע מכל צרה וצוקה.

ומביא משל לאחד שמבקש מרעהו הלוואה אך אין מעות ברשותו לכן שולח אותו לפלוני ידידו שילוה ממנו, והוא יהיה ערב בעדו, ועל דרך זה הזקוק לישועה ומבקש עליה בזה הלילה, הרי אף אם אי אפשר להושיעו ימציאו לו מן השמים תשועה גדולה ממקום אחר, שכן בכח הלילה להושיעו בודאי מצרתו. והוא על דרך מעיין שכבר נחפר ויצא ממנו מים בעבר שבנקל ניתן עתה לחופרו ולמצוא מים חיים, וכך בלילה הזה שכבר נעשו בו ניסים לאבותינו אזי קרובה ישועה לבוא (הובא בקובץ 'מוריה' של"ז של"ח [שנה כ"ט א-ב]).

מד. סיפר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שכאשר היה אביו הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע ילד צעיר לימים שאל פעם את אביו ה'שפת אמת' זי"ע, מדוע נוהגים ללבוש 'קיסל' בליל הסדר, השיב לו אביו, שמכיוון שלובשים בגדים חדשים לכבוד היו"ט, ורוצים שלא יתלכלכו הבגדים על כן לובשים כעין סינר בעת האכילה שלא יעלה כתם על הבגדים.

דוד ודור ומציריו, ועתה הננו יוצאים ממצרים אלו בכח אותה יציאת מצרים הפועלת פעולתה כהיום הזה בכל שנה ושנה.

והיינו טעמא, כי בליל זה מתעלה כל הבריאה למעלה מהנהגת הטבע, וממילא ביד כל אחד לשנות את מזלו לטובה, ויש שרמזו זאת ב'יחי' - לפי המנהג שעושים מצות 'עגולות', כי העולם הזה דומה לכדור העגול, ובשבירת המצה מרמזים שבלילה הזה יש בידנו כוח לשבור את ההנהגה הטבעית הנרמזת בדבר עגול, ולהתרומם מעל לדרך הטבע^מ.

ובבללם כל אשר נעשה או חוזר שוב עלינו, וכבר הובא בזה הק' (ח"ב לח.) שבלילה זה אור היה להם כ'שמש בצהריים', והגידו צדיקים, שלא דווקא בשנה בה יצאו בני ישראל ממצרים היה כן, אלא בכל שנה ושנה מאיר לנו הלילה באור גדול כשמש בצהרים ממש^מ. וכן מפורש ב'אור החיים' הק' שמדקדק בלשון

המלכים בלילה זה וניצחם, ככתוב התם (בראשית יד טו) 'ויחלק עליהם לילה'. ובליל פסח התגלה הקב"ה אל יעקב בחלום הלילה בהיותו אצל לבן, וכן כל חיילי סנחריב מתו בליל הסדר, ועוד ניסים הרבה כמוזכר בפיוט 'ויהי בחצי הלילה'.

בכפתור ופרח יובנו דברי הרה"ק ה'שפת אמת' ז"ע (תרל"ח ד"ה כל המרבה) לבאר את הנאמר (איוב ט י) 'עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר' ולכאורה צ"ב מהו 'אין מספר', כי אף אם הם ריבי רבבות ניסים עדיין יש להם מספר. אלא ביאורו מאחר שבכל שנה ושנה נעשה מחדש ניסים לבני ישראל נמצא שאי אפשר שיהיה להם מספר - שהרי עדיין לא נגמר מנינם. ע"כ. ובה אפשר לבאר הלשון 'ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו מצרים הרי אנו ובנינו משועבדים', שלא נאמר 'היינו משועבדים' בלשון עבר, אלא הרי אנו לשון הווה, כי הכוונה על מצריים של ימינו - כל

לימים אמר ה'אמרי אמת', שעתה הינו מבין את עומק דברי אביו, כי ב'פסח' יורד ובא שפע גדול לעולם, וכדי שנהיה ראויים לקבל השפע לאורך ימים עלינו להתעטף בבגד זה המזכיר לאדם את יום ה... וימלא יראת שמים, וע"י יראת ה' טהורה ישארו נפשו ונשמתו נקיים לנצח.

מה. מצינו במהרש"א (ח"א יבמות עב. ד"ה הא) שחצות הלילה הוא עת רצון (כמבואר שם בגמ') והרוח הנושבת באותה שעה נוחה היא וטובה לאלו שנחבלו ונפצעו, ואעפ"כ 'זה' הכה כל בכור בארץ מצרים' בחצות ליל, ולא הועילה להם הרוח לרפאותם 'כי יש ביד הקב"ה לשנות הטבע', מעתה קל וחומר בן בנו של קל וחומר עד כמה עת רצון הוא הלילה הזה לישראל, ועד כמה הקב"ה משנה את הטבע עבורם.

מו. הנה כתיב בפרשת בא (יג ח) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, ולכאורה צ"ב, כי בחז"ל מבואר שזמן הסיפור הוא 'בלילה' ליל ט"ו - בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך... ומדוע קרא לזמן הזה ביום ההוא, ואיתא ב'אור החיים' הקדוש וז"ל. ואמר ביום ההוא הודיע במתק לשון צדיק כי הלילה ההוא יום יקרא לא לילה, והוא אומרו (תהלים קלט יב) ולילה כיום יאיר. ומסיים האור החיים 'ואולי כי סמך ביום ההוא עם והגדת, כי גם נס זה בכלל מצות ההגדה', שמצוה עלינו לספר לבנינו שאותו הלילה היה אור לכל בני ישראל במושבותם.

כה ביאר הגה"ק רבי חיים אלפנדרי ז"ע (הביאו הגה"ק החיד"א בפני דוד תחילת פרשת בא) בלישנא דקרא (תהלים עד טז) 'לך יום אף לך לילה אתה הכינות מאור ושמש', שהנה מצינו במדרש (בר"ר ו ג) על הפסוק (בראשית א ה) 'ויקרא אלוקים לאור יום ולחושך קרא לילה' - אמר רבי אלעזר לעולם אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה אלא על הטובה, ויקרא אלוקים לאור יום ולחושך קרא אלוקים לילה אין כתיב כאן אלא ולחושך קרא לילה' (ולא נזכר מי הוא שקרא לחושך לילה). ולפי זה יש להקשות שהלוא מקרא מלא דיבר הכתוב (שמות יב מב) 'ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם', והרי שנזכר שמו של הקב"ה על הלילה, אלא כי הלילה הזה מאיר הוא לישראל כמו יום. וזהו שאמר הכתוב לך יום - תמיד נקרא היום שלך, שהקב"ה מייחד שמו רק על היום, אף לך לילה שיש לך גם לילה אחד, הוא הלילה הזה לה', וטעמא מאי משום שאתה הכינות מאור ושמש, שבליל זה הארת לנו כשמש בצהריים בתקופת תמוז.

בדרך דרש הובא לפרש בשם הגר"א מווילנא זצ"ל כוונת קושיית הבנים 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות', דהרי 'לילה' הוא לשון נקיבה, ואילו כעת 'הלילה הזה' בבחינת יום שהוא לשון זכר, ולא עוד אלא שרוב מצוות התורה מתקיימות ביום ולא בלילה, ואילו בפסח עיקר החיוב הוא בליל הסדר [אכילת מצה ומרור, וסיפור יציאת

ומבאר ה'חידושי הרי"ם' דלכן נקרא 'ליל הסדר', והנה מעיקרא דדינא צריך ביאור, דהא ה'נס' מחוץ לגבול הטבע הוא, והוא שלא מסדר הבריאה, ואיך שייך 'סדר לנס', אלא, דעצם בריאת העולם בסדרי הטבע הוא מטובת הבורא לברואיו, וכמו שכתוב (תהלים קמח ו) 'ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור', כי רק כך יודעים הבריות איך ומתי לזרוע ולקצור, וכך נקבע היום למלאכה והלילה למשמר, אבל בלא הנהגת טבע לא מצינו ידינו ורגלינו שהרי לא ידעו מתי לעבוד, כי לפעמים יהנו מאור השמש ולפעמים יצטרכו להסתפק באור הלבנה, וכן בכל העניינים צריכים הברואים ל'סדר' בעולם, לפיכך קבע הקב"ה גבולות בעולמו. אולם כל הנהגה זו היתה עד ליל ה'סדר', אך מליל ה'סדר' והלאה נתחדשה הנהגת הבריאה - שהמתנהג למעלה מהטבע יתנהג אף הבורא עמו למעלה מדרך הטבע, ואין מעצור בעדו מלהיוושע בכל מיני ישועות ורחמים.

ונצעק אל ה' - הזמן גרמא ומסוגל לקבלת התפילות לפעול בו כל מיני ישועות

אחר שביארנו כי 'אוצרות מלין נפתחין ביה' הרי הזמן מוכשר ומסוגל מאד להתפלל על כל המצטרך לו, בבני בחיי ומזוני, שהרי הקב"ה וכל הפמליא של מעלה עומדים סביבו ומביטים בעבודתו, ואהבת האב על הבן מתעוררת באותה שעה, וכל שערי רחמים

הפסוק (במדבר כג כב) 'א-ל מוציאים ממצרים' - בלשון 'הוה', וז"ל. על דרך אומרם ז"ל (פסחים קמז:): 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', על כן אמרו יודעי פנימיות התורה, כי כל ליל פסח מתבררים כוחות הקדושה מהקליפה ונוספים בעם בני ישראל, והיא הבחינה עצמה של יציאת מצרים, והוא אומרו 'א-ל מוציאים', כי לא יציאה ראשונה לבה, אלא בכל שנה ושנה מוציאים בנובר, עכ"ל. נמצא שאף אם יהא האדם בדיוטא התחתונה - כבני ישראל שהיו שקועים בתחתית המדרגה - מ"ט שערי טומאה יש בידו לצאת משם כדרך שהם יצאו, להתעלות ולהתרומם בלילה הזה.

וכן דייק הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (לפסח פב: ד"ה ליל שימורים) על הפסוק (שמות יב מב) 'ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים', וז"ל. נכתב בלשון עתיד, שהוא עתיד להוציאם תמיד בכל שנה כשיבוא הלילה הזאת. 'הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורות' - אף לדורות, כי בכל הדורות מוציא ה' את ישראל ממצרים בלילה הזאת.

כתב מהר"ל (הקדמה ל'גבורות ה') דכמו שיש 'סדר' לטבע כך יש 'סדר' לניסים^{כו} (והיה מרגלא בפומיה דהחידושי הרי"ם זי"ע לחזור על דבריו הקדושים אלו - הובא באמרי הרי"ם פסח, ועיי"ש).

מצרים], אך התשובה לכך היא, שאכן 'הלילה' נקרא 'הזה' בלשון זכר, כי הלילה מאיר כיום, ולכן לא חשוב 'לילה'. וכך פירש האור החיים' הקדוש (שמות יב ל) מאי דכתיב 'ויקם פרעה לילה', שרק אצל 'פרעה' ואומות העולם הרשעים נחשב ליל הסדר ללילה, אבל אצל כלל ישראל מאיר לילה זה באור יקרות וכזריחת השמש בצהריים. מז. ואחרים הפליגו יותר, שהניסים מוכנים ומזומנים, אלא שעלינו לפשוט את היד וליטלם, וכל אחד ואחד ראוי לכך, כי בלילה הזה נותן הקב"ה לאדם הרבה יותר ממה שהוא ראוי וזכאי, וכמו שעשה עמנו השי"ת במצרים, שהעלה את ישראל במתנת חנם ממ"ט שערי טומאה למ"ט שערי קדושה, וכך כתבו חז"ל איתא במדרש (שמו"ד יט ה) 'קרא ה' למשה ואמר לו לך ומהול את בני ישראל... והרבה מהן לא היו מקבלים עליהם למול, אמר הקב"ה למשה שיעשה הפסח, וכיוון שעשה משה את הפסח גזר הקב"ה לארבע רוחות העולם והם פיזרו בארבע כנפות הארץ את ריח 'בשר צלי' שהיה נודף מקרבן הפסח, שנאמר (שיר השירים ד טז) עורי צפון ובואי תימן, והיה ריחו הולך כדי מרחק מהלך ארבעים יום. וכיוון שנתאו בני ישראל לאכול מבשר הפסח נתכנסו אצל משה, ואמרו לו בבקשה ממך האכילנו מפסחך, אמר להם - אם אין אתם נימולין אין אתם אוכלין, מיד נתנו עצמן ומלו, ונתערב דם הפסח בדם המילה, והקב"ה עובר ונוטל כל אחד ואחד ונושקו ומברכו, שנאמר (יחזקאל טז ו) 'ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך' חיי בדם פסח, חיי בדם מילה'. משמע כל אחד ואחד בלי יוצא מן הכלל, כלומר שהקב"ה עבר ובחר בכל אשר בשם ישראל יכונה, ולא דווקא בצדיקים אלא באלו שנימולו רק בגלל ריח הבשר..., כי הקב"ה מתאוה לעבודתו של כל יהודי ויהודי באשר הוא שם. ויש לדייק מלשון המדרש 'והקב"ה עובר' - בלשון הוה, ללמדנו שבכל שנה ושנה מתעורר מחדש אהבת השי"ת לבניו אהוביו.

החג הקדוש הזה מסוגלת התפילה על הפרנסה להתקבל כי כן שנינו (ר"ה טז.) - 'בפסח נידונים על התבואה', על כן הוא זמן ראוי להפיל תחינה על שפע הפרנסה.

הרה"ק ה'אהבת שלום' מקאסוב זי"ע (ראש השנה ד"ה והוכיח) היה דורש כמין חומר מקרא שכתוב (בראשית כא כה) 'והוכיח אברהם את אבימלך על אודות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך', שאברהם הוא הצדיק פונה כביכול אל מלך מלכי המלכים הנרמז בתיבת 'אבימלך', ושוען לפניו יתב"ש על אודות 'באר המים' אשר גזלו המקטרגים שלא יושפע שפע לישראל כפי צרכם, 'ויאמר אבימלך' משיב השי"ת, 'לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה' לעכב את הפרנסה, אולם 'וגם אתה לא הגדת לי' - בשעת אמירת ההגדה לא רמות לי מזה כלל ולא בקשת על הפרנסה, 'וגם אנכי לא שמעתי' גם ב'שבועות' בעת קריאת התורה ב'עשרת הדברות' המתחילים באנכי, לא שמעתי בקשה על כך, 'בלתי היום' זה ר"ה שנקרא היום ורק אז התפללו על הפרנסה, ומוזה בא חסרון הפרנסה ט.

יש שרמזו לתפילה על הפרנסה בפסח, בדברי חז"ל (עירובין יח:) 'יהיו מזונותי מרורין בזית', שצריך לבקש על הפרנסה 'המזונות' כאשר אוכלים 'זית מרור' למצות היום.

וביותר, עת זומן לפעול דבר ישועה ורחמים בעת אמירת 'ונצק אל ה', וכמו שכתוב ברשימות

פתוחים לפניו, ולכן אם יבקש ויתפלל בודאי ישמע ה' שוועתו, וימלא כל משאלות לבו לטובה ולברכה. וכך מצינו במהרי"ל (הלכות ההגדה) שלכן נוהגים לאכול ביצה בליל הסדר, כי בלשון ארמי קוראים לביצה ביעא שהוא גם מלשון תפלה [כדתרגם אונקלוס (בראשית מח כב) 'בחרבי ובקשתי - בצלותי ובבעותי'], 'דבעא רחמנא בן ופרקינן', ויש בזה כדי להזכיר לאדם לנצל שעת הכושר זו ולהתחנן לפני מלך מלכי המלכים שיפדה אותו מכל צרותיו.

וכן מבואר ב'דרכי משה' (תע"ג סק"ב) הנותן טעם למה נוטלים את הידים קודם אכילת כרפס, וז"ל. 'אפשר לומר, דסיפור ההגדה הוי כמו תפלה, שאנו מספרים כבוד הא-ל ושבחיו יתעלה, לכן צריך כאן נטילה, והיינו שעצם נוסח ההגדה הוא תפילות (תחנונים ובקשות), ובידו לפעול נשגבות.

וכבר כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (פרי צדיק בא אות ט) בזה"ל, עיקר זכרון יציאת מצרים, שיזכור האדם אף בצר לו מכל מקום כשיפנה עצמו לה' יתברך וישעו מכל צר ועקן דיליה, כמו שהיו במצרים בעומק הקליפות וכו' מכל מקום הוציאים השי"ת, בן כל איש אשר ידע נגעו לבבו לא יתיאש חס ושלוש מלבקש עזר ה' להושיעו מן המצר.

ובפרט בענין הפרנסה, יתפלל שיזמין לו השי"ת די מחסורו לו ולכל בית ישראל. ואף בכל ימי

מח. אך 'למודעי אני צריך' כי אין הכוונה להפך את ליל הסדר לעצרת זעקה... אלא כל התפילות והבקשות יהיו מתוך שמחה והודאה כי עד הנה עזרונו רחמיך, ואל תטשינו ה' אלוקינו.

מט. כיו"ב אמר גם הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, אך בשינוי קצת - 'בלתי היום' איני שומע מכם דבר כי אם - 'היום' דהיינו דיבורים על עניני היום כל אחד שואל האיך אשיג פרנסת יומי, וכל שיח ושיג הבריות נסוב אודות מצב השווקים ('היום' הדולר עולה או יורד וכיו"ב), ועל כן אין השפע מגיע אליהם, כי במקום להתפלל על הפרנסה הינם עסוקים וטרודים בהבלי הזמן - על עניני היום.

נ. נוראות מתאמרא בשם הרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע (עיי' פרי צדיק ויצא אות ט) דלכן 'מתחיל בגנות' את ההגדה של פסח ופותח בפרשת ארמי אובד אני, כי על זו הפרשה כתיב במדרש (תנחומא ריש פרשת תבא) וז"ל. אמר רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא, בוא וראה כמה מתחטאין, וכמה יש להן פתחון פה לעושי מצות, אדם יש לו עסק אצל מלכות, פעמים שהוא נותן כמה ממון עד שמגיעין אותו אצל המלך. כיון שהגיע אצל המלך, ספק עושה שאלתו, ספק לא עושה. אבל הקב"ה אינו כן, אלא יורד אדם לתוך שדהו, ראה אשכול שביכר, תאנה שביכרה, רמון שביכר, מניחו בסל והולך לירושלים ובא ועומד באמצע העזרה ומבקש רחמים על עצמו ועל ישראל ועל ארץ ישראל, שנאמר, השקיפה ממעון קדשך וגו'. ולא עוד, אלא שהיה אומר, איני זז מכאן עד שתעשה צרכי היום הזה (כחוני המעגל בשעתו), וכתוב אחריו, היום הזה ה' אלוקיך מצוך לעשות... אמר רבי חייא בר אבא, כמה מתחטאין עושי מצות לפני הקב"ה, שהקב"ה גוזר גזירה, וצדיקים מבטלין אותה, שנאמר, באשר דבר מלך שלטון, ומי יאמר לו מה תעשה (קהלת ח ד).

מי הוא (האומר לקב"ה מה יעשה, ה"ה-) שומר מצוה לא ידע דבר רע (שם שם ה), זה ממחה על ידו של הקב"ה, עכ"ל המדרש. ומרמזים לאדם – אף שאין ביכורים בזמן הזה, אבל כוחן של מביאי ביכורים יש כהיום הזה לכל איש ישראל בלילי פסחים, כי הוא כחוני המעגל בשעתו שהיה מתחטא 'כבן המתחטא לפני אביו' - שהרי עתה יושב הוא על שולחן אביו, ויכול כל יהודי לומר לקב"ה איני זז מכאן עד שתעשה צרכי היום הזה והוא מבטל כל הגזירות. סיפר הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל ה'שרף' ממאגלניצא זי"ע מעשה שהיה עם רבו ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע, וכך הוה, יהודי תמים, שהיה חוכר 'בית מזיגה' מן הפריץ כדי להתפרנס ולהביא טרף לביתו, מחמת איזה סיבה לא היה לו מעות בכדי לשלם לפריץ במועד הנקוב לו – שחל בעיצומם של ימי הפסח, והנה הפריץ שלח להזהיר את היהודי כי אם לא ישלם את דמי החכירות במועדו במקומו וכהלכתו רע ומר יהיה עונשו. ויהי כאשר קיבל היהודי את ההודעה הזאת נפלו עליו אימה ופחד, כי בהבל פיהם היו השליטים הללו חורצים את גזר דינו של אדם לחיים ולמות, וכ"ש כאשר היה הדבר נוגע למשפטו של יהודי שאז לא היו מגזימים כלל, ולא על כגון דא נאמר (תהלים קמד ה) 'אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר'.

בצר לו שם פעמיו לאפטא, אך מכיוון שלא היתה הפרוטה מצויה בכיסו הוכרח לילך רגלי, ומלאו מנעליו וכל בגדיו רפש וטיט מביצות הדרכים, בערב שבת הגדול הגיע אל העיר אפטא, ומיד מיהר אל חצר הקודש, הגבאי שראה את ההילך מלוכלך ומטונף לגמרי לא נתן לו להיכנס הביתה והודיעו שלא יוכל להקביל את פני הרבי קודם שב"ק, בלית ברירה נשאר לשבות באפטא כדי להיכנס אל הקודש אחר השבת, ויהי בשבת אחה"צ עלה ה'אוהב ישראל' על הבימה ודרש דרשת שבת הגדול בקול חוצב להבות.

'כפרי' זה לא הבין אפילו דיבור אחד של הרבי, לאחר דרשתו החל הרבי לדרוש ב'הגדה של פסח', בהגיעו ל'ונצעק' כבר היה בדביקות גדולה, והתחיל לעורר את העם ואמר (בלשון אידיש – שלכן הבין הכפרי את דבריו) שלא ידמו בנפשם שזהו 'מעשה שהיה' פעם אחת במצרים, רק זה יכול להיות גם היום, כי בכל שנה בליל החג 'הזמן גרמא' ומתעורר שוב אור זה – וכל איש הנמצא בצר ומצוק שצריך לישועה ורחמים אם יצעק אל ה' בלילה ההוא, הן מי שצריך להפקד בבנים, הן בפרנסה, הן מי שיושב כבר בבית האסורים או מי שירא שלא יצא גזר דינו לבית האסורים, והן מי שצריך לשלם לאדונו ואין לו במה לשלם - 'כולם כולם' יושעו אם יצעקו לה', כי רק בצעקה תליא מילתא... כשמוע היהודי התמים את דברי הרבי, הבין בנפשו, שבוודאי הייתה כוונת הדברים אליו, לכן לא התמהמה כלל אלא מיד במוצש"ק חזר לביתו והודיע לבני משפחתו שקיבל הדרכה ברורה מן הצדיק, והוא כבר יורה לה בבוא העת כדת מה לעשות, ואכן בליל הסדר כאשר הגיעו לפיסקא 'ונצעק אל ה' אמר לאשתו כאן תצעקי ונוושע, והחלו לצעוק הוא והיא, וכך צעקו וצעקו ולא ידעו אימתי לפסוק... עד שהכה אחד בחלון, ופסקו מצעקתם בכדי לשמוע מי הדופק בחלונם, וראו כי הוא ערל אחד ממכיריהם, ויפתחו לו את הדלת, והנה הוא נושא ב' חביות, ויספר להם כי השתכר היום, והכה את אשתו עד שמתה תחת ידו, ומפחד הוא כי יודע הדבר לאדון ויענישהו בעונש מוות, על כן מוכרח הוא לנוס על נפשו, וכאן יש בידו שתי חביות מלאות אדומים, ואינו יודע מה לעשות עמהם, ומכיוון שראה כי בביתם עדיין אור הוא, על כן בא אליהם, ואמר להם - קחו שתי חביות הללו, ובאם אחזור לעיירה כאן תתנו לי אחת מהם, והב' תישאר בידכם, במתנה גמורה, הסכים היהודי והורה לו היכן להניח את החביות.

מיד בחולו של מועד הלך היהודי אל הפריץ וסילק את כל חובו בשלימות, וקיבלם הפריץ בסבר פנים יפות, ואמר לו מכיוון שאיש נאמן אתה יהא ה'ארענדע' (שכירת בית המזיגה) לך עד עולם.

אחר החג נסעו להעיר להלביש עצמם ולהנעיל את עצמם בדרך הכבוד, גם סוסים ופרים קנו להם, ונסע לאפטא כדי להודות על הנס שנעשה עמו, אך מיד בכניסתו אל הקודש אמר לו ה'אוהב ישראל' בפשטות 'אין לך מה להודות לי על הנס, כי אתה המשכת עליך ישועה בעת שצעקת באמירת 'ונצעק'...' (הובא בתורת השרף ממאגלניצא מתוך 'שארית ישראל' עמו' 208).

ויש סיפורי ניסים כאלו למאות ולאלפים מאנשים שנושעו על ידי שקיימו בנפשותם 'ונצעק' בליל הסדר, ולא ניזול כי רוכלא לפרט את כולם, וחדא מינייהו הוה ביהודי שעברו עליו יותר מעשר שנים מנשואיו ועדיין לא זכה להיפקד בפרי בטן, באותה שנה החליט יחד עם בני ביתו לערוך את הסדר בינם לבין עצמם, כדי שיוכלו לשפוך שיחם אל ה' באין מפריע, ואכן כעבור שנה זכו להיוושע בדבר ישועה ורחמים, (ובוודאי שאין בזה הוראה כללית להתבודד בעת הצעקה, שהרי העיקר הוא התפילה היוצאת מקירות ופנימיות הלב, והקב"ה יקבל תפילתנו לרחמים ולרצון).

באר הפרשה - פסח

סיפר יהודי מארץ הקודש, שזה שנים אשר סבל יסורים גדולים באחת מרגליו, והיה צריך לקבל 'זריקות' (איינשפריצען) תמידין כסדרן כדי להקל את צערו מעליו, ושנה אחת בליל הסדר שפך את לבו בתפלה לפני אדון הכל, וקיים בנפשו 'ונצעק אל ה' אלוקי אבותינו' ויסוריו נעלמו כלא היו.

וזוה תוכן מכתב נפלא מאחד מבני החבורה שליט"א, והוא כי באמת תמיהה שבתמיהות תמהתי מאוד עד לב השמים, על מה שנשתרש בשנים האחרונות לעשות את ליל הסדר שהוקבע לסימני חרות וכבני מלכים לזמן תפילה וזעקה, ולכאורה יפלא מה מקום כאן לתפילות וזעקות והרי בגמ' ובראשונים כן בהלכה לא מצאנו שנקבע זמנה לתפילות וזעקות, והנה ראיתי בשו"ת דברי יציב (אבן העזר ס"ו פ"ג) דמוכיח שם להדיא שהג' תפילות שאנו מתפללים בכל יום שחרית מנחה וערבית תקנום האבות ביום א' דפסח, כמו"כ מביא שם דעה מהגמ' ומהמדרש שלידת יצחק ועקידת יצחק היו בו ביום, ושוב הראו לי בליקוטי מוהר"ן תורה ר"א וזל"ק מרומז בתרגום (איכה ב') שבפסח צועקין בתפילה כמובא על פסוק 'קול נתנו בבית ה' כיום מועד' כקל עמא דמצלין בחגא דפסחא, ולפי"ז הפלא ופלא מה יש מקום וזמן יותר מתאים לתפילה וזעקה מלילי פסחים בהן מצאו אבות האומה לתקן סדר תפילה, עד כאן לשון המכתב. סיפר הגה"צ רבי יוסף משה מייזליש אב"ד לאסק שליט"א מב"פ, מעשה ששמע במעונות הקיץ של המוסדות העומדים בנשיאות גיסו הגה"צ אב"ד קראסנא שליט"א, במחנה הקיץ דשם עבד בחור ושמו 'מאניש', מאניש זה מן התמימים בעם היה, וכבר היה נראה כי 'מה שהיה הוא שיהיה', ולא במהרה יקים הלה בית בישראל. יומא חד כשבת יחדם כל השלשה דלעיל, פתח אב"ד קראסנא וסיפר לגיסו כי 'מאניש' שכבר היה כבן כ"ח שנים בא בקשרי שידוכין, ותיהום כל העיר... פתח מאניש לספר סיפורו, בהאי שתא בליל הסדר ישבתי עם 'הגדה של פסח' המוסברת ב'עברי טייטש' (פירוש העשוי לפשוטי עם בשפה המדוברת), ושם ראיתי כתוב בסמוך לקטע של 'ונצעק' כי מעשה היה בימי הרה"ק מאפטא זי"ע, ולאחד ה'מושקע'ס (כינוי לחוכרים היהודים) לא היה לשלם דמי חכירותו לפריץ – דבר שהיה כידוע כרוך בסכנת נפשות, ושמע מושקע מהאפטער רב שאם יצעק ב'ונצעק' יושע, וכך הווה.

והנה ב'סדר' אצל אבי שליט"א הסבו כל בני המשפחה, והחל מאניש לפרט בפרוטרוט את כל המסובים אחי ממאנסי והאחות מלעקוואד וכך האריך כיד... הטובה עליו, בהגיענו לקטע של ונצעק, השתקתי את כל הציבור ונעניתי בקול אל אמי, מה יהיה... מה יהיה הסוף... כשל כח הסבל, אפס כוחי מלשבת כך מבלי לבנות בית, האם שהכירה היטב את בנה ואת מצבו נענתה ואמרה, מאניש יקירי, וכי מה בידינו לעשות עוד, הרי יודע הינך שאנו מדברים כסדר עם שדכנים, ובעזהשי"ת יבוא היום והכל ייגמר בכי טוב. נענה מאניש ואמר – כל המסובים כאן ישמעו היטב לדברי, כי ראיתי כאן ב'עברי טייטש' שב'ונצעק' יש ביד כל אחד להרים קול זעקה אל ה' האלוקים ולהוושע בכל מילי דמיטב, אין מצוקה שאי אפשר לצאת ממנה. על כן כל אחד מהמסובים כאן (ושוב פירט אח פלוני, ואחות פלונית וכו' וכו') – כולם יזעקו אל ה', וישאלוהו כל המסובים מה נצעק ואיך נצעק, נתלהב מאניש ואמר בתמימות ובפשטות, זעקו ג' פעמים אל ה' – כבר אין בכוחו של מאניש לסבול ולהמתין יותר. מאניש מוכרח כבר לבוא בברית האירוסין... ואכן הכל חחרו אחריו ואמרו ג' פעמים באותו נוסח שנצטוו ממאניש. וכבר רצה האב להמשיך בעריכת הסדר, אך שוב החריש אותם מאניש, ואמר, ומה יהא עם אחי יעקב אשר אף הוא כבר בן כ"ו שנים, וכי מן היושר להמשיך בעריכת הסדר מבלי לסדר לו את זיווגו, על כן זעקו כולכם בשנית ג' פעמים אל ה' – כבר אין בכוחו של יעקב לסבול ולהמתין יותר. יעקב מוכרח כבר לבוא בברית האירוסין... ואכן הכל חחרו אחריו ואמרו באותו נוסח.

וראה זה פלא, מיד ביום א' דחוהמ"פ הציעו לשניהם הצעות שידוכים, ונתגלגלו הדברים במהירות עצומה, כגלגל הנופל במורד הר גבוה, עד שכבר עמדו שניהם בפני גמר ביום שלאחמ"כ, אלא שאז נתעורר להם ספק כדת מה לעשות – אם מותר לגמור ב' שידוכים לב' אחים באותו יום מחשש לעינא בישא, ושאלו את כ"ק האדמו"ר מוויז'ניץ מאנסי זי"ע שפסק להם שיגמרו למאניש ביום ג' בשבוע, ולאחיו 'הקטן' ביום ד'. ובעזהשי"ת הצליח מאניש מאד בכל דרכיו, בנה בית נאמן בישראל, לשם ולתפארת, ומוכר הוא מאד בעירו כאיש מצליח בעזהשי"ת.

לדידן ייאמר, כי כל ה'חכמים' אשר בקרבנו, אם אך ישימו עצמם כ'מאניש' בתפילתם, ויתפללו ויזעקו אל ה' האלוקים כמאניש זה אשר לא ידע מ'חכמות', אלא בתמימות עצומה התפלל וזעק, וזכה לקרוע שערי שמים בתפילתו, אף אנו בגשתנו אל התפילה בתמימות ללא חכמות נקרע את שערי השמים.

עובדא ידענא מכלי ראשון, באחד שלא מצא זיווגים הגונים לבניו, השנים נקפו וחלפו כאשר בניו מתבגרים ועיניו רואות וכלות, שנה אחת כשנטלו הבחורים 'ברכת פרידה' מרבם הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע טרם נסעם אל אביהם לחג הפסח, אמר להם בצחות לשונו 'הלא הבן שואל בליל הסדר, תשאלו את האב מדוע עדיין אינכם חתנים...'

שכתב חסיד אחד מה שראה אצל רבו הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זי"ע בליל הסדר, שבתוך הדברים אמר, דהנה העולם טועים וסוברים, שמה שאנו שונים מדור היוצא ממצרים, כי אין לנו 'משה רבינו' שיוציאנו ממצרינו - כל חד וחד בדיליה, אך אין זה נכון^נ, כי כל מה שזכו בני ישראל בהיותם ממצרים שהקב"ה ישלח את משה רבינו להושיעם היה אך ורק בזכות 'ויזעקו', והכי נמי בימינו אלה, אם נקיים בראוי 'ונצעק'

אזי מיד ננאל מכל המצוקות, ואף נוכל לפעול שבוא יבוא ברינה משיח צדקינו במהרה בימינו.

כנני חורין - בשמחה וטוב לבב בכל מצב שהוא

כתב ב'סדר היום' בזה"ל, ראוי לבל אדם לענג נפשו וגופו בלילה הזה ולהראות חירות בעצמו, וירחיק מעליו כל דאגה^נ וצער^נ שיש לו ממקום אחר^נ, ואין צריך לומר שלא יעורר עתה מחדש שום קטטה ומריבה^נ,

הבחורים היו בטוחים שבודאי כוונת הרבי שישאלו ויתפללו אל אביהם שבשמים מדוע לא הגיע זמן ישועתם, אך בליל הסדר החליט אחד הבחורים לקיים דברי חכמים כפשוטם, ושטח בפני אביהם את שאלתם החזקה, מה נשתנה חלקם שעדיין לא מצאו את זיווגם מכל חבריהם שכבר בנו בתים נאמנים בישראל, ויהי כשמוע האב המיוסר את שאלת בניו המיוסרים, נתעוררו רחמי האב על הבן ופרץ בבכי תמרורים וגרר אחריו את בניו המבוגרים, ועלתה צעקתם אל ה' בתפילה ובתחנונים שיזכו כבר להיושע מצרתם, וכה בכו במשך זמן עד שאמם התאושה וצעקה עליהם שיש לשמוח בחג ואסור לבכות ולהצטער, מיד קיבלו כולם על עצמם להפוך את הדאגה לשמחה, והמשיכו לומר את סדר ההגדה בהתלהבות, ורק בתום הסדר הציע האב לומר הספרים רביעי וחמישי בתהילים ושפכו לבבם כמים לפני השי"ת, ובתוך פרק זמן קצר באו כולם בברית הארוסין.

שמעתי ממרא דעובדא מעשה נפלא אשר היה אצלו בליל הסדר תש"פ, כי הנה אחד מבניו נישא כבר לפני שנים רבות ולא זכה להיפקד בברכת הבנים, ומאוד רצה לקיים בעצמו 'ונצעק' בפשוטו... אלא שלא היה מסוגל לעשות זאת בפניו בניו ובנותיו הנשואים. והנה כידוע בשנה שעברה היסב כל איש בביתו מפני ה'ווירוס' שהתפשט אז בעולם, וניצל 'שעת הכושר' כשאין איש בבית... ובהגיעו ל'ונצעק' אמר לילדיו שיצעקו בקולי קולות בתחנונים מעומק הלב לאבינו שבשמים שיחוס וירחם על אחיהם שיזכה לבנים, והוסיף לומר שכל אחד יזכיר את שם האב וב"ב ויאמר בפה מלא שיושע במהרה, וראה זה פלא ביום כ' טבת תשפ"א נולדה לו בת במז"ט.

נא. מרגלא בפומיה דהרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע, שלכן לא נזכר שמו של משה רבינו בכל נוסח ה'הגדה של פסח' [אלא רק בדרך גררא 'רבי יוסי הגלילי אומר וכו' ויאמינו בה' ובמשה עבדו'], ללמדנו שכדי לזכות לגאולה שלימה אין בני ישראל זקוקים למנהיג גדול וקדוש כמשה רבינו ע"ה, רק 'צעקה ותפילה' המקרבת את הגאולה, כמו שזה גרם לגאולת ישראל ממצרים שנאמר (שמות ב כג) 'ותעל שועתם אל האלוקים'.

נב. וזהו עיקר העיקרים בליל הסדר להיות שמח בחסדי ה' שהוציאנו ממצרים, וכלשון הזוה"ק (ח"ב מ. הו) הוא הזוה"ק שרבים נוהגים לאומרו בתחילת ההגדה) 'כָּל בַּר נֶשׁ דְּאִשְׁתְּעֵי בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, וּבְהַהוּא סְפוּר חֲדֵי בְחֻדָּה, זְמִין אִיהוּ לְמַחְדֵי בְּשִׁכְיִנְתָּא לְעֵלְמָא דְּאִתֵּי דְּהוּא חֲדוּ מְפֻלָּא, דְּהֵאֵי אִיהוּ בַר נֶשׁ דְּחֲדֵי בְּמִרְיָה' - 'כל בן אדם שמספר ביציאת מצרים, ובאותו סיפור שמח בשמחה, מזומן הוא לשמוח בשכינה לעולם הבא שהוא השמחה מכל, כי אותו אדם שמח באדונו, ופוק חזי שם כמה פעמים נזכר הלשון 'חדאן בפורקני', 'חדאן בחדוה'.

ועיננו הרואות כי השטן מזמין ומסבב כל מיני תקלות שונות אשר אי אפשר לפורטם כי רבים הם... והכל בכדי להעכיר את שמחת היום טוב, ולהביא את האדם לידי צער ועגמת נפש, והחכם עיניו בראשו לעמוד על המשמר לדעת שאין זה אלא עצת היצר, ולברוח מן הכעס על עצמו או על אחרים כבורח מפי האש...

מעשה נפלא מסופר על הגאון הגדול רבי יצחק הוטנער זצ"ל שהיה מטבעו מסודר ונקי להפליא, באחת השנים בליל הסדר הזיז מהמסובים את השולחן, ונשפך 'כוס יין מלא כברכת ה'" על הקיטל הלבן הבוהק של רבי יצחק עד ש'אזיל חיוורא ואתי סומקא', ללא כל שהות נענה בשלוות הנפש מופלאה, קיטל ללא יין הרי הוא כיום כיפור'דיגע מחזור (מחזור של יו"כ) ללא סימני דמעוה...

ומלבד שיש ללמוד מכאן על הזהירות בכבוד הבריות והיאך חס עליו שלא יבוא לידי בושה וכלימה, נלמד מכאן לקבל כל 'תקלה' בניחותא ובשלווה...

נג. ואף אם מרגיש ש'שערי אורה' ננעלו בפניו והרי הוא כעץ יבש בלא התעוררות הלב אל יפול רוחו בקרבו, אלא ידע כי אין לך חביב לפני המקום כ'לב נשבר'.

באר הפרשה - פסח

וכן הווה מעשה, עני ואביון מרוד היה רבי שמואל מקארוב זצ"ל [מחשובי תלמידי הרה"ק ה'חזוה' מלובלין זי"ע], קבלה היתה בידו שלא לבקש סיוע ועזר מבשר ודם, ורק אם יבוא מי מעצמו ויעניק לו ממתת ידו יקח ויקבל. באחד השנים עמד ר"ש בערב הפסח כשאין הפרוטה מצויה בכיסו, ולא מצא כסף לקנות אף לכזית מצה וארבע כוסות, ואעפ"כ לא הסכים לעבור ולהפר קבלתו, ואכן לא הלך לבקש מתנת איש, וכך התקרבו ימי החג כשביתו ריקם. בערב פסח ב"ד ניסן נכנס הגביר רבי שלמה קנסקיולי ז"ל אל ה'חזוה' לקבל ברכת רבו, ציוה עליו הרבי לשלוח תיכף את כל צרכי החג להחסיד רבי שמואל, מיד יצא העשיר ומילא עגלה גדולה ביין ומצות וכל טוב בהרחבה גדולה ושלחה אל בית החסיד. העגלה המלאה הגיעה אל ביתו של החסיד שעות מעטות לפני התקדש הליל, לנוכח הרחבה זה נתמלא ר' שמואל בשמחה גדולה ועצומה על שיזכה לקיים את מצות היום בדיצה וחדוה, וביותר היה שש ושמח שלא הוצרך לעבור על הקבלה שלו ולא ביקש נדבה מאיש. לאחר התפילה חזר לביתו מתוך התרוממות הרוח ושמחה, וכך ערך את ליל הסדר במוחין גדולים ונשגבים עד מאד, והרגיש בנפשו שמעולם לא זכה לערוך סדר כזה...

ויהי ממחרת - בליל שני של פסח, ויפל אלוקים תרדמה על ר' שמואל, ויפקח את עיניו סמוך לחצות לילה - כשהוא עומד לפני תפילת ערבית, כאשר התעורר בבהלה הוצרך למהר להתפלל תפלת ערבית ובאמירת הגדה ושאר סדרי הלילה כדי שיספיק לאכול את האפיקומן לפני חצות (כמנהגו להקפיד אף בליל יו"ט שני של גלויות לאכול אפיקומן קודם חצות), ומה מאד התעצב אל לבו על 'סדר' זה שערך בחפזון ומהירות.

ויהי אחר הדברים האלה בנסעו אל רבו ה'חזוה' ונכנס אל הקודש, פתח הרבי ואמר 'בואו נחשב ונראה את הסדרים שעשה רבי שמואל, הסדר הראשון היה במוחות גבוהים כשהוא משוטט בשמי עליונים - זה אינו התכלית. אולם בסדר השני שערך, אין בעולם מי שיוכל לערוך סדר קדוש ונעלה כזה...'. היינו, שה'סדר' שנערך בלב נשבר ובלא חשק נתקבל בשמים לרחמים ולרצון יותר מהסדר שנערך ברוח מרוממת.

ורבות יש להתעורר ולהתחזק ממה שמצינו ברש"י על הכתוב (שמות לד כט) 'ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו', וכתב רש"י, 'ומהיכן זכה משה לקרני ההוד, רבותינו אמרו מן המערה שנתן הקב"ה ידו על פניו שנאמר (שם לג כב) ושכותי כפי', שהנה משה רבינו זכה לראות מה שאין הפה יכול לדבר ואין הלב יכול להשיג, וכמו שנאמר 'וראית את אחורי', וכן 'קשר תפילין הראה לעניו', אך מכל אלו לא זכה לקרני ההוד, אלא קרן עור פניו דווקא מאותו הזמן בו הניח הקב"ה כפו עליו שלא יוכל לראות, כי עיקר העלייה הוא מזמן ההסתר והחשכות ולא מהגילויים וההארות.

נד. וכך אמרו לבאר בפסוק (שמות יג ז) 'ולא יראה לך חמץ, ולא יראה לך שאור', שלא תראה על פניו של אדם כל חמיצות (פארזויערקיט), רק יהיה תמיד מלא שמחת חיים, בכל מצב ובכל זמן.

ונתנו רמז לדבר כי 'שמיכל' ר"ת לא יראה ימצא לך משהו שאור כלל...

אמנם לזה אמרו חז"ל (פסחים ה:) 'שלך אי אתה רואה אבל של אחרים אתה רואה', כשיש לאחרים איזהו צרה או צוקה הגורמת לו להיות פארזויער"ט (בחמיצות, כלומר בסבר פנים מרות) 'אתה רואה אותו, ומשתדל להעלות על פניו שמחה ותענוג, להסיר מעליו כל כאב וצער.

נה. וכך כתב החיד"א (מורה באצבע סימן ז) וז"ל. 'יראה לי, שהלילה הזו מאירה כשמש בתוקף באורות עליונים, ועל כן היצה"ר עושה לו פותחות ומבקש עילה ליכנס באחד מבני הבית או המשרתת (על ידי המחלוקת והכעס), והחכם עיניו בראשו שלא תנעל הדלת ויעביר הכל, מוציא מצה [מלשון מריבה - שיגרש מאתו כל מיני מריבות] ומכניס אהבה, ואשריו, עכ"ל.

רמז נפלא נתן הגה"ק מוהר"ש פאזען אב"ד שאפראן זצ"ל, דלכן נהגו גבן שלא לאפות מצות בפסח עצמו, כי החמץ מורה על היצר הרע, והרי בעת האפיה חייבים מעט כעס דקדושה, כגון ה'משגיח' וכל הממונים שהם גוערים ומזרזים את כל העוסקים במלאכה, ומתוקף תפקידם לעמוד על המשמר הם כועסים עליהם כשאינם מזדרזים, ובחג הפסח אסור לכעוס אפילו כעס דקדושה, כי כמבואר במדרש (עיי' ילקו"ש דברים פרק ג) על הפסוק (דברים ד לד) 'לקחת לו גוי מקרב גוי', שבפסח בני ישראל נחשבים כנולדים מחדש, וידוע שהתינוק הנולד מסוכן הוא יותר מכל הברואים, וכל דבר קטן שאינו מזיק לגדולים עלול להזיק לתינוקות... ע"כ, נאסר לנו אז אפילו כעס דקדושה (ובזה מבאר את טעם הנהגים שגם בער"פ אחר חצות אינם אופים מצות, כי באותה שעה כבר מוטל עלינו לבער את החמץ זה היצה"ר המביא את הכעס, ולכן אין לכעוס אז אפילו כעס טוב).

אלא הכל יהיה שלום והנחה¹², ולא יתן פתחון לבעל דין לחלוק¹³. עכ"ל¹⁴.

הזהיט¹⁵ (וע"ע ב'פרי עין חיים' שער חג המצות פרק א ופרק ח), ונמצא שהאדם יושב בביתו לפני מלך מלכי המלכים פשוטו כמשמעו ממש¹⁶, והקב"ה כביכול עומד על גביו.

לילה כיום יאיר - גודל הקדושה הבאה עלינו בלילה הזה

איתא בזוה"ק (ח"ב מ:): שהקב"ה וכל הפמליא של מעלה יורדים לחזות בנועם זיו עבודת בני ישראל בלילה

ובן פירש הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (ליום ב' הפסח ד"ה בלילה ההוא) בלשון המשנה (פסחים קיד.) 'הביאו

עבודתו בקודש של האדמו"ר הרה"צ רבי יוחנן טווערסקי מטאלנא זצ"ל בליל הסדר היתה בהתלהבות יתירה וביראה עילאה (בגנזיו היתה לו כיפה שקיבל בירושה מזקיני הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע, ונהג ללבושה אך ורק בלילה זה ברחימו ודחילו), שנה אחת באמצע עריכת הסדר נכנס אחד התינוקות עם בקבוק ביע"ר (בירה) בידו, ותהום כל העיר - כיצד אירע שמצאו חמץ גמור בליל הסדר, אך כאשר הבחין הרה"ק מטאלנא בדבר, קם תיכף ממקומו בנחת והורה לילד להניח את הבקבוק על הארץ, נטל קערה וכיסה בה את החמץ, ופרס מפה לבנה על הדלי לכבוד יום טוב, ופנה אל הילד ואמר לו בחיבה 'הנני מודה לך על שזיכית אותי לקיים מצות חז"ל (פסחים ו.) 'כופה עליו כלי', וכי נאמרה הלכה זו לגוים, בוודאי שהדברים אמורים לישראל, וברוך המקום שזכיתי לשמוע בקול חכמים... ונוראות יש ללמוד מעובדא זו, דלא מיבעיא שלא איבד עשתונותיו להאשים את פלוני ואלמוני, ולכעוס על התקלה הגדולה שאירעה בביתו, אלא אף הודה לקטן שזיכה אותו לקיים את ההלכה של 'כופה עליו כלי'.

נו. סיפר הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע, שאצל אביו הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע היה איש חסיד מורם מעם ושמו רבי בערצ'י ז"ל, בכל עניני חג הפסח היה ר' בערצ'י מחמיר בחומרות שונות, ובפרט באפיית המצות, שהיה הוא בעצמו שומר על החיטים משעת קצירה, וכן בהכנת היין היה משגיח על הענבים משעת בצירה לבל יגע בהם שום ספק ספיקא של חמץ, ואחר כל היגיעות הצליח לאפות כמה מצות שמורה כדי צורכו ויין לארבע כוסות, וכך יצא מביתו בערב החג שמח וטוב לב, כאשר היין והמצות היו ערוכים על השלחן אשר לפני ה'. בשעה שהיה רבי בערצ'י בבית המדרש עברה זוגתו (שהיתה אשה קשת רוח) ליד השולחן ונתפס השירצ"ל (סינר) שלה במפה, ומבלי משים גררה אחריה את המפה שעל השלחן, וממילא נפלו המצות ונשברו, היין נשפך, ואף הכלים נשברו. ולא ידעה האשה את נפשה מרוב צער, ומתוך מרירות עלתה על יצועה בלב כבד על בעלה.

כאשר חזר רבי בערצ'י מבית הכנסת שפכה עליו את זעמה, והתחילה לצעוק עליו בכעסה שהוא אשם בכל התקלה הזאת, שלא הניח את המצות והיין על מקומם הנכון ואיך עשה כדבר הזה, וברצונה שמיד לאחר החג יתן לה גט פיטורין וישלחנה לחפשי מאתו, כל אותו הזמן שמע החסיד חרפתו ולא השיב מאומה, ואדרבה פייסה בדברים באמרו, 'מאי שנא אם האשם תלוי בי או בך, הרי הכל מאתו יתברך', ובניחותא הרים את המצות והיין [הגם שנהג שלא לאכול בפסח ממה שנפל על הארץ, אעפ"כ לא שת לבו לזאת בידעו שלא עתה להרבות בחומרות כדי למנוע מריבה מתוך ביתו], והתחיל לערוך את הסדר בשמחה ודיצה. למחר נכנס הרה"ק מקארלין לבית המדרש, ומנה בפני התלמידים שסדר של צדיק פלוני האיר ופעל בכל העולמות, ומעשיו של צדיק פלוני בעולמות אחרים, 'אבל הסדר של רבי בערצ'י עלה על כולנה, כי איש לא השיג את מה שהוא השיג'...

נז. מסופר על אחד מבני ירושלים של מעלה שלא זכה לזש"ק, ואף הרבנית לא הייתה בקו הבריאות הנפשית, באחד מלילות הסדר חזר היהודי מביהמ"ד בלווית כמה בחורים שהזמינם להיות סמוכים על שולחנו בלילה קדוש זה, ויהי כהיכנסם הביתה נחרדו הבחורים לראות כי 'בעלת הבית' לא די שלא ערכה 'שולחן סדר' כראוי, אלא אף הפכה את השולחן - ראשו על הקרקע ורגליו זקופים ועומדים מלמטה למעלה, המצות והיין מושלכים על הארץ וכו'... אך 'בעל הבית' נשאר בשלוות נפשו, ונענה אל אורחיו הנדהמים, כאן תראו 'חג חרותנו' באמת, וכי 'חרותנו' הכוונה דווקא כשמגיע מביהמ"ד ומוצא שולחן ערוך בכל מטעמים, מפה פרושה עליה וכלי כסף וזהב לרוב. בנים כשתילי זיתים סביב לשולחנו, הרי באופן זה אינו 'חירות' אלא הוא 'משועבד' למצב זה - שרק במצב כזה שמח הוא בה' אלוקיו. אך כאן בבית הזה שהכל להיפך ממש, זוהי 'חירות' באמת, חירות מכל שעבוד לענייני עוה"ז וכל שמחתנו רק בה' הוא האלוקים.

נח. מעשה היה אצל הסב"ק רבי שלמה אליעזר אלפנדרי זי"ע שסמוך לחג הפסח אירע גניבה בביתו ושדדו הגנבים סך מאתיים 'נפוליון' זהב שהיה סכום עתק ביותר, אין צורך לתאר את הצער והכאב שהביא מעשה הגניבה

לפניו, וכן (שם קטז.) 'מוזגין לו' וכדומה, [ומדוע נקטו הזאת, וישראל הם המביאין והמוזגין לפני המלך 'לפניו' - לשון נסתר, אלא ה'לפניו' קאי על הקב"ה^{סב}, וזהו 'לפניו' כדאמרינן 'ונאמר לפניו שירה הקב"ה^{סא}, מביאים לפניו סדר מצוות הלילה בשעה חרשה^{סג}].

לבני הבית, כשנכנס הסב"ק לשולחן הסדר פתח ואמר, הן אמת שגנבו מעמנו מאתיים נפוליון, אך את הלב ואת המח לא גנבו...

לדידן ייאמר, על כל תקלה וצער שלא תבוא, שנזכור היטב, אף אם נשבר כלי וכי"ב אך המח לא נשבר, הבה נזהר שלא לשבור את לבנו ושל בני הבית...

נט. לפני כמה שנים, בעת שמכר הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל את החמץ אצל הגאון רבי שמואל הלוי וואזנער זצוק"ל כמנהגו, אמר לו בלכתו, שיעזור השי"ת ונזכה מחר [בליל הסדר] להשראת השכינה, נענה הרב וואזנער ואמר 'להשראת השכינה ודאי נזכה, שכך מבואר בזה"ק שכל הפמליא של מעלה באים לשמוע סיפור יציאת מצרים מישראל, אבל צריך לבקש לזכות שהשראת השכינה תישאר אצלנו לאורך ימים ולא תסתלק חלילה...'

ס. שמעתי מחכם אחד, שבכל השנה אמרו בגמרא (ברכות ג.) 'אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם' אך כל זה אינו אלא בכל השנה, משא"כ בלילי פסחים, כי אז אכן יושבים על שולחן אבינו שבשמים.

וכעין מה שמצינו להלכה (שו"ע סי' תע"ז ס"ב ובמ"ב סק"ח) שבליל הסדר 'אתכא דרחמנא סמכינן' - סמוכים אנו על 'שולחן' הקב"ה.

סא. יסוד לדבריו מצינו כבר בדברי רבינו הרמב"ן על הפסוק (בא יב מב) 'שמורים לכל בני ישראל לדורותם' וז"ל, שישמרו אותו לעבוד בו לפניו באכילת הפסח וזכירת הנסים, ולתת הלל והודאה לשמו, עכ"ל.

סב. ואכן כל פרט ומעשה שנוהגים ישראל קדושים לעשות ולומר בלילה הזה, הן מצד הדין והן מצד המנהג, יסודתם בהררי קודש, ופועלים ומעוררים דברים נשגבים בגבהי מרומים, ואין לנו השגה כלל מה אנו פועלים בלילה זה. כתב המהרי"ל (מנהגים תחילת ליל הסדר) וז"ל. דרש מהר"י סג"ל כתיב (משלי כח יד) 'אשרי אדם מפחד תמיד', וכתוב (תהלים קיב ז) 'משמועה רעה לא יירא' קשיין קראי אהדדי. אלא ר"ל, 'מפחד תמיד' אל דבר מצוה לעשותה כתיקונה, כך יהא כל אדם חרד באימה לקיים מאמר חכמים שתקנו מצות הסדר וההגדה, ולא יהא הדבר קל בעיניו, אף אם כמה דברים יש בסדר שנראה בעיני האדם שאין הקפדה בהן, ישכיל בדעתו לקיים, שאין שום דבר ריק בהן. שנה אחת כאשר סידר האדמו"ר רבי שלום משאץ זי"ע את קערת ליל הסדר, נענה ואמר, בספרי מקובלים האריכו בסדר עריכת הקערה, היכן לשים ולהניח כל דבר ודבר, כי זה מעורר דין וגבורה, וזה רחמים וחסדים, ברם, אנשים פשוטים אנחנו ואין לנו השגה ועסק בנסתרות, ומכל מקום עלינו לדעת שעל ידי הפעולות והמעשים בעולם הזה גורמים 'מהפכות' בכל העולמות העליונים.

והסביר בדרך משל, לריחיים של חמור, שהבעלים נותן עול על החמור והוא הולך ומושך את האבן הגורמת לגלגל את הריחיים אשר שם החיטים נטחנים, החמור שאינו בר דעת תמה מדוע מוליך אותו בעליו סחור סחור לשאת אבן גדולה ללא תכלית, בשלמא אם היה מבקש ממנו להוליכו לעיר רחוקה ניחא, אך מדוע מתאכזר עליו ומעבידו ומענה אותו בעבודת פרך בחינם, אולם האמת שרק 'חמור' חושב כך, כי תועלת גדולה יש בכך - שעל ידי משא האבן גורם לגלגל ולטחון החיטים יפה יפה, ועי"ז ירוויח בעליו את מטה לחמו, כמו"כ אנו, ע"י סידור הקערה פועלים גדולות ונצורות בשמים ממעל, אך כל נהיה כחמורים אשר שכלם רפה ומבטם מצומצם.

כמעשה הלזה היה גם אצל הרה"ק הנתיבות שלום זי"ע בעת שסידר את ה'קערה', ואחד מהמסובים שאלו, מהו ענין 'זרוע - חסד', כיצד הנחת הזרוע פועלת וממשיכה חסד. ענה לו הרבי, הנה יושב לו הטייס הנוהג במטוס (עראפלא"ן), כשהוא משתמש בכפתור מסוים מיד מתרומם המטוס ועולה עד שמי מרומים, וכי הוא מבין כיצד נעשים הדברים, מדוע כפתור זה מרומם אותו ומשנהו מוריד אותו עדי ארץ, לא ולא... (שהרי אינו אלא בקי בתורת ה'הנהגה' אבל הוא לא בנה את המטוס). אלא כך הוא מציאות הדבר, ע"י כפתור זה יארע כן וע"י השני יארע להיפך. כן הוא גם לעניינו, אף אם אינך מבין סוד הדברים אך מאמינים אנו באמונה שלימה שכל פעולה ופעולה פועלת גדולות ונצורות בעולמות העליונים, ומגביהה גם אותנו עד שמי מרומים.

סג. מקובל על הרה"ק רבי יחיאל מאיר מגוסטינין זי"ע שלא היה יכול לישן בליל הסדר, והסביר טעמו במשל, לאחד שנודע לו ששמו עלה בהגרלת ה'לוטו' וזכה בסכום עצום של אלף אלפים דינרי זהב, הרי פשוט הדבר

בביהכנ"ס, למען ישמעוהו העניים הרעבים, אלא (ו"ל) כי מקום הקדושה אינו מחזיק מקום בעולם הזה הגשמי כלל... וזה אני חושב במאמר 'כהא לחמא עניא די אכלו אבהתנא' (היינו שזה הוא המאכל של עינוי ועוני שאכלו במצרים מחמת רעבון ועינוי, והוא בעצמו המאכל שאנו אוכלים ושמחים בו בהיות ברכת ה' חופה עלינו בספרנו ניסיו ונפלאותיו. ולא עוד אלא אעפ"י שלא הכנו אלא (כדי) צרכינו, מ"מ - כל דכפין ייתי וייבול, וכל דצריך ייתי ויפסח, ויהי מספיק לכל הבאים... [ובמקום אחר כתב תשלוט בו הברכה ויתרבה כמו שהיה אצל אלישע והאשה השונמית ב'אסוך שמן']. גם דירתינו ומקום מושבנו לא יהיה דחוק לכל הבא, כי להיות עתה ביתנו מקום קדוש שמו הגדול, וספור נפלאותיו הרי הוא מעין ארץ הקדושה, כי עתידים בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל לקבוע בארץ ישראל (מגילה כט.), והיינו השתא הכא לשנה הבאה תחי' הבית הזה קבוע בארץ ישראל.

צא ולמד מדברי מהר"ל (הגש"פ ענין לכישת הקיטל) נוהגים ללבוש בגד לבן בליל פסח לעבודת הסדר כמו

עוד מביא ה'תפארת שלמה' (שבה"ג בד"ה מצות תאכל) את דברי הוזה"ק (ויקהל קצו.) עה"כ (אסתר ז, ח) 'והמלך שב מגינת הביתן' שבכל לילה בהגיע שעת חצות, הקב"ה נכנס ל'גן עדן' ומשתעשע עם הצדיקים שם. אבל בלילה זה יורד הוא כביכול להיות עם בני ישראל העושים רצונו במצוות הלילה בעולם הזה.

ואין אלו הפלגות בעלמא, אלא שהם נוגעים להלכה ולמעשה, וכפי שכתב השל"ה (הובא במשנ"ב סימן תעג סקע"א) שאין יושבים בהסיבה בעת אמירת ההגדה, ויש שנתנו טעם לדבר, מפני שהקב"ה עומד על גבינו, וכביכול הרי אנו כתלמיד אצל רבו שאינו מסיבסד.

נוראות כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות לשבה"ג תקס"ב ד"ה כי תבואו) דבתי בני ישראל נהפכים בזה הלילה ל'בית המקדש' ממש, בו נאמר 'מועט מחזיק את המרובה' - עומדים צפופים ומשתהווים רוחים, ומעולם לא אמר אדם צר לי המקום, גם המזון נתברך בו להיות מועט מספיק לרבים, ובוה מבאר מדוע מכריזים בבית פנימה 'כל דכפין יתי ויבול', והלא מן הראוי היה להכריז כן מיד אחר תפילת ערבית - בעודו

שמרוב אושר והתרגשות לא יוכל האיש להירדם, והכי נמי בחג המצות מתעשר כל יהודי בעשירות נפלאה ברוחניות, ומי יכול לישן בעת כזאת.

סד. על הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל מקובל, שבלייל הסדר היה עושה 'תענית דיבור' לבלתי יכשל בדיבורים בטלים, וטעמו ונימוקו עמו, דהא כתיב (שמות יב יב) 'ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה' - דהיינו הלילה שאנו עומדים בו עכשיו, ודרשו חז"ל 'ועברתי - אני ולא מלאך אני ולא שרף', נמצא שהקב"ה בכבודו ובעצמו שוכן בתוכנו, ואיך יעז בשר ודם לדבר לפני המלך דברים של מה בכך.

וכבר כתב השל"ה הק' (מסכת פסחים, נר מצוה) בזה"ל, על כן ראוי לאדם להיות נזהר שלא ידבר בלילה זו שום שיחה משיחת חולין, ויזהיר בני ביתו על זה, ולא יהיו נפרדים מדבקות השי"ת רגע כמימרא, רק יתעסקו הכל במצוות הלילה הזה ובסיפורי ניסי מצרים לפרסם אותם לבני ביתו.

ומהאי טעמא מפרש ה'ערוגת הבושם' זי"ע (הגדת 'הלל נרצה' הא לחמא), שעל כן פותחים את ההגדה באמירת 'הא לחמא עניא' בלשון ארמי, ללמדנו שבלייל הסדר אין האדם זקוק למלאכי השרת שיעלו את תפלתו לפני כסא הכבוד, ואין זה כשאר תפילות שאמרו חז"ל (שבת יב:) 'כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו, לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי, מפני שהשכינה שורה בביתו של כל יהודי ויהודי, והוא יתב"ש שומע ומאזין בכבודו ובעצמו לדברי בני ישראל ולכן אפשר להתפלל אף בלשון ארמי [כעין המבואר שם, דבחולה אפשר להתפלל בלשון ארמי כי שכינה למעלה מראשותיו].

הוסיף על כך חכם אחד, שלכן אומרים בסיום הסדר פיוט 'חד גדיא' שגם הוא בלשון ארמי, כדי ללמדנו שהשכינה הקדושה בתוכנו מרישא ועד גמירא, ובכל זמן עריכת ליל הסדר יש השראת השכינה בבתי ישראל.

ולא זו בלבד, אלא מובא משמיה דה'חווה' מלובלין זי"ע, שעל כן תיקנו לומר 'חד גדיא' בלשון ארמי שהוא 'לחש' כנגד עין הרע, כי אחרי התגלות והארה כזאת איכא למיחש שמא יקנאו המלאכים בכנסת ישראל, ועל כן הקדימו רפואה למכה לבטל הנזק שבא על ידי עין רעה, ולמדנו מכאן שבני ישראל מתעלים במעלה גבוהה מעל גבוהה עד שיש לחשוש שמא יקנאו בהם המלאכים, והדברים מלהיבים.

כי אבדה תקוותו, וכבר אין לו חלק ונחלה בכלל ישראל, ועל זה אמרו שהוא כופר בעיקר - כי מוציא את עצמו מכלל ישראל, וצריך לענות לו - 'בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים' לכל יחיד ויחיד, כי גם במצרים היו בני ישראל משוקעים במ"ט שערי טומאה ואעפ"כ גאלם הקב"ה והוציאם מאפילה לאור גדול, וכן עתה מחויב כל איש ישראל להאמין ולומר 'בעבור זה עשה ה' לי' דייקא, כי גם כהיום - בלילה הזה יוצאים מאפילה לאור גדול אפילו מי שמשוקע ונמצא בשפל המצב^{סו}.

ואל ידמה האדם בנפשו דהני מילי לצדיקים נשגבים, אבל לדין לא שייך כל זה, כי זה אינו, וכמו שכתב ב'בית אהרן' (לפסח עמוד פה:): וז"ל. 'היוצא לנו

שהיה הכה"ג לובש בגדי לבן בהכנסו לפני ולפנים ביוה"כ... כי מעלת וקדושת כל יהודי ויהודי בלילה זה הוא כדוגמת הכהן גדול בעת שנכנס לקדשי קדשים ביום הכיפורים^{סז}, ומאריך בענינים וסודות עמוקים וסתרי תורה, ומסיים וליל שימורים הוא ביום הכיפורים בזה הענין, וטעם שניהם נסתר.

בצאתי ממצרים - אף הפחות שבפחותים מתעלה בלילה הזה עד רום המעלות

כתב הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (הגש"פ יא) בשם אביו הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע, דאין לומר שה'רשע' של ההגדה ('רשע מה הוא אומר') הכוונה לרשע גמור, אלא הכוונה למי שנואש מהתשובה, ומדמה בנפשו

סה. בזה הסבירו מנהג צדיקי בית בעלזא זי"ע, שהיו נוהגים לספוק כף על כף קודם אמירת 'מה נשתנה', והיינו טעמא, כי הכהן גדול נצטווה ללבוש מעיל שתלויים בו פעמונים ומפורש טעמא בקרא (שמות כח לה) 'ונשמע קולו בבואו אל הקודש', ודומיא להכי סופקים כפים להשמיע קולות בבואו אל הקודש.

מעתה בין נבין גודל האור שזכו לו הצדיקים בליל הסדר, כי התקדשו בקדושה עילאה ביותר עד שלא יכלו להביט בתואר קדשם, וכפי שהעיד הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע על חותנו הרה"ק רבי מנחם מנדל ה'שרף' מקאצק זי"ע שכל השנה היה לו תואר של מלאך ה' צב-אות (תואר זה כותב על חותנו בתשובותיו אבה"ע סימן קכב אות מ) ובסדר ליל פסח היה תואר פניו כאחד משרפי מעלה.

ועוד אמר, כי בליל פסח היה חותנו הקדוש כל כך מורם מזה העולם, מה שאפי' ביום כיפור לא ראו אצלו כזאת, ופעם אחרת אמר כי היה חותנו הקדוש מופשט מענייני העולם וגבוה מהם, עד שבחציו השני של הסדר יצאו מפניו ניצוצי אש ממש (ראה כל זה באביר הרועים אותיות עג, שמד), וידוע שה'אבני נזר' לא היה אומר גוזמאות ולשונו לא היתה 'לשון מליצה' כלל, וכמו"כ חישוב מאד בנתינת תוארים, וכל דבריו היו מדודים ומדויקים.

סיפר הגה"צ רבי עקיבא סופר גאב"ד פרעשבורג זצ"ל על זקנו הגה"ק ה'חתם סופר' זי"ע שבליל הסדר בערו פניו כלפי אש והיו מאירים כשמש בצהרים. וכשיפרו בנותיו של החת"ס להרבנית חוה לאה ע"ה מחברתו בקודש של הגה"ק ה'כתב סופר' זי"ע, כי אי אפשר להביט אל מראה אביהם בלילה זה מגודל האור המבהיק מפניו, סברה כי אך גוזמא היא זו, אולם בבואה לפניו ניסתה ולא יכלה להסתכל בפניו, עד שאמרה שכשם שאי אפשר להביט אל השמש ביקידתה בשעות הצהרים, כך לא היה אפשר להסתכל בפני חותנה הקדוש.

אגב אורחא, הנה מקום איתנו להתבונן בדרכי הצדיקים, כי הגם שבערו כלפי אש ממש אך מכל מקום סיפרו ביציאת מצרים ולא 'שרפו באש' את המסובים על שולחנם... ומכאן ילמד כל אחד, שאף אם 'בוער באש' ונמצא ב'עליונים' וכולו אומר קדושת החג, מ"מ יזהר שלא יבוא מחמת כן לידי כעס ומריבה ולשריפת נשמה בגוף קיים, ודי בהערה זו.

סו. סיפר החסיד הישיש רבי משה ביום ז"ל שעוד זכה להסתופף בצל קדשו של הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע, כי בחצר אלכסנדר היו כל החסידים כולם משתתפים בעריכת הסדר של האדמו"ר ('קיטל' מיוחד היה להם שבו תפריים כיסים גדולים עבור המצות והיין), ומידי שנה בשנה כשנכנס ה'ישמח ישראל' לערוך את הסדר היו פניו חוורות כמראה הסיד, וחרדת אלוקים נפלה על כל העם - חרדה שאי אפשר לתארה, כך ניגש אל ראש השולחן הניח הקערה והחל זועק בקול גדול ליל התקדש חג, ליל התקדש חג, שוב ושוב עד שפניו בערו כלפידיים בשלהבת אש קודש, ואמר 'א איד וואס גלייבט נישט, אז אין דעם נאכט גייט מען ארויס פון די נידריגסטע בחינה ביז צום עכסטען מדרגה, איז ער דער רשע וואס די הגדה מיינט [מי שאינו מאמין שניתן לעלות ולצאת בזה הלילה מהשאל תחתית הנמוך ביותר עד המדרגה העליונה ביותר הוא הרשע המוזכר בהגדה], ופניו החוורים נהפכו לאדומים כאש ודפק בחזקה על השולחן עד שכל הכלים נרעדו מחוזק ההכאה.

את עצמו כאילו הוא היה מעובדי עבודה זרה 'ועבשיו' קירבו המקום לעבודתו. והיום בלילה התחיל לעבוד את ה' בתחילה במצוות הנהגות אותו הלילה, עכ"ל.

ובזה מבאר החתם סופר הטעם שמברכים ברכת 'אשר גאלנו' בסוף 'מגיד', אף שבכל המצוות קיי"ל שצריך לברך עליהם עובר לעשייתם, כי מצינו גם בנר שמברך לאחר המבילה, והיינו טעמא כי קודם לכן אינו יכול לברך שעדיין נכרי הוא, וכך אנו נרמזים לגר שמתגייר עתה, ורק לאחר סיפור יצי"מ הרי אנו נחשבים כיהודים ויכולים לברך (ומיישב בזה עוד כמה קושיות, עיי"ש).

והרי זה עיקר משמעות של שם החג 'פסח', מלשון דילוג וקפיצה, ללמדנו שביד כל אחד לקפוץ מדריגות רבות^{סז}, הרבה יותר ממה שבכוחו לעלות בכל השנה כולה^{סט}.

מזה, שמי שעובד את ה' באמת יכול ליקח מלילות הללו של סדרים הרבה והרבה, הן ברוחניות והן בגשמיות, ולא דוקא אנשים גדולים יקרי ערך, אלא אפילו אנשים העבים והגסים פחותי ערך, כל אחד יכול ליקח כפי ערכו, וחייבים להאמין בזה ולעורר את הלב בתשובה כדי להתקרב אליו יתב"ש, עכ"ל.

ואפשר לתת רמז לכך מן הכתוב (שמות י"ד) 'ואשא אתכם על כנפי נשרים', שהמשיל הקב"ה את הגאולה להעלאה על גבי הנשר - אף שהוא עוף טמא, כי אדרבה, ללמדנו בא, שאף מי שנטמא בעוונות יכול להתקרב אליו יתב"ש, וידו פשוטה לקבל שבים^{סז}.

ובן אמר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות לפסח תק"פ, בתחילתו) וז"ל. והנה כמו שחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, כמו בן חייב אדם לראות

וכבר העירני חכם אחד, כי ביתר עומק מצינו עוד לימוד נפלא בדבריו, שגם השרוי בשאול תחתיות עדיין אינו מכונה 'רשע' שבהגדה, מתי ייקרא כן - רק המתייאש ממצבו ואינו מאמין שבידו לצאת משם בלילה כזה, הוא הוא ייחשב כ'רשע' שבהגדה.

איתא ב'ישמח ישראל' (לשחזה"מ ד"ה הנה אמרו חז"ל), שהנה בשבת חול המועד פסח מפטירין מענין ה'עצמות היבשות' שהחיה יחזקאל הנביא, וב'טור' (אורח ת"צ) כתב כי איתא מרב האי גאון שבפסח תהיה 'תחיית המתים'. ומבאר הישמח ישראל דקאי על אלו האומרים נואש לעצמם, וז"ל יבשו עצמותינו ואבדה תקוותינו - אין לנו עוד חלק ונחלה מאבינו שבשמים. אבל באמת אינו כן, אלא עצמותו של כל יהודי חי וקיים, אין לו אלא להחיותם... ומבאר שם, שהחג הקדוש הזה מסוגל לזה כמו שאנו אומרים (פיטו לפר' החודש) אמיץ לעורר מרדם ישינים.

סז. וכה גדולה הוא 'רוח הטהרה' היורדת בליל זה על בני ישראל, עד שהביאו הפוסקים (ט"ז ומג"א אור"ח סימן תעב סק"ב) את דברי המהרי"ל (הלכות סדר ההגדה עמוד פח), שבלי ליל פסח מותר להשתמש על השולחן במשכונות של גוים ולשמוח בראייתם, ורבים תמהו, דאף שאולי מצד הדין ליכא איסורא ליהנות מצד הנחתם על השולחן, אך מסברא אין ראוי שיעלה דבר טמא של גוי על שלחן מלכים זה שלחן הסדר אשר לפני ה'. ומבאר ה'חתם סופר' בדרשותיו (שבה"ג, ח"ב דף רנה) שהקב"ה השפיע קדושה על בני ישראל בלילה ההוא עד שנתבטלו כל כוחות הטומאה בתתק"ס חלקי הקדושה (כי תתק"ס היינו שיעור מקוה, וזה טיהר הכלים). ולכן בכל ליל פסח מותר להשתמש במשכונות של עכו"ם, כי חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יוצא בפועל ממש בכל שנה ושנה ממצרים, ונמצא עומד באותו מקום ובאותו זמן, לכן גם עתה בזמן הזה אין שולט בנו כח הטומאה, וכלשון החת"ס ולכן בכל ליל פסח מותר להשתמש במשכונות של עכו"ם כי אז מכח ההתלהבות הסיפור יציאת מצרים לא ישלוט בנו כח הטומאה אעפ"י שלא נטבלו... והקב"ה הפליא בחסדו ונשא אותם על כנפי נשרים משערי טומאה והביא אותם אל מ"ט שערי קדושה, עכ"ל.

סח. ונרמז זאת ב'כרפס', שכל השנה הריהו טמון באדמה, ורק ה'עלים' יוצאים מלמעלה, ואעפ"כ בליל פסח מוציאים אותו מעמקי האדמה ומתהפך להיות חפצא של מצוה - לעלות על שלחן מלכים זה שלחן הסדר, וכיו"ב ביד כל אחד להתעלות מבירא עמיקתא לאיגרא רמא למעלה למעלה.

והכי הוה מרגלא בפומיה דהרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע על ה'צנון' הנלקח ל'כרפס' (לפי כמה מנהגים) - 'כל השנה ביסטו גיווען ווערד א רעטיך', פירוש היית שוה כצנון [בשפת האידיש מדמים דבר שאינו שוה כלום 'ער איז ווערד א רעטיך'] ועתה זכית להתעלות ולהיות על שולחן הסדר, כמו כן לדידן, אף מי שאינו שווה אלא 'רעטיך' - בידו להתעלות בלילה הזה.

סט. כתבו ה'ראשונים' (רשב"ם פסחים צ"ט): דחז"ל תיקנו לשתות ארבע כוסות של יין בליל הסדר, שהוא זכר לארבע לשונות של גאולה שהבטיח הקב"ה לישראל במצרים, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי, וביארו ה'אחרונים',

שבשמים כל מה שצריך, ולקבל חיות על כל הדברים
בלילה הזה ולהשיג מה שלא עמל ויגע על זה. עכ"ל.

וביותר אפשר לפעול על חשוכי בנים שכבר יפקדו
בזרע של קיימא, וגם זה בכלל 'הבן שואל'
- לבקש על הבן.

ואף מי שכבר זכה לבנים, יקיים 'הבן שואל' - לשאול
ולבקש על הבנים, שילכו בדרך הישר והטוב, ויפוח
הן התפילות בליל הסדר שבוקעות רקיעים
ובכוחן להפיל כל המחיצות המפרידות בין ישראל
לאביהם שבשמים ע"כ.

הבן שואל - עת רצון למלא משאלותיו וביותר לזש"ק ופתיחת
הלב בתורה

שנינו בפסחים (קמ"ו). 'מוגו לו כוס שני וכאן הבן שואל',
ופירשו צדיקים שנרמזו בדבריהם הקדושים כי
בגשת האדם לשאלת 'מה נשתנה' נעשה 'עת רצון'
בשמי מרום, ואפשר להתפלל ולבקש כל משאלות לבו,
והיינו 'הבן שואל' יכול כל איש מבני ישראל הנקראים
'בנים למקום' לבקש בקשותיו מאביו שבשמים. וכך
איתא ב'בית אהרן' (עט"ז): אבי זצוק"ל (רא"ש מסטאלין)
אמר כאן הבן שואל, פירוש שואל הוא מלשון שאלה
ובקשה, ר"ל כאן יכול הבר ישראל לשאול ולבקש מאביו

דמכל מקום צריך לתת טעם מדוע תיקנו לקחת דווקא 'יין', ולא אמרו שיקחו ארבע מצות וכדו', ואומרים משמו
של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, שבכל לשון של גאולה זכו בני ישראל לגאולה גבוהה ושלימה יותר,
וכנגד זה תיקנו זכר לזה בשתיית יין דהשונה 'יין המשכר' הרי בכל כוס וכוס נעשה הוא 'אדם אחר', וכמה שישתה
יותר יתבשם וישמח טפי - ממילא אף הודאתו לה' וסיפור הנפלאות תהיה כ'פנים חדשות'...
וכלומר, שזאת היא הכוונה, שעל האדם להיפך להיות 'אדם אחר' - בריה חדשה, מכח ליל הסדר וסיפור ההגדה
ולהתעלות בדרגה בתר דרגא.

ע. גם מצינו ב'אור החיים' הקדוש (פרשת בא) על הפסוק (שמות יג ח) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, ומאי לאמר',
ובאחד הפירושים מפרש 'להיות שאמר 'והגדת לבנך', תינח אם יש לו בן, אם אין לו בן יהיה פטור, תלמוד לומר
'לאמר', שעל כל פנים צריך להגיד אפילו בינו לבין עצמו, ואם תאמר כיון שעכ"פ הוא צריך להגיד אפילו בינו לבין
עצמו אם כן למה אמר 'לבנך', ואולי שאם יגיד הגדה האמורה בענין יזכהו ה' שיגיד לבנו, וכדי שלא תטעה לומר
דווקא, לזה אמר לאמר 'ויש נוהגים ללמוד דברי ה'אור החיים' הקדוש אלו אחר ליל הסדר, כסגולה לזכות לזש"ק,
והרבה מעידים שנפקדו בדבר ישועה ורחמים אחרי שלמדו דבריו הקדושים אלו. זאת ועוד, שמעתי מדיין חשוב
שבנו עמד כארבעה שנים אחרי נישואיו ועדיין לא נושע בזש"ק, בחודש אלול בפרשת כי תבוא כשבא לומר את
ה'שיעור הקבוע' שהוא מוסר בליל שישי בספר 'אור החיים' הקדוש, הגיע לפסוקים של 'ארמי אובד אבי' ושם נזכר
מהסגולה ללמוד דברי האוה"ח אודות הפסוק 'והגדת לבנך ביום ההוא', ובטעות היה נדמה לו שגם פסוק זה נכתב
בפרשת כי תבוא, חיפש ולא מצא, עד שנזכר שזה בפר' בא. מיד למד את הענין מפרשת בא, וכעבור עשרה ירחים
נולד לבנו בן למזל"ט, והרי שלימוד דברי האוה"ח הק' הללו מועיל אף 'שלא בזמנה', וכ"ש בליל הסדר].

עוד טעם להא דסגולת הלילה להיוושע בזש"ק, דהרי מפתח של חיה לא נמסר למלאכים ואינו אלא בידי הקב"ה
בכבודו ובעצמו (תענית ב.), ונמצא שבשעת הכושר זו שהקב"ה עם הפמליא של מעלה יורדים כביכול לביתם של
ישראל יכול כל אחד מישראל לשאול מלפניו, ולפעול עבורו ברכת טוב של זרעא חייא וקיימא.

עובדא ידענא באברך בן טובים שעברו עליו שנים ארוכות אחר נישואיו וטרם נפקד בזש"ק, אתא ובא לפני אחד
מצדיקי דורנו ותינה בפניו את צערו, הציע לו הצדיק, שילמד היטב את נוסח 'הגדה של פסח' עם 'מפרשים' על
בוריו מרישא ועד גמירא, ואכן עשה הלה כדבריו, והתחיל ללמוד את ה'הגדה' עם פירושי הראשונים, ותוך זמן קצר
נתבשר בדבר ישועה ורחמים, למותר לציין שתיכף מיהר אל הצדיק כדי לבשר לו על הבשורה הטובה שגמל עמו
הקב"ה על ידו, אך הרבי השיב לו בפשטות 'אף אני לא ידעתי עד כמה גדול כוחה של סגולה זו...!'

עא. וכך נהג הרה"ק בעל ה'עקידת יצחק' מאלכסנדר זי"ע ושאר הצדיקים לבית אלכסנדר, לומר בכל שנה 'וכאן
הבן שואל', דא קען מען בעהטן אויף קינדער און אויף גוטע קינדער (כאן אפשר לבקש על בנים ועל בנים טובים).

עב. חסיד בר אוריין ציפה שנים רבות לזרע של קיימא, שנה אחת בעת שהלך רבו הרה"ק רבי יחיאל יהושע
מביאלא זי"ע לשאוב 'מים שלנו' לאפיית המצות, ניצל את שעת הכושר ובכה לפניו בדמעות שלישי על שהוא
הולך ערירי, וברצונו שהרבי יפעל עבורו ישועה, נענה הרבי ואמר, 'הלא אמרו צדיקים שבליל הסדר קודם 'מה

על ידי מלאך, וכיון שבני ישראל גבוהים יותר במדרגה מן המלאכים על כן לא היה להם שליטה עליהם כי איך ישלטו על מי שגבוה מהם, אמנם הא דבמכת בכורות לא שלטה בהם המכה, זהו דבר חידוש, דהא כתיב (שמות יב יב) 'ועברתי בארץ מצרים' שהקב"ה בכבודו ובעצמו עבר בארץ מצרים והרג את הבכורים... אלא, מכיוון שבני ישראל הם 'חלקו' של הקב"ה, וכביכול עמו כחטיבה אחת - לכן לא הזיקה להם המכה, וזהו עיקר השבח שעל שמו נקרא החג - פסח, וענין זה מתעורר שוב בכל שנה ושנה בליל הסדר, שהקב"ה מנשא ומגביה את ישראל להיות כביכול חטיבה אחת עמו.

והנה מצינו במהרי"ל (סדר ההגדה ג) שבלייל הסדר הוא כביכול 'נישואין' בין ישראל לאביהם שבשמים, וכמו ש'כלה בלא ברכה אסורה לבעלה' (מסכת כלה פ"א), כך ב'נישואין' הללו - מברכין בליל הסדר 'שבע ברכות' קודם אכילת מצה (עיי' בהערה אלו הם) ע"ב.

ואף מי שמרגיש בנפשו כי 'מגורש' הוא מן הקדושה [כדרכיב אצל אדם הראשון (בראשית ג כד) 'ויגרש את האדם', ואמרו (בר"ר י"ט ט) שנתן לו הקב"ה גט פיטורין והיה דינו כאשה מגורשת], הרי בליל הסדר חוזר לברית נישואין על ידי אכילת מצה, כקירבת אדם הראשון קודם החטא, והדברים נשגבים ע"ב.

הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע (מנחם ציון ד"ה ורח"ק) מבאר את ענין חציית המצה ב'חץ',

עוד יש להביא בסגולת אמירת 'מה נשתנה' וכמו שכתב ה'ויגד משה' (להגאון רבי משה יהודה כ"ץ מסעדראהעלי, סכ"א אות י"ג) וז"ל. ראיתי בכתב יד הרב הגאון בעל המחבר ספר שו"ת 'משנה שכיר' ז"ל שכתב שבספר 'קורסיא דאליהו' ממקובל קדוש מירושלים, הביא בשם בעלי מקובלים דע"י שאילת מה נשתנה גורמין פתיחת הלב לתורה, ועל כן נהגתי בביתי שכל המקובצים אצלי בליל הסדר כל אחד ואחד שואל 'מה נשתנה' - ומתפלל שיהיה לו לפתיחת הלב, ואחר גמר כל הנאספים גם אני בעצמי אומר מה נשתנה, עכ"ל.

ולקחתי אתכם לי לעם - ההתקרבות שבין הבורא לבני ישראל בלילה זה

כתב ה'מהר"ל' (גבורות ה' פ"ט) שהנה נקרא החג בשם 'פסח' - על שום שפסח על בתי בני ישראל במכת 'בכורות', וצריך ביאור מאי אולמיה (תקפו) של מכת בכורות יותר משאר ה'מכות', והלא גם בשאר המכות היה הפרש והבדל בין מצרים ובני ישראל, וכגון במכת דם כשישראל וגוי שתו מכוס אחד - זה שתה מים חיים וזה שתה דם, לאלו שרצו הצפרדעים בתנוריהם במשארותם ובחדר משכבם, ואילו לבני ישראל לא נגעו ולא פגעו הצפרדעים כלל, וכיו"ב בשאר מכות, א"כ צ"ב, במה נשתנה נס דמכת בכורות לקרות על שמו את החג - הפסח, יותר משאר הניסים.

ומבאר המהר"ל, דבכל המכות ליכא חידוש כלל שלא שלטה המכה בבני ישראל, שהרי הם באו

נשתנה' אפשר לבקש על בנים, כמרומז בלשון קדשם 'כאן הבן שואל', על כן איעצך ויהיה אלוקים עמך, תקרא אל ה' בחזקה באותה שעה ובודאי תזכה לישועה...', אולם בשעת מעשה היו לו כמה טרדות בעת עריכת ליל הסדר, כי מיהר מאד כדי להספיק להיות נוכח אצל רבו בעריכת הסדר שלו, וזה גרם לו ששכח לבקש ולהתפלל על בקשתו, ויהי בסיום הסדר כאשר נכנס האברך אל בית רבו כדי להשתתף ב'סדר', קראו הרבי, ושאלו בצער 'מדוע שכחת לבקש...', מיד התעשת החסיד וניצל את השעות שנשארו לו מאותו לילה לבקש רחמים ותחנונים לפני המקום, וזכה בשנה הבאה להיפקד בדבר ישועה ורחמים.

עג. ולכן נמי אמרו בירושלמי (פסחים פ"י ה"א, הובא בתוס' פסחים צ"ט: ד"ה לא) שהאוכל מצה בערב פסח קודם זמנה 'כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו', כי אין ראוי להקדים לאכול את המצה טרם ברית הנישואין.

וב'מעשה רב' (אות קצא) להגר"א זי"ע מפרט את שבע הברכות, שלש בברכת קידוש [בופה"ג, מקדש ישראל והזמנים, שהחיינו], הרביעית בעת נטילת 'ורחץ' [שלשיטת הגר"א מברכים על נטילה זו], בופה"א על ה'כרפס', ברכת 'אשר גאלנו', ובורא פרי הגפן על כוס שני. זהו לשיטת הגר"א שנוטלין ידים בברכה בעת נטילת 'ורחץ', ולדידן שאין מברכים - עיין ב'לבוש' (סימן תעא סק"ב) שברכת 'על אכילת מצה' היא הברכה השביעית.

עד. והרי לפנינו מכתב קודש מאת הרה"ק מפיאסצנע זי"ע בו העלה על הכתב רגשי קודש בלשונו הנפלאה בציור נפלא על עבודת הקודש בליל הסדר, וזל"ק, תיכף כשמגיעה תפילת הערב בלילה ישמח האיש בגודל זכותו,

חדא. והכי נמי בחציית המצה, הננו כורתים ברית עם הקב"ה, מחציית המצה נותנים לו יתב"ש, והחצי השני שומרים אצלנו, וכאשר יתקרב האדם אל בוראו בשאר ימות השנה יזכה על ידי זה להשלים את התמונה ולקיים הברית ע"ה.

שהוא ככריתת ברית בין ישראל לאביהם שבשמים, וולה"ק 'ותהי חציית העדה את האפיקומן כמו כריתת ברית - כשנפרדים שני אוהבים מחלקים טבעת אחת לשנים, וכל אחד לוקח החצי לזכרון אהבת עולם, ועל כן יחצו את המצה, שאנחנו כורתים ברית עם בוראינו ללכת בדרכיו ולשמור חוקותיו'.

למען תספר - סגולת סיפור יציאת מצרים

אמרו חז"ל 'כל המרבה ע"ו לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח' ע"ו. ונוראות איתא ב'חתם סופר' (דרשות, ח"ב רנב. לשבה"ג שנת תקצ"ד ד"ה הא לחמא), וז"ל. כי מובטחים אנחנו אפילו בגלות החיל, בשעה שאנחנו יושבים לספר

ונראה לבאר עומק הרעיון בדרך משל, לשני אוהבים שהוצרכו להיפרד זה מזה, וכדי שלא ימוש זכרם זה מזה לוקחים הם דמות תמונת דיוקנם, הוצימו את התמונה לשנים וכל אחד לוקח לעצמו חלק אחד - שכאשר יפגשו בשנית ישלימו את התמונות בצורתא

ויחשוב מה מאושר אני שזכיתי אל השלימות ועליתי אל העולם העליון. הן אמת שיש לי דאגות גופניות ורוחניות, אבל עתה את הכל השלכתי ממני, גם את כל העולם אף את עצמי פשטתי ממני. ואין לי עתה רק לעמוד בתוך המחנה הגדול של מלאכים אופנים וחיות הקודש לברך ולהלל לשמו הגדול, לגלות ולהאיר את אור אין סופו ית' גם בארץ, וגם בקרב נשמתי וגופי. וכל כך תרב שמחתו וכל כך תגדל התלהבותו עד שרק בקושי יעצור את גופו מבלי רקוד מן הארץ עד לרקיע ומבלי התפרק והתפקע כמעט.

ואחר כך כשבא אל הסדר יצייר לו עתה שהוא בגן עדן, והסעודה מעין הסעודה של סעודה לעתיד לבוא היא, הכל מתערב לקדושה אחת - אכילת מצה ומרור ואמירת הגדה, שתיית יין של הד' כוסות הארת יין המשומר, ושוב הלל ושוב שירות ותשבחות לה' המשובח והמפואר, מלאכי מעלה עומדים צפופים להקשיב לרינתו, ואבינו מלכנו עומד ושמח ומתענג לקבל את שירתנו ותהלתנו כנודע מהזוהר הקדוש.

וכל תיבה שאומר האיש הישראלי על הסדר מרגיש בעצמו את קדושתה, אהובה וענוגה לו, שמח ומתקדש בה עד שממש חבל לו על שכבר נשמטה ממנו, רוצה הוא לכפלה עד לאלף פעמים ולא להינתק ממנה, בטל הוא כולו אליה וכורע לפני מתיקת הדיבורים. עכ"ל.

עה. כתבו המקובלים (ראה ביסוד ושורש העבודה שער ט פרק ו) שראוי לכל אחד להוציא מפיו את הסימנים 'קדש, ורחץ' עד 'נרצה'. צדיקים נתנו טעם לדבר, דהנה קיימא לן (ב"מ כז.) המוצא אבידה חייב להחזירה לבעליו על פי 'סימנים', והנה במשך השנה לפעמים אפשר שיאבד האדם מדרגותיו הרוחניות מחמת כוח היצה"ר שמתגבר עליו חדשים לבקרים, וסגולת ליל הסדר שיחזירו לו את האבידות שאיבד - על ידי שיאמר את הסימנים בפיו.

מענין לענין, פעם נשמע הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע אומר לעצמו בריש ה'סדר' את כל סדר הסימנים (קדש ורחץ כרפס וכו') ואח"כ התחיל קדש כסדר. יש שביארו לרמז דלפעמים 'מתעורר' האדם ב'נרצה' שהיה יכול לנצל את הלילה - ב'קדש' ב'ונצעק' וכו', חבל על דאבדין, על שלא ידעתי ולא חשבתי, לכן מיד בתחילת הסדר אמר את כל הסימנים, לאמר, ראה עוד מעט מגיעים כבר ל'נרצה' ואל תהיה בחינת שוטה המאבד מה שנותנים לו...

עו. בא וראה עד כמה צריך 'להרבות' בסיפור יציאת מצרים, שהנה נאמר גבי קרבן פסח 'ואכלתם אותו בחפזון' (שמות יב יא), וביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ת"מ בא ד"ה ואכלתם), כי בא הכתוב לרמז להאריך בסיפור יציאת מצרים בשעה שמצה ומרור ופסח מונחים לפניו עד שלבסוף הזמן שמותר בו באכילה היא בהול ונחפז לאכול הפסח קודם שיעבור הזמן. ולדין ייאמר שיש להאריך בסיפור יציאת מצרים עד שתהא אכילת המצה והסעודה בחפזון... וכמו שמסיים שם החתם סופר 'והנסיון מוכיח'...

עז. הנה במצות שבת קודש מצינו שאמרו חז"ל (שבת י:) 'אמר לו הקב"ה למשה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבתי שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם', משמע דאע"פ שקדושת שבת גדולה היא עד מאד והיא באה מ'בית גנזיו' של הקב"ה, מ"מ אפשר להודיע ולהסביר לבני ישראל את קדושתה, אבל גבי מצות סיפור יציאת מצרים אין לנו כל השגה, וכמו שאמרו 'וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח', והיינו, כי אין סוף לשבח שמשבחחים המספרים, וכמה שנוסיף לספר מניסי יציאת מצרים לא נצליח להשיג ולהבין גדולתם וקדושתם.

זכה כתב הרה"ק בעל ה'נועם אלימלך' זי"ע (בא ד"ה ולמען), היות כשהקב"ה ברחמיו עושה נס לישראל פעם אחת ונוקם להם מאויביהם או נתעוררו הרחמים ומועיל אפילו לעתיד בכל דור כשישראל צריכין להנקם מאיזה שונא העומד עליהם להכבידם בעול שררה או מלך או הקב"ה עושה נקמה בו כיון שכבר נתעוררו אותן הרחמים בענין כזה. וזהו ולמען תספר בו אשר התעללתי במצרים, וכשתספרו זאת תעוררו אותם הרחמים וינקם לכם מאויביכם לכל יוכלו היצר לכם כלל, עכל"ק^פ.

זבזה פירש הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (קדושות לחנוכה, קדושה שניה) בלשון שאומרים בהגדה 'כל המרבה

יציאת מצרים לבנינו, להשריש לבותם ביראת ה', אזי שפע אלוך עלינו כמו בצאתינו ממצרים', עכ"ל^{עח}.

ומבואר ב'ישמח ישראל' (אות נו) לפרש מה ששנינו (פסחים קמז.) 'מתחיל בנגות ומסיים בשבח', היינו דאף אם כאשר התחיל לספר ביציאת מצרים היה במצב של 'נגות' מכל מקום על ידי הסיפור מתעלה הוא עצמו להיות 'משוכח', והיינו שעל ידי הסיפור יצא ממצריו וישתבח מצבו בגשמיות וברוחניות בלילה הזה. וכך מבארים את הנאמר 'וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משוכח' שה'מספר' עצמו נעשה משוכח ומשתנה למעליותא, וזה הנאמר מבטיח לנו, אף שנתחיל בנגות עכ"ו על ידי הסיפור נתעלה ונעשה משוכח^{עט}.

והדברים מפורשים ב'זרע קודש' (להגש"פ, סוד"ה וספרתם לכם) להרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע שעל ידי עמל ויגיעה יש ביד בני ישראל להשיג אפס קצהו מקדושת השבת, אולם בסיפור יציאת מצרים הרי אמרו 'אני ולא מלאך, ולא שרף', אמור מעתה, אף המלאכים והשרפים אינם מסוגלים להבין ולהשיג, וכ"ש לבשר ודם שאי אפשר להגיע אפילו לנגיעה קטנה כי הוא עמוק מני עמוק, ולכן אמרו 'כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משוכח' – ולא נתנו 'שיעור' ל'מרבה' כמה ירבה וכבר אי אפשר לו להיות יותר משוכח.

נוראות מצינו בדברי הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע ב'פרי צדיק' (פסח אות טז), שהנה נאמר (ישעיה ל כט) 'השיר יהיה לכם כליל התקדש חג', והתם איירי בשיר שלעתיד לבוא (עי' בתוס' פסחים קטז: ד"ה ונאמר, בשם המכילתא פר' בשלח, סוף פסוק אז ישיר), ושיר זה יהיה כמו 'ליל התקדש החג', ואלמלא מקרא כתוב היה קשה לאומרו, דהא מי נתלה במי הוא אומר קטן נתלה בגדול (תענית ז), נמצא שהשיר דלעתיד לבוא יהא דומיא כליל התקדש חג, אלא כי לעתיד לבוא יתבטל היצר הרע מן העולם, ואם כן אין חידוש באותו שיר שיאמרו, אבל בזמן הזה שעדיין העולם בשליטת היצר הרע הוא חידוש גדול שזכו ישראל לבער את השאור שבלב. ומסיים, 'דכן הוא בכל שנה ושנה, בלילה זו מתחדש בלב ישראל לבער היצה"ר, שצריך לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, וכמו שהרגישו אז השמחה צריך שירגיש בכל דור ודור.

עח. מצינו כן בתורתן של 'ראשונים', דאיתא בגמ' (ברכות ד:) 'איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה לתפילה', ומבאר 'רבינו יונה' בשם רבו (ברכות ב: מדה"ר ד"ה איזהו) וז"ל. 'מפני שכשמזכיר גאולה מצרים ומתפלל מיד, הוא מראה שבוטח בה' בתפילה כיוון שמבקש ממנו צרכיו, שמי שאינו בוטח בו לא יבקש ממנו כלום. ומוסיף ה'רבינו יונה', וכן נראה ב'שמות רבה' (כג ב) שאומר שכשראו ישראל הניסים והנפלאות שעשה עמהם הבורא שלא כטבעו של עולם בטחו בו. ועל זה נאמר (שמות יד לא) 'וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' וגו'', וכיוון שמזכיר אותה הגאולה שבטחו אבותינו בה' והצילם ומתפלל מיד, נמצא שגם הוא בוטח בו שיענה אותו כמו שענה לישראל בעבור שבטחו בו, ומפני זה מזכיר אותה הגאולה ומתפלל מיד, והביטחון הוא עיקר היראה והאמונה, ולפיכך זוכה בסיבתו לחיי העולם הבא, עכ"ל. נמצינו למדים מדבריו, שעל ידי הזכרת הניסים והנפלאות שהיו ביציאת מצרים תתרבה אמונת האדם ובטחונו בה', וממילא תתוסף אמונתו שבוודאי אף אותו יושע הקב"ה, וכשמתפלל מתוך אמונה זו ודאי יענהו ה', ויושיענו בכל טוב שבעולם.

עט. בדרך רמז פירשו בלשון 'מגיד' שהוא מלשון 'המשכה' (כמו 'גוד אחית'), שעל ידי אמירת 'מגיד' 'נמשך' האדם כלפי מעלה...

פ. ובדרך זה ביאר עוד הרה"ק ה'נועם אלימלך' זי"ע (ראה ד"ה א"י ראה) בלשון הכתוב (תהילים קמה ז) 'זכר רב טובך יביעו וצדקתך ירננו', כי 'יביעו' הוא מלשון מבעבע, וכמו כששופכים מים על האש המים מבעבעים, וכשרוצים להזכיר רב טובך - להמשיך ישועות לעולם, הדרך הוא על ידי שמבעבע באיתערוותא דלתתא, והוא ע"י וצדקתך ירננו, כשמרננים ומשבחים להשי"ת על כל צדקותיו וחסדיו.

עצלות בדמיון משא ח"ו, אלא בכוונה ושמחת הלב, זה הוא אשר כנפי השכינה פרושות עליו תמיד להצילו בכל מקומות ובכל דרכים, וזוכה להיעשות לו נסים.

תאכלו מצות - מעלת המצוה

נוראות מצינו בדברי המהרש"א (פסחים קמז. ח"א ד"ה מצה) בגדולת מצוה זו, וז"ל, אבל אכילת מצה בערב הוא מטעם אחר, כמפורש סודו בקרבן מנחה שאמר 'מצות תאכל במקום קדוש' וכו', וזהו טעם אכילת מצה בליל פסח בדמיון המנחה לגבי כהן, וכו', ולמדנו מדבריו שאכילת מצה היא כאכילת 'קדשי קדשים'.

ואכן צדיקי הדורות היו משתוקקים בכל השנה כולה לאכול מצת מצוה בקדושה ובטהרה, ובקדושתם ערכו הכנה דרבה טרם קיימו מצוה רבה זו בכל פרטיה ורקדוקיה וכוונותיה^{פא}. אמנם, אף לאנשים הפשוטים ביותר אמרה תורה 'בערב תאכלו מצות', כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו לומר שרק אם הכין את עצמו כראוי נחשבת המצוה כמצוה ראויה, אלא, כל אחד יכין עצמו כפי כוחו והשגתו ודי בזה.

כתב ה'חתם סופר' (ח"מ סימן קצו), וז"ל. 'מצות עשה של אכילת מצה משומרת בליל פסח - והיא יחידה שנשארה לנו מכל מצוות אכילה שבכל התורה, ואין לנו לא פסח ולא קדשים, לא תרומה ולא מעשר שני, רק מצוה אחת משנה לשנה, ואם גם היא לא תועילה בידינו בשלימות, הייטב בעיני ה' חלילה וחלילה', עכ"ל.

פא. וכבר זעק הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע שנה אחת קודם אכילת מצה מתוך געגועים עזים 'רבש"ע, אדער דו אין מיר אריין, אדער איך אין דיר אריין...' (או שאתה קוב"ה תשכין את שכינתך בקרבי, ואם לאו אכנס אני בקרבך כביכול).

מפורסם היה הרה"ק ה'אמרי חיים' מוויזניץ זי"ע בגעגועיו העזים ובהשתוקקותו הנפלאה לקראת מצוות אכילת מצה, ומתחילת השנה היה מדבר ומזכיר מענין אכילת מצות בערגה, מידי שנה בשנה לקראת חג הפסח היה פוקד את הציון של התנא האלוקי רשב"י במירון, והיה מתפלל שם שיזכה לאכול כזית מצה מתוך דעת, וכל שכן בעת אכילת המצה גופא היו פניו בוערים כלפידיים בהתלהבות אש קודש, אשר אי אפשר לתארה, אשרי עין ראתה זאת. ממעט היה הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע באכילתו, והרבנית היתה תמיד מפצירה בו שיאכל באומרה הכנתי לך מעדנים ואינך טועם מזה... אבל הוא היה אומר על מאכלים מעין אלו דאס אדז'עט מיר (כאומר איני מוצא בהם כל טעם, ולהיפך), אולם כשהגיע ליל הסדר לאחר אמירת ההגדה ברוב השתפכות כדרכו בקודש, ניגש לאכילת מצה בתאבון גדול כמצוותה בהידורה. ובעיני זוגתו הצדקנית היה נראה הדבר כ'רעבתנות' יתירה, והעירה לו בדרך כבוד ושאלה 'וכי נהיית בעל-תאוה'ניק', נענה הרה"ק בזה"ל, 'בכל ימות השנה כאשר אין לי טעם באכילה מפצירים בי לאכול, ואילו כאשר פעם אחת בשנה כבר הנני מרגיש טעם באכילתי אומרים עלי שאני 'בעל תאוה'ניק'.... אך תדעו כי כך היא האמת, המתאפק בכל השנה כולה מתאוות אחרות, זוכה לתאוה גדולה בעת אכילת מצה...

לספר הרי זה משובח - הרי זה משובח בחסדים, כיון שיוצא מפיהם של עמו בני ישראל ספור הגדה והאותיות של חסדי המקום לבית ישראל אזי אלו האותיות מעוררין חסדים לכל העולמות שתמיד יעשה עמנו הקל נסים ונפלאות לטובה.

גם הרה"ק ה'אגרא דבלה' (פרשת עקב) עה"פ (דברים ז יז) 'כי תאמר בלבבך' וגו' מביא הידוע לנו מצדיקי הדורות בקבלה מבעלי רוח הקודש שכאשר יצטרך אדם לאיזה ישועה כגון לרפואה ולהצלחה ולעבור במצולות ים בלי מכשול אזי יזכור במו פיו מעין אותם הנסים בכיוצא בזה שנעשו לצדיקי הדורות לרבים או ליחיד, וע"ש שמפרש עפ"ז למה יעצו להמן להמית מרדכי דוקא על ידי תלייה על עץ, כיון שמעולם עדיין לא ניסו לעשות כזאת לישראל ועדיין לא נושעו מזאת הצרה, וממילא לא יוכלו לספר את נס ההצלה מהעץ, ולא יוכלו להמשיך את הישועה.

עוד ביארו בזה, כי כשהאדם מודה ומשבח להקב"ה על רוב חסדיו הרי הוא ממשיך בזה על עצמו עוד השפעות טובות כהנה וכהנה, ובוז פירשו צדיקים בלשון הכתוב (שמות טו ב) 'עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה', שהזמירות לקל הטוב הם ממשיכים את הישועה'.

ואכן, הבטחה גדולה כתב ב'יסוד יוסף' (פ"ה) בהאי לישנא וכל האומר שבח ויציאת מצרים והסיפור של ההגדה בחדרה ובשמחה, בלי שום לב רגז ובלי

נינהו, דמי שחסרה לו מידת האמונה הרי נחשב הוא כחסר רפואה, וסגולתה היא לרפאות את אלו שיש להם חסרון באמונה, כי על ידי אכילת מצה זוכה האדם להכיר במי שאמר והיה העולם.

ב'ישמח ישראל' (להגש"פ אות עה ד"ה כל דכפין) כתב 'ואף חבמי אומות הרופאים מסכימים, שמצה הוא רפואה להראש, אך המה מתנבאים ואינם יודעים מה מתנבאים', כי אכן, על ידי מצה זוכה לאמונה ומתקן ומטהר בזה את המוח שהוא בראש.

ב'תפארת שלמה' (לשבת הגדול ד"ה א"י מצות תאכל) מוסיף עוד, כי מעלת מצוות 'אכילת מצה' היא כי בשונה משאר המצוות הנעשות בחוץ לגופו של אדם - זו נבלעת בקרבו, ולכן מסוגלת היא לרפאות את האדם 'רפואת הנפש' ברוחניות, ומסייעת לו לעקור מעצמו את כל הרע שבקרבו להיות דבוק באלוקים חיים.

וכן אמר הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע (מנחם ציון הרושים לפסח, ליום ה' אחרון של פסח), שסגולת אכילת מצה מועילה לבטל כל תאוות רעות מנפש האדם.

עוד איתא בזה"ק (ח"ג רנא:): שאכילת מצה מזככת את נשמת ישראל מכל לכלוך ופגם, ולא רק על חטאים דלעבר אלא היא גם מסוגלת לטהר את הנפש על להבא. וכן איתא ב'ישמח ישראל' (להגש"פ אות נו) כי המצה מעוררת אותנו ל'אהבת ה' - וממילא כאשר נהיה בריאים על חולי הנפש אחר אכילת המצה - מיכלא דאסוותא, לא נכסוף לשום דבר זולת השו"ת תורתנו ומצוותינו, כי תגדל האהבה אליו, לאהבה את ה' אהבה שאין לה תכלית וסוף על כל אהבת עוה"ז, וזהו 'אפיקומן' שהוא נוטריקון 'אפיקו מיני מתיקה', שיסיר מעליו כל הנאת עולם הזה, להיות דבוק באלוקים חיים²⁵.

ומכל מקום אין דברי הזוה"ק יוצאים מידי פשוטן, שאכילת המצה מביא לאדם גם רפואת הגוף

בכללות כתב הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל ב'מכתב' (מכתבי רעק"א יב) וז"ל. 'בליל פסח יתנהג בקדושה וביראה, ולשמוח במצות שזיכה ה' אותנו בלילה הזה, מצות עשה של קידוש, ומצות עשה של אכילת מצה, ומצות מרור, וד' כוסות ואמירת הלל, עכ"ל.

ואכן השל"ה הק' כתב (מסכת פסחים נר מצוה אות לט) שחסידים ואנשי מעשה נהגו לנשק את המצה בעת שהגביהו אותה בליל הסדר²⁶.

בונה ראשונה שיש לאדם לכוון בעת האכילה היא לקיים מ"ע שציוונו הבורא 'בערב תאכלו מצות' (שמות יב יח). והם 'זכר ליציאת מצרים' ככתוב (פסוק לט) 'ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים, עוגות מצות כי לא חמוץ, כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם'. ומאד יזהר שלא לאוכלם כמצות אנשים מלומדה ומתוך רגילות שכך אכלו אבותינו בצאתם ממצרים ואחריהם נהגו כן בכל דור ודור - ממצרים ועד הנה... אלא יכוון לעשות רצון אבינו שבשמים, ולזכור על ידי האכילה את הניסים שעשה עמנו בהוציאנו ממצרים.

נפלאים דברי ה'רוקח' (הלכות פסח אות רצא) שהאוכל מצות בשבעת ימי החג כהלכתן נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, וראייתו מהפסוק (שמות יג ז) 'מצות יאכל את שבעת הימים', 'שבעת ימים' אין כתיב כאן, אלא 'שבעת הימים' בה"א הידיעה, ללמדנו שנעשה שותף בבריאת שבעת ימי הבנין.

מצות תאכל - סגולת המצה

סגולת אכילת מצה רבה היא מאד, וידועים דברי הזוה"ק (ח"ב קנז:): דהיא מיכלא דאסוותא [מאכל רפואה] ומיכלא דמהימנותא [מאכל המשריש אמונה בלב האדם].

ומבאר הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (רמזי פסח ד"ה נחזור לענין) את דברי הזוה"ק דתרווייהו חדא

פב. כתב ב'בארות המים' (ליום א' ש"פ) שהרה"ק מרימנוב זי"ע אמר, שאם לא היה חושש מפני המון העם היה נוטל את המצה לבית הכנסת, והיה עושה נענועים כמו הלולב והאתרוג.

פג. ולכן יש הנוהגים לשאת באמתחתם בכל מקום מעט ממצת אפיקומן לשמירה, הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע נהג לחלק ממצות שמורה במוצאי שביעי של פסח, שהרי אמרו (סוכה לח). 'שיירי מצוה מעכבין את הפורענות', וכן נהגו הרבה צדיקים.

באר הפרשה - פסח

בפועל ממש, וכמרומוז בשמה 'מצה' - שהוא ר"ת מ'כל שבשערה, כך המצה מברחת אותם מכל משבני הקדושה ועושה מריבה וקטמות בהם וכו'.

גם מצינו בזוה"ק (רנא:) לבאר הטעם שנקראת מצה בשם זה, וז"ל (בלה"ק) משום שהיא משדדת ומבריחה לכל צדדים רעים ועושה קטטה ביניהם, כדוגמת שם ש-ד-י שבמוזוזה המבריה את השדים והמוזיקים

על מרורים יאכלוהו - מתיקות המרור

דברים נוקבים כותב הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (מכתבי רעק"א יב) וז"ל 'בליל פסח יתנהג

פד. בתקופה שלפני מלחמת העולם השנייה התגורר בראמניא (רומניה) אדם גדול ושמו הגה"צ רבי צבי קינסטליכער זצ"ל אב"ד הערמנשטאט-סעבען [אחר המלחמה היה דר בירושלים והיה קרוב מאד אל הגרי"מ דושינסקי זי"ע, הרה"ק רבי יהודה הורוויץ מדזיקוב זי"ע היה מסתופף הרבה בצלו], שנה אחת בחודש ניסן הרגיש ביסורים נוראים במקום הקיבה, ונסע לעיר קלויזנבורג כדי לדרוש אצל רופאים מומחים שימצאו מזור למחלתו, ואכן את אשר יגור ממנו בא, כי אחרי בדיקות חוזרות ונשנות הודיעו לו שמחלה קשה מקננת בתוך גופו, וחייבים תיכף לנתחו כדי לעקור ולרפא את המחלה. משקיבל הגר"צ את הבשורה הקשה לא יכולתי להסכים ע"ז להיות בבית החולים במשך ימי החג, ובטחתי בה' שלא אעבור על 'בל-תאחר', ובאתי לביתי, בלית ברירה הסכימו הרופאים לדחות הניתוח אך התרו בו מאד לבל יאכל שום דבר זולת חלב וביצים ומיץ תפוזים, וכ"ש שלא לאכול פת ולחם. את ליל הסדר ערך כדרכו ברוממות הרוח והתלהבות הנפש מתוך שמחה וחדוה, ובעת אכילת מצה החליט לעבור על דברי הרופאים ואכל כזית מצה שרוי בחלב בשני הלילות, 'וחסדי ה' כי לא תמנו, כי בליל שני אחר הסדר סרו היסורים לגמרי, וכאילו לא היו, ולא הרגשתי שום כאב ב"ה'.

בשבת אחרי פסח עלה לבימה, והודיע את צערו לרבים, שעליו לעבור ניתוח מסוכן ושיתפללו בעדו ויבקשו עליו רחמים, ומסר לפניהם דברי פרידה בדמעות שליש שמא לא יזכה חלילה לקום ממיטת חליו, כי מי יודע מה יגזור עליו השי"ת. לאחר כמה ימים נסע שוב לקלויזנבורג אל הרופא, הרופא חזר לבדקו טרם הניתוח, ומה גברה תדהמתו בראותו שהמחלה נעלמה כליל, ולא מצא שום חסרון במקום הקיבה. והיה בטוח בדעתו שבינתיים ביקר אצל רופא מומחה שריפא את מחלתו, ומרוב התפעלות ביקש שיגלה לו מי הוא הרופא שהצליח לרפאותו רפואה שלימה, והשיב הגר"צ שלא היה אצל שום רופא, רק אכל בליל הסדר את הכזית מצה מיכלא דאסוותא, ועל ידי כך זכה לרפואה שלימה, 'וענה [הרופא] ואמר, שנס גדול נעשה לי, והודה שידיעת וחכמת הרופאים הוא כאין נגד רצון הבורא ית"ש'. בעל המעשה עצמו כותב את כל השתלשלות הדברים אל ידידו ומחותנו הגה"צ רבי ישראל וועלץ זצ"ל, ומסיים שם 'נא למסור תוכן המכתב לבני שיחי', שידע גם הוא להודות ולהלל לשמו יתברך על כל החסד אשר גמלני, ויברך ברכת שעשה ניסים לאבותינו' (המכתב נדפס במלואו ב'באר צבי' חלק האגרות, מכתב לב), וגם עדי שמיעה היו מספרים בערגה, איך היה הגר"צ מתאר להם איך הרגיש שהמצות פעלו להסיר ממנו את כל מכאוביו.

מעשה כיו"ב אירע בשנת תשע"ז, איש יהודי הדר בעי"ת לעיקוואד ושמו הרב צבי לאפה שליט"א נהג ברכבו בערב הפסח ולפתע אירע לו תאונה (עקסידענ"ט) קשה ונוראה, כשרכבו מתהפך וארבעת גלגליו עמדו בזקיפה ממעל הרכב, דפנות הרכב נמעכו ונמחצו לגמרי עד שארך לאנשי ההצלה כמחצית השעה לנסר ולחתוך אותם כדי לחלצו, מיד הובילוהו לבית החולים כשכולו פצוע וחבול, ומבדיקות וצילומי הרופאים עלה כי יש לו דימומים (Internal bleeding) בראשו (סביב המוח) ופציעות קשות בצווארו, כך שעליו לעבור כמה וכמה ניתוחים במשך החדשים הקרובים. ויהי בליל התקדש החג, ישבו היהודי ובני ביתו בחדרו שבבית החולים וערכו 'סדר' כהלכתו ככל משפטיו וחוקותיו, באמצע עריכת הסדר נכנס הרופא ו'תפסם' כשהם עורכים סדר באכילת מצות ומרור, ושתיית ד' כוסות, הביט בו הרופא כמי שהשתבשה דעתו וגער בו, הרי למחרת היום עליך לעבור 'ניתוח' כיצד תעיז לאכול עתה (כי לפני ניתוח על המנותח להיות בצום), אם תאכל עתה נהיה מוכרחים לדחות את הניתוח הנחוץ לך ב'פיקוח נפש', אבל זה האיש באמונתו התמימה המשיך בעריכת הסדר כמי שיושב בביתו ללא כל פגע במוחו וצווארו... וראה זה פלא, ויהי ממחרת, הובילוהו לבדיקת C.T. (Cat-scan) ונמצא מוחו וכל גופו נקי לחלוטין ומיד נשתחרר לביתו, הרי לך רפואתה של המצה עד היכן מגעת, שיצא האוכלה מסכנת מות לחיים טובים בבריאות השלימה.

בקדושה וביראה, ולשמוח במצות שזיכה ה' אותנו בלילה הזה, מצות עשה של קידוש, ומצות עשה של אכילת מצה, ומצות מרור, וד' כוסות ואמירת הלל, אך בתנאי שצריך לזוהר שיאכל כזית מצה ברווחה ולא בצמצום, וכמו כן במרור כל אחד [אשר] יחסר מעט מועיר הפסיד המצוות, ולדעתי מי שיש לו מוח בקדקדו ומאמין בתורת ה', איך לא יחוס על נפשו, ולא יהא מתיירא שמצווה גדולה כזו שאין לזכות בה עד יעבור שנה ומי יודע אם יחיה, יהיה נפסד בידו, ודי לנו בעו"ה במצות הרגילין כמו תפילין וברכת המזון שאין אנו מדקדקים בה ולמה נעשה כזה במצות אלו ר"ל, ואף במרור, מה גם שקשה לו קצת, הלא בכל יום אנו מקבלים לעבוד ה' בכל נפשנו, ולמה נקפיד בצער מועט כזה, אני מבטיח באמונה, במי שיעשה מצוה בחשק, ויחשוב בשמחה בזו הרגע 'אני מקיים מצות בורא' במעט לא ירגיש מרירות כלל, עכ"ל^{פה}.

פה. הרה"ק ה'אמרי חיים' מוויזניץ זי"ע הגיד פעם, שאינו מבין מדוע נקרא 'מרור', והלא טעמו מתוק כל כך... והיינו כדברי רעק"א זצ"ל, שהמשכיל ומתבונן שעל ידי אכילתו זוכה לקיים מצוות הקב"ה בוודאי לא ירגיש כלל בטעמו המר של המרור. עוד נראה בעומק כוונתו, שעל ידי אכילת המרור מבטלים את כל המרירות והדינים, וכמו שידוע מצדיקים ש"מרור" עולה בגימטריא כמנין 'מות' (-446), ובא זה ומבטל את זה, ונמצא שרק תחילתו מר אך סופו מתוק.

שביעי של פסח

ויאמינו בה' - סגולת היום לבוא לידי אמונה בהקב"ה

בספה"ק האריכו רבות כי יום שביעי של פסח מסוגל לקנות בו אמונה באלוקים חיים^פ, וכפי שהביא הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע ב'מנחם ציון' (סעודת ליל ח', אחרון של פסח) 'שמעתי מגדול אחד, מתלמידי מורי [הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע] זכר צדיק לברכה, שאמר בשם רבו, שהעת המסוגלת לזה [לזכות לאמונה שלימה] היא בליל ז' של פסח, ויתחזק עצמו לקשר דעתו ומחשבתו בצדיקים הקדושים, לזה היא תועלת גדולה וסגולה אמיתית, שביום זה נאמר (שמות יד לא) 'ויאמינו בה' ובמשה', שאמונתם בה' נשלמה על ידי התקשרותם במשה'.

זכות עור, שאף המקיים מצוות ומעשים טובים כל ימיו זקוק ל'משיחה' (הכל) קטנה' להיתלות באילן גדול כדי שלא יפול מדרגתו, ועל כל בעל נפש לחשוש שמא יפול חלילה, ויתאמץ להתקשר את עצמו ב'משיחה קטנה' כדי שלא יפול מדרגתו, 'זהנה המשיחה קטנה היא האמונה השלימה', וזה היה דוד המלך ע"ה מבקש מילדותו (תהלים ל ז) 'ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם' - שמיום היותו לאיש עד זקנתו לא ישב בשלוח והשקט, ונתיירא תמיד שלא יסוג אחור, אשר לזאת בעל נפש יחוש לעצמו להתאמץ בכל כחו טרם נפלו, ולהיתלות באילן גדול אפילו במשיחה קטנה כדי לעלות בהר ה', נמצא שהאמונה היא הכלי להחזיק את כל המדרגות ועבודת השי"ת^פ.

ויושע ה' ביום ההוא - זמן מסוגל לישועות

בה אמר הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע (הובא בסוף ספר נהר שלום עמוד פא לנכדו הרה"ק רבי מאיר שלום מקאלשין זי"ע), כי ב' פעמים בשנה מתעורר שוב הנס דקריעת ים סוף וכל הנרמז בו (זיווגים פרנסה וכו') - בשביעי של פסח ובשבת שירה, ונרמז בלשון הכתוב 'אז ישיר משה' 'אז' נוטריקון אל"ף זי"ן, 'אלף' היינו בשבת שירה - כי 'אלף' לשון לימוד (כמו"ש איוב לג לג, 'ואאלף חכמה'), והוא כשקוראים בסדר הפרשיות פרשת בשלח, וזיין - זה שביעי של פסח, שהוא הזמן שאמרו משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', ובזמנים אלו 'ישיר משה ובני ישראל וגו' לשון עתיד וחווה, פירוש בכל שנה ושנה באלו שתי הזמנים, נתעורר מחדש ענין השירה, ומחדש ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'.

וזמון ה'חווה', וזה פירוש אמרם ז"ל (שבת נא:): 'וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר', פירוש 'בעלי השיר' הם משה ואהרן ומרים וכל הדור דעה, בכל שנה ושנה באלו שתי הזמנים הנ"ל שקוראין את השירה, המה יוצאין מן ערן העליון בשיר, ונמשכין לזה העולם בשיר, 'זמון עליהן' פירוש שממשיכין השפעות ומוזנות על הממשיכין אותם, 'וטובלין במקומן' פירוש בעת שהולכים חזרה למקומן צריכים טבילה בנהר דינור.

מידי שנה בשנה מתעורר ענין קריעת ים סוף לבני ישראל בשביעי של פסח^פ והרחמים הגדולים

פו. מן הענין להביא שב'מנהגי מהרי"ל' (סדר תפילה אות ה) מביא שיש הנוהגים לומר זמן שמחתנו בתפילות העמידה של 'שביעי של פסח' (במקום 'זמן חרותנו' הנאמר בכל ימי הפסח).

פז. גם ייאמר לאידך גיסא, כי האמונה תריק עלינו שפע ניסים ונפלאות, כי כל קריעת הים היה בזכות האמונה כמו שאמרו חז"ל (מכילתא פ"ג) כדאי היא האמונה שהאמינו בי (שהלכו אחרי משה בארץ לא זרועה) שאקרע להם את הים. וזהו כל תכליתו וייעודו של האדם בהאי עלמא להאמין באמונה פשוטה בבורא עולם, כמו שאמר הרה"ק מקאצק זי"ע, הנה עם בני ישראל ראו על הים התגלות נפלאה, עד שאמרו 'ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בנבואתו' (מכילתא שירה, ג'), ועם כל זה עדיין לא הגיעו למדרגה הראויה ביותר, עד ש'ויאמינו בה' ובמשה עבדו', כי כל החזיונות (יורא' ישראל) אינם נחשבים כחשיבותה של אמונה.

פח. פעם בשביעי של פסח פנה הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זי"ע אל בנו הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע ואמר לו 'אילו היית שומע שבמרחק כמה 'מייל' נקרעו מי הים, האם היית ממחר לראות את המחזה הגדול הזה',

'מים' רומזים על צרות ויסורים, וכמאמר הכתוב (תהלים טו ב) 'הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש', וכאשר נבקע הים בשביעי של פסח - נבקעו כל מימות שבעולם, להורות שהכנים הקב"ה בטבע הבריאה שיהא ביד ישראל לצאת מכל המיצרים והצרות בכל דור ודור, ובפרט באלו שנמשלו לקריעת ים סוף, כגון זיווגו של אדם (סוטה ב.), פרנסה, ענייני הלידה ושאר דברים הנאמרים במס' פסחים (ק.ה.), לבקוע את ים הצרות, ולפעול כל הישועות³.

זוהו פירשו בכפתור ופרח, שלכן כתיב בתורה לשון בקיעת ים סוף, כמו שנאמר (שמות יד כא) 'ויבקעו המים', ואילו חז"ל בגמרא קוראים לנס זה (ברכות נה. ועוד) 'קריעת ים סוף', ומאי שנא.

ואפשר לומר, כי לשון בקיעה קאי על דבר שלם, כלישנא דקרא בקהלת (י ט) 'בוקע עצים', כי העץ היה בתחילה גוש אחד והאדם בוקע אותו לשני חלקים, אבל 'קריעה' שייך בבגד, שמתחילה עשוי על ידי תפירת חוטים דקים שנצטרפו יחדיו, ובקריעתו מחזיר את הבגד לקדמותו ולמצבו הראשון. והשתא אתי שפיר, כי בפעם הראשונה 'בקע' קוב"ה את הים,

שנתעוררו בימים ההם על בני ישראל^{פס} שבים להתעורר בזמן הזה. כתב הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע בפירושו 'עטרת צבי', וז"ל. כי נפתח אז בנס קריעת ים סוף הישועה לדורות עולם, הן לרבים הן ליחיד, הן בכלל או בפרט, כל אחד הגם אם יסתמו ויסגרו שערי שפע הפרנסה, או הזיווג ח"ו... (ע"ד שאמרו (פסחים ק.ה.) קשין מוונותיו של אדם כקריעת ים סוף, קשה זיווגו של אדם כקרי"ם) יבקש על עת רצון הנפתח בעת קריעת ים סוף... כשם שנפתח אז (בעת קרי"ם), ויושיע את ישראל בעת שזעם אליו, עכ"ל.

איתא מהרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע (בספרו פר' בשלה), דהנה אמרו חז"ל (שמור"ר כא ו) 'ויבקעו המים, אין אומר 'ויבקע הים' אלא 'ויבקעו המים', מלמד שכל המים שהיו בכל המעיינות ובבורות ובכל מקום נבקעו, ולמה עשה ה' ככה, והלא כלל ידוע הוא (עי' דרשות הר"ן דרוש ח) 'לא עבד קוב"ה ניסא למגנא', אלא, שבעת ההיא היו בני ישראל בצרה גדולה מאד ולא ידעו מאין מקום מוצא הנס, ופתח ה' שער עליון להושיע את ישראל ויבקעו המים. ועל ידי זה נפתח פתח שבכל זמן שישראל יהיו ח"ו בצרה יהיה שורש להוציאם, והנה

ועוד הוסיף לשאול לו 'אם היית שומע שבמקום קרוב מאד נקרע הים, האם היית הולך לראות את הנס', הן השיב בחיוב, או אז הגיב הרשב"ב ואמר 'דע לך, שבכל שנה ושנה בשביעי של פסח נקרעים מי הים בפועל ממש... נענה הריי"ץ והשיב בהצטדקות 'מה אפשר לעשות, שכל יושבי תבל הם עיוורים וחרשים...', כלומר שעל ידי החושים הגשמיים שלנו איננו מסוגלים לראות קריעת הים, ולפיכך עבודה קשה היא לנו להאמין בכך באמת, השיב לו אביו ואמר 'הוא הדבר אשר דברנו, כי ניסי קריעת ים סוף חוזרים בכל שנה ושנה, ואין החסרון תלוי אלא באדם עצמו, ואם היה מקדש אבריו וגידיו בשלימות היה זוכה לראות את המחזה בפועל ממש'.

פט. כמפורש הדבר בזוה"ק (ח"ב נב): 'ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי - תאנא [למדנו] בספרא דצניעותא, 'אלי דייקא [אין לך לצעוק אלי, כי תשועה זו אינה תלויה בידי, אלא] בעתיקא תליא כלא [כל תשועה זו תלויה בעתיקא], ביה שעתא אתגלי עתיקא קדישא [באותה שעה נתגלה עתיקא קדישא, היינו סוד התגלות מצח הרצון המכניע כח הדינים], ואשתכח רעוא בכלהו עלמין עלאין' [ואז נעשה שעת רצון בכל העולמות העליונים - מתוק מדבש]. ואף אם אין לנו עסק בנסתרות אלו, אך אנחנו מאמינים בני מאמינים שיש בחינות גבוהות ודברים נסתרים למעלה מהשגת שכלנו הדל, וחז"ל גילו לנו שהם מתגלים ומתעוררים במועדים וזמנים טובים. בענותנותו אמר פעם הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע בסעודת ליל שבת קודש - סעודת 'חקל תפוחין', שהוא אינו זוכה להבין מאי 'חקל תפוחין קדישין' ובקוצר שכלו אינו יורד לעומקם של דברים, 'אולם דבר אחד אני יודע, שאבי [ה'דברי שמואל] זי"ע היה מתלהב בעת אומרו תיבות אלו, ומכאן שאוצר גדול מוטמן במילים אלו והנסתר רב מן הנגלה.

צ. ויכניע עצמו כי רק כשהגיע נחשון למצב סכנה - ששקע עד למעלה מצווארו במים זעק 'הושיעני א' כי באו מים עד נפש' ונבקע הים, אמור מעתה כל הזקוק לישועה כקריעת ים סוף אם בפרנסה אם בזיווג אזי אם יגיע עד למעלה מצווארו במים ויזעק מעמקי לבבו הושיעני א' כי באו מים וכו' יושע בכל מיני ישועות, אמנם זה המהלך 'מיט ד'נאז ארויף' (כשאפו למעלה - מלשון גבהות וגאווה) הרי עדיין נשימתו 'מסודרת' ועדיין לא באו המים עד נפש - כיצד יושע...

באר הפרשה - שביעי של פסח

לסיים ולומר כל ספר תהלים בשביעי של פסח כסגולה לישועתם השלימה.

ביום השביעי מקרא קודש - קדושת היום

איתא ב'בית אהרן' (דף צג:) 'אבל האמת הוא, כי הששה ימים (של פסח) הם הבנה ליום השביעי, כי העיקר הוא שביעי של פסח צ"א, כי הוא השלימות שבו אמרו שירה'.

והנה אמרה תורה (שמות יב טז) 'וביום הראשון מקרא קודש וביום השביעי מקרא קודש', ולכאורה יש לבאר מדוע נקבע ז' של פסח לז"ט האסור במלאכה - כי איזו מעלה יש בזה היום יותר משאר ימי הפסח - והלא בשעת הציווי עדיין לא יצאו בני ישראל ממצרים ועדיין לא נקרע להם הים, אלא יש לומר, שעיצומו של יום היה מעיקרא עת מוכן ומזומן לישועת ישראל, לכן נקבע כז"ט האסור במלאכה.

ובך איתא ב'קדושת לוי' (פרשת בשלה) לפרש הפסוק (שמות יד ל) 'זו"ל'. 'זושע ה' 'ביום' ההוא - שיש ימים שהקב"ה משפיע טובו לעמו ישראל ומגלה להם אהבתו, והיום היותר מסוגל לזה הוא יומא דפסחא, וזהו 'ביום ההוא' דייקא, עכ"ל. היינו שהסגולה תלויה ביום עצמו.

והנה ב'ליל הסדר' מקיימים אנו מצוות הרבה - מן התורה ומדרבנן, סיפור יציאת מצרים, אכילת מצה ומרור, הלל וארבע כוסות, ואילו בשביעי של פסח לא מצינו שום מצוה, ובביאור הענין איתא מה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שהשווה הכתוב יום טוב זה לעתיד לבוא, שאמרו (נדה סא:) 'מצוות במלות לעתיד לבוא', כי יש בו מקדושה עילאה זו. ונראה ביאורם של דברים, כי הרי ידוע שקיום המצוה בפועל מסייעת ביד האדם

אך מאותה שעה ואילך נחשב הים כמחולק העומד בחיבור לע"ע. ואפשר לבני ישראל לחזור ו'לקרוע' את הים - להינצל מכל מיני מים הזידונים, ובכלל זה מה שמצינו שהיו תנאים שעברו בחרבה בתוככי ימים ונהרות (חולין ז:).

במה דברים אמורים להלכה ולמעשה בדורנו אנו, הנה בפסחים (דף קיא.) מנו חז"ל כמה דברים שקשים לאדם כקריעת ים סוף, ובכללם, פרנסתו של אדם, זיווגו של אדם. וברשב"ם (ד"ה בקריעת) מפרש זו"ל. כלומר נס גדול עושה לו הקב"ה למי שנותן לו מזונות כאשר עשה לישראל שקרע להם ים סוף ונפקא מיניה למבעי רחמי. היינו שבכל השנה כולה צריך להרבות בתפלה ותחנונים כדי להיוושע בדברים אלו, אבל בשביעי של פסח הזמן עצמו מסוגל לכך, וכפי שכתב ה'בני יששכר' (חודש ניסן, מאמר יג אות ב) 'שמעתי מפי קדוש מחותני הרב הקדוש מהרצ"ה מזידיטשוב זצוק"ל', והנה היתר למלאכת אוכל נפש ביום טוב כתבתו התורה בפרשת שביעי של פסח, שנאמר (שמות יב טז) 'אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם', ומיניה ילפינן לכל המועדים, ובכוונה תחילה נאמרה הלכה זו דוקא בשביעי של פסח ללמדנו כי ביום ההוא אשר מסוגל לנס גדול קריעת ים סוף, בקלות הוא יצו חסדו קדוש יעקב לגזור פרנסה טובה לישראל, אפילו ח"ו אין בידם זכות כל כך.

והוא הדין לשאר הדברים, שהממתנים לזיווגם בידם לקרוע רוע גזר דינם ולפעול שימצאו זיווגם בקרוב. וכך היתה דרכו של ה'בית אברהם' זי"ע להורות לבחורים שהגיעו לפרקם, וכן לישועת הפרנסה ורפואת הגוף,

צא. הנה אמרו חז"ל (ד"ה טז:) 'חייב אדם לטהר עצמו ברגל', וביותר בערב שביעי של פסח, וכפי שכתב הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע בצוואתו לבניו, שיקפידו ביותר על הטבילה במקוה טהרה קודם שביעי של פסח, כי הוא יום גדול ונורא.

והטעם, משום מעשה שהיה, בשביעי של פסח האחרון לחיי מרן הבעש"ט זי"ע, יצא הרה"ק מקאריץ לדרך כדי לשהות בצל רבו הבעש"ט, אך בדרך התעכב מחמת תקלות שונות והגיע למעזיבוז סמוך לחשיכה זמן קצר בטרם התקדש החג, ולא הספיק לטבול במקוה טהרה, ויהי כאשר קיבל את פני הבעש"ט נשאל על ידו אם טבל במקוה בערב יום טוב, משהשיב הרה"ק מקאריץ בשלילה נאנח הבעש"ט מאד, ולא ירד הרה"ק מקאריץ לסוף דעתו אך לא העז לשאול ולברר בסוד קדושים, אמנם לאחר פחות מב' חודשים כאשר נשבה ארון האלוקים בחג השבועות, ידע שיש קשר ושייכות בין אנחתו בשביעי של פסח להסתלקותו לגזי מרומים, ולכן הורה לבניו ולזרעו אחריו להקפיד ביותר על הטבילה ביום הזה.

באר הפרשה - שביעי של פסח

יה"ר שנזכה לחוג את חג המצות בזמן חרותנו, חירות
ברוחניות ובגשמיות, מתוך בריות גופא ונהורא
מעליא, ונזכה לעלות לרגל עם כל ישראל אחינו, וישמע
שוועתנו 'כי באו מים עד נפש' ויושיענו במהרה דידן
ונאמר אמן.

להשיג אורות ומדריגות המתגלים במרומים על ידה
באותה שעה, אבל בשביעי של פסח מתעלים בני
ישראל למדריגה גבוהה כזו עד שאינם זקוקים לשום
פעולה גשמית שעל ידה ישיגו את האור, כעין 'לעתיד
לבוא'.

אגעד אנק

על פרשת השבוע

י"ט פסח ופר' אחרי תשפ"ב

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריה"ת

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

מצוה עלינו לספר

לעני וביקש שיכניסוהו, ולבסוף הציג עצמו כאילו מת ופלימו נבהל וברח. בא בעל ההגדה ואומר, שבלילה זה כל מי שרוצה יכול להיכנס ואין לחשוש שיצא מזה מכשול כיון שהוא ליל שימורים.

"השתא הכא, לשנה הבאה בארעה דישראל" באם מכניסים – אורחים ונותנים צדקה, נזכה לגאולה שכן "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה".

"השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין" עפ"י הגמ' בבא בתרא (י, א), "וזה שאלה שאל טורונסורפוס הרשע את רבי עקיבא, אם אלקיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם? א"ל: כדי שניצולו אנו בהן מדינה של גיהנם. א"ל: [אדרבה] זו שמחייבתן לגיהנם, אמשול לך משל למה הדבר דומה: למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך, לא כועס עליו! ואתם קרוין עבדים שנאמר כי לי בני ישראל עבדים! אמר לו ר"ע: אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על בנו, וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך, לא דורון משגר לו? ואנן קרוין בנים דכתיב בנים אתם לה' אלקיכם!" הרי, שאם יש לישראל דין של "עבדים" אין הצדקה מעולה, ורק אם יש להם דין בנים אזי מעולה היא. וזה שאמר בעל ההגדה, שאם תקשה שאין הצדקה מעולה כיון שיש לנו דין עבדים, תדע שאינו כן, שרק כעת הננו נדמים כעבדים אבל לשנה הבאה בני חורין, וע"כ שאין לישראל דין עבדים.

(ברית אבות)

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

כתב הגר"ח קנייבסקי, אבא זצ"ל כותב בספרו 'קהלות יעקב' ברכות סי' ד': מה שכתוב שהיו מסובין "בבני ברק", שהרי לרבי אלעזר בן עזריה הפסח נאכל רק עד חצות ולמה עסק בסיפור יציאת מצרים כל הלילה הרי אין המצוה אלא בזמן מצוה ומרור? ואפשר, שבשביל זה מסופר כאן שהיה בב"ב, ובני ברק הוא אתריה דרבי עקיבא, ובמקומו של ר"ע היה צריך לנהוג כר"ע, ור"ע סובר שפסח נאכל כל הלילה וממילא גם מצות סיפור יציאת מצרים כל הלילה.

(דרך שיחה)

'מעשה וכו' שהיו מסובין בבני ברק עד שבאו תלמידיהם ואמרו רבותינו הגיע זמן ק"ש' (הגדה)

ראיתי בשיעורי הגמ' רבי אליהו ברוך פינקל ממגידי שיעורים דישיבת מיר, מעשה שהיה במיר שבא אחד הבחורים לשאול את המשגיח רבי ירוחם שיש לו הזדמנות להיות אצל החפץ חיים בליל הסדר, האם ילך אל הח"ח או יסע לבית הוריו. רבי ירוחם חשב זמן רב והכריע שיסע לאביו ואמו ואל ישתתף בליל הסדר של החפץ חיים. והוכיח מדברי רש"י בשופטים במעשה דגדעון שופט ישראל, 'אמש הקרני אבא את ההלל', אע"פ שאביו של גדעון היה עובד ע"ז, מ"מ בליל פסח יש ענין של 'למען תספר באזני בנך וכן בנך', [הגם שמנהג חסידים להסתופף בליל הסדר בצל הצדיקים, גם ענין זה אמת] אפילו החפץ חיים לא יוכל לתת לך את מה שאביך יתן לך

עפ"ז ביאר 'מעשה וכו' שהיו מסובין בבני ברק עד שבאו תלמידיהם ואמרו רבותינו הגיע זמן ק"ש', וצריך להבין היכן היו התנאים הללו כל

דרכו של רבינו בעל החתם סופר היה תמיד לומר דברי תורה רבים בכל סעודת שבת, עד שלפעמים הסעודה הייתה נמשכת שעות מרובות עקב הדרשות והפירושים הרבים.

שונים היו הדברים בליל הסדר. ליל התקדש החג - בשעת עריכת הסדר, ובפרט בעת אמירת ההגדה לא היה החת"ס אומר ואפילו לא פירוש אחד. את כל הפירושים היה שומר למשך ימי חוה"מ הבאים - לאחר מכן, אז היה יושב עם תלמידים ועם מקורבים, ולפעמים גם עם בני הישיבה, והיה משמיע בפניהם פנינים נפלאים ואף דרשות ארוכות בענייני הפסח.

וכך העיד תלמידו רבי שמעון סידאן בספרו שבט שמעון: מלבד תשעה באב לא עבר יום אחד, שלא למד ברבים. בליל שימורים באו תלמידיו לראות הנהגתו בהסדר, ולשמוע פירושו בהגדה ובשיר השירים. [מעניין לציין כי בתשובותיו הנודעים של תלמיד רבנו ה"ה הגה"ק המהר"ם שיק (או"ח סימן רס"ד) מזכיר מה שראה מהנהגות רבינו בשיעור כזית מצה בליל הסדר]

כאשר נשאל לסיבת הדבר, השיב: בפסח יש מצוה לספר על יציאת מצרים, ולא עוד אלא שאנו אומרים וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. משום כן, בליל הסדר לא נכון לומר פירושים ודרשות, אלא צריך להתמסר לגמרי רק לילדים ולבני הבית ולספר להם על יציאת מצרים.

ואכן, כך היתה דרכו בליל הסדר. הוא היה יושב שעות ומספר לילדיו על יציאת מצרים, והיה מבאר להם פשוטם של דברים כל מילה בלשון קלה, כדי שידעו ויבינו היטב מה אירע לאבותינו בארץ מצרים.

פעם, אף הביא בנו בעל המכתב סופר בשם אביו הקדוש בעל החת"ס לבאר את חובת הצווי על האדם לזכור בכל ימות השנה את יציאת מצרים בכלל, ולספר בארוכה בליל התקדש החג - בפרט (מובא בספרו מכתב סופר חלק ראשון בדרשה לשבת הגדול): דהענין דיש לו לאדם לשום על לב בני ביתו וצאצאיו שלא יתייאשו חלילה בבוא חבלי משית. "מי יודע מה יהיה בימים ההם מנסיונות גדולות כאלה אשר יתחמץ לב האדם עליהם בראותו כאלה וכאלה". על כן ראוי לשום על לב ימי צאתנו מארץ מצרים.

והרי כך גם וכתב רבינו לכתוב וחרט על דרשותיו (דרשות חת"ס בד"ה ואכלתם): ואכלתם אותו בחפזון - רומז שאריך בסיפור יציאת מצרים כל כך בשעה שמצה מרור ופסח מונח לפניו, עד שלבסוף יהיה זמן בהול לאכול פסח קודם חצות או קודם עמוד השחר - באופן שתהיה האכילה גפא בחפזון ובהלילות - "והנסיון מוכיח".

("ספרא דמלכא" הספר החדש אמרות ועובדות חת"ס, מאת הרב שמואל צבי גנץ שליט"א, בהוצאת "עוז והדר")

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים. כל דכפין ייתי ויכול. כל דצריך ייתי ויפסח. השתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישראל. השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין;

הגמ' במסכת בבא בתרא (ט, ב) אומרת: "ואמר רבי יצחק כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות" וזה נרמז כאן: "הא לחמא" ה"א בגימטרי' שש שעל "לחמא" שנותנים לעני מקבלים שש ברכות. "עניא" באם עונה אחריו ומפייסו - "עני" י"א מקבל י"א ברכות.

"כל דכפין ייתי ויכול" בגמ' קידושין (פא, א) איתא שפלימו היה - רגיל לומר "גירא בעינא דשיטנא", ופעם אחת התגרה בו השטן והתחזה

מצדיק דרכיו אבל רשע שלא יצא לחלק בזה ראה רק כפילות וממילא היא עבודה לו.

עוד יש לפרש את ההבדל שבין שאלת החכם לשאלת הרשע במשל לאדם הנכנס לתוך הבית שאם רוצה להתבונן בכל דבר אזי הוא מבין ומרגיש את מה שראו עיניו, ויכול אח"כ לספר ולהסביר את השינויים בין הדברים השונים שראה, משא"כ מי שנכנס בלי כונה להסתכל ולהבין, אם ישאלוהו אח"כ מה ראה לא ידע להשיב, רק שנכנס, ולא תפס מה שראה, כך מי שהוא רוצה להכנס לפני ולפנים מתורתנו הק', והוא אצלו בבחינת 'מילתא דרמיא עליה דאיניש' מרגיש את ההבדלים המתוקים, שיש עדות, חוקים ומשפטים וכו' אבל הרשע שאינו רוצה לשים לב אינו רואה שום דבר רק "עבודה אחת גדולה" כי לבו כל עמו.

(הגר"ש הלוי וואזנר זצ"ל - מבית לוי)

איכא למידיק מה מצא המגיד עוול בשאלת הרשע יותר משאלת החכם דאי משום דאומרו לכם שהוציא את עצמו הלא גם החכם אמר אתכם שהוציא עצמו ולא אמר אותנו ויש לומר החכם כלל עצמו בשאלתו שהזכיר ה' ואמר אלקינו, אבל הרשע לא הזכיר ה', ועוד, דלא אמר "לנו" אלא אמר "לכם", וזה כוונת הפסוק "ויתרון החכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החשך" כלומר שיש יתרון בדברי החכם על הרשע, הזכרת ה', כמו שיש יתרון בין אור לחשך דכתיב "ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה", הרי דבאור נזכר שם אלקים ולא בחשך. ודו"ק כי הוא דרך צחות.

(קבוץ חכמים" להגה"ק רבי עבדאללה סומך)

רבי יהודה היה נותן בהם סימנים דצ"ך עד"ש באח"ב.

במדרש אמרו שהבכורים הרגו זה את זה והרגו באבותיהם ולפיכך היה רבי יהודה נותן בהם סימנים דצ"ך עד"ש באח"ב והוא מדרש פליאה.

ואמר אבא זצ"ל בשם ספר אחד או מגיד אחד שהנהגה כל המכות קרויות על שם המכה עצמה דם צפרדע וכו' והנהגה במכת בכורות נתן סימן של אות ב' וקשה כי הרי זה היה שם המוכה ולא שם המכה אבל כיון שהבכורים הרגו במצרים שוב זה היה שם המכה עצמה ולפיכך היה ר"י נותן בהם סימנים של באח"ב.

(דרך שיחה)

חד גדיא

מנהגו של רבינו החתם סופר היה לספר בליל פסח סיפור שקיבלה מרבו המובהק הכהן הגדול רבי נתן אדלר זי"ע על הגאון רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל. באחד מן הימים בתקופה בה הייתה החילוקי דעות בינו לבין הגאון רבי יעקב עמדין נסע הגאון רבי יונתן מביתו לעיר אחרת, והיה אחר ימי הפסח, ועל אם הדרך סר ללון בבית מלון אורחים, ופגע שם באנשים פחותי ערך אשר דיברו עליו סרה, והם לא הכירוהו ויחשבו אותו לעובר אורח פשוט, ויפנה אליהם בשאלה על הפיטו "חד גדיא", הלא החתול טרף את הגדי דזבין אבא בתרי זוזי, וא"כ טוב עשה הכלב שנשכו על עול בכפו, ולא טוב עשה המקל שהכהו, ויפה עשה האש ששרפו, ולא צדקו המים שכבו את האש, וטוב עשה השור ששתה למיא, ולא טוב עשה השוחט ששחטוהו, וצדק מלאך המות שהמית להשוחט, ולבסוף בא הקב"ה ושחטו למלאך המות, והלא לפי החשבון צדקו דרכי המלאך המות, ויבינו מקושיותו כי מתחפש הוא מהם ואדם גדול הוא, ע"כ הפצירו בו שיגלה להם התירוץ, ויען ויאמר להם אכן הגדי והחתול יש להם ריב ביניהם, מ"מ יסדרו הדברים בינם לבין עצמם, אבל מהכלב מי ביקש מידו משפט, ע"כ לא נכון עשה הכלב, וטוב עשה המקל שהכהו, ולא טוב עשה האש ששרפו, והמים צדקו שכבו להאש, ולא צדק השור ששתה למיא, וטוב עשה השוחט ששחטו, ולא צדק מלאך המות בשחיתתו להשוחט, וע"כ לעת"ל ישחוט הקב"ה למלאך המות הוא היצד"ר, והוסיף לאמר ומזה תבינו שאם שני גדולי תורה יש להם ריב בינם לבין עצמם, אתם אנשים פשוטים מה לכם להתעבר על ריב לא לכם, ויפייסוהו ושתקו ולא דיברו עוד, והגאון רבי יונתן נסע לדרכו לשלום.

("ספרא דמלאך" הספר החדש אמרות ועובדות החת"ס, מאת הרב שמואל צבי גנץ שליט"א, בהוצאת "עוז והדר")

קריעת ים סוף

הנה בקריעת ים סוף מפורש בגמרא (סוטה לז, א) "כשעמדו ישראל על הים היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים וזה

אותה הלילה, שלא הספיקו לספר עד הבוקר. אלא שהיו משתתפים בליל הסדר של ההורים שלהם, והצדיקים עצמם ישבו לבדם בבית הוריהם, רק לאחר עריכת ליל הסדר נצטרפו כל אותם הצדיקים לספר ביציאת מצרים עד אור הבוקר.

וכן מסופר בגור שהג"מ רבי גד'ל אייזנער היה נוכח שנה אחת בליל הסדר אצל האמרי אמת, אף שבדרך כלל לא הכניסו חסידים בליל הסדר, ובסוף ראה שבאמת לא היה צריך להיות שם, ומאז לא דחק את עצמו להיות אצל הרבי בליל הסדר. כי ענין 'למען תספור' הוא שהאב מוריד את עצמו לרמת ההבנה של הבנים הקטנים, [והפני מנחם זצוק"ל היה עדיין נער קטן] כמ"ש חז"ל לפי דעתו של בן, אביו מלמדו, לדבר כשפת התינוקות, הבנים והנכדים, וענין ההורדה הזו, אין החסידים צריכים לראות. כי מעמד ומצב כזה אינו מוסיף לתלמידים ולחסידים. [ובחצרות החסידים יש שנהגו להיות אצל הרבי, ויש שלא נהגו כן. אלו ואלו דא"ח].

(הגרמ"י רייזמן)

אמר ר' אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות וכו',

יראה לפרש עפ"מ"ש המפרשים שהטעם שיצאו ישראל מלפני זמנם, הוא לפי שגם הלילות נחשבו כימים, לחשבון השנים, ולכן מכת בכורות היתה בחצות הלילה לרמוז שיציאתם בחצי זמנם, וזהו "בחצי הלילה" כלומר הטעם משום הלילות, ונקדים עוד מ"ש המפרשים ז"ל משם הזוהר דאדם הראשון נתן לדוד המלך שבעים שנה מחייו, וגם מבואר שם דאברהם אבינו ע"ה ויעקב ע"ה ויוסף הצדיק נתנו משנותם לדוד המלך ע"ה, ולפי זה היה ראוי שיחיה ק"מ שנה, אמנם יען דוד המלך ע"ה לא טעם טעם מיטה ולא ישן מימיו כי אם שתין נשמי, ולא טעם טעמא דמותא ואיקרי חי, וא"כ מדת ימיו עולים לו בכפילו, כי לא נהג כדרך כל בני אדם, והיו חייו בין ימים ובין לילות ק"מ שנה, ע"כ לשון המפרשים ז"ל.

ואפשר דבזה פליגי ר' אלעזר בן עזריה וחכמים, דר' אלעזר בן עזריה סבר שהטעם שיצאו קודם זמנם היינו לפי שנחשבו הלילות, אבל רבנן חלקו עליו, ולשיטתם תירצו כשאר התירוצים הידועים. ולכן פתח פיו ר' אלעזר בן עזריה ואמר "הרי אני כבן שבעים שנה", כלומר, כדוד המלך ע"ה אשר חי שבעים שנה, ורצונו כי הוא עומד בטעם יצ"מ כענין בן ע' שנה שהוא דוד אשר היה לו לחיות ק"מ שנה כי ע' נתונים המה לו מאדם הראשון ועוד ע' מהאבות והטעם אשר לא חי אלא ע' שנה היינו משום דלא ישן והלילות נחשבו לו כימים וא"כ גם בענין יצ"מ נמי נאמר כן דהטעם שיצאו לפני זמנם היינו לפי שנחשבו הלילות ג"כ ולהיות כי גם בענין דוד הע"ה אינו מוכרח טעם זה ויש לומר כמה טעמים דשנות אדה"ר נפגמו ועל כן הוצרכו האבות ויוסף הצדיק לותר מחייהם וכיוצא לז"א ולא זכיתי שתאמר יצ"מ בלילות ו"שתאמר" מלשון "את ה' האמרת וה' האמירך" שהוא לשון שבח, והכונה לא זכיתי שתשתבח יצ"מ בעבור הלילות, כי הן הם הגורמים לצאתם בחצי זמנם, ואתי כמאן דמפרש "ולא זכיתי" "ולא נצחתי" כמ"ש בהא זכינהו רבנן, וכוונתו לא - נצחתי לרבנן שכולם יסכימו לשבח יצ"מ בעבור הלילות כי רבנן נטו לטעמים אחרים. עד שדרשה בן זומא דרחמנא אמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, לרבות הלילות, ומה טעם יש לזכור יצ"מ בלילות? אלא מוכח דעיקר טעם יצ"מ דהלילות נחשבו כימים, ומשום הכי חיובא רמיא עליה לזכור יצ"מ בלילות להודיע שהוא עיקר הטעם ודו"ק

(קבוץ חכמים" להגה"ק רבי עבדאללה סומך)

חכם מה הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלוקינו אתכם וכו' רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם.

נראה לפרש בעזה"י כי ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, ואדם המעמיק עצמו בתרי"ג מצות יראה כי אין אחד מהן ח"ו למותר (ועיין חולין ס' ע"ב אמר ר"ש בן לקיש הרבה מקראות שראויין לשרוף והן הן גופי תורה עיי"ש) כי יש מצוות עדות המורה על עדות הקב"ה ששורה בישראל וכדומה בכל אחת ואחת טעמים מתוקים מדבש, ואחר שהחכם מוצא הוא את כולם על מכוונם ומקומם הראוי להם, אבל אם מתרחק מלהבין, א"כ רואה ריבוי שלא לצורך וכפילות וכל רבוי נחשב לעבודת משא וממילא יוצא לתרבות רעה ח"ו, והיינו חכם [ע"כ קורא אותו 'חכם' ולא 'צדיק'] שהשכיל בתורה, שואל על עדות חקים ומשפטים כי בכל מצוה ומצוה רואה טעם נכון ומסתבר, וממילא

בכל השנה הקב"ה אומר לנו 'פתחו לי ואני אפתח', ובפסח אומר לנו 'פסחו לי תקפצו אלי, ואני אפסח אליכם. ת' מתהפך בס'.

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, מלבד דרכי הביאור שלמדנו לעיל, צריכים להבין פשוט הדברים, ונקדים מש"כ אביו של הערוגות הבושם, כמובא בקרן לדוד בשם אחיו ששמע מאביו שהיה אומר זה הפירוש בכל שנה בליל הסדר, 'כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח', כי בליל הסדר יכולים לקיים מצוה זאת בשני אופנים, בענין הגוף ובענין הנשמה, כי במצרים היינו משועבדים בעבודת פרך, וה' ריחם עלינו והוציאנו משם, וזו היתה הארה נפלאה בנשמה, מלבד עצם היציאה לחירות שאין צריכים עוד לעבוד עבודת פרך, כמ"ש החיד"א בשמחת הרגל, שאם היה עיקר הפסח רק על היציאה משעבוד לעבודת פרך, היינו צריכים לעשות פסח בראש השנה, שהרי בר"ה כבר בטלה עבודה מאבותינו, ולכן עושים פסח בחודש ניסן, כדי להדגיש שעיקר השמחה אינו רק על זה שפסק השעבוד, אלא על שזכינו לצאת מטומאת מצרים ולקבל נשמה טהורה, בר"ה פסק שעבוד הגוף, אך בליל פסח היתה גאולת הנפש.

כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, פי' החיד"א דהיינו כשאדם יותר מדגיש את היציאה מטומאת מצרים, יותר ממה שיצאנו משעבוד הגוף, הרי זה משובח, שמספר על השמחה הגדולה שנטהרנו מטומאת מצרים. אמנם כשמדברים עם הילדים מספרים על השעבוד של הגוף בחומר ולבנים, זה מה שהם מבינים, אך בהגדה של פסח גם מזכירים שמתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו.

ומסופר בהגדה על רבי אליעזר וכו' שהיו מספרים ביציאת מצרים כל אותה הלילה, והם לא סיפרו על החירות משעבוד הגוף, כיון שאבותיהם לא היו משועבדים במצרים בעבודת פרך, שהרי רבי אליעזר נכדו של משה רבינו שלא היה משועבד שם, כמ"ש במדרש כששמע משה רבינו שרבי אליעזר בן הורקנוס דורש 'פרה בת שנים', אמר 'יהי רצון שיהיה זה מיוצאי חלצ'י, הרי שר"א הוא נכד של משה רבינו. רבי יהושע היה לוי, רבי טרפון ורבי אלעזר בן עזריה היו כהנים, רבי עקיבא היה בן גרים. הרי שאלו הצדיקים לא היו צאצאים של עובדי עבודת פרך במצרים.

וזהו החידוש שאעפ"כ היו מספרים ביציאת מצרים כל אותה הלילה, כי עיקר הסיפור שלהם על הטהרה והאור הנפלא שזכינו לצאת מטומאת מצרים, ובחר בנו מכל עם. כי אפי' שבט לוי שלא היה בשעבוד הגוף, עכ"ז היה משועבד בשעבוד הנפש ובמ"ט שערי טומאה, כמפורש במדרשי חז"ל.

ולכן עיקר העסק בליל פסח הוא בהארה הזאת הרוחנית, ובזה נאמר 'כל המרבה הרי זה משובח'.

ובזה פי' האוהב ישראל וכ"כ באור החיים הק', 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', כי מעיקר שעבוד הגוף כבר יצאנו לפני אלפי שנה, וא"כ איך יראה את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, הרי אין מכים בנו בערב פסח עם שוט על הגב, אילו היה ענין זה בשעבוד הגוף, קשה לקיים את זה, אלא שעיקר הסיפור הוא על חלק היציאה ממצרים, בזה יכולים לקיים הדבר כפשוטו, בכל שנה ושנה להתרומם מחומריות ומתאוות הגופניות של נפש הבהמי, כמ"ש האריז"ל שכל יהודי יש לו פרעה מלך מצרים, לא שמעביד אותנו בגשמיות אלא ברוחניות, פרעה אותיות הערף, עורף ולא פנים, שהתפילה והברכה היא בבחי' אחור ולא פנים, מדברים עם השי"ת דרך העורף רח"ל, כשאדם מברך בהמ"ז כך בבחי' אחור, גם הקב"ה כביכול מתנהג איתו כך, ואנו צריכים לחזור אליו בבחי' יחוד פנים בפנים, לצאת משעבודנו לפרעה.

וכ' האור החיים הק' שבכל שנה בליל פסח אנו יוצאים מבחי' פרעה שבתוכנו, ואפי' שכבר זכינו כמה וכמה שנים לליל הסדר, אך יש עוד חלק שעדיין אנו משועבדים מאד לפרעה, כי אין סוף ואין תכלית למדרגות שיש בקרבת ה'.

ובזה פי' הערוגות הבושם בפשוטות בכל דור ודור חייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, בבחינה הרוחנית. כי גם הגאולה הראשונה ממצרים היתה בעיקר ברוחניות, שהרי הגשמיות כבר נפסק השעבוד בראש השנה, ועיקר הפסח הוא על הגאולה הרוחנית, ובזה אנו נגאלים בכל שנה ושנה מחדש.

ובזה פי' הערוגות הבושם בפשוטות בכל דור ודור חייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, בבחינה הרוחנית. כי גם הגאולה הראשונה ממצרים היתה בעיקר ברוחניות, שהרי הגשמיות כבר נפסק השעבוד בראש השנה, ועיקר הפסח הוא על הגאולה הרוחנית, ובזה אנו נגאלים בכל שנה ושנה מחדש.

ובזה פי' הערוגות הבושם בפשוטות בכל דור ודור חייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, בבחינה הרוחנית. כי גם הגאולה הראשונה ממצרים היתה בעיקר ברוחניות, שהרי הגשמיות כבר נפסק השעבוד בראש השנה, ועיקר הפסח הוא על הגאולה הרוחנית, ובזה אנו נגאלים בכל שנה ושנה מחדש.

אומר אני יורד תחלה לים קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה שנאמר שם בנימין צעיר רודם אל תקרי רודם אלא רד ים והיו שרי יהודה רוגמים אותם שנאמר שרי יהודה רגמתם". ולמה היו רוגמים אותם? ביאר הגר"ח קנייבסקי שבפשוטו הוא על שחטפו להם שבט בנימין הצעיר מכולם את המצוה מיהודה החשוב, אבל יש יהודי אחד מרוסיה ר' זלמן לייב אסולין וסיפר שהיה בצבא הרוסי במקום שהיו בו מוקשים, והיו תמיד שולחים אותו לפני כולם לראות אם יש מוקשים בשטח כדי שהוא יהרג, ואמר שאז עלה בדעתו פשוט שלכן היו שרי יהודה רוגמים אותם באבנים כדי שלא יגידו שבנימין הלך קודם כי נשלח לראות אם יטבע אם לא אלא אדרבה גם הם רצו את המצוה...

(דרך שיחה)

מאוצרות המגידים

חג החירות

כתב הערוגות הבושם בהגדתו 'הלל נרצה' עה"פ בפרשת ראה 'שמור את חודש האביב ועשית פסח לה' אלקיך כי בחוזק יד הוציאך ה' אלקיך ממצרים לילה', והקשו בספרי איך נכנס כאן תיבת 'לילה'? והנה זה הפסוק שמור את חודש האביב, ממנו לומדים שצריך להוסיף חודש אדר שני, כדי להשוות החדשים שיהיה חודש ניסן באביב, אך צ"ע מה שייך כאן תיבת לילה?

ונודע מכל ספה"ק שבחודש ניסן הוא זמן התקרבות להשי"ת יותר מכל השנה, כי בכל השנה צריך האדם לפתוח פתח כחודו של מחט, ואח"כ הקב"ה פותח לו שערי הלב, ואילו בפסח הקב"ה מדלג על כל המדרגות, ולא היה סיפק בידינו לעשות פתח כחודו של מחט, ואת ערום ועריה, והקב"ה ריחם עלינו והוציאנו באתערותא דלעילא, אפי' שלא הכינו חודו של מחט. וכמ"ש מהר"א אזולאי שבכל שנה ושנה הקב"ה מוציא אותנו משערי טומאה ומכניס אותנו בשערי הקדושה באלו הימים.

ובגמ' סוכה מט. אמרו: 'זא"ר אלעזר כל העושה צדקה ומשפט כאילו מילא כל העולם כולו חסד שנאמר (תהילים לג-ה) אוהב צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ, שמוא תאמר כל הבא לקפוץ קופץ, ת"ל (תהילים לו-ח) מה יקר חסדך אלקים (חסד ה' מלאה הארץ) וגו', יכול אף ירא שמים כן ת"ל (תהילים קג-יז) וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו'.

פי' הרה"ק רבי ברוך'ל ממעזבוז', אם בכל השנה אמרו חז"ל שלא כל הבא לקפוץ קופץ, רק יראיו זוכים לחסד ה' מעולם ועד עולם, זהו הנהגה לכל ימות השנה, אך כשבא חג הפסח, כל הבא לקפוץ יכול לקפוץ להשי"ת. ואדרבה הקב"ה שומר וממתין לתקופת האביב, שנוכל לדלג ולקפוץ לה'.

ובזה פי' הערוגות הבושם 'ועשית פסח לה', היינו שתעשה פסיחה ודילוג וקפיצה אל השי"ת. כי בדרך כלל כשיש קיר לפני האדם ואינו יכול לעבור, יש שני אופנים, אחד לפתוח את הדלת, והשני לדלג מעל הקיר. וכמו שאמר הרשב"ב מלובאביץ יש אומרים שכשאי אפשר לעבור מתחת המניעה, מדלגים מעליו, ואני אומר לכתחילה אריבער, לדלג תיכף ומיד.

וכמ"ש הרבי רבי ברוך, שבכל השנה צריך זכיה מיוחדת לדלג ולקפוץ, אך בפסח כל הבא לקפוץ יבא ויקפוץ. ופי' הערוגות הבושם שזהו מהות ענין הקפיצה, כי בדרך כלל יש מחיצה בין האדם ובין ה', וכמ"ש בדגמ"א בפ' כי תבא ובפ' וילך, ביאור ארוך בענין המחיצה הזאת, וואנו צריכים להביא מפתחות של אהבה ויראה שנזכה להכנס אל הדלת. אך בפסח אומר הקב"ה, כל דצריך ייתי ויפסח, ופסח ה' על הפתח, אין צריך להביא מפתחות לפתוח את הפתח, קום ותקפוץ אל ה'. עזוב את ענין הרע, ותדלג על כל המפריעים, כל מה שהיה עד עכשיו, היה, ומכאן ואילך אני בפנים.

ולזה תמתין כל השנה, שמור את חודש האביב, שמור לשון המתן, כי בחודש האביב הוציאך ה' אלקיך לילה, אפי' בחשכת לילה בלי שום הכנה של אור, יצאנו ממצרים, זוהי הבטחה נצחית לכל שנה ושנה בחודש ניסן, שנוכל לדלג על כל המפריעים, ואין אנו עוסקים בסור מרע, רק בעשה טוב, שאנו עוסקים במצוות, ושבים בתשובה של לכתחילה אריבער, וקופצים ומדלגים להשי"ת, אנו מדלגים אליו והוא מדלג אלינו, ופסח ה', מדלג על ההרים, כפי הנראה כל אחד מדלג חצי דרך ונפגשים באמצע.

ועכשיו קרבנו המקום, עכשיו דייקא, ולא 'אז קרבנו', אלא עכשיו ממש. כי עבודה זרה אינו דווקא להשתחוות לצלם, אלא עבודות שהיא זרה לו, לפי מעלת נשמתו, לא היו השחרית והק"ש והבהמ"ז כמו שהיה צריך להיות. ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, לצאת מקטנות המוחין ומשעבוד לקליפת פרעה, וזהו האושר הגדול שהוא גאולה פרטית בכל שנה ושנה.

כתוב בספר מעשה איש להחזו"א, שפעם אמר בליל הפסח שאין רגע מאושר בחיי האדם כמו הרגע שהוא זוכה להכנע ולהתבטל להשי"ת, זהו הגאולה האמיתית.

ולזה צריך הכנת הנפש כמ"ש האוהב ישראל, דכפי הכנתו כך יזכה להגאל, ולזאת למדונו רבותנו שיכיר האדם את שפלות מצבו, כי כשיכיר מהו בחי' מצרים שלו, יצחק ויזכה להגאל משם בליל פסח. בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.

בהגדת 'הלל נרצה' לבעל הערוגות הבושם כתב חיזוק נפלא, יש יהודים שמכנינים עצמם לקראת ליל הסדר, ויש שגם זוכים ללמוד מכתבי האריז"ל על כונת ליל הסדר, שיש שם גילויים נוראים ונפלאים, אך גם לאחר שהאדם מכין את עצמו, הרבה פעמים כשבא ליל הפסח עצמו, הוא נופל לחלישות הדעת, אם עכשיו נכנסים גדלות ראשון וגדלות שני, והנה אני לא מרגיש כלום, נשארתי אותו שפל כמו כל השנה, אני מקפיד על זה ועל זה וכו'. ובאמת מבואר בכתבי האריז"ל שבכניסת החג זוכים למוחין גדולים מאד, בתפילת ערבית ובהלל, אך אח"כ נעלמים כל המוחין, וצריך להמשיך את המוחין מחדש ע"י מצות היום.

וזה שאנו אומרים הא לחמא עניא די אכלו אבהתא בארעא דמצרים, מה ראו חז"ל להקדים פסקא זו לפני סיפור יציאת מצרים? אלא ע"פ המבואר בספרי אמת גדול הבהירות שהקב"ה מאיר עיני כל חוכי לו בליל שימורים, עניינים נפלאים, אור מוחין גדולות, וכששומעים פשוטי עם כל זה, מסתמא מכנינים עצמם לכך, ובאמת אין מרגישים כלום, ולזאת תקנו דלחמא דידן נקרא לחם עוני, כך היה נראה בגאולת מצרים, לחם עוני, לכן אומרים בלשון ארמית בבחי' קטנות. ואנו מתחזקים שה' יעזור בשנה הבאה נזכה להשיג המוחין, כי עדיין משיח לא בא, והשתא הכא, השתא עבדי, ובגלותנו, כל מה שאנו לומדים בספ"ק הגם שבאמת הכל נעשה בפנימיות, אך כדי להיות מקושר לזה, צריך לזכות לגאולה. ולכן מקדימים זאת הפסקא כדי שלא ליפול לחלישות הדעת על שאינו מרגיש בלבו ונפשו את האורות הנפלאים שנמשכים בליל הסדר.

והחת"ס כתב שאם כואב לו, ומפריע לו לאדם על שאינו מרגיש את המוחין, הרי לא קיים מצות 'חירות', כי מצות החירות היינו שהוא בן חורין מכל מין עגמת נפש, אם יש לו עגמת נפש שאינו מרגיש מוחין גדולות, לא קיים מצות חירות. גם מדאגות האלה צריך לצאת לחירות. כי הדאגה על המוחין גורם שידי כוסות יצא, וידי חירות לא יצא' כלשון הגמ'.

(הגרמ"י רייזמן)

רבי שבתי יודלביץ זצ"ל

כנגד ארבעה בני דברה תורה

בהגדה של פסח, קוראים אנו את תיאורו של בעל ההגדה המצייר את דמותם של ארבעה בני ארבעה סוגי אנשים אשר דוגמתם ניתן - למצוא בכלל ישראל. וכך מלמדנו בעל ההגדה:

"כנגד ארבעה בני דברה תורה: אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול. חכם מה הוא אומר? 'מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ד' אלקינו אתכם?' (דברים ו', כ'), ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח: אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. רשע מה הוא אומר? 'מה העבודה הזאת לכם?' (שמות י"ב, כ"ו), לכם ולא לו... ולפי - שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר, ואף אתה הקהה את שניו - ואמור לו: 'בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים (שמות י"ג, ח'), לי - ולא לו, אלו היה שם לא היה נגאל!'. תם מה הוא אומר? 'מה זאת?', - ואמרת אליו: 'בחזוק יד הוציאנו ד' ממצרים מבית עבדים' (שמות י"ג, י"ד). ושאינו יודע לשאול את פתח לו, שנאמר (שמות י"ג, ח'): והגדת - לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים."

הנה מוצאים אנו, כי לתורה ישנה שפה מיוחדת עבור כל אחד מארבעת הבנים, מארבעת סוגי האנשים הקיימים בעם ישראל: ישנה שפה מיוחדת עבור החכם, שפה שונה לחלוטין עבור הרשע, שפה

וזה שאנו מתפללים 'ומפני חטאינו גלינו מארצנו' ועיקר הכאב הוא 'ואין אנחנו יכולים לעלות וליראות ולהשתחוות לפניך', ועל זה הגלות אנו מודים ומהללים בכל ליל פסח שאנו זוכים להגאל עוד ועוד חלק בנשמה, בכל שנה ושנה.

רבי חיים ברים סיפר שפעם אחת הקשיב לתפילת שמונה עשרה של המשגיח רבי יחזקאל אברמסקי, שהיה מדבר באידיש הרבה באמצע שמונה עשרה, [וכמו ששמענו מרבי משה מרדכי שולזינגר שגם הוא היה מקשיב לשיחות שהיה מדבר באמצע התפילה, כי לעת זקנה היה מתפלל קצת בקול כדי להשמיע לאזניו. והיה מדבר עם השי"ת בלשון אידיש במודים ובשומע תפילה, לפני 'ועל הכל' היה מוסיף באידיש להודות להשי"ת על כל החסדים שעשה עמו בזה היום, על כל החידושים שחידש, והישועות בגשמיות ורוחניות שנתן לו השי"ת] הדבר היה כמה ימים לפני פסח, לפני 'אלקי נצור' שמע איך שהוא מבקש 'רבונו של עולם תשלח לי קצת פסח על פסח... ופי' רבי חיים ברים, שבדרך כלל אדם מבקש שהקב"ה ישלח לו מצות, יין ובשר על פסח, והוא מבקש קצת פסח על פסח, כי הפסח אינו רק כוסות ומצות, יש את הפסח בעצמו, שאנו צריכים לבקש אותו, כמו שאמר אחד הצדיקים, 'על פסח בוודאי יהיה לנו, איך לוקחים את הפסח בעצמו'. היינו שנזכה לדגל ולקפוץ אל השי"ת, ונזכה באמת לראות עצמינו כאילו אנו יצאנו ממצרים.

רבי שלום שבדרון סיפר משל שפעם אחת נולד אדם בבית גדול מוקף חומה, ומימיו לא יצא למרחב העולם, ונתגדל שם, וחישב בתמימות שהבית הגדול הזה, זהו כל העולם, עולם די גדול, עם חצר ופרחים, שם היה חי עשרים שנה ולא העלה על דעתו שיש עולם יותר גדול מזה הבית. זה היה כל ההשגות שלו.

כשהיה בן עשרים שנה, מצא סולם ועלה על החומה וגילה עולם חדש, מצד אחד יש בלבו שמחה גדולה על התגלות העולם הגדול, ומאידך גיסא יש לו צער נורא על העשרים שנה הראשונות ששרף בתוך הבית הזה, והיה נדמה לי שזה כל העולם, הוא ואין בלתו, הרי שיש בלבו שמחה וצער כאחד.

כמו אנחנו חושבים שמה שאנו מכירים זה כל העולם, מסין ועד קליפורניה ובאמצע יש כמה מדינות וארצות. ונדמה לנו שיש לנו השקפה אמיתית איך העולם נראה, הרי אנו סגורים בתוך בור כלוא, אין לנו השגה איך היו הצדיקים חיים בעולם, הם מצאו את הסולם ודגלו מעבר לחומות, וגילו עולם אחר לגמרי, אנו צריכים רק לצאת להתרומם מהחומות המעכבות, ונגלה עולם חדש. וזה נעשה בכל שנה שנה.

[רבי שמשון פינקוס מביא מספ"ק שכשהקב"ה ברא את אדה"ר היה שוכב, והיה אורכו מסוף העולם ועד סופו, ולאחר שקם על רגליו היה מהארץ ועד לשמים, ואמרו בגמ' שמסוף העולם ועד סופו הוא שוה כמו משמים לארץ. והנה היצר הסקרנות של האדם להכיר את כל העולם, ליסוע ולטוס להכא ולהתם, זה היצר נלקח מאדם הראשון השוכב, שאז היה ראשו בסין, ידיו ביפאן, ורגליו בבבל, כך היה מתפשט בכל העולם, כמ"ש בגמ' סנהדרין. וכל דבר מתגעגע לשורשו.

אך אדם צריך להתגעגע לשורשו של אדם הראשון העומד, שאז היה ראשו למעלה והרגליים למטה, זה הרבה יותר מסקרן, שהרי הנוסח של האדם הראשון השוכב, יש לו סוף, שאם יתייע וידע בעל פה מיהו הנשיא בסין ומה היה היום ביפאן ובקליפורניה, ולהיות בקשר חם עם כל הלסטים מזויינים שבכל הגוגל הגלובלי, הרי בסוף הוא מקיא מכל זה. משא"כ האדם הראשון העומד, שאינו שוכב כמו גולם על האדמה, אלא עומד וצופה מסוף העולם ועד סופו, גם בעולמות עליונים וגם בעולמות תחתונים, הרי ראייה זאת הרבה יותר מסקרן...]

כמו שאמר הרבי ר' אלימלך לעת זקנותו, שהוא עדיין יושב בפתח ועוד לא נכנס מעולם בפנים, כמו שאברהם אבינו יושב עדיין בפתח האהל, כי בכל מדרגא ומדרגא מתגלים עולמות חדשים, והשמחה מהולה בצער, המצה כרוכה עם המרור, שמחה על הגילוי החדש, וצער 'גואלד היכן הייתי עד עולם', איך מירר לנו הפרעה את שנת תשע"ח ולא נתן לנו לעבוד את ה', ומכאן ואילך נתרומם לצאת לגאולת נפשנו.

וכמו שביאר החתם סופר מתחילה עובדי עבודה זרה היו, היינו בשנה שחלפה, שנקראת אבותינו כלפי שנה זאת, ואז היינו בבחי' עבודה זרה כלפי ההתגלות החדשה של הפסח הזה, כמו שאנו ממשיכים ואומרים

לפיכך ברור כי לא עצלות היא המניעה אותו לבעוט ולמרוד, ואף לא תאוה, אלא רשעות לשמה! שכן איזו 'עבודה' בדיוק מטרידה אותו? באיזה קושי הוא מואס? הלא לילה זה רצוף הוא תענוג רוחני וגשמי!

אם דוחה הוא הבן הלזה את מצוותיו של יום, את המצוות הללו אשר אינן עומדת כלל בסתירה לתאוותיו ולעצלותו אות היא ומופת - גמור לכך שאינו מדבר דברים של טעם, ואף אין הוא מוצא כל קושי בקיום המצוות, אלא כל רצונו רק למרוד באלוקיו ולהוציא את עצמו מן הכלל! מעתה, עבור "להכעיס'ניק" שכזה ישנה תשובה אחת ויחידה: - "הקהה את שיניו!"

העבודה הזאת לכם

אכן, עדיין שומה עלינו להתבונן בנקודה נוספת הנוגעת אל הבן החכם ואל אחיו הרשע. שכן הלא שאלתו של הבן החכם רמוזה בתורה במילים: "מה העדות, החקים והמשפטים אשר ציוה ה' אלוקינו אתכם", ואילו שאלתו של הרשע הינה בנוסח של: "מה העבודה - הזאת לכם".

ומעתה, מה רבה היא התמיהה על אשר באים אנו בטענות כלפי הגן הרשע אשר הוציא את עצמו מהן כלל באמרו: 'לכם' ולא לך, - ואילו אל הבן החכם אנו מתייחסים בכבוד על אף שגם הוא שאל את שאלתו באותו סגנון עצמו בהשתמשו במילה: 'אתכם' אשר אף היא - יכולה להתפרש באותו אופן: 'אתכם ולא אותי!' מדוע לא נטען אף - כלפי הבן החכם על אשר הוציא את עצמו מן הכלל?

תשובה לדבר, נוכל למצוא במשלו של הדובנער מגיד, אשר אומר - היה כך:

משל למה הדבר דומה?

לאדם עני ואביון, אשר בדוחק מצא את פרנסת ביתו מעבודתו במשרדו של גביר העיירה. מידי חודש בחדשו, בראש חודש בדיוק - היה הגביר משלם לו את משכורתו, ומשכורת זו הספיקה לו בקושי לצרכיו הבסיסיים ביותר.

והנה, באחת השנים, כאשר משכורת חודש ניסן צרורה היתה באמתחתו עבר מיודענו האביון על פתחה של חנות שטיחים - וקריתת, ואת עינו צד שטיח נפלא מעשה רוקם, שטיח אשר עורר בליבו רצון עז לפאר בו את ביתו הדל...

מבלי לחשוב הרבה נכנס האביון אל החנות, בירר אצל המוכר את מחירו של השטיח, ומשהתברר לו כי די במשכורתו בכדי לשלם את תמורת המרבד החליט בו במקום לרוכשו, ויצא מן החנות שמח וטוב - לב...

אלא משהגיע הלה אל ביתו, הציג בפניו אשתו את הרכש החדש וסיפר לה כמה שילם תמורתו פקחה עליו זוג עיניים תמהות ושאלה - בתרעומת:

"אישי היקר, אילו היית גביר מבינה הייתי את הצורך אשר מצאת - בשטיח זה, ואף יכולה הייתי לקבל את ההשקעה אשר השקעת בו. אולם אם אינך זוכר, הרי הינך עני ואביון! לאחר שבזבת את כל כספך על השטיח המיותר מהיכן תמצא מעות בכדי לרכוש את צרכי - הפסח? מהיכן נקנה יין, ומצות, ותפוחי אדמה, ובצלים, ושאר מצרכי החג? הא??"

למול תוכחתה המגולה של אשתו לא מצא מיודענו מענה, בפנים - כבושות הוא פנה אליה ושאל: "ובכן, מה אעשה כעת?", והאשה הבהירה כי אין מוצא אחר מלבד להשיב את השטיח אל החנות ולבקש מהמוכר כי יאות להשיב את דמי התמורה אשר שולמה כנגדו...

"מקוה אני רק כי הלה יאות למלא את בקשתך!" הוסיפה האשה - בספקנות, אולם בנקודה זו היה בעלה רגוע לחלוטין... במוחו עלה רעיון גאוני...

בטרם יצא הוא עם השטיח אל החנות נטל האביון סכין מטבח - פשוטה, ובאמצעות קרע את אחד החוטים מהם עשוי היה השטיח... אל החנות הוא הגיע כשכולו אומר זעם מעושה, ובפנותו אל המוכר - החל צועק: "הכיצד לא תבוש? גזלת אותי! גנבת את כספי! שילמתי לך טבין ותקילין תמורת השטיח הזה, ואילו אתה מכרת לי שטיח פגום אשר חוטיו קרועים!"

המתאימה לתם, ואף שפתו של זה שאינו יודע לשאול. ואם רוצה אדם לידע מה טיבו של בנו די לו שיתבונן בסגנון השאלה, בנוסחה, ובכך - יוכל לתהות על קנקנו של השואל...

הבה נתבונן איפוא בשפה אשר ייחדה התורה לכל אחד מאותם ארבעה בנים, ונעמוד על הנקודות הדורשות הסבר.

אחד חכם

ובכן, הנה הילד החכם יודע מה עליו לשאול וכיצד עליו לשאול - זאת... הוא שואל ברצינות, מתוך רצון אמיתי להבין ולדעת: "מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ד' אלוקינו אתכם?". הוא יודע כי הקב"ה ציוה את אבותיו במצוות מיוחדות הנוגעות לחג הפסח, והוא מבקש לידע אותן על מנת לקיימן. לפיכך אף האב מצווה להשיב על שאלת - בנו ברצינות, ללמדו את הלכות הפסח, עד ההלכה האחרונה אשר - היא: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן".

והנה, משמעותה הפשוטה של ההלכה אודות הפטירה אחר האפיקומן הינה איסור לאכול מאומה לאחר סיום אכילת קרבן הפסח - בזמן שבית המקדש היה קיים, או לאחר אכילת מצת האפיקומן בימינו אנו שחרב בית מקדשינו ואין לנו זבחים ופסחים.

הסיבה אשר בגללה נבחרה דוקא הלכה זו בכדי לייצג את מכלול הדינים אשר מצווה האב ללמד את בנו הינה משום שזוהי אחת - ההלכות המתאפיינות בהיותן חותמות את הלכות הפסח, כאשר משמעות דברי בעל ההגדה הינה: אמור לבן החכם את כל הלכות הפסח, עד ההלכות האחרונות אשר עליהם נמנית הלכה זו: 'אין - מפטירין אחר הפסח אפיקומן'.

אכן, משמעות נוספת ישנה בדברים, והיא נוגעת לאופן בו מוטל על האב לחנך את בנו באופן כללי, לאו דוקא בכל הנוגע להלכות הפסח... שכן הלא טעם ההלכה על פיה אין לאכול מאומה לאחר אכילת האפיקומן הינו משום שרצון התורה הוא שטעם האפיקומן ישאר - בפיו של האדם. בה במידה, וכיוצא בזה בדיוק מצויים אנו גם לחנך - את בנינו, ללמד אותם את דברי התורה הקדושה בכזו מתיקות, בכזו נעימות אשר טעמה לא ימו שמפיהם למשך כל ימי חייהם! - זהו אופן החינוך הנרצה, וכאשר כך מחנך האב את בניו רבים הם - הסיכויים כי יגדלו הם לבנים חכמים, אשר יסבו לו רוב נחת ושמחה!

ואחד רשע

עמדנו איפוא על מהות התשובה ודרך החינוך הנרצית עבור הבן החכם, ועתה נעבור נא אל אחיו הרשע...

בעל ההגדה מלמדנו כי צורת השאלה המאפיינת את הרשע הינה: "מה העבודה הזאת לכם?", כאשר בדברי אלו הוא מוציא את עצמו מכלל ישראל, ומדגיש כי עבודת ה', הזכות הגדולה בה זכינו לעמוד לפני מלך מלכי המלכים ולשרתו עול הוא לגביו.

אלא שכאן עלינו לעצור ולשאול: מנין לנו כי כה רשע הוא הבן לזה? אולי אינו כופר בעיקר, ואינו חפץ להוציא עצמו מהכלל, ורק העצלות היא זו המדברת בתוך גרונו וגורמת לו לשאול את שאלתו בצורה בה היא נשאלת?

אכן התשובה היא פשוטה...

שכן אילו היה קם הבן הרשע הלזה בליל תשעה באב, פנה אל אביו ואומר לו: "אבא, מה העבודה הזאת לכם? מדוע צריכים אתם לחלוץ נעליכם, ולצום, ולבכות ולהתאבל? מדוע אינם יכולים לחיות חיים רגועים של שמחה?", אזי אמנם יכולים היינו לטעון כי מטען המצוות מכביד על כתפיו, ועצלותו או תאוותו היא המדברת מתוך גרונו.

אולם מתי שואל הרשע את שאלתו?

הרשע שואל את שאלתו המחוצפת בליל הסדר, בלילה המרומם ביותר, בלילה בו יושבים להם כל היהודים כשהם מסובים סביב שולחנות ערוכים בבשר ודגים כבני מלכים, בלילה בו ערוך שולחנו של - האיש הישראלי בפאר והדר כאילו היה משועי ארץ! בדיוק בלילה הזה - מוצא לו הרשע מקום לבוא ולהקשות: "מדוע עובדים אתם כל כך - קשה?"

הביט המוכר על השטיח, מצא כי הצדק עם הלקוח, ומיהר להשיב לו את כספו לשביעות רצונו המלאה... "הא לך, ושיהיו לך חיים ארוכים וטובים!" אמר המוכר, והעני יצא מהחנות שמח וטוב לב... -

אך הנה זה יצא הוא ואל החנות נכנס אחד מעשירי העיר, - ואף בידו שטיח אשר רכש זה לא מכבר... אף הוא פנה אל המוכר בטרוניא, והצביע על כתם מכוער אשר נמצא בירכתי השטיח החדש... -

אולם כאן, למרבה הפליאה לא מיהר המוכר להשיב את כספו של - העשיר... הוא בדק את הכתם היטב מכל צדדיו, ורק לאחר שהשתכנע כי המדובר בפגם מהותי ביצור השטיח ניאות לאפשר לקונה להחליף את המרבד באחר... -

אדם אשר עמד על יד פתח החנות, והבחין ביחסו השונה של המוכר לשני הלקוחות לא יכול היה להתאפק, ומיד כאשר יצא העשיר מן החנות מיהר הוא להכנס ולשאול את המוכר לפרש הבדלי הגישות.

"מדוע לעני אשר השיב את השטיח בטענה כי חוטיו קרועים - החזרת מיד את כספו, ואילו כאשר הגיע אליך העשיר בדקת את - טענתו באופן יסודי וגם לאחר הבדיקה לא הסכמת אלא לאפשר לו להחליף את השטיח?" הקשה הלה, והמוכר מיהר להסביר:

"שמע נא ידידי!" הוא אמר לשואל "אולי אינני חכם מופלג, אבל במסחר אני מבין! כאשר הגיע אלי העני והשטיח בעל החוט הקרוע בידו הבנתי מיד כי מתחרט הוא על עצם הרכישה, אין לו כל צורך - בשטיח, ובדאי אף ענין של 'שלום בית' יש כאן... הבנתי כי הוא זה אשר קרע את השטיח בכוונה תחילה, וכי מטרתו האמיתית הינה לקבל את כספו בחזרה!

הקהה את שיניו

מכל מקום, אם בהקחיית שיניו של הרשע עסקינן, הרי שזה המקום להביא מעשה חביב אשר מסופר על אחד מגדולי ירושלים, תלמיד חכם גדול וצדיק מופלג אשר אף בחכמת הרפואה היה בקי גדול, סיפור העוסק במקרה בו הקהה הוא את שיניו של הרשע הקהה היטב... -

שכן ביום מן הימים, נכנס אל חדרו של הרב אחד מפורקי העול אשר ביקש להתלוצץ מעט על חשבון הצדיק, וסיפר לו ברצינות תהומית כי סובל הוא משלש מחלות נוראות אשר אינן נותנות לו מנוח: "המחלה הראשונה" החל הלה מתנה את 'צרותיו' 'נוגעת' - - לאמירת אמת... אינני מצליח בשום אופן להוציא דבר אמת מפי, ובעל כרחי יוצאים להם השקרים בזה אחר זה!

"המחלה השנייה" הוסיף הוא וסיפר "נוגעת לחוש הטעם בו - - אינני חש... איני מצליח לעמוד על טעמו של שום דבר מאכל או משקה, ועובדה זו ממררת את חיי שכן יכול כבוד הרב לתאר עד כמה קשה - היא האכילה מבלי לחוש את התענוג הכרוך בה... -

"ואילו המחלה השלישית" סיים הלץ "נוגעת לכח זכרוני... בזמן - - האחרון, לצערי, אינני מצליח לזכור כמעט מאומה... כל מידע חשוב אשר נקלט במוחי נעלם ממנו כעבור זמן מה, ובשום אופן אינני - מצליח לזכור את הדברים אשר עלי לעשות או לדעת!"

הרב הצדיק, אשר חכם מחוכם היה, הבין על אתר כי אין בן שיחו - סובל מכל מחלה, וכי כל מטרתו אינה אלא להתלוצץ על חשבוניו... אולם מאחר וכבר לימד החכם מכל אדם (משלי כ"ו, ה'): "ענה כסיל כאולתו פן יהיה חכם בעיניו" החליט הוא ללמדו לקח אותו יזכור - לנצח... -

ובכן, הרהר הרב רגע או שנים, ולאחריו פנה אל פורק העול ואמר לו:

"שמע נא ידידי. בדרך כלל, מצליח אני למצוא תרופה למחלותיהם של בני האדם בו במקום. אני מכין מרשם והרוקח מכין את התרופה... - אולם מאחר ומגיע הינך ושלש מחלות קשות באמתחתך זקוק אני - לזמן מה בכדי להתיישב בדבר ולמצוא את התרופה המתאימה מכל, ואף להכינה בעצמי... על כן, שוב נא אלי בעוד חצי שעה, ובינתיים מתחייב אני למצוא תרופה אשר תרפא את כל מחלותיך ברגע אחד - והיו כלא היו!"

גיחך האפיקורס בליבו, בז לסכלותו של הרב באשר סבור היה כי - האמין הוא לסיפורו, ויצא מן החדר על דעת לשוב אליו בעוד מחצית השעה בדיוק, ולברר מהי התרופה אשר מצא הרב למחלותיו.

והרב, מצידו, לא טמן ידו בצלחת... הוא הורה למשמשו לגשת אל דיר העיזים אשר בפאתי העיר, ולהביא משם כמה גללים מגלליהן של הבהמות הללו גללים אשר צורתם כידוע הינה צורת כדורים קטנים, - לצבוע את כדורי הרעי בצבע אדום על מנת שיראו כמו תרופה אמיתית, ולהניחם בצורה מסודרת על גבי צלחת נקיה... -

ואכן, המשמש ביצע את ההוראות בשלמות, וכאשר חזר אותו פורק עול אל חדרו של הרב יכול היה כבר זה האחרון לבשר לו - בשמחה כי מצא עבורו תרופה מצויינת. "הרואה אתה את הכדורים המסודרים על גבי הצלחת? שאל הרב, והאפיקורס הנהן בראשו. - ובכן, טול לך ארבעה מן הכדורים הללו, הכניסם בבת אחת אל פיה, והחל ללעוס בחזקה עד שתבלעם!" סיים הרב, והלה מיהר לעשות - כמצוותו... -

שניות בודדות חלפו בטרם עמד הלה על טיבם של הכדורים האדומים... שניות בודדות חלפו בטרם החרידו זעקותיו את הבית והרחוב... "רבי! הרי אלו גללי עיזים, הוא צעק, והרב חייך והסביר - בנחת:

"הפלא ופלא! הנה כבר יכול אתה לראות בעצמך הכיצד התרפאת כלאחר יד משתי מחלותיך הראשונות! הלא בזה הרגע אמרת דבר

כל סחורתי בכדי להצדיק את ביטול המקח... -

"לעומת זאת, הלקוח השני אשר הגיע ושטיח פגום מאמתחתו, הרי הוא אדם עשיר אשר באמת ובתמים חפץ בשטיח חדש. כאשר הוא הגיע להתלונן על פגם אשר נמצא בשטיח שרכש הרי שטענתו הינה - טענה עניינית, והתייחסותי אליו היתה בהתאם... בדקתי את הפגם, נוכחתי שהצדק עמו, ומאז וכך הצעתי לו להחליף את השטיח הפגום - באחר אשר ודאי ישיביע את רצונו!"

כה היו דבריו של מוכר השטיחים שבמשל, ויש בהם כדי ללמדנו אף על אודות ההבדל שבין הבן החכם לרשע... -

שכן כאשר מגיע הבן החכם, ושואל שאלות הגיוניות על סדר ליל הפסח אנו מתייחסים אל דבריו בצורה עניינית. מאחר וכך, יכולים אנו - להבין כי כאשר הוא משתמש במילה 'אתכם' אין הוא מתכוון להוציא את עצמו מן הכלל, אלא להגדיר את מקבלי הציווי הלא הם אבותיו - אשר עמדו לפני הר סיני ונצטוו מפי הגבורה בתר"ג מצוות... לפיכך אף מצווים אנו להשיב לו תשובה הוגנת וברורה, אשר תשיב על שאלותיו עד האחרונה שבהן ותניח את דעתו.

כאשר מגיע הבן הרשע לעומת זאת, אנו מיד עומדים על טיבו... מיד כאשר הוא מתייחס אל סדר ליל הפסח הרצוף בתענוג רוחני וגשמי כאל 'עבודה', ומואס בה אנו יכולים להסיק כי רשע הינו, וכל מבוקשו - אינו אלא לכפור ולקנטר... על כן, מבינים אנו אף כי כאשר השתמש במילת "לכם" כוונתו האמיתית היתה להוציא עצמו מן הכלל, ואף - מכירים בכך שיהא זה חסר תועלת להשיב לו תשובה עניינית, שכן הוא אינו מבקש באמת לדעת מאומה... -

לא נותר לנו איפוא אלא להקהות את שיניו של הבן הלזה, להשיב לו תשובה המתאימה לו, וזאת מבלי לצפות כי דברינו יביאו תועלת כלשהי בכל הנוגע אליו... -

זהו איפוא הסבר אחד. אכן הסבר נוסף יש כאן, על דרך הצחות... -

על פי הסבר זה, מן הראוי להבדיל בין הבן החכם, תלמיד ה'חידור' מן 'הישוב הישן', אשר אינו יודע את כל כללי הדקדוק לאשורם לבין - הבן הרשע הלומד באוניברסיטה ובדאי השתלם בחוכמות חיצוניות, כאשר עליהן נמנית אף חכמת הדקדוק... -

כאשר הבן החכם שואל: "מה העדות והחוקים אשר ציוה ה' אלוקינו אתכם" בהחלט יש מקום לתלות ולומר כי הוא אינו מתכוון - להוציא

אלא שלמעשה, היה עלינו להקשות כבר לעיל, בתשובה של האב לבן הרשע, מדוע אומר הוא: "לי ולא לו, אילו היה שם לא היה נגאל" -

בלשון נסתר? הלא תשובה זו מיועדת לכאורה לבן הרשע המסב עם אביו בשולחן הסדר, והיה לאב אם כן להשיב לו ישירות בלשון נוכח ולומר לו: "בעבור זה עשה ה' לי ולא לך, אילו היית שם לא היית - נגאל!"

אכן התירוץ הוא, שתשובתו של האב לשאלתו של הבן הרשע - כלל אינה מיועדת לו... כלפי הבן הרשע מורים לנו לאב הוראה ברורה - אחת ויחידה: "הקהה את שיניו!" איתו כלל אין מה לדבר! הוא הלא - אינו מעוניין לדעת, אלא לקנטר ולהכעיס, ומה יועילו לו תשובותינו והסברינו כולם?

תשובתו של האב על שאלתו של הבן הרשע מיועדת איפוא דוקא - לאזניו של הבן האחרון, זה שאינו יודע לשאול, זה אשר ישנו חשש כבד כי יושפע מדברי ההבל והאפיקורסות שמשמיע אחיו הגדול הרשע על שולחן הסדר! אליו פונה האב ואומר לו: "דע לך בני, כי בעבור זה - עשה ה' לי בצאתי ממצרים, לי ולא לו לאחייך הרשע! שכן אילו היה - שם אחיך הלזה לא היה נגאל!"...

נמצא אם כן, שהפסוק אותו מביא בעל ההגדה עבור הבן שאינו יודע לשאול הינו אמנם אותו פסוק עצמו אותו הביא לעיל בעקבות - שאלתו של הבן הרשע, שכן בשני המקומות הללו פונה האב אל הבן שאינו יודע לשאול, ובשניהם הוא משיב לו אותה תשובה עצמה! אלא שכאשר ישנו בן רשע בבית, והלה מטיל את ארסו בשאר הנוכחים - מחוייב האב להדגיש בבירור כי דרכו של הרשע הלזה אחריתה באבדון, ולחדד כי "אילו היה שם לא היה נגאל", ואילו כאשר נמצא ה' שאינו יודע לשאול' לבדו יכול האב להסתפק בתשובה האמיתית, הברורה, - "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים!" הפלא ופלא!

מכת ארבה

המכה הבאה, מכת ארבה מתוארת בתורה כך (שמות י', א' ו'):

"ויאמר ד' אל משה: בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו, למען שתי אתתי אלה בקרבו. ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי בס, וידעתם כי אני ד'. ויבא משה ואהרן אל פרעה ויאמרו אליו, כה אמר ד' אלקי העברים: עד מתי מאנת לענת מפני? שלח עמי ויעבדני. כי אם מאן אתה לשלח את עמי הנני מביא מחר ארבה בגבלך. וכסה את עין הארץ, ולא יוכל לראת את הארץ, ואכל את יתר הפלטה הנשארת לכם מן הברד, ואכל את כל העץ הצמח לכם מן השדה. ומלאו בתיך, ובתי כל עבדיך, ובתי כל מצרים, אשר לא ראו אבותיך ואבות אבתיך, מיום היותם על האדמה עד היום הזה, ויפן ויצא מעם פרעה".

משה רבינו מזוהר את פרעה כי אם ימאן לשלח את ישראל כמצוות ה' הרי שעתיד הוא ללקות במכת הארבה, אשר יכסה את עין הארץ - את אור השמש מעל פני האדמה, ויאכל את כל שארית גידולי הארץ אשר נותרו לאחר הברד.

והנה, נשאלת השאלה, מאחר והקב"ה מקדים ומודיע למשה כי מכביד הוא את ליבו של פרעה לבלתי הנח לו לשלח את ישראל עד אשר ילקה בכל המכות "למען שתי אתתי אלה בקרבו" אם כן מדוע - - היה כלל צורך לשלח את משה ולהתריע לפני המכה? מדוע הקב"ה היה צריך 'לחמם' את פרעה ולאחר מכן להקשות את ליבו? הוא הלא יודע - כי ליבו קשה הוא ואף אם יחפוץ לא יוכל לשוב בתשובה ולשלח את - ישראל!

ככדי להבין את הדבר עלינו להקדים הקדמה אחת, מעשה נורא - המובא בגמרא במסכת סנהדרין (צ"ה, ע"ב צ"ו, ע"א), וכך מספרת - הגמרא:

לאחר התבוסה המשפילה שנחל סנחריב בבואו לצור על ירושלים, תבוסה ניסית כאשר מלאך ממרום בא והרג בלילה אחד את כל מחנהו החליט סנחריב כי אין לו ברירה אלא לברוח ולהמלט על נפשו. מיד - כאשר קם בבוקר וראה את כל רבבות חייליו מוטלים מתים על פני השדה יצא הוא בודד למדבריות השוממים, וכך הסתובב לו, תועה - וטועה בדרכו.

אמת שהרי אמנם צודק אתה כי גללי עיזים הם אלו, ואף נוכחת לדעת כי - חש הינך היטב בטעמו של המאכל אשר הכנסת לפיך!..."

"ובאשר למחלה השלישית" סיים הרב, "הרי שיוכלני להבטיחך - נאמנה כי נרפאת ממנו לחלוטין... את טעמם של ה'כדורים' הללו, ואת הנסיבות אשר הביאו אותך לחוש בו אני מתחייב כי לא תשכח למשך - כל ימי חיך!"...

בשלב זה הודה אותו 'לץ' כי חכמתו של הרב עלתה על 'פקחותו' - שלו, והכריז בפה מלא: "רבי, נצחתי!... אולם הרב, הוא עדיין לא סיים את החשבון... הוא פנה אל אותו 'משכיל' ואמר לו: "דע לך, כי כאן בעולם קיבלת את הצואה כשהיא קרה... לעתיד - לבוא לעומת זאת, בעולם הבא תקבל את צואת העיזים כשהיא - רותחת... שם יעשו ממנה פשטידה עבורך... שכן כבר לימדונו רבותינו - (גיטין נ"ז, ע"א) כי 'כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה - רותחת!'..."

הנה לפנינו דוגמא נפלאה להקהה את שיניו, כאשר אנו מוצאים כי אכן זוהי הדרך בה יש להתייחס אל הרשע אשר כל מטרתו אינה אלא לקנטר ולהטריד...

ואחד תם

הבן הבא עליו מדבר בעל ההגדה - הינו הבן ה'תם'. וכאן, כאשר אנו - מציירים לנגד עינינו את הבן הזה אנו רואים אותו כשהוא פוקח עיני - עגל ושואל מתוך טפשות מופלגת: "מה זאת?"...

ולכאורה, יש מקום לתהות, מדוע מציג בעל ההגדה את התם בכזה אופן? הלא התמימות מעלה גדולה היא עד מאד, כבר נצטוונו בתורה - (דברים י"ח, י"ג): "תמים תהיה עם ה' אלוקיך", ואף יעקב אבינו, מעמיד כל זרע ישראל, עמוד התורה השתבח בתמימותו כאשר תיארה אותו - התורה הקדושה (בראשית כ"ה, כ"ז) כ"איש תם יושב אהלים!"

אכן התשובה היא, כי אמנם התמימות מעלה גדולה היא, אין - כמותה, אולם תלוי הדבר בעיניו ובמקום... תמימות בזמנה ובמקומה - אין משוכחת ממנה, אולם תמימות במקום הלא נכון ובזמן הלא מתאים הרי היא פתח לכל הרעות כולן!

ועל כן, יעקב אבינו אשר ישב בבית מדרשם של שם ועבר ועסק בתורה בתמימות אכן השתבח במיוחד בתמימותו, אולם הבן התם - הזה, היושב בשכנות לאחיו הרשע אשר הקדימו אך במעט הרי - בתמימותו מונחת סכנה גדולה לכל עתידו הרוחני, ובודאי שאין בה משום מעלה...

ואכן, לאחר שעמדנו על טיבו של התם המושפע השפעה יתירה - מסביבתו לטוב או למוטב, נוכל להשיב אף על שאלה נוספת, שכן לכאורה, הסדר הראוי של ארבעת הבנים היה צריך להיות: "חכם" - ואחרי "תם", שהרי התמימות היפך החכמה היא! מדוע אם כן - הקדים בעל ההגדה את הרשע והציבו מיד לאחר ה"חכם"?

אולם על פי המבואר נבין את הדבר בפשטות... שכן הרשע הלא - מבקש הוא להסית ולהדיח, לקלקל ולהשחית. מה עושה הוא איפוא? הוא מפריד בין ה"חכם" לבין ה"תם"... יודע הרשע היטב כי אם יהיה ה"תם" צמוד ל"חכם" יושפע הוא מהנהגותיו הטובות, ובכך הוא הלא - אינו חפץ! לפיכך הוא נעמד ביניהם, ובכך הוא 'מרויח' בכפליים... ראשית מנוע הוא מה"תם" את השפעתו הברוכה של החכם, ושנית - באופן זה יכול הוא עצמו להשפיע עליו לרעה ולהדיחו מדרך הישר...

ואחד שאינו יודע לשאול

הבן האחרון - הינו זה אשר אינו יודע לשאול. זה היושב ושותק - כגולם, ומחכה עד שיתחוו ויסבירו לו דבר דבור על אופניו, מראשית ועד אחרית. הוא מצידו אינו מבקש לדעת כלום, ואף אינו מבין כי - חסר הוא ידע או חכמה... הפסוק אשר משמש כתשובה לבן האחרון הלזה, הבן שאינו יודע לשאול הינו: "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים", שכן הוא ממצה - בתשובה קצרה וקולעת את מהותו של יום, הקב"ה הוציאנו מבית עבדים על מנת שנהיה עבדיו ונקיים את מצוותיו. - אלא שכאן עלינו לשאול שאלה עצומה: הלא פסוק זה, "בעבור זה עשה ה' לי" משמש גם כתשובה לבן הרשע, כאשר לגבי ההדגשה - היא על המילים: "עשה ה' לי" לי ולא לו! כיצד יכול אותו הפסוק - לשמש כתשובה לשני אנשים שונים?

קצבו לו, כאשר סביבו עומדים ה'פועלים' המלאכים וצוחקים עד בלי - די ...

כאשר שב סנחריב והאש היקרה בידו סבור היה כי תמו תלאותיו - לאותו הלילה, אולם טעות היתה בידו... "כעת" אמר לו הקב"ה יש - צורך להבעיר את האש בגחלים, ולשם כך יש להתכופף ולנשוף בהם בעצמה!"...

וסנחריב? הוא לא מתווכח... הוא נשכב במלא קומתו המלכותית על הארץ, נושף בגחלים הרוחשות, ולפתע נתפס אחד הגיצים בזקנו, אשר עולה בלהבות על אתר... לתגלחת הזקן כבר לא נזקק סנחריב... - האש ביצעה את המלאכה על הצד היותר טוב...

את תיאור מסכת בזיונותיו של סנחריב מסכמת הגמרא באמרה: - "אם הנך רוצה לעשות ליצנות מגוי הבער את זקנו!", שכן משפט זה - ממצה ומסכם היטב את תמצית ההשפלה לה זכה סנחריב... אולם בכך טרם הסתיים הסיפור... -

סנחריב המגולח, בעל הזקן השרוף ממשך לצעוד לו בדרכו, עייף - ושבע תלאות, והנה לפתע הוא מוצא קרש עתיק. לא סתם קרש היה זה אלא קרש מתיבת נח, וסנחריב מיהר לאמצו לאלוה, באמרו בלבו: - "אם הצליחה התיבה להציל את נח מן המבול בודאי כוחה רב הוא עד - מאד!"

לאלוהיו החדש נדר סנחריב נדר, וכך הוא אמר: "אם תצילני - ותצליחני בדרכי נודר אני להקריב את שני בני לפניך!".

אלא שלצערו הרב היו מאזינים לנדרו אשר נדר... היו אלו שני - בניו, אשר שמעו את נדרו של אביהם, הבינו את תכניותיו לגביהם, והן כלל לא מצאו חן בעיניהם... הם בהחלט לא חפצו לסיים את חייהם כשהם מוקרבים לפני קרש...

הפתרון אשר מצאו הם בכדי להנצל מהגורל המר אשר תכנן אביהם עבורם היה פשוט ביותר: הם קמו והרגו את סנחריב אביהם, ובכך - הביאו את פרשת גדלו ותפארתו לידי סיום, סיום מביש בלי ספק למלכותו של מלך רם ונכבד...

אמנם כבר הקדים רב אבהו בגמרא (שם) באמרו אודות סיפור זה כי "אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמר", וזהו הסיפור בדיוק כפי שהוא מובא בגמרא עד לסימו הטראגי.

והנה, הבה נתבונן: סנחריב רואה כיצד משמיד הקב"ה את כל צבאו האדיר בלילה אחד, אולם הוא אינו שב בתשובה... הוא עדיין אינו מאמין במלך מלכי המלכים... הוא בורח, הוא מבקש להתחפש, ובלבו מחבל תחבולות בכדי לשוב למעמדו הקודם. והקב"ה מצידו מה הוא עשה? הוא מבזה אותו, הוא משפיל אותו, הוא מתלוצץ ממנו, הוא מכניע אותו עד לעפר!

ולכאורה, מדוע? מה התכלית בכל זאת? מה המטרה? מה היעד? לשם מה נחוצה היתה ההשפלה הזו? הלא הקב"ה יודע כי מאומה לא יעזור בכדי להשיב את סנחריב בתשובה! מה שלא עשתה השמדת צבאו הכביר בודאי לא תעשה עוד ליצנות אחת! -

אכן התשובה אחת היא, והיא נוראה עד מאד:

חז"ל מלמדים אותנו (גיטין נ"ז, ע"ב) כי "מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים, מאן אינון? שמעיה ואבטליון". מי הם בניו של סנחריב? הלא המה אותם בניו אשר ביקש הוא להעלות לקרבן לפני הקרש מתיבת נח, אותם בניו אשר קמו עליו ורצחוהו נפש! וכיצד יצאו מהם בנים משובחים כאלו כשמעיה ואבטליון? -

התשובה היא: כי בניו של סנחריב ראו כיצד מתלוצץ ממנו הקב"ה, והם ראו כיצד מתעלל בו האלוקים אחר שלא שב בראותו את הרעה אשר פקדה אותו, והמסר הזה חילחל לדמם ובער בעצמותיהם, עד שמבניהם כבר קמו צדיקים קדושים וטהורים, גדולי הדור, שמעיה ואבטליון!

הוי אומר, כי אותה ליצנות אשר התלוצץ הקב"ה מסנחריב אמנם - לא הועילה לו, אך היא הועילה לבניו, ולבני בניו, אשר זרעי החינוך שניטעו בעת אותה התלוצצות באביהם זקנם הנצו בהם פרי - - הילולים!

זו התשובה אשר יש לנו להשיב בבואנו לבאר את טעם התעללותו של הקב"ה בסנחריב, התעללות חסרת תכלית לכאורה, וזו היא אף התשובה אשר עלינו להשיב על שאלתנו באשר להתראות החוזרות והנשנות אשר שלח הקב"ה לפרעה ביד משה!

אולם הקב"ה טרם כילה את נקמתו בסנחריב. החשבון עדיין נותר - בחובה, והפרעון טרם הושלם... לפיכך, בא כביכול הקב"ה אל סנחריב ונדמה לו כאיש זקן, ניגש אליו ונתן לו שלום עליכם.

"שלום עליך סנחריב!" אמר לו הקב"ה, ומיהר לשאול: "אמור נא - לי סנחריב, להיכן אתה ממחר? להיכן אתה מנסה להגיע? האם יכול אתה להכנס בשערי ארצך? הלא מיד כאשר תגיע הביתה יבואו אליך כל שרין ונכבדיך, ויתבעו ממך את נפש בניהם ובנותיהם! הם ישאלו אותך היכן הם ילדיהם, ואתה לא תדע מה להשיב להם!"...

אכן למעשה, סנחריב כבר חשב על הבעיה האמורה, ובדיוק מפניה הוא ניסה לברוח... הוא ידע כי לא יוכל לשאת פניו כלפי בני ארצו, ולפיכך ביקש למצוא מפלט מהבושה הצורבת במדבריות השוממים, - החפים מכל בן תמותה... "צודק אתה!" אמר איפוא סנחריב לאיש - הזקן הקב"ה כביכול, ובתחינה שאל: "אמור נא לי, מה אעשה? הלא - צודק אתה, ומכיר אני בצדקת טענתך!"

ואכן, להקב"ה היתה עצה מן המוכן עבור סנחריב... "הבה ואומר - לך מה תעשה!" יעץ לו בעודו בדמות האיש הזקן: "אל תבוא אל - ארצך בבגדיך ובתפארתך, אלא תתחפש באופן בו לא יכירך, ואיש לא ידע כי שבת משדה המלחמה!"

העצה נכוחה היא וראויה בלי ספק, אולם בפני סנחריב עמדה - בעיה מעשית... "כיצד אתחפש כאן במדבר?" הוא פנה ושאל את - האיש הזקן, והקב"ה השיב: "אני אסייע בידך! הבא לי זוג מספריים, ואני אגלח את זקנך ואלבישך בבגדים מרופטים עד שאיש לא יוכל - לזהותך כמלך סנחריב הרם והנישא!"...

"מספריים? כאן? במדבר?" הקשה סנחריב, אולם הקב"ה הקדים - רפואה למכה... בסמוך למקום בו התרחש המפגש כבר הכינו מלאכי - השרת מראש מפעל לטחינת גרעיני תמרים, ואל המפעל האמור - שלח הקב"ה את סנחריב, כדי לבקש מהפועלים כי ישאלו לו מספריים לזמן מה...

ואכן, בלית ברירה נאלץ סנחריב לגשת אל מטחנת הגרעינים ולבקש מהפועלים מלאכי השרת כמובן כי ישאלו לו מספריים, - - אלא שהפועלים החצופים לא הסכימו בשום אופן לעשות את הטובה הזו בחינם... "אם רצונך במספריים תאלץ לעבוד עבורם!" הם אמרו - - לו... "אנו מוכנים להשאל לך זוג מספריים בשמחה, אולם לא לפני שתעבוד מעט עמנו, ותטחן כמה שקים של גרעיני תמרים!"...

נקל לתאר כיצד נראה סנחריב, המלך הרם כשהוא עומד לו וטוחן - גרעיני תמרים... עומק כזה של תבוסה הוא לא חזה אפילו בחלומותיו - הגרועים ביותר... אולם מה לעשות? לא עמדה בפניו דרך אחרת להמנע מהבזיונות הצפויים לו בשובו לארצו כי אם הדרך עליה המליץ הזקן: - להתחפש באופן בו לא ניתן יהיה להכירו! והתחפושת הלא מחייבת - גילוח! והגילוח הלא מחייב מספריים! ותמורת המספריים הלא עליו - - לעבוד ולטחון! ובכן, אין מה לעשות... מפשילים שרוולים וטוחנים!

אין ספק כי ביצועיו של סנחריב בתחום עבודת הכפיים לה לא הסכיין מעודו לא היום מושלמים... אולי אפילו רחוקים מכך... הוא שם - עצמו בלי ספק ללעג ולקלס בעיני ה'פועלים' האחרים. ואלם מקץ שעה ארוכה של עבודה מייגעת הוא יצא מהמפעל וזוג המספריים הנכסף - בידו.

אלא שבינתיים, אדהכי והכי כבר שקעה השמש, הלילה פרס את - כנפיו, והחושך כיסה את הארץ... "בחשיכה שכזו" אמר הקב"ה - לסנחריב "אי אפשר לראות מאומה, ולא כל שכן שלא ניתן לספר - אפילו שערה אחת! אם רצונך שאגלחך עליך לשוב אל המפעל, - ולבקש כי יעניקו לך אש בכדי להדליק מדורה, לאורה אוכל לגלח את זקנך בשופי!"...

סנחריב תאר לעצמו מה צפוי לו בבית החרושת, הוא כלל לא - התלהב לשוב אל המקום בו ספג מנה גדושה של בזיונות זה לא מכבר, אולם כלום ברירה היתה לו?

מושפל ומורכן ראש הוא חזר אל המפעל וביקש מעט גחלים, ושוב התנו הפועלים את מילוי בקשתו בכך שיסייע להם ויטחן עוד כמה שקים, ושוב נאלץ הוא שלא בטובתו לשים עצמו ללעג ולקלס בעודו טוחן שק, ועוד שק, ועוד אחד עד אשר השלים את המכסה אשר -

הארץ, והיטיבו את ליבם בסעודה משובחת כיד המלך. כשפיהם מלא בדברי הלל ושבח לגביר הנדיב עזבו העניים את האולם בשעת לילה - מאוחרת, ופנו אל ביתם שמחים וטובי לב.

למחרת מיועדת היתה להתקיים החגיגה השניה, הסעודה - המפוארת אליה הוזמנו העשירים ונכבדי העיר. בשעה שנקבעה, כבר ניצב בעל הבית בפתח האולם נכון לקדם את פניהם של אורחיו - הכבודים, אולם מה רבה היתה הפתעתו כאשר גילה כי בטרם הספיקו הנכבדים להגיע כבר היו קרוביו העניים מסביבם בנחת סביב - השולחנות עליהם נערכו מבעוד יום מעדנים מיוחדים ויקרים...

"מה לכם פה?" פנה הוא בשאלה אל קרוביו, "הלא רק אמש - סעדתם את ליבכם בסעודתי, שמחתם ושימחתם, ואף אני הסבתי עמכם והנעמתי את זמנכם! מה ראיתם איפוא לשוב היום ולהופיע? כלום חשקה נפשכם לשמחני שוב בנוכחותכם?"

אולם נראה היה כי דבריו, אשר נאמרו במלוא העדינות לא נגעו - כלל אל אורחיו האביזנים, אשר לרגע לא העלו בדעתם להבין את הרמז ולעזוב את המקום... תוך כדי שפיהם מלא וגדוש במזון הם השיבו - למארח, והסבירו בפשטות: "אתמול הגענו מדין 'עניים'... היום - לעומת זאת מגיעים אנו מדין 'קרובי משפחה', וסבורים אנו כי בודאי - תקדם בברכה את נוכחותם של קרוביך ביום שמחתך!"

זהו איפוא המשל, ועתה נפנה נא ונעבור אל הנמשל:

שכן לאחר שסבל פרעה נוראות בעת מכת צפרדע, כפי שהקדמנו ותיארנו לעיל במאמר 'עשרת המכות' נקל להבין מה הופתע הוא - כאשר פגש לפתע ב'ידידיו' הללו גם במכת ערוב... הוא בודאי פנה אליהן ואמר להן: "צפרדעים יקרות, שלום עליכן! אבל אולי תוכלו להסביר לי: אם אינני טועה הלא כבר הייתן כאן זה לא מכבר! מדוע - מיהרתן לשוב?"

אלא שהצפרדעים השיבו כאותה התשובה אשר השיבו לגביר קרוביו העניים... "אכן, היינו כאן בעבר, אולם אז הגענו מדין 'צפרדעים'... כעת מממשים אנו את זכותנו כ'חיות', וככאלו אנו - מגיעים עם שאר החיות הפוקדות את ארצך במכת ערוב, ומכות בך בלי הרף עד אשר תמלא אחר רצונו של בוראך בוראנו, מלך מלכי המלכים - הקדוש ברוך הוא!"

הנה כי כן, לקה פרעה בצפרדעים פעמיים: לראשונה בעת מכת - צפרדעים עצמה, ואילו פעם נוספת בשעת מכת ערוב...

ומעתה, מבואר היטב סדר הפסוקים: ישלח בם ערב ויאכלם, וצפרדע ותשחיתם, שכן דוד המלך בא ללמדנו כי אותן הצפרדעים אשר פקדו את מצרים במכת צפרדעים, כידוע לכל ינוקא שבו בשנית - עם מכת ערוב: "ערב ויאכלם צפרדע ותשחיתם!" -

(דרשות המגיד)

רבי יעקב גלינסקי זצ"ל

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות

יש אמרה נודעת. ודאי, דרך הלצה נאמרה, אבל אמת כה נוקבת טמונה בה! את ליל הסדר פתחנו בהכרזת: "כל דכפין ייתי ויכול, כל דצריך ייתי ויפסח". יושב הבן, ואינו מאמין למשמע אזניו. פותח ושואל:

אבא, "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות", אף פעם אינך מכניס אורחים, והלילה הזה אתה מזמינם? "אה", משיב האב, זה בגלל ש"עבדים היינו לפרעה במצרים", וממנו למדנו לומר דבר אחד ולעשות דבר אחר, להבטיח ולסגת. למצוא מוצא: "לכו נא הגברים", בלי הצאן והבקר...

בנובהרדוק ספרו על אותו עשיר קמזן, שחלה בטיפוס הבהרות. היתה זו מחלה קטלנית, ממנה איש לא קם. בצר לו הבטיח שאם יתרפא יתן חצי מיליון זלוטים לצדקה. הון עתק. אבל הבטיח בלב קל, שהרי איש לא הבריא ממחלה זו. אז למה הבטיח, כדי שיהיה מה לומר בהספדו.

לא עזר לו, ונרפא לאסונו. מיד התיצבו העניים בתור ארוך, לקבל חלקם בחצי המיליון. חשכו עיניו, מה יעשה. לאשרו, היה יודע ספר. זכר את דברי הגמרא (סוטה מט ע"ב) שגדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, מפני שלושה טעמים. הראשון שבהם: שהצדקה בממונו, וגמילות

שכן הקב"ה ידע אמנם כי לא ישוב פרעה מדרכו הרעה בעקבות כל אותן התראות, היה זה ברור כי במקום בו נכשלו המכות הנוראות בעצמן לא יצליחו לפעול איומים בעלמא, אולם אף על פי כן שלח - הקב"ה את משה להתרות בפרעה ולהתל בו בכדי ללמד אותנו, ואת בנינו, ואת בני בנינו עד סוף כל הדורות מה עלה בגורלו של מי שאינו מציינת להוראותיו של הקב"ה ואינו שת ליבו לתוצאות הרות האסון אשר עלולות לנבוע כתוצאה ממעשיו!

עבור פרעה לא היתה אמנם כל תועלת בהתראות, והן אף לא - נועדו בשבילו... ההתראות נועדו בעצם עבורנו, ובמישור זה הן - מביאות תועלת נצחית לדורי דורות!

ואכן, סיפר לי פעם חסיד, כי ניגש פעם אל רבו ושאלו על אודות אדם פשוט אשר הרבי מרבה היה לקרבו ולכבדו, "מדוע כה מכבד הרבי יהודי פשוט זה?" שאל החסיד בכאב, והוסיף: "הלא אנכי טוב - שבעתיים ממנו ואילו אותי אין הרבי מקרב כמותו!" -

התשובה אשר קיבל אותו חסיד משקפת היטב את היסוד אותו - הצבנו בשורות הקודמות. שכן אמר לו הרבי:

"שמע נא בני: למען האמת צודק אתה, צודק במאת האחוזים... אתה בודאי טוב שבעתיים מאותו יהודי פשוט, ואילו הייתי שופטו על פי מעשיו לא היה ראוי הוא לשום מחוה של קרבה... אולם היודע - אתה מדוע מקרבו אני על אף כל זאת? הבה ואומר לך... אינני מקרבו בשל אלא בשל ילדיו... אם אקרב אותו רבים הם הסיכויים כי ילדיו - יבחרו כל ימיהם בדרך הישר, ובכך אני חפץ!" סיים הרבי את דבריו... -

צפרדע מדין ערוב

בתארו את מכת ערוב, כותב דוד המלך: "ישלח בהם ערב ויאכלם, וצפרדע ותשחיתם", כאשר בפסוק זה עלינו לעמוד מלבד על טעם הזכרתן של שתי המכות הללו אף על שינוי הסדר אשר נמצא ביניהן, - שכן כידוע מכת צפרדע קדמה בפועל למכת ערוב.

אולם כאן, נכנס לתמונה המגיד מדובנא, אשר נושא היה את משלו ואומר כך:

משל למה הדבר דומה?

לגביר עשיר, בעל בעמיו, אשר טוב לב היה וגם טוב עין, גומל חסדים בגופו ובממונו. כאשר הגיעה עת דודים, והוא ארס את בתו עם בן גילה, - בחר מופלג בתורה ובריאה, ומתוקן בכל מידה טובה נמנה מיודענו - הגביר וגמר בליבו להזמן אל שמחת הנישואין את כל בני העיירה ואת כל קרוביו, כאשר הוא שם דגש מיוחד על העניים שבהם.

"עניים אלו, אשר זה מכבר לא באה ארוחה הגונה אל קרבם" - הרהר הוא בליבו "בודאי ישמחו עד מאד להשתתף בשמחה, כטוב - ליבם במאכל ובמשתה הם יברכו בליבם את הזוג הצעיר, והיה זה - שכרי!"

וממחשבה למעשה. - כאשר תכנן הגביר את סעודת הנישואין הוא לקח בחשבון כמות - גדולה של משתתפים, ובהם כל קרוביו ובני עירו העניים והדלים, וגם שאר אביונים אשר ירצו ליטול חבל בשמחת המצוה.

אלא שמשעה שירד הוא לפרטים, והחל תר אחר מקום מתאים לערוך בו את החגיגה הגדולה גילה מיודענו כי בעיה חמורה עומדת - בפניו... הוא לא מצא מקום אשר יוכל להכיל את האורחים כולם, את מכריו וידידיו אנשי העסקים, את המחותנים ובני משפחותיהם, וגם את העניים הרבים אשר הוא ציפה לראותם משתתפים עמו בשמחתו...

"ובכלל" חשב הוא "הלא לא הרי המאכלים אשר יערבו לחיכם - של העשירים אינני הטעם, כהרי המאכלים אשר העניים ימצאו בהם כדי שבעם!"

ובכן, לאחר שישב וחשב שבעה ימים ושבעה לילות הצליח - מיודענו להגיע לכלל החלטה. הוא גמר בליבו לקיים שתי מסיבות, יום אחר יום, כאשר המסיבה הראשונה תהיה מוקדשת לעניים: תושביה - העניים של העיירה עם בני משפחתו האביונים, ואילו המסיבה השניה - תיועד בדוקא עבור העשירים, שועי ארץ עמם עומד הוא בקשר עסקי - רצוף. ואכן, החגיגה הראשונה התקיימה ברוב פאר והדר, העניים אשר הוזמנו אליה גדשו בהמוניהם את השולחנות הערוכים בכל טוב -

חסדים בין בגופו בין בממונו. הודיע שחצי המיליון עובר שדרוג: לא לצדקה אלא לקרן גמ"ח.

חשב שהועיל, איפה! התור התארך בכפלים, כי גם העשירים עמדו בתור להלוואת גמ"ח.

אה, לכן ממשיכה הגמרא ואומרת טעם נוסף: צדקה בממונו, גמילות חסדים אף בגופו. הודיע לכולם שהחליט לשנות את היעוד: במקום להקצות כסף לצדקה, ומה הוא כסף, בסך הכל ממון, מוכן הוא לעשות הרבה יותר, לטרוח בגופו.

לא שער את התוצאה, אנשים התדפקו על דלתו בלא סוף: אולי מוכן הוא לסעוד את בנם החולה, אולי יאות ללוות את אביהם הקשיש, אולי מוכן הוא לעזור בנשיאת משאות. וכי בשביל זה הבריא, כדי לבלות ימיו בעזרה לזולת? חייב להיות לכך פתרון!

עייין, ומצא. ודאי, לפיכך נכתב הטעם השלישי: שהצדקה לחיים, וגמילות חסד בין לחיים ובין למתים. התנדב אפוא לחברא קדיש, ונשם לרוחה: אף אחד לא עמד בתור כדי להקבר!

אשריו, גם קיים נדרו וגם נשאר עם רכושו תלמיד נאמן של פרעה, וממשיך מורשתו!

הקהה את שיניו ואמור לו

לגער ברשע, ניהא, אבל מדוע בלשון: "הקהה את שיניו". אקדים ספור לתשובה. השכרות נפוצה מאד בפולין. אני זוכר שאמרו: "מי כעמך ישראל", מה ששותים היהודים כולם, "גוי אחד בארץ", שותה גוי פולני אחד! השוטרים עמלו קשות להוריד נהגים שכורים מהכביש.

מובן שהם טענו שלא שותו. כאבו להם השניים, והם שטפו את הפה בוודקה. כאב להם הגרון והם גרגרו קצת יי"ש, זה הכל. מה עשו, הביאום לתחנת המשטרה. היה שם כביש קצר וצר, ואמרו: "סע". אם נסע ישר, שוחרר.

הביאו נהג בגלופין, והורו לו לנסוע. מחזה: "זו מלכותך! קודם תיישרו את הכביש"...

נו, כבר לא היו זקוקים למבחן הנסיעה.

כך זה גם בענין האמונה. אמונה היא ישרה ופשוטה. הבעיה היא בראש, שרואה את הישר כעקום. אין דבר קל מלהוכיח ישרותה, אבל לא לשכור.

ומה הוא ה"יין" המסחרר את הראש ומעקם את הישרות?

נעייין בקטע גמרא (הוריות יג ע"א). הגמרא מפרטת מאכלים שמועילים לזכרון, ויש שסוגלתם להשיכח. כמו מאכל שאכל ממנו עכבר, יש להמנע מאכילתו.

ושאלו התלמידים את רבי אליעזר הגדול: מפני מה הכלב מכיר את קונו, נאמן לבעליו, ואין החתול מכיר את קונו?

שאלה מוזרה. מה זה מענינים, ומדוע אמור הרב להבין טבעי נפש חיות מחמד. ומדוע קבעו זאת בגמרא הקדושה, וכל הלומד מקיים מצות עשה של תלמוד תורה בכל מלה!

התייחס לשאלה, וענה: הלא דברים קל וחומר. אם האוכל ממאכל שנגס בו עכבר שוכח, החתול שאוכל את העכבר עצמו על אחת כמה וכמה...

רבות חשבתני: מה כתוב כאן?! ודומני שעלה בידי פרוש אמתי. פלאי פלאים -

"ידע שור קונה", אומר הנביא, השור מכיר את בעליו, "וחמור" מכיר את "אבוס בעליו" (ישעיה א, ג). מוטבע בבריאה שבעלי חיים מכירים אדונייהם. נאמנותו של הכלב אכן חריגה, אבל התעלמותו של החתול מפליאה. מנוגדת לטבע הבסיסי.

ומובן שאין ענינם של התלמידים בטבעי בעלי החיים. הם בקשו להקיש ולרמוז לטבעי בני האדם: יש מי שדבוק בבוראו ונאמן באופן מוחלט, דוגמת הכלב הנאמן. רוב בני האדם יודעים ומכירים, מאמינים בבוראם, גם אם אינם כה כרוכים אחריו. ואם רואים כופר בעיקר, חתול הוא. זה טבעו. ושאלו: מדוע, מה גרם לו!

ומה ענה להם? שגם החתול מכיר בטבעו, אלא שאוכל הוא מאכל שסוגלתו להשיכח! ולענינו: הרשע אוכל מאכלות אסורים, וסוגלתם

טמטום הלב (יומא לט ע"א) ועוות הישרות, אם כן, כל הדבורים לא יועילו, כי בשכרותו רואה הוא את כביש הסרגל כמזוגג. בתחלה "הקהה את שיניו" מאכילת מאכלות אסורים, רק אז אפשר לדבר עמו. ויותר: אז יראה בעצמו!

קהיון השניים, באכילת פרי בוטר חמור וקשה (יחזקאל יח, ב). איזה פרי בוטר אוכל הרשע, במה מקהים את שיניו? להבנת הדבר, נלמד פסוק: "ונשב בגיא מול בית פעור, ועתה ישראל שמע את החוקים" (דברים ג, כט). מה הקשר בין שני הדברים. מדוע, מכין שישבו מול בית פעור, אתה יש לשמוע אל החוקים. ואם לאו, כלום בני חורין אנו להפטר מהם חלילה?

אלא שהחוקים הם מצוות שאין טעמן מובן לנו, והיצר הרע ואומות העולם מסיתים בענין (רש"י במדבר יט, ב). ומה משיבים להם? אומרים: מילא אנו, סומכים לחלוטין על בוראנו ומקימים מצוותיו. אבל אתם, לשיטתכם, איך שטופים אתם בחוקים נבערים ומופרכים כל ימיכם. האפנה, אינה חוק? חוקי הנימוסים הנוקשים, אינם חוק? ומי מכתוב חוקים אלו! ועד למולך, ולמרקוליס, ועל לעבודה הזרה המאוסה והמקביסה של בעל פעור והמונים נפתים, ונוהרים! את זה אתה - אוכל, כוסס, שניך קהות ולא אכפת לך! חונט עצמך בבגדי אפנה, נוהג בכללי הטכס, ומשלים אתם

רק חוקי ה' לצנינים בעיניך, וכלפינו תתריס: "מה העבודה הזאת לכם"?! כשאנו רואים את הנהירה לחוקי בעל פעור, מתחזקים אנו שבעתיים, להבדיל אלף אלפי הבדלות, בשמירת חוקי התורה הקדושה. וכשאנו רואים את סגידת הרשע לחוקי החברה, מקהים אנו שיניו: כסוס אתה את פרות הבוסר, והנח לנו את פרות גן העדן!

יום אחד אני הולך ברחוב, ושומע צפירה. טרוד הייתי בעניני, אף לא עמדתי על טיבה. לפתע פונה אלי בחור גלוי ראש: "עמוד! למה אתה הולך?!"

תמהתי: "למה לעמוד?"

"זה יום השואה והגבורה, עומדים לזכר הנספים בשואה!" ואנוכי לא ידעתי. "אה", אמרתי לו, "אבל אני לא דתי!" "מה?!" עיניו התעגלו: זקן ופאות, וכובע ופראק, ולא דתי? ובכלל, מה ענין דת לכאן?!

אמרתי לו: "אמור לי, כשאתה נוסע ביום ששי לפנות ערב בבני ברק ושומע את הצפירה המבשרת על השבת, אתה ממהר להחנות את הרכב ולרוץ לבית הכנסת?" "לא", הודה.

"למה?" שאלתי. "כי אני לא דתי", ענה.

"אם כך, הלא תבין: לך הצפירה היא לא אומרת כלום. מדוע שהצפירה הזו תחייב אותי? לך דתך, ולי דתי שלי..."

הפה הפעור שלו הזכיר מלכות זבובים. "וחוץ מזה", אמרתי, "אין מה להשוות! אתה תתבע ממני לכבד את זכר הקדושים?! אני אבדתי שם מאתים בני משפחה! אז אני לומד לזכרם, אומר קדיש. מה הועלת לך בעמידתך בצפירה?!"

איך נתנים החוקים להשוואה?!

דרך נוספת להבנת: "הקהה את שיניו", ונקדים את דברי המדרש (הקדמת אסתר רבה, יא): כל מקום שנאמר "ויהי", אינו אלא לשון צרה. "ויהי בימי אחז" (ישעיה ז, א), שאחז ונעל בתי כנסיות ובתי מדרשות. אמר: אם אין תלמידים אין חכמים ואין תורה. משל למלך שמסר בנו לפדגוג, והיה פדגוגו שונאו. אמר: אם אני הורגו הריני מתחייב מיתה למלך, אלא הריני מושך מינקתו ממנו והוא מת מאליו - לא מובן: אם יהרגו יתחייב מיתה למלך, ואם ירעיבו עד מוות וימנע ממניקתו להניקו לא יתחייב מיתה למלך?

אך כמה עמקו דברי חז"ל!

ואדי, אילו היה מרעיבו עד מוות, היה המלך הורגו. אבל הוא התחכם, האכילו ממתקים עד ששבע ומאן לינוק. אבל תינוק אינו יכול לחיות ממתקים, ומת. ולא מצאו הסיבה. מה יעשה, ולא רצה לינוק... כך, התורה היא "חלב אם" עבורנו. מה עשה אחז ומה עושים תלמידיו, ממציאים תחליפים, ממתקים, וכך משביעים לכאורה - וממיתים! רואים אנו תוצאות דרכם ושיטתם, הלא הם עצמם מיואשים ומקוננים לפרות חינם!

"הקהה את שניו". אין אנו זקוקים, ואיננו מעוניינים, במאכליו! לתינוק חלב אם, וליהודי תורה!

אמר לרבן גמליאל: "חלקו את הירושה".

אמר לו רבן גמליאל: "בתורתנו כתוב, שאם יש בן אין הבת יורשת".

אמר לו: "מהיום שגליתם מארצכם נטלה תורת משה ונתנה תורה חדשה, ונאמר בה שהבן והבת יורשים בשווה".

למחרת, שלח לו רבן גמליאל חמור במתנה. באו לפניו, ואמר: "עיינתי בסוף הספר, ונאמר בו: 'אני, לא לפחות מתורת משה באתי, ולא להוסיף עליה באתי', וכתוב בו: 'במקום הבן, אין הבת יורשת'".

אמר לו: "יאיר אורך כנר!" להזכיר את הפמוט ששלחה.

אמר לו רבן גמליאל: "בא החמור, ורמס את הפמוט". פלאי פלאות. יושב לו שופט צבוע, מתחזה כנקי כפים, ונוטל שוחד בסתר. וכי אין לרבן גמליאל נשיא ישראל ענינים חשובים יותר ונחוצים יותר ודוחקים יותר, מאשר לשימו ללעג ולקלס! הן עומד הוא בראשות הישיבה, בית הועד לרבתינו גדולי התנאים, וכל משא הצבור על שכמו, ורוקם הוא הצגה עם אחותו, אשת רבי אליעזר הגדול, הלא דבר הוא!

ויותר מכך: נתאר לעצמנו, ה"חזון איש" זצ"ל, גדול הדור, ואחותו, הרבנית של הסטייפלר זצ"ל. והרבנית עולה ללשכת שופט חלוני ומבקשת לפסוק לה "ירושת הבת" שלא כדין תורה, היתכן?!

אכן, ברש"י מבואת גרסא בסוגרים: "זהכל כדי שישמעו הנאספים שם נבלותו, ומי הוא".

יש לגלות את פרצופם האמתי של המינים, שלא יעריכום ולא יעריצום, אלא יבזום ויוקיעום!

יש מחלה, המכונה "חולי ירח". החולה בה קם מתוך שנתו, ומסתובב, אינו מודע למעשיו, ואין להעירו פן יבעת ויוזק. לשכנתו של ה"חפץ חיים" זצ"ל היה בן כזה, ונעורה בלילות להשגיח על מעשיו עד שעמדה לקרוס מעיפות וחולשה. אמר ה"חפץ חיים": הלא בין כה נעור אני בלילות ולומד. יישן בחדרי, ואשגיח עליו. הודתה האם נרגשות, סוף סוף תוכל לישון.

ישב ה"חפץ חיים" ולמד ולפתע קם הילד, מתוך שנה. נשא ה"חפץ חיים" ראשו ועקב אחריו. נכנס למטבח, ונטל סכין. ה"חפץ חיים" עוקב. ביתק בסכין את כריכות העור של ספרי הקודש. לבו של ה"חפץ חיים" נחמץ, רגשותיו התקוממו, ולא אמר דבר. "קטן, לאו בר מחילה". פגיעתו רעה. הוא שחבל פטור, ואחרים שחובלים בו חייבים. ישן הוא, אינו מודע למעשיו -

מתוך שנה פנה הילד לאחור, צעד לעבר חדר הילדים, ישנים שם זאטוטים. והסכין בידו. זאת לא! בעדינות אך בתוקף אחז בידו, חלץ - את הסכין, והילד התעורר בבעתה.

כי יש גבול, עד היכן.

לא, כשיפגע בילדים אחרים.

אז, אין ברירה, אי אפשר להתחשב עוד ברגשותיו. מקהים את שניו. באותו ענין: בשעתו, היתה בני ברק עירה קטנה, כולם הכירו את כולם, היינו 'היימיש'. עמדתו להכנס לבית מן ה"חזון איש" זצ"ל, כשהרב אברהם יוסף וולף זצ"ל, שיסד באותה שנה את הסמינר, יצא. שאלתו: "מה התחדש לך?" ועניו בהתפעלות: "החזון איש אמר לי, שאילו היה לנו כסף היה ממליץ לתלות בכול רחוב שלטי: זהירות, כלב נושך כדי שיפחדו ולא יעברו דרך רחובותינו, כדי שלא נראה אותם - ולא נושפע מהם!"...

אבל הוא התחכם, האכילו ממתקים עד ששבע ומאן לינוק. אבל תינוק אינו יכול לחיות ממתקים, ומת. ולא מצאו הסיבה. מה יעשה, ולא רצה לינוק...

כך, התורה היא "חלב אם" עבורנו. מה עשה אחז ומה עושים תלמידיו, ממציאים תחליפים, ממתקים, וכך משביעים לכאורה - וממיתים!

רואים אנו תוצאות דרכם ושיטתם, הלא הם עצמם מיואשים ומקוננים לפרות חינם!

"הקהה את שניו". אין אנו זקוקים, ואיננו מעוניינים, במאכליו! לתינוק חלב אם, וליהודי תורה!

הקהיית השניים, למה. אמת, שאל בלשון שאינה ראויה. אבל ככלות הכל, התענין. למה לא נלמדו? אך לא -

שכבר אמר הגאון רבי ישראל מסלאנט זצ"ל שהרשע הריהו כלסטים, ואם יודע הוא ללמוד הריהו כשווד מזוין! כי ישתמש בידיעותיו לרעה לנגח ולקעקע, ללעוג ולהדיח!

מסופר על הרב שישב בבית הכנסת ולמד. הכל פנו והלכו לבתיהם, והוא שקוע בסוגיה עמוקה.

לפתע קלטו אזניו קול מוכר, תחינה נרגשת. נשא ראשו והטה אוזן היה זה הגנב של העיירה. בכל עיירה היו רב ודיין, שוחט ומוהל, והיו - רצען ונפח, חנווני וקצב. והיה הגנב המקומי. עתה עמד על רחבת ארון הקודש. הסיט את הפרוכת ופתח את הדלתות, טמן ראשו בין ספרי התורה וחנון קולו -

הרב נדרך: מה ארע? מישהו חולה, יש לראות להגיש עזרה?

אך לא, קולו נשמע בברור: "רבנו של עולם, אל תשליכני מלפניך, ורוח קדשך אל תקח ממני!" -

צדיק חדש נולד!

"רבנו של עולם, אנא ממך, פקח עיני! חנני ברוח הקודש!" יבב בתחינה. הזדקף וסגר את הדלתות. השיק את פרוכת הקטיפה לעיניו הדומעות. שערי דמעות לא ננעלו, לב נשבר ונדכה אלקים לא יבזה.

"רוח הקודש למה לך", שמע קולו של הרב. לבו נתר, רק כעת השגיח בו. בעצם, אולי יגש ויקבל גם ברכתו: "הרב מבין, פעם ידעתי לאן לגשת. החביאו מתחת למזון, בתוך המצעים. בעיניים עצומות הייתי שולף. עכשיו נעשו מתוחכמים, וזה נעשה קשה יותר ויותר. אילו היתה לי רוח הקודש, היה זה קל כל כך..."

ובכן, רוח הקודש אינה עבור גנבים -

וידעת התורה אינה עבור הרשע: "ולרשע אמר אלקים, מה לך

לספר חקי!"...

חייבים להקהות שני הרשע, כדי שלא יחלקו לו כבוד, ולא יסחפו אחריו! זכורני, בשנת תש"ו, לאחר המלחמה, הגענו לחלק הכבוש על ידי האמריקאים. שמענו שהערב תהיה ארוחה, מלת קסם לנצולים. מסיבה לציון מרד גטו ורשה. במקום לקונן על מות הקדושים של ששה מיליון היהודים, ובתכם חצי מיליון יהודי גטו ורשה, בחרו לחגוג את המרד שדוכא בדם ואש ותימרות עשן, ולא הותיר נצולים. מי מארגן מסיבה זו? "עלית הנוער", לשכנע לעלות לקבוצים החלוניים.

ארגנתי כמה חברים, והגענו למסיבה. מובן שכל הדוברים היו חלוניים, העלו על נס את גבורת המתקוממים, וקראו להצטרף אל החלוצים המתקוממים נגד השלטון הזר בארץ ישראל. חייבים היה לסכור פיהם. אבל איך, הרי לא יתנו לנו לדבר!

קמתי ואמרתי: "מי מכם היה בגטו ורשה?!"

הבינו שהייתי בגטו, ואמרתי: "רצוני לדבר על הגבורה היהודית!"

הזמינו אותי לדבר. אמרתי: "מדוע לא מזכירים את הגאון רבי מנחם זמבא, ה' ינקום דמו, שנתן חסותו למרד?!"

הבינו לאן הדברים נוטים, וגרשוני מן הבימה. הרכיבני אחד מחברי על כתפיו, וזעקתי: "יהודים, הלא תראו שהם מחללים את זכר הקדושים, ועל פי ההלכה עוד יותר גרועים מן הגרמנים, כי גדול המחטאיו יותר מההורגו!" מיד התנפלו עלי הבריונים והכוני מכות רצח, "על חיייהם

איזו תשובה היא הקהית השניים?! אבל באמת, אין תשובה כמוה!

ספר לי הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל, בעיר לוצק היה פוקר אחד שזלזל בכל קודש. שבת, פסח, אף יום הכפורים, רחמנא לצלן. לעג והתלוצץ מהתורה ושומריה. לא לעולם חוסן, ויום אחד חלה במחלה חשוכת מרפא, טיפוס המעינים רחמנא לצלן. כל באיה לא ישובון.

אמרתי: הן סופו קרב, להספידו לא אספיד, אין מה לומר בשבח עוקרי תורה. וירננו, וילחצו, ויוקיעו. אלך לבקרו, להראות שאין בלבי נגדו אישית, אבל דרכו הרסנית.

באתי לבקרו, ומצאתיו מתפתל ביסוריו. כיון שראני התיפח: "שהרב יתפלל עלי, שהיסורים ירפו מעט!"

הוא מבקש שיתפללו עליו?! -

עליתי לבית הכנסת ונשאתי דרשה. אמרתי: "כסבורים אתם שההתפקרות נובעת מחסרון יראת שמים - טעות בידכם! לא יראת שמים חסרה, כאב בטן חסר!"

רק יקוה שניו ויגנח ויתפלל... -

"הקהה את שניו" בתגובה חריפה וקשה, "ואמר לו", באמירה רכה (שמות רבה מב, ב) והרי זה תרתי דסתרי, לכאורה. תגובות סותרות מניה וביה!

אבל, באמת, יש לעיין: מה לשון הקהית השניים. מדוע לא לסטור לו עו ולחצילף באחוריו. וכאן, טמונה התשובה.

כי מה רצון הרשע, מה טענתו? רוצה הוא ללכת בשרירות לבו, להסחף אחר יצרו הרע מנעוריו. "עיר פרא אדם יולד" (איוב יא, יב), ואינו מבין מדוע דורשים שירסן עצמו ויבלום יצרו. "מה העבודה הזאת לכם", למה לעמול בעבודת ה', בתקון המדות, למה להשתפר ולהשתנות לטובה.

אף אתה אמור לו, באמירה רכה: אמת שנולדת עיר פרא, אבל כמו כן נולדת בלי שניים. והנה צומחות שני חלב, והמרת אותן בשניים קבועות. ומדוע, כי אדם משתפר ומשתנה, מתבגר וגדל. אם רצונך להשאר בטבעי הינקות והילדות עקור את שניך מפיך, כעולל... -

ואף אתה הקהה את שניו, ואמר לו

כמה מרעיש פירושו של ה"חתם סופר" זצ"ל (חת"ס עה"ת, ויקרא לו): "ואף אתה", גם אתה אשם בכשלון הבן. ככתוב: "אבות אכלו בסר, ושני בנים תקהינה" (ירמיה לא, כח): בן המעז פנים, אשמת האב היא! ולכן "הקהה את שניו", כי אתה אכלת בסר!

ואנו חושבים: מסכן האב, מה רוצה ממנו ה"חתם סופר"! לא די לו בעגמת נפשו על התנהגות הבן ומרידתו, עוד בא להעציבו ולהאשימו?

לא ולא. ה"חתם סופר" רצה ללמדנו מבט מקיף וכולל: לא לחפש אשמים, בכל שטחי החיים. תמיד, לערוך בקורת עצמית ולהשתפר, ואז נוכח כיצד המצב משתפר. הן זו רעה חולה: תמיד מוצאים אנו מי אשם במצב, ולעולם לא אנו

הלא נראה מה שאמרו (אבות דרבי נתן פי"ב, ג) באהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום, וכשראה שניים שרבו, "הלך וישב אצל אחד מהם, ואמר לו: ראה חברך מהו אומר, מטרף את לבו וקורע את בגדיו, ואומר: אוי לי, איך אשא עיני ואראה את חברי! בושתי ממנו, שאני הוא שסרחתי עליו! וישב אצל השני ואמר לו כדברים האלו, וכשפגשו זה בזה חבקו ונשקו זה לזה"

ותמוה, איך לא חשש שיתפס כשקרן, חלילה! אולי אחד מהם אשם במריבה ומכיר באשמתו, ויודע שחברו כועס עליו בצדק!

ועל כרחנו שאין מציאות כזו, ולא היה כאן כל סכון! אין חשש שאחד הצדדים יחשוב, שהוא האשם!...

ועלינו לשנות את המבט!

כן ספרו (מכות יא ע"א) שאריה טרף אדם במרחק שלושה פרסאות מרבי יהושע בן לוי, ואליהו הנביא לא התגלה אליו שלושה ימים!

מה אשמתו של רבי יהושע בן לוי? הלא "אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לה כבהמה" (שבת קנא ע"ב). וכי אשם הוא שיהודי אבד צלם

היתה תקופה בה כהן הגאון הצדיק רבי יעקב ישראל לובצ'נסקי זצ"ל, חתנו של הסבא מנובהרדוק זצ"ל, כרבה של העיר ברנוביץ'. כמה פורקי עול העזו לפרוץ פרצות בחומת השבת, והיה עובר מחנות חנות ומוחה בקולי קולות, עד שנאלצו לסגור עסקיהם.

טענו כנגדו: "מה הכפייה הזו! האם לא ידעתם שתקופה חדשה הגיעה, תקופת זכויות הפרט וחירותו לעשות ככל העולה על רוחו!"

השיב כנגדם: "ודאי ידעתי, וזה הדבר העולה על רוחי לצעוק - ולמחות נגדכם ולסגור חנויותיכם..."

ומה יכלו לענות...

כך, הבן הרשע מסית וטוען: "מה העבודה הזאת לכם", מדוע מכריחים אתם את כולם לטב עמכם בסדר ככל חוקת הפסח. כל אחד חפשי לעשות כרצונו!"

"כך?! עונים לו, "אם כן, רצוננו להקהות את שניך"..."

רב העירה היה מלמד שעור בגמרא. אחד המשתתפים הגיע במכנסים קרועים. מה ארע? כלב חוצות התנפל עליו ונעץ מלתעותיו במכנסיו, בקושי נחלץ משניו.

אמר הרב: "אתן לך סגולה. כשיבוא תאמר שבע פעמים את הפסוק: ולבני ישראל לא יחרץ כלב לשונו. בדוק ומנוסה!" הודה, וישב ללמוד.

למחרת, הגיע במכנסים אחרים, אף הם שסועים. מה עתה? האם שכח את הפסוק?

"לא שכחתי. אבל עד שהתחלתי לומר, התנפל הכלב בניבים חשופים!" "אם כך", אמר הרב, "אין עצה אחרת, זולת אלה הכה תכה בכלב!" למחרת הגיע, אלה בידו ומכנסיו שלמים...

כך, עם שלושה בניס מדברים, אומרים פסוקים. אבל יש אחד שאינו מעונין בפסוקים וחושף ניבים. אינו מותיר בררה, אלא להקהות את שניו!

ארבעה בניס הם, כל בן ותשובתו, ואף הקהית השניים תשובה היא.

ואספר לכם מעשה שהיה. ידוע שאני נושא בנטל החזקת מוסדות תורה. פנה אלי אחד מעובדי החברה קדישא, ספר שלמחרת היום, בארבע אחר הצהריים, תתקיים אזכרה ליהודי עשיר הטמון שם. המשפחה מבקשת אדם שישא דברים במעמד, וישלמו בעין יפה.

שאלתי: "הוא היה שומר תורה ומצוות?"

ענה: "אינו קבור בחלקת שומרי שבת..."

אז בשביל מה צריכים הם, לקשוט הארוע.

למחרת באתי. היתה זו הפעם הראשונה שהשתתפתי בכזה טקס, וגם האחרונה. הם הגיעו קבוצות קבוצות. המשפחה, החברים, השותפים, העובדים. כל קבוצה הביאה זר, עטור בסרט שחור. הניחה בטקסיות על המצבה וחזרה לאחוריה לשלב ידיים.

"כבוד הרב, בבקשה".

לא משניות, לא תהלים, לא קדיש.

החלטתי: כפרה על הכסף, כאן יש להקהות שניים!

פתחתי ואמרתי: "חשבתי לומר דברים בשם בני המשפחה, והחלטתי לומר דברים בשם הנפטר, אחד מן השניים: או שיש נשמה נצחית, שבפטירת האדם עולה למרום למסור דין וחשבון ולקבל שכר ועונש, או שאין נשמה, ומותר האדם מן הבהמה אין. אם אין נשמה, למה מביאים פרחים, הרי כלום לא נשאר. ואם יש נשמה, פרחים היא צריכה?! הרי ביד מוקיריה להקל על ענשיה ולהרבות שכרה במרום. אם יאמרו קדיש, אם יקרא מזמור תהלים או ילמדו משנה!- משל למה הדבר דומה, לעני מזה רעב ולשונו נשתה בצמא, מתחנן לפרוסת לחם ולגימת מים, ומציעים לו... זר פרחים!"

לא כנס זכרון הוא, אלא כנס התעלמות!"

איני צריך לומר, שתרומה לא קבלתי, אבל כעבור שנה וחצי פגש בי אותו עובד החברה קדישא ואמר: "לא תאמין, אבל השנה הם הביאו זרי פרחים, ואמרו תהלים, וחתמו בקדיש"..."

אלקים?! אכן כן! חייב היה להקרין על סביבותיו, להשפיע עליהם, ולהתפלל לשלומם!

ומצינו (סנהדרין צד ע"ב) שחזקיהו המלך נעץ חרב על פתח בית המדרש, ואמר: כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו! מאימתי חייבים מיתה על בטול תורה? אבל היה זה מצב מלחמה, סנחריב עלה על ירושלים לכבושה, וידע שכל זמן שקולו של יעקב נשמע בבתי מדרשות אין הידיים ידי עשו יכולות לנצחם (הקדמת איכה רבתי ב). התורה מגנה ומצילה, ורפיונה מסגיר נשמות לאויב. פקוח נפש הוא, ולהתירשל בלמודו דין רודף!

אבל מדוע נעץ חרב בפתח בית המדרש? שם לומדים! את החרב יש לנעוץ בין יושבי הקרנות ומבלי עולם! והתשובה, שאם לומדי בית המדרש גבירו שקידתם, יקרינו וישפיע על יושבי הקרנות לבוא ולהכנס בשערי בית המדרש!

לא נחפש אשמים, אלא נראה להשתפר ובכל תחום: אם האב ישפר יחסו לבנו ישתפר יחס הבן אליו, ולהפך. אם הבעל ישפר יחסו לאשתו ישתפר יחס האשה אליו, ולהפך! ובידענו שקהיון שניו הוא משום שאכלנו בוסר, ממילא נפנה אליו באמירה רכה: "ואף אתה הקהה את שניו, ואמר לו!"

(והגדת)

רבי שלמה לוינשטיין שליט"א "ומתוק האור" - ובחנוני נא בזאת אמר ה' (הפטרת שבת הגדול)

מדוע דוקא בענין המעשרות נתן הקדוש ברוך הוא אפשרות לבחון אותנו? דבר זה באר המגיד מדובנא כדרכו על פי משל: אדם נכנס לחנות אריגים ובקש לקנות מאה מטר בד. אמר לו בעל הבית: בכל גליל יש עשרים מטר, ממילא עליך לקחת חמשה גלילים.

אמר הקונה: ברצוני למדוד קודם. אמר בעל הבית: אבל לבטח אינך מתכוון למדוד את כל חמשת הגלילים. למה לא? - תמדוד מבין חמשה את הגליל שנראה הכי דק, ואם בו יש עשרים מטר, אזי באחרים בודאי יש עשרים מטר.

כך, אומר המגיד מדובנא, גם לענינו: המצוה ש'עולה' לנו הכי הרבה כסף מכל המצוות, היא מצות המעשרות. יש לתת שני אחוז לכהן, עשירית ללוי, ועוד עשרה אחוז לעניים, או לאכול בירושלים, ויש גם לקט, שכחה ופאה. סך הכל מגיעים ליותר מעשרים אחוז של נתינה מתוך כל היבול.

אומר הקדוש ברוך הוא: קח את הגליל הדק, את המצוה הכי יקרה, מעשר, ותבדוק אותי בזה. והיה אם תראה כי ממצוה זו מתעשרים - שוב לא תזדקק לבדוק בשאר המצוות.

הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות (הפטרת שבת הגדול) את הספור הבא שמעתי מידידי רבי נסים תשובה הי"ו שהוא יהודי יקר המשכיר דירה בתל אביב, בקומת קרקע, מזה שנים רבות. הדיירת האחרונה בבית, היתה אשה חלונית גמורה, ששכרה את הדירה לשנתיים, אולם הבעיות התחילו מוקדם יותר, כבר לאחר מספר חודשים מעת תחילת השכירות, התקשרה האשה אל המשכיר והתלוננה על מכה של עכברים בדירה... היהודי דן לא ידע את נפשו... הוא משכיר את הדירה כל כך הרבה - שנים, ומעולם לא שמע תלונה מעין זו! אמנם הדירה בקומת קרקע, אבל עכברים? מעולם לא פקדו אותה!

אבל בכל אופן, הוא כמוהו לא התווכח... אם הדירת אומרת שיש עכברים אז יש עכברים, והפתרון פשוט, מתקשרים לעיריה ומבקשים - שיבצעו הדברה נגד עכברים בסביבה...

ובכן, הוא פנה לעיריה, בקש לבצע הדברה, העיריה מלאה את הבקשה ושלחה מדביר מקצועי להדביר בסביבה, אך למרבה ההפתעה ההדברה לא הועילה כלל... חלפו מספר ימים, ושוב הדירת על הקו, - והתלונה המוכרת בפיה: בדירה יש עכברים!

לאחר שהדברה חוזרת לא השיגה תוצאות טובות יותר, ולאחר שבמשך מספר ימים נוכח המשכיר לראות בעיניו כיצד הדירת מוציאה מידי יום ביומו מספר עכברים שנלכדו במלכודות שהציבה בדירה הוא הציע לה לבטל את חוזה השכירות מבלי שיחייב אותה בקנס כלשהו,

אולם הלה, שקשר מיידית בין הספור ששמע לבילי אמש לבין פניתה של הדירת, לא מהר להתקשר לעיריה... לפני כן, הוא ברר אם הדירת הנכבדה מפרישה כסף לצדקה, ומשנענה בשלילה הבהיר כי לא יפנה לעיריה עד שתתקשר הדירת לספר לו כי נתנה צדקה.

אולם היא סרבה. היא העדיפה להשאר בדירה, להתמודד עם העכברים ולהתלונן... -

באחד הימים עלה בדעתו של המשכיר רעיון מקורי... כשהתקשרה הדירת בפעם הבאה להתלונן על העכברים, הוא אמר לה שבמקורות היהודיים (ירושלמי דמאי ד, א) מופיע ספור אודות רבי פינחס בן יאיר, שבאו לפניו בני עיר אחת וספרו כי מכה של עכברים פוגעת ביבולם ומאימת עליהם בסכנת רעב. לאחר ברור שערך רבי פינחס בן יאיר, התברר לו כי בני אותה העיר אינם מעשרים את תבואתם, ועל כן יכולים העכברים לפגוע בה...

"אינני יודע אם זה יעזור, אבל בהחלט יכול להיות שאם תתחילי לתת צדקה יסתלקו העכברים!", אמר המשכיר לדירת, ומאותו היום - ואילך היא שוב לא התקשרה בנושא זה...

המשכיר מצדו כמוהו לא התקשר מיוזמתו לבר רמה קורה... כל עוד הדירת לא התקשרה להתלונן הוא העדיף לא להכניס את עצמו לצרות, ולא התקשר כלל... אולם לאחר מספר חודשים, התקשרה הדיירת ובקשה להעביר את השכירות לדירת אחרת, כאשר באותה הזדמנות היא מספרת על השנוי שהתחולל בחייה בעקבות אותה שיחה במהלכה הציע המשכיר את רעיון הצדקה...

היא ספרה שהיה לה סבא גדול, יהודי דתי, שחנך אותה תמיד שלא לסרב לבקשת יהודי... "אינך יכולה לדעת כמה מדורי גיהנום עבר אותו יהודי עד שהרהיב עוז לפנות אליך ולבקש את עזרתך! לכן, אל תסרבי אף פעם! מה שיש לך תני!", היה הסבא אומר. - ואמנם, בעבר, כך היתה נוהגת הדירת, עד שהגיעה לתל אביב...

כאשר הגיעה לעיר הגדולה, היא הכירה חברות חדשות, מהאוניברסיטה, והן החדירו לראשה רעיונות אחרים... הן גרמו לה להתייחס אל מבקשי הצדקה כאל 'פרזיטים', 'נצלנים', וכמוהו, הסבירו לה כי אין כל מקום לעזור להם...

בהתחלה, היא לא הושפעה, אט אט חלחלו הדברים אל לבה והיא קפצה את ידה וחדלה לתת צדקה. מאותו היום ואילך הופיעו העכברים!

כאשר העלה המשכיר את רעיון הצדקה, לפתע נדלקה נורה אדומה במוחה של הדירת... היא שמחה לב שאמנם, העכברים הופיעו בדיוק כשהפסיקה לתת צדקה... היא החליטה אפוא לחזור לתת צדקה כמקודם, וראה זה פלא: העכברים נעלמו כלא היו!

אולם הספור לא נגמר כאן... שכן במקומה של הדירת הנוכחית תפסה דירת אחרת, אשר לאחר תקופה קצרה התקשרה אל המשכיר והתלונה הכל כך מוכרת בפיה... כן... יש עכברים בדירה... הפעם, המשכיר כבר היה בעל נסיון... הוא ידע בדיוק כמה מועיל ההדברה העירונית, ולפיכך אפילו לא ניסה להתקשר ולבקש כי ישלחו מדביר לטפל בבעיה... הוא המליץ מיד לדירת להפריש סכום כסף לצדקה, תוך שהוא מספר לה את ספורה של הדירת הקודמת, וכמה צפוי: מיד לאחר שהפרישה הדירת הנוכחית סכום לצדקה נעלמו - העכברים כאילו לא היו!

הנה לכם שני ספורים אשר שניהם עוסקים באותה התרחשות בדיוק: עכברים שנעלמו כלא היו בעקבות מתן צדקה. הספור השלישי משלים את התמונה, בבחינת החוט מהשולש לא במהרה ינתק, - ומעשה שהיה כך היה:

את הספור אודות שתי הדירות בדירה בתל אביב, ספרתי באחד השעורים שמסרתי בבני ברק, שעור בו משתתפים בקביעות דתיים וחילוניים. באחד השבועות הבאים, לאחר השעור, נגש אלי יהודי וספר: הוא עצמו משכיר דירה בבית ים, לאשה חלונית לגמרי, בקושי מיחסת משמעות למוצאה היהודי. למחרת אותו יום בו ספרתי את ספור העכברים התקשרה אליו הדירת, ולא יאמן... היא מספרת על מכה של עכברים בדירה, ומבקשת כי יפנה לעיריה בדחיפות ויבקש הדברה...

אולם הלה, שקשר מיידית בין הספור ששמע לבילי אמש לבין פניתה של הדירת, לא מהר להתקשר לעיריה... לפני כן, הוא ברר אם הדירת הנכבדה מפרישה כסף לצדקה, ומשנענה בשלילה הבהיר כי לא יפנה לעיריה עד שתתקשר הדירת לספר לו כי נתנה צדקה.

אולם היא סרבה. היא העדיפה להשאר בדירה, להתמודד עם העכברים ולהתלונן... -

ספר רבי ראובן קרלינישטין זצ"ל: בא יהודי אל הרב ובקש ממנו עצה כנגד הגאון. "אין נפטרים מהגאון?" שאל היהודי.

אמר הרב: "הכנס לבית המדרש ותמתין לי ליד הבימה, כרגע אני טרוד מאד. המתן לי שם, ועוד מעט אתפנה אליך".

אחרי כמה דקות נכנס אל הרב יהודי אחר ובקש ממנו עצה: "אנשי מס הכנסה פשטו על העסק שלי, ודורשים ממני סכומים שאין לי. מה לעשות?"

לך לבית המדרש, ליד הבימה נמצא יהודי שאמרתי לו להמתין, ותבקש ממנו עצה".

נגש אליו היהודי והחל לתנות את צרותיו עם מס הכנסה.

עצר אותו הממתין ואמר לו "טעית, אני לא הרב".

"אבל הרב אמר לי שאלך אליך ואתה תתן לי עצה ותפתור את בעיית".

חזרו שניהם לרב. "למה הרב שלח אותנו אליך?" תמה הממתין, "וכי יש לי 'ראש' בשביל עצות כנגד מס הכנסה?"

אמר הרב: "אתה לא יכול לעזור לו? טוב, תחזור תמתין לי ליד הבימה". לאחר מכן נכנס אל הרב יהודי שעומד להשיא את שתי בנותיו וכסף אין. אמרו לו הרב: "תגש אל בית המדרש, שם עומד יהודי ליד הבימה. הוא יעזור לך".

נגש אבי הבנות אל היהודי שלנו והחל לפרט את סכומי הכסף שלהם הוא זקוק לצורך החתונה.

עצר אותו הממתין ואמר לו: "למה הרב שלח אותך אלי?"

נגשו שניהם לרב. אמר הרב: "אין לך כסף לעזור לו? טוב, תחזור אל בית המדרש ותמתין לי שם".

בינתיים נכנס אל הרב יהודי עם ראה של בהמה שיש עליה שאלה שהרב יפסוק.

שלח אותו הרב אל מיודענו ליד הבימה.

"מאיפה שאדע לפסוק לך?" תמה הממתין וגרר את היהודי לרב.

אמר לו הרב: "תפסוק לו לגבי הריאה, האם היא כשרה?"

"אני לא מבין כלום בענינים כאלה, אני לא יודע מאיזה צד פותחים את ה'שלחן ערוך'..."

"טוב", אמר הרב, "תמתין לי ליד הבימה".

נכנס אל הרב יהודי, עגלון, שעגלתו נתקעה בבוץ והוא נזקק לאדם בעל כח שיעזור לו לחלצה.

"אין בעיה", אמר הרב, "תגש ליד הבימה, שם עומד יהודי, תבקש ממנו".

שוב השתומם מיודענו על שהרב הפנה אליו אנשים לפתור להם בעיות, ונגש אל הרב: "רבי, עברתי נתוח לא מזמן, ובכלל אני יהודי חלש..." איך אוכל לחלץ את העגלה מהבוץ?"

או אז פנה אליו הרב ואמר: "שכל? אין לך; כסף? גם אין לך; הלכה? הרי אתה לא יודע מאיזה צד פותחים את ה'שלחן ערוך'; כח? שכחת מתי היה לך ואתה מחפש עצה כנגד גאון? על מה יש לך - להתגאות?!"

(ומתוק האור)

בדרך הדרוש

ידענו מאי שייך להביאו כאן בהגדה של פסח ומאי שייכיה הכא. עוד יותר קשה הא דקאמר רבא"ע דישאל רבא"ע ופלי הנראה פליגי בעיקר שלא נצח לחכמים בדבריו דצריך להזכיר עד שדרשה בן זומא מריבויא דכל והרי הא גופא קשה קודם שדרשה בן זומא אמאי הוא היה סובר בן זומא גם הוא דרש ריבוי דכל א"כ מאי הוסיף בן זומא בזה ובמה נצח הוא יותר מרבא"ע. רק י"ל דבמס' ברכות יציאת ישראל ממצרים, וא"כ הא י"ל דרבא"ע לשיטתו דס"ל דעיקר הגאולה היה בלילה מש"ה לשיטתו ס"ל דצריך להזכיר יצ"מ בלילה גם בלא ריבויא דכל דהרי ודאי דגם לרבנן החולקים על רבא"ע מ"מ ס"ל דהפסוק דכתיב בו למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך רק כל ימי, גם

ברגע הראשון, היא התקוממה... "למי בדיוק אתה רוצה שאתן צדקה כאן? כולם בסביבה אינשי דלא מעלינו", טענה, אולם הוא לא ות, ולבסוף עלה בידו לשכנע. הגברת התחיבה לתת צדקה, והוא התחייב להתקשר לעירייה מיד לאחר שתתקשר ותספר לו שמלאה את הבטחתה...

ואמנם, למחרת היום התקשרה הדירת להודות... כן... היא נתנה צדקה, והיא גם רוצה להודות על כך שדבר עם העירייה... באמת העכברים נעלמו כלא היו!

הרי לנו כחה של צדקה, ובפרט של מעשר אפילו לסלק בעלי חיים - שמאומה אינו עומד בפניהם!

ענו במלוכה

מדת הענוה היא המדה הטובה שבכל המדות.

שאלו למגיד מזלוטשוב: אם אמרו שענוה שקולה כנגד כל המצוות, מה הטעם אין היא נמנית במנין המצוות?

השיב המגיד: מצוה יש לקיים לשמה, וענוה לשמה פסולה...

ספרו לבעל שם טוב שבסביבתו גר כומר, שהוא ענו אמתי. עקב הבעל שם טוב אחרי מעשיו של הכומר ימים רבים ולא מצא שום דופי במדת הענוה שלו.

נפרד ממנו הבעל שם טוב בלב כבד, ואך פנה לדרכו קרא אחריו הכומר: ומה דעתו של מר על העניויות שלי?

בסדר, ענה הבעל שם טוב באנחת רווחה, ופניו צהלו...

רבי ישראל מפלוצק היה אומר: שנינו במשנה בפרק קנין התורה:

"ומלבשתו ענוה ויראה", ענוה ויראה צריכות להיות כמו מלבושים, לפעמים לובשים אותם ולפעמים פושטים אותם, לא גאון לשמה ולא ענוה לשמה, אלא שהאדם שולט על המדות.

רבי ראובן קרלינישטין זצ"ל ספר על רבי חיים ברים זצ"ל, שפעם אמר דרשה בצבור וקרא אותה מתוך הכתוב. לאחר שסיים את דרשתו, שכח את הדף על הסטנדר. נטלו האנשים את הדף והתברר שהוא ריק.

שאלו אותו לפשר הענין, ולאחר הפצרות הסביר, שהדרשן שדרש לפניו, הקריא את דרשתו מן הכתב. חשש רבי חיים שאם ידבר בעל פה יראה הדבר כאילו הוא דרשן גדול מן הקודם. מה עשה? נטל דף ניר ריק ועשה עצמו קורא מתוכו. "לחוס על כבודו של אדם".

רבי אהרן ליב שטיינמן זצוק"ל התבטא פעם ואמר: "איזה נס שהקדוש ברוך הוא צוה להיות עניו. תארו לכם שאדם היה צריך להיות בעל גאון. הייתי שובר את הראש ולא הייתי מוצא על מה להיות בעל גאון. ענו זה יותר קל, אתה רואה שאתה מלא חסרונות, אבל להיות בעל גאון?!"

ומסופר שכאשר מנהלי ישיבת 'ארחות תורה' של הרב שטיינמן רצו לקנות מגרש ולבנות בנין, הודיע להם יהודי עשיר אחד מאמריקה: אין בעיה, אם הראש ישיבה יגיע אלי, אתן לו שלושה מליון דולר. אמרו זאת לרב והוא אמר: "כבוד גדול קבלתי כשהייתי לאחרונה באמריקה, קשה לי לעבור זאת פעם נוספת..."

מעשה בר"א ור' יהושע ורבא"ע ור"ט ור"ע שהיו מסוכני בני ברק והיו מספרים ביצ"מ כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם נו'. ואח"כ מובא הא דרבא"ע הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יצ"מ בלילות עד שדרשה בן זומא שנאמר (דברים טז) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות. והנה הך מימרא דרבא"ע הוא משנה סוף פ"א דברכות ולא כלל על לילה ראשונה של פסח דבזה כ"ע מודים דהמצוה היא רק בלילה דכתיב בעבור זה בשעה שיש מצוה ומרור מונחים לפניך. רק קאי על לילות של כל השנה שנחלקו רבא"ע וחכמים אם צריך להזכיר יצ"מ בלילה כמו ביום. ולכאורה לא

אינו מיעוט למעט לילות דהרי כמה פעמים מצינו בפסוק לשון יום וקאי על לילה והרי הא דכתיב והגדת לבנך ביום ההוא בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים לכ"ע לא קאי רק על לילה לחודא וכדנפקא לן מדרשה דבעבור זה. רק דעת חכמים הוא דאע"ג דאינו מיעוט כיון דכתיב רק ימי אין לנו להביא גם לילה בכלל זה בלא ריבויא דקרא. וראב"ע לשיטתו ס"ל כיון דכתיב ימי ידעינן מיניה כ"ש לילה דהיה או עיקר הגאולה, ונקט הפסוק לשון יום להביא גם הימים בכלל זה. ור"ע ור"י לשיטתם דס"ל דעיקר הגאולה היה ביום לדידהו לא ידענו לחייבו גם בלילה אם לא ע"י ריבויא דקרא. ובוה מבואר המשך של בעל האגדה דבתחילה הביא הך מעשה דכל החכמים אלו ה' מספרים ביצ"מ כל הלילה עד זמן ק"ש של שחרית, והרי חיוב סיפור יצ"מ בליל פסח תלוי בזמן אכילת פסח וכמו שדרשו בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש פסח מצה ומרור מונחים לפניך, וא"כ

הם שהיו מספרים כל הלילה הרי קבעו אז ההלכה דאכילת פסח הוא כל הלילה, ואע"ג דגם ראב"ע היה שם באותה מסיבה מ"מ הרי רבו עליו וקבעו הלכה כר"ע וממילא נסתרה סברתו שהיה סובר דצריך להזכיר יצ"מ בלילה, וזהו שאמר ראב"ע אחר מעשה זה דלא נצח לחכמים עד שדרשה בן זומא מריבויא דכל וא"כ גם לדעתם צריך להזכיר. וזהו שסמך בעל האגדה הני שני דברים זה לזה:

ואפשר לומר דעיקר פלוגתתם תלוי במחלוקת של המדרשים בזה דלא היו ישראל במצרים רק רד"ו שנה, דלהסוברים דהחשבון התחיל מלידת יצחק אם כן היה הגאולה בזמנה דנשלם כל הזמן, ולדבריו ס"ל דעיקר הגאולה היה ביום וכמו שכתבנו בפנים דאם הגאולה ביום הוא סימן דזה הגלות כבר נשלם והלך לו. אבל לדעת המדרש דהגאולה היה באמצע הזמן ועל תנאי שישלמו אותו כשהיה עוד גלות ולדידהו

היה עיקר הגאולה בלילה שהוא סימן שעומדים באמצע הגלות ולא נשלם והגאולה היא גאולה עוברת. ובוה י"ל דהרי כברית בין הבתרים נאמר (בראשית טו) כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וא"כ ר' אליעזר דאמר (בב"ב דף ק) המהלך בשדה לארכה ולרחבה קנאה שנאמר (שם יג) קום התהלך בארץ לארכה וגו' ורבנן אמרי דלא קנה והתם קאמר רחמנא לאברהם צא וכבוש הדרך לפני בניך, וא"כ לר"א דאברהם קנה קנין גמור את ארץ ישראל לא מצי ס"ל דחשבון הגלות התחיל מלידת יצחק דעיקר הרי כל ימיו היה בארץ ישראל והגירה היה בארץ לא להם וס"ל ע"כ דבאמת לא נשלם הזמן ומש"ה ס"ל בברכות (דף ז') דפסח נאכל רק עד חצות. ולרבנן דס"ל דלא היה קנין גמור לאברהם מצי סבר דהתחיל מלידת יצחק:

(בית הלוי)

לפרשת אחרי

אחרי מות שני בני אהרן. (טז, א)

בחורף הנורא בערבות סיביר, הועסקו בכריתת עצי ענק ב'טיגה' הקפואה. עצים בני מאות שנים, באחד מהם ספרנו למעלה מאלף וחמש מאות טבעות, שריד מתקופת האמוראים. גדענו את העצים בידיים קפואות שלפתו מסורי ענק משני צידי הגזע. פרקי האצבעות, תנוכי האזניים, קצה האף, קפאו ודאבו עד דמעות. מה שחיימם מעט היתה העבודה המפרכת, ושכבות הבגדים שלבשנו, כמה חולצות, וכמה זוגות מכנסיים. היתה הפסקת צהריים בת עשרים דקות בה חילקו פנכות מים רותחים, לחמם בדפניהם את הידיים הקפואות ובתכנם את הגרון הצחיח. אבל בני הישיבה ויתרו על המשקה הנחוץ והתגודדו סביב התפילין היחיד שהיה עמנו שם והניחו בחיפזון, בזה אחר זה. ברכה, פסוק ראשון של קרי"ש, וחליצה חפזה.

נצטוונו לבקוע את הגזעים לכפיסים דקים, להבערה. בסיום העבודה היו פזורות בשטח ערימות ערימות של כפיסי בעירה.

למחרת היום, היה זה בשבת, הביאו עגלות להטעין עליהם את הכפיסים העגלות המתינו בפאתי היער, ושתי הקבוצות – אנו והאסירים הליטאיים – נצטוונו להעמיסן. כשהקומוניסטים השתלטו על ליטא, הגלו את ראשי מתנגדיהן לסיביר. את השרים הליטאיים, מצביעי הצבא, ותלמידי הישיבות. מובן שב'גולאג' התפצלנו לשתי קבוצות די מגובשות. על כולנו הוטלה המשימה. הליטאיים הסתדרו בשורה, כל אחד נטל כמה בולי עץ וטייל עד העגלות. הטיילם, וצעד מעדנות חזרה. בני הישיבות יצרו שרשרת ארוכה מהערימה עד לעגלות. הראשון נטל בול עץ ותן לרעהו, זה העבירו לעומד בצידו, ובנתיים נטל הראשון בול עץ נוסף, ועוד אחד, ועוד אחד. מזכיר את תיאור שורות הכהנים מעבירי הביזים לשפיכת דם הקרבן הפסח ליסוד המזבח, שבזיכי הזהב והכסף הועברו מיד ליד בחיצים שלוחים. הערימה הגיעה חיש מהר לחציה, בעוד ערימת הקבוצה הליטאית נותרה כמעט כשהיתה.

העבודה הקדחתנית שלנו היתה לצנינים בעיניהם. למה אנו עובדים בכזו תזוית. למה איננו מטיילים כמותם. עוד יכריחו אותם ללמוד מאיתנו ולעשות כמעשינו.

שר המשפטים הליטאי בכבודו ובעצמו נזעק ורץ אלי: "למה אתם עובדים בכזו צורה מפרכת, בלי רגע הפוגה?"

מה שנכון נכון, אפילו מפקח העבודה תמה. בא לשמוע את התשובה.

השר הליטאי שלט בשבע עשרה שפות על בוריין, אני למדתי רוסית במחנה. הזדקפתי ועניתי בגאון: "אנחנו פטריטיים, ושמהים לעבוד בשירות אבא סטאלין ואמא רוסיה. והואיל ומחר שבתון היום הראשון, עובדים אנו היום בכל המרץ, ומחר ננוח כל היום. אבל, אבקש" – פניתי למנהל העבודה – "עבודה כפולה, מנת לחם כפולה!"

"דא, חראשו", אישר, וזכינו ל"לחם משנה". פשוטו כמשמעו. שר המשפטים הליטאי משך בכתפיו, וחזר לקבוצתו.

חזרנו באמת ממוטטים. ישנו כבולי עץ. היינו עלולים להפסיד קריאת שמע אילמלא העירונו צרחות רמות: "המכנסיים שלי, היכן המכנסיים שלי!"

במדרש הובאו כמה טעמים למה מתו, חד אמר שלא היו נשואים אשה דכתיב ובנים לא ה' להם וח"א מפני שנכנסו שתווי יין למקדש דסמיך ל' לפ' יין ושכר אל תשת, וח"א שהורו הלכה בפני משה רבן, י"ל דכל דברי חז"ל אחד הם, דידוע שאין אדם יכול לשער בשכלו ובדעתו עד היכן מגיע כבוד ומורא אביו ורבו וק"ו כבוד השכינה, אך אם נשוי אשה והוליד בנים יוכל לשער לפי מה שהוא מבקש הכרת פנים וכבוד מאשתו ולהיות כל איש שורר בביתו ובפרט מבניו שיהגו מאוד בכבודו, והיאך הוא לו צער ועגמת נפש אם בניו אינם מכבדים אותו כראוי או חלילה מבזין אותו, מזה ילמוד היאך ינהוג גם הוא בכבוד הוריו ומוריו, והנה אלו ה' לנדב ואביהו נשים והולידו בנים אזי ה' משערים בשכלם עד היכן מגיע כבוד רבו וק"ו כבוד השכינה ולא ה' מזלזלים לכנוס שתוי יין בקלות ראש למקדש ולזלזל בכבוד משה רבם להורות הלכה בפניו, אבל יען לא נישאו ולא ה' להם בנים לא יוכלו לשער עד היכן הדבר מגיע ובאו לכל זה וכל דברי חז"ל אחד ואלו דברי אלקים חיים המה.

(תורת משה לחת"ס)

ושלח ביד איש עתי המדברה (טז, כא)

אל הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, הגיע פעם עיתונאי ממערכת עיתון אמריקאי - רב תפוצתי, לצורך ראיון, העיתונאי רצה לסקר את היהדות האורתודוקסית והעלה בפני רבי מאיר "עוונות" שונים ומשונים המשויכים ליהדות האורתודוקסית, ורצה לשמוע את תגובת הרב לדברים. נענה לפתע רבי מאיר ושאל: "היכן מצינו בתורה לראשונה "עיתונאי"? הנוכחים לא הבינו לאן חותר הרב בשאלתו ומה תשובה יש בה לצורך העניין, נענה רבי מאיר ואמר המקור הוא בפרשת אחרי בפסוק "ושלח ביד 'עיתי', 'עיתי' הכוונה עיתונאי, ולמה נצרך לשלוח את השעיר לעזאזל דווקא עם עיתונאי? הקשה רבי מאיר והשיב: היות שחז"ל אמרו שיש להתוודות את כל העוונות על ראש השעיר המשתלח, ועוון שלא התוודו עליו - אין השעיר מכפר, א"כ מי הוא איפה זה שיזכור כל עוון ועוון וכל חטא הכי קטן שלא להחסירו בשביל שהשעיר יכפר, - לא היתה ברירה אלא לקחת "עיתונאי" שחזקה עליו שלא יפספס שום חטא..."

("זכרון מאיר" - מתורגם מאידיש)

מאוצרות המגידים

ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (יה, ה) פירש רש"י: "וחי בהם", לעולם הבא. שאם תאמר בעולם הזה, הוה לא סופו הוא מת.

דברי רש"י קודש קדשים, אבל בגמרא יומא יש פירוש נוסף, ולרשב"ם ולרבינו בחיי, שבעים פנים לתורה. אענה אף אני חלקי, ואטעימו בסיפור מעשה -

והקול קולו של שר החינוך. סיפרנו שאמצעי ההגנה מול הקור הנורא היו

כמה שכבות בגדים, אבל בלילה ישנו בחולצה אחת ומכנס אחד. הקיץ שר

החינוך משנתו וגילה שכל מכנסיו נגנבו, פרט לאלו שעליו. עורר מהומה וזכה לאהדה, הגניבה הנפשעת גונתה בכל פה, אבל איש לא יכול היה להושיעו.

גש אלי. "יאקוב", אמר, "ליהודים יש שכל. אתה תגלה מי הגנב".

וזה לא היה קשה. היה צורך רק להפעיל את הראש. שהרי "לא עכברא גנב אלא חורא גנב". למי יכול היה הגנב למסור את הסחורה, שהרי לא היינו בקשר עם העולם החיצון. ומי היה מסוגל לשלם תמורתה, שהרי מחוסרי כל היינו. היתה אך ורק אפשרות אחת.

נגשתי אל מחלק המזון, והתעניינתי: "מה תעשה עם חמש זוגות מכנסיים?"

"אה, אתה יודע?! הוא סיפר לך? אני צריך סחבות לעבודה במטבח. ללפף את ידית הדלי, ולשאת תבניות ורתחות".

"ובמה שילמת לו?" "הוא ביקש, שכאשר אני מחלק את המרק אתן לו מן הקובעת שבתחתית הסיר, פון די גידעכט, מהשכבה הסמיכה של הירקות, ולא מהנוזל הדליל מלמעלה".

ושאלה אחרונה: "המכנסיים עוד שלמים, או שכבר הפכת אותם לסחבות?"

קרעם מיד, את הנעשה אין להשיב.

נותר רק לברר דבר אחד.

עמדתי בצד התור – אנו לא התגעלנו במרק הפיגולים, אכלנו רק לחם וירקות. עמדתי ועקבתי אחר חלוקת המרק, לראות עבור מי ישקיע המחלק את המצקת בתחתית הסיר הענק, וידלה משם את הקובעת הסמיכה.

הם עברו לפניו אחד אחד והגישו את הפנכה שהתמלאה במרק הדליל. הגיע אחד וזכה ליחס מועדף. היה זה שר המשפטים לשעבר.

נגשתי אל שר החינוך ואמרתי: "אל תשאל אותי כיצד נודע לי, ואל תערב אותי בדבר. ביקשת שאברר, ובררתי. הגנב הוא חברך, שר המשפטים, ואת הנעשה אין להשיב".

היה בהלם: "הבה לי עצה מה אעשה". הנה לכם קידוש שם שמים. שר בכיר בממשלת ליטא פונה אל בן ישיבה צעיר שיגלה את הגנב ושיעוץ לו עצה. אמרתי: "תפנה אליו, ותאשים אותו בגניבה".

"הוא יכחיש, ישתולל, יאמר שזו עלילה". אמרתי: "אין בעיה. תציע לו שיבוא איתך למטבח, ותראה לו שם את קרעי מכנסך המשמשים כמטליות וסחבות. זה יסכור את פיו, יבין שהכל התגלה".

"אבוי", קונן, "במה אצא לעבודה".

אי אפשר היה לקנוס את שר המשפטים להעביר אליו בתמורה את מכנסיו. שר החינוך הוא אדם ענק, ושר המשפטים נמוך וצנום.

אמרתי: "לכשיודע בדבר, תציע לו לשמור על כבודו. בואו אלי לבוררות, בלי שאיש ידע".

בתוך שעה התייצבו. שר החינוך אומלל וזועם, ושר המשפטים נבוך ודואג. "מה העניין?" שאלתי כאילו איני יודע.

"חשפתי את הגנב", הודיע שר החינוך.

כל הכבוד.

בדרך הדרוש

שני זקנים הללו ואביהוא שתק ומתו שניהם ש"מ דעל השתיקה לבד נענשו וליזה אמר אף לזאת יחרד לבי עכ"ד.

(חומת אנך)

ונתתי פני בנפש האוכלת את הדר.

צריך טעם למה כתיב נתינת פנים בדם טפי מבשאר מצות שאינם מחויב ע"ז ומ"ש בדם, ונ"ל הקב"ה נושא פנים לישראל הואיל ומדקדקים עד כזית ועד כביצה היינו משום דכתיב ואכלת ושבעת אכילה של שביעה והם מברכים על כזית (ברכות דף כ' ע"ב) אך אי שתיי אינה בכלל אכילה ואצטרך ושבעת לשתיי כמבואר פרק כיצד מברכין וסתם אכילה בכזית הוא אוי אין רבותא במה שמברכין ברכת המזון על כזית, והנה זה האיש ס"ל האי דכתיב לא תאכל דם היינו אכילה ממש אסרה התורה לאחר שנקרש אבל לא השותה ולית לי שתיי בכלל אכילה עיין מזה תוס' פ"ג דשבועות

ממילא ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיי וסתם אכילה בכזית ואין הקב"ה נושא לו פנים ע"כ ונתתי פני בנפש:

(התם סופר – תורת משה)

אחרי מות שני בני אהרן (כח כא)

במדרש כשמתו בני אהרן אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה למה קרעת את הים לפני ישראל

ותמוה, ולתרץ נקדים דאיתא במפורשים בני אהרן מתו בשביל חטא אהרן שעשה העגל אבל קשה הלא יש לאהרן תירוץ על חטא העגל מפני ששחטו חור לפניו כדאיתא בגמ' אלא צ"ל דאונס אינו מועיל אפילו שאהרן חי אנוס מ"מ חטא,

איתא במדרש בשעת קריעת ים סוף אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז מה נשתנו אלו מאלו והשיב להם הקב"ה שאנוסין היו והשתא אתי שפיר בשעה שמתו נדב ואביהוא משום חטא אהרן בעגל וא"כ מוכח שאונס אינו מועיל ולכן שאלו המלאכים ולמה קרעת הים לישראל ודו"ק:

(מדרש יונתן)

במדרש כיון שראה איוב מיתת שני בני אהרן אמר אף לזאת יחרד לבי

ושמעתי משם רבני אשכנז דאיוב היה מיועץ פרעה כשאמר הבה נתחכמה לו שתק והוא סבר דשתיקה לאו כלום היא וכשראה דשני בני אהרן נדבב אמר לאביהוא מתי ימותו

פסח תשפ"ב

"שלושים יום קודם החג"

הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע פנה אל אחד מחסידי הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע, ואמר לו: "כשתסע לרבך דרוש בשמי בשלומי ואמור לו דבר תורה זה בשמי: המחבר בשולחן ערוך (סימן קכ"ט) כתב "שואלים ודורשים בהלכות הפסח קודם לפסח שלושים יום", והוסיף על כך הרמ"א: "והמנהג לקנות חיטים לחלקם לעניים לצרכי פסח".

ויש להבין, מה ענין קניית החיטים לדרשת החג, שהרמ"א הסמיכם זה לזה, וחיברם באות וא"ו המקשרת בין שני הדברים?

אלא בכוונת הרמ"א לומר לרבנים: מה איכפת לי אם תדרשו או לא, העיקר שתדאגו לספק את צרכי החג לעניים..."

נסע החסיד לליסקא, ומסר לרבו את דברי התורה.

לא עברו ימים מועטים, והרבי מליסקא יושב בחדרו ומכין את דרשת שבת הגדול, ולחדרו נכנסה אשה בוכיה שסיפרה שאין לה מצות לחג.

נוצר הרבי בדברי הרבי מנדבורנא, סגר את ספריו וקרא לחתניו, ויחדיו יצאו לאפות מצות לאותה אשה.

מי מבעלי הבתים רואה אותם יוצאים ואינו יוצא? הניחו כולם את עבודתם ונלוו עליהם, ובתוך זמן קצר נאפו מצותיה והובאו לביתה כל מצרכי החג...

ואילו הגאון רבי צבי הירש רבה של יאנושי זי"ע גם כן שאל את השאלה הנ"ל מה ענין דברי הרמ"א לדברי "המחבר", לכאורה אין קשר בין השניים?

ותירץ באופן שונה: שהנה נאספים לומדי העיר לשמוע פלפול חריף מחידושי של רבם, הרב מתחיל בדרשתו, והדברים מאירים ושמחים - אבל תלמידי החכמים נוכחים שהדברים שאולים מתורתם של אחרים ומהרהרים אחר רבם, וכדי בזיון וקצף...

לכן בא "המחבר" ומפייס דעתם: כך הוא המנהג - "שואלין ודורשינן", נוטלים בהשאלה דברי תורה ודורשים אותם ברבים... ומוסיף הרמ"א: אין זה משום שקצרה ידו של הרב מלחדש חידושים, אלא משום שאין בידו פנאי לכך בפרוס הפסח, שכן "המנהג לחלקן לעניים, וזה הנטל על כתפי הרב הוא, טרוד היה בכך ולא היה ספק בידו להכין פלפול משלו..."

(פנינים)

"ונצעק אל ה' אלוקינו"

בפרק ק"ו בתהילים מובאים ארבעה סוגי אנשים שחייבים להודות: עובדי מדבריות, חולה שנתרפא, היוצא מבית האסורים ויורדי הים.

המלבי"ם מדייק דבר פלא בפסוקים אלו: אצל יורדי הים והולכי מדבריות כתוב "ויצעקו אל ה' בצר להם", ויצעקו

- עם האות צ', ואצלם מסיים הפסוק "ממצוקותיהם יוציאם". לעומתם, אצל השניים האחרים - חולה ומי שיצא מבית האסורים כתוב "ויזעקו אל ה' בצר להם", ויזעקו - באות ז', ואצלם הפסוק מסיים "ממצוקותיהם יושיעם".

מבאר המלבי"ם שבלשון הקודש ההבדל הוא שצעקה היא פנימית יותר מזעקה. ללמדנו שכשאדם 'צועק' - מפנימיות הלב - הקב"ה מושיע אותו מכל צרותיו - 'ממצוקותיהם יוציאם' לגמרי, אך כאשר אדם רק 'זעק', הקב"ה מושיע אותו מהצרה הנקודתית. ישועה זמנית. אם כן, יש להבין למה השניים הראשונים 'צעקו' והשניים האחרונים 'זעקו'...

מבאר המלבי"ם: כאשר אדם נמצא בים והספינה מיטלטלת כקליפת אגוז בין משברי הים - אין לו מה לעשות! לא יעזרו לו פרוטקציות וקשרים ולא יעזור לו כסף. אין לו שום דבר אחר לעשות חוץ מלצעוק מעומק לבו לקב"ה שיציל אותו מן הצרה. מי שצועק מעומק הלב - יוצא מכל הצרות.

אבל כאשר אדם חולה הוא חושב שרופא טוב יוכל לעזור, וכן יושב בבית האסורים מקווה שעורך דין טוב יוציא אותו, הוא מתפלל, הוא 'זעק' לה', התפילה מבחינתו היא סוג נוסף של השתדלות...

שום תפילה אינה שבה ריקם והוא 'נושע' ממצוקתו, אבל לא יוצא לחלוטין, שכן הוא לא סמך על ה' במאת האחוזים.

במצרים הייתה צעקה! 'ויצעקו ותעל שוועתם אל האלוקים', ליל הסדר הוא הזמן להחזיר בצאצאינו הישענות מוחלטת בבורא עולם.

"מלמד שהיו ישראל מצוינים שם"

"מצוינים", כלומר: בולטים בשוני, נבדלים. כולם ראו שהם עם אחר, שאינם ככל המצרים. הלבוש שלהם היה לבוש יהודי.

שואל על כך רבי יעקב גלינסקי זצ"ל: כידוע, בני ישראל עבדו במצרים עבודה זרה, ושקעו במ"ט שערי טומאה, הבה נתאר לעצמנו בחור עם כובע וחליפה, שעובד ר"ל עבודה זרה ומחלל שבת, מה היינו אומרים לאותו בחור ישיבה? מן הסתם היינו אומרים: "אתה מבייש את הכובע ואת החליפה! תזרוק אותם, מושחת וצבוע שכמותך! עושה את כל העברות שבעולם, והולך עם כובע וחליפה!?"

בני ישראל חטאו בעברות חמורות, ובכל זאת התורה אומרת, בזכות שלא שינו לבושם, נגאלו.

מדוע אין התורה מכנה אותם 'צבועים'?

מדוע יש מעלה בשמירה על הלבוש, על אף החטאים החמורים?

יש כאן יסוד חשוב: התגברות!

פסח תשפ"ב

לנאצי הגדול ביותר, אך פרעה שהגדרתו שחץ וזוהי מהותו - אינו מתפעל מכך כלל.

במעשה זה השתנה פתאום פרעה מרשעים גדולים אחרים, כפי שנוכל לראות במעשה דלהלן: הרבנית סרנא, אשת רבי חיים סרנא זצ"ל, ראש ישיבת חברון בגאולה, היתה ניצולת שואה.

נס הצלתה ממלתעות החיה הנאצית היה מופלא - היא ברחה וחיפשה קורת גג כדי להסתתר בה.

במהלך ריצה בשדה פתוח ראתה מרחוק וילה בודדת, נשימותיה היו כבדות כשנקשה על הדלת: "אנשים טובים הצילו אותי!" בכתה ודפקה מקוה לפגוש בבני אדם בתוך

המהומה החייתית שסביבה.

לבסוף נפתחה הדלת, האיש

שלפניה היה לבוש בגדי בית

קלים ולא מדים, אך שפמו

המזדקר והמבט הכחול והקר

שנעץ בה, לא השאירו מקום

לאשליה. היא העזה לדרוך

בפתח ביתו של נאצי. לא נאצי

רגיל, כי אם המפקד הנאצי

האזורי...

הוא אמר רק מילה אחת:

"יהודיה".

רגליה של הנערה הצעירה

נתקפו ברעד בלתי נשלט, והיא

נשענה על הקיר, כדי לא

ליפול. "הצלה את מבקשת".

הוא צחק כאילו שמע זה עתה

את אחת הבדיחות היותר

מבדחות בחייו.

"יהודיה טיפשה. את כל הדרך

עשתה - בשביל לתת לי לסיים

את העבודה בקלות".

מוחה של הנערה התרוקן כליל. מעולם לא היה מלאך

המוות קרוב כל כך ומאיים כל כך. יכולה היתה לשמוע

את קול נשיפותיו ולהבחין בהבל היוצא מפיו.

פתאום הפסיק הנאצי לצחוק ופניו הרצינו. "איך נכנסת

לכאן?", שאל. בלי מילים הצביע לפניו על השביל הראשי

המוליך הביתה.

"והכלבים לא נבחו אפילו?"

"הכלבים??" רק כעת הבחינה בעשרות כלבי רוטוילר

ואמסטף גרמניים המשוטטים בחצר. אילו היתה מבחינה

בהם קודם לכן - לא היתה מעזה להכנס.

הנאצי צמצם מבטו ושתק. ההתרחשות העל טבעית

הדהימה אותו. הכלבים שלו מאולפים מספיק כדי לקרוע

לגורים כל זר המנסה להתקרב פנימה.

בעת שרבים נסחפים אחר היצר, ומנסים להידמות לגויים - אם אדם מנסה להלחם נגד הסחף, אפילו בפרט אחד קטן, יש לו זכות גדולה.

גם להתגברות אחת יש חשיבות עצומה, והיא עשויה להביא גאולה.

עצם מהותו של חג הפסח היא - התגברות.

התגברות על היצר ועל התאוות. אתה לא יכול לאכול מה שאתה רוצה, וגם לא בקצב שאתה רוצה... את ה'כזית'

צריך הרי לאכול בתוך פרק זמן מוגבל, ועד כשכבר מתחילים לאכול, מזרזים "שלא יעבור הזמן".

זהו חלק מעבודת ליל הסדר - שבירת התאוות.

בתנא דבי אליהו מובא, שאחת

המעלות של הקב"ה היא, שהוא

"שמח בחלקו".

אנחנו יכולים להבין מהו אדם

ששמח בחלקו - יש לו דירה

קטנה, באזור לא מוצלח, והוא

שמח ומודה על מה שיש לו,

אבל הקב"ה, שכל העולם שלו

- מהו "חלקו" שהוא שמח בו?

אלא, חז"ל אמרו "הכל בידי

שמים חוץ מיראת שמים"

(ברכות לג, ב), הקב"ה נתן

לאדם בחירה, יראת שמים,

עבודת המידות ועמידה

בניסיונות - נתונים בידי

היהודי, הקב"ה אומר, כביכול:

זה לא שלי, זה שלכם, נתתי את

זה לכם.

הקב"ה נתן לאדם בחירה,

והקב"ה שמח בכל 'חלק'

שאדם עושה כראוי, לשם

שמים. כל מאמץ קטן וכל מצוה

'קטנה' שיהודי עושה, גורמים לקב"ה שמחה עצומה, עד

אין קץ.

הרי כל יהודי הוא בנו של מלך מלכי המלכים, והרי "נשיא

ארצות הברית, לא ילבש בגדים מוזנחים ועלובים, תמיד

יופיע עם מלבוש מכובד, גם בנו של מלך העולם, יכבד את

מעמדו הרם..

(דורש טוב)

"משועבדים היינו לפרעה במצרים"

עשרות חיות טרף מאולפות הגנו על פרעה - כמבואר

בילקוט מעם לועז - ומשה ואהרן עוברים דרכם בלי שיגעו

בהם לרעה. נס כזה היה מצליח לגרום להתפעלות אפילו

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֶזְרָיָה, וְרַבִּי עֲקִיבָא, וְרַבִּי טַרְפוֹן, שֶׁהָיוּ מְסַבִּין בְּבֵנֵי בְּרַק, וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כֹּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה. לְכַאוֹרָה מָה הַחֲדוּשׁ, הֲלֵא כֹל אֶחָד וְאֶחָד מְחֻבָּב לְסַפֵּר מִיצִיאַת מִצְרַיִם? אָלֵא כֹל אֵלוֹ תַלְמִידֵי הַחֲכָמִים הֲנִ"ל הָיוּ לָהֶם חַיִּים קָשִׁים מְאֹד: רַבִּי עֲקִיבָא עַד גִּיל אַרְבָּעִים לֹא יָדַע לְלַמֵּד, וְאִח"כ לְקַחוּהוּ לְהַרְיָגָה בְּמִסְרָקוֹת שֶׁל בְּרוֹזל וְהָיָה אֶחָד מֵעֶשְׂרֵה הַרוֹגֵי מַלְכוּת. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֶזְרָיָה, בְּגִיל שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרֵה הִפָּךְ לְהֵיּוֹת כֶּבֶן שְׁבַעִים שָׁנָה, וְנָהִיגָה נְשִׂיא בְּיוֹם אֶחָד וְרֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה וְזֶה דְּבַר קָשֶׁה מְאֹד וְאֶחָרִיּוֹת גְּדוֹלָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָיוּ עֹשִׂיִּים וְיָדוּעַ שְׁנֵסִיּוֹן הָעֶשֶׂר הוּא גְּדוֹל מְאֹד.....

פסח תשפ"ב

רוצה שהקדוש ברוך הוא יסבול אותך על כל מגרעותיך..."

יום אחד אמר לרבינו: "זהו! אין לי עוד כח לסבול! כלו כל הקיצים! התלמידים מתאוננים, הצוות סובל. ירשני כבוד הרב, ואחפש לו ישיבה אחרת!" להפתעתו, הסיט רבינו את הנושא: "מה גובה משכורתך?"

מה זה שייך לכאן, אבל נקט בסכום. "ומזה אפשר לגדל משפחה?". מעניין מי השואל, מי שהיה די לו בקב חרובים מערב שבת לערב שבת...

המשגיח חייך במרירות: "בדוחק, אילו

היו משלמים. המצב בישיבה

קשה, וכבר חצי שנה לא

שילמו".

"אז ממה חיים?" איזו דאגה

אבהית.

"מגלגלים חובות", ענה

המשגיח.

"חכה רגע", אמר רבינו ונכנס

לחדר השני. כעבור רגע חזר,

וצרור שטרות בידו: "יש כאן

משכורת של חצי שנה.

בהלוואה. כששילמו בישיבה,

תחזיר. בנתיים, תחזיר את

החובות הדוחקים. ביתרה -

תחיר".

הופתע ונרתע: "הרב! לא

ביקשתי! לא עבור זה באתי!

הגעתי בענייניו של הבחור..."

"אני יודע", אמר רבינו. "אבל

חשבת לי לעצמי: הבחור מצריך

כוחות נפש רבים, בכך אין

ספק, ועד עכשיו התמודדת

בהצלחה. מה קרה עכשיו

שכשל כוהך? כשסיפרת

שהמצב בבית דחוק, ואתה

בעל חוב - הבנתי. כשהאדם טרוד, הוא מאבד את הסבלנות.

זה נכון לגבי הורים, ונכון לגבי מחנכים. והרי אני חייב בהצלת הבחור כמוך. איני יכול ליטול חלק בטיפול בו, אבל אני יכול להסיר ממך את הטרדות..."

ובמשך השנים, בכל פעם שהמשגיח הגיע - התעניין אודות הבחור.

גם כשעלה לישיבה גדולה, הוצרך המשגיח להתעניין אודותיו לפני פגישותיו עם רבינו עד שבישר על נישואיו!...

ובענייני המלבושים, אב נסער בא לפני רבינו, הציג לפניו

היתכן כי לנערה שלפניו כוחות כישוף ושליטה שלא מן העולם הזה!?

רעיון מבריק עלה בדעתו לפתע, "הישארי כאן למשך הלילה הקרוב, ובבוקר תצאי שוב דרך השביל הראשי, אם שוב לא יפגעו בך הכלבים לרעה, אגן עליך במשך כל זמן המלחמה!"

הלילה היה ארוך וכרה של הנערה היה ספוג דמעות. מראות בלהה הצטיירו מול עיניה - הנה היא הולכת בשביל הסלול והכלבים מתנפלים וקורעים את בשרה לחתיכות חתיכות. הנה הם מלקקים

את הדם. שלום לך עולם. שלום

לכן, תכניות העתיד.

השחר עלה ומצא אותה טרוטת

עיניים. מטהרת. מוכנה לכל

אשר ישית עליה מלכו של

עולם - ועם זאת כמה לחיות.

אנשים רבים עצרו את נשימתם

כשעמדה בפתח, מוכנה לצאת

למצעד המוות הפרטי שלה.

הם הציצו מן החלונות ומן

החדרים, נכונים למחזה

המעניין המתוכנן של קריעתה

לגורים.

היא החלה לצעוד - ושום כלב

לא זע ממקומו.

באצילות התקדמה במהלך

השביל, שומרת על קצב

הליכה רגיל, לא מהיר מידי

ולא איטי מידי. קדימה, קדימה.

בלי לחשוב. רק כשהגיעה

לשער התירה למעין הדמעות

לנבוע מעיניה.

המפקד הנאצי עמד נדהם. כפי

שהבטיח דאג לה לשמירה עד

סיום המלחמה.

חז"ל קוראים את הפסוק "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו" (משלי טז, ז), ומבארים: אפילו בעלי החיים, היתושים והמעופפים למיניהם אינם פוגעים לרעה באדם כאשר הוא רצוי לפני הבורא.

(דורש טוב)

"כולנו חכמים"

מעשה בבחור ישיבה שהגדיש את הסאה.

המשגיח בישיבה פנה אל רבינו הגראי"ל שטיינמן זיע"א שהורה להבליג ולנקוט בדרכי נועם, שרק החמירו את המצב. המשגיח התמרמר ושאל עד מתי, עד מתי יסבול הוא, יסבלו הרבנים והחברים, ונענה: "אין גבול. גם אתה

פסח תשפ"ב

בירושלים", שאל: למה מבקשים שרק לשנה הבאה נהיה בירושלים, הרי אנו מאמינים ומשתוקקים שבכל רגע יכולה להיות גאולתנו ופדות נפשנו?
אלא תירץ תירוץ נפלא ואמר: הנה, כשהיו מונים את השנים למלכים (כדאיאת במשנה באחד בניסן ראש השנה למלכים), היו מונים את מנין השנים מעת שהתחיל המלך למלוך, וא"כ כשיתגלה מלך המשיח, אז יתחילו למנות שנה חדשה מאותו רגע שיתגלה וימלוך עלינו. לכן אנו מבקשים: "לשנה הבאה בירושלים הבנויה", כלומר, גם אם יבוא היום מלך המשיח, זה כבר יהיה שנה הבאה, כי יתחילו למנות את השנה מעת ביאתו...

חד גדיא

מנהגו של רבינו החתם סופר, היה לספר בליל פסח סיפור שקיבלו מרבו המובהק, הכהן הגדול רבי נתן אדלר זי"ע, על הגאון רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל.
באחד מן הימים, בתקופה בה היו חילוקי הדעות בינו לבין הגאון רבי יעקב עמדין, נסע הגאון רבי יונתן מביתו לעיר אחרת, והיה אז אחר ימי הפסח.
על אם הדרך סר ללון בבית מלון אורחים, ופגע שם באנשים פחותי ערך אשר דיברו עליו סרה, והם לא הכירוהו ויחשבו אותו לעובר אורח פשוט.
הוא פנה אליהם בשאלה על הפיוט "חד גדיא": הלא החתול טרף את הגדי דובין אבא בתרי זוזי, וא"כ טוב עשה הכלב שנשכו על עוול בכפו, ולא טוב עשה המקל שהכהו, ויפה עשתה האש ששרפתו, ולא צדקו המים שכיבו את האש, וטוב עשה השור ששתה למיא, ולא טוב עשה השוחט ששחטוהו, וצדק מלאך המוות שהמית להשוחט, ולבסוף בא הקב"ה ושחטו למלאך המוות... והלא לפי החשבון, צדקו דרכי המלאך המוות!
הבינו מקושינו כי מתחפש הוא מהם, ואדם גדול הוא, ע"כ הפצירו בו שיגלה להם התירוץ.
ויען ויאמר להם: אכן הגדי והחתול יש להם ריב ביניהם, מ"מ יסדרו הדברים בינם לבין עצמם, אבל מהכלב מי ביקש מיידו משפט? ע"כ לא נכון עשה הכלב, וטוב עשה המקל שהכהו, ולא טוב עשתה האש ששרפתו, והמים צדקו שכבו לאש, ולא צדק השור ששתה למיא, וטוב עשה השוחט ששחטו, ולא צדק מלאך המוות בשחיטתו להשוחט, ולעת"ל ישחט הקב"ה את מלאך המוות הוא היצה"ר.

הוסיף ואמר: "ומזה תבינו, שאם שני גדולי תורה יש להם ריב בינם לבין עצמם, אתם אנשים פשוטים, מה לכם להתערב על ריב לא לכם?" ויפייסוהו ושתקו ולא דיברו עוד, והגאון רבי יונתן נסע לדרכו לשלום.
(ספרא דמלכא)

שלל כיפות קטיפה שחורות. האחת מלופפת בסרט בד, והשניה ללא סרט, אופנתית וחדשנית. אמר: "ראש הישיבה רואה הבדל בין שתי הכיפות?"
"לא", ענה רבינו.
"אז מדוע מתנכלים בתלמוד תורה לבני, שהחליף לכיפה בלי סרט. למה דרשו ממנו להחליף את הכיפה, או את תלמוד-התורה?"
הזדעק האב. "איני רואה הבדל".
חזר רבינו ואמר. "ואתה רואה הבדל ביניהן?"
"ודאי שלא!"
"והבן, רואה הבדל?" "גם הוא לא!"
"וההנהלה, מבין אני, רואה הבדל"..."
"כן", "אז אם הם רואים הבדל ואתם אינכם רואים, מה אכפת לכם ללכת עם הכיפה שהם מעדיפים?"...

"כנגד ארבעה בנים..."

בעל תשובה אחד, נתקל בקשיים לרשום את בנו לישיבה. בדרך כלל בעת הרישום לישיבות, יש התלבטויות רבות בין חברי הצוות מי יוכל להתקבל לישיבה, ומי ילמד בישיבות אחרות.
לישיבת 'אורחות תורה' היתה כתובת אחת ברורה בכל שאלה והתלבטות, משגיח הישיבה הרב חזקיה מישקובסקי הי"ו, היה עולה לבית מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זי"ע"א וממנו מקבל תשובות חדות וברורות.
כאשר הגיע לאחד השמות אמר המשגיח: "בחור כשרוני, משפחה נפלאה, ומלא בעיות".
שמע רבינו ואמר: "תבררו עוד".
כעבור כמה ימים, חזר ואמר המשגיח: "אני מודה לראש הישיבה, שהורה להמשיך ולברר". התברר שהבעיות הידועות היו כקצה קרחון. בעיות לרוב היו שם.
אמר רבינו: "נו, עכשיו שאתם מכירים היטב את הבחור ויודעים מה בעיותיו, תדעו להתמודד עמן. אם ילך לישיבה אחרת אף אחד לא ידע אותן, ואיך יעזרו לו?!"...

"אחד חכם אחד רשע"

מה שנשמך בהגדה רשע אצל חכם, בא להורות שאם האדם הולך בחכמות נקל לו לסור מדרך הטוב ולהיות רשע ח"ו ע"כ צריך להזהר בזה.
תמים תהיה...

(ארון עדות)

"לשנה הבאה בירושלים הבנויה"

מסופר, כי שנה אחת בליל הסדר בעת הגיע הרה"ק רבי יואל מסאטמר זי"ע לאמירת "לשנה הבאה

גיליון מס' 469 חג הפסח תשפ"ב
שנה עשירית

בברכת

פסח כשר ושמח!
יצחק גולדשטוף

דברי שלי"ה

ממרו רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

תאור מיוחד של בדיקת חמץ אצל מרן שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל בשנת תשנ"ב

בחדר השני כשביקש מנכדו לבדוק, אמר לו, על הרצפה
תבדוק רק אם אין כזית.

הוציא את כל הדברים מהמקרר, ובדק שם, ולאחר מכן החזיר
הכל.
מתחת למקרר לא בדק, ואמר שם את זה אנחנו מוכרים.
נכנס לשינה, ואמר החזו"א אמר לי שאם לא היינו סומכים על
הנשים הצדקניות שניקו היטב, לא היינו גומרים בדיקת חמץ
כל הלילה.

ראה על המזרונים כתמים שחורים, ושאל אם שמו נפט, השיבה
הרבנית שמתי פליט, אמר לה, נפט יותר טוב, אולי הם כתמי
חמץ.

הוריד את המזרונים, ובדקם גם מהצד השני, המיטות היו
עשויים מחלקי עץ שנכנסו בתוך המסגרת, ופירק את כל
החלקים, ובדקם אחד אחד, והחזירם למקומם.

שאל את אשתו, אם היא נייערה את הנעליים והשיבה שכן,
ולא בדקם.

מקומות הנמוכים, נתן לנכדו לבדוק, ואמר שקשה לו לבדוק.
בארונות מרוקן מדף מדף, ומוציא את כל הבגדים, ואמר שכן
נהג החזו"א שבין הבגדים הם מקום שאין מכניסים שם חמץ,
אלא רק מוציאים את הבגדים, ובדקים את המדפים.

בתוך כך נכנס אחד ושאל, שהציעו לו שידוך, ושם הבחור ואבי
המדוברת זהים, וכיון שזו שאלה שלא קשורה לבדיקת חמץ,
לא דיבר, רק רימוז, שלא יעשו את השידוך, ושאל, אם יוסיפו
שם, אפשר לעשות את השידוך, ורימוז, שאז זה בסדר.

כשנכדו יצא לרגע, אמרתי לו שיתן לי לבדוק, שאלני אם
יצאתי בברכה, וכשהשבת בחיוב נתן לי לבדוק.

כלי הספונזה (הדלי והמקל) של כל השנה נמכרו לגוי.

בסלון בדק את הכיסאות מלמעלה ולמטה.

פתח את החלונות ובדק את אדני החלון, ושאלו אותן, מה
שיך לבדוק שם, והרי הציפורים אוכלים שם, ובכל זאת בדק.

בהול היה ארון עם הספרים החדשים העומדים למכירה,
והוציא את כל הספרים, ובדק את המדפים, ושאל אותו נכדו,
מה שיך לבדוק שם, והרי אלו ספרים חדשים, ואמר אין הכי
נמי, רק שלא בדקו את המדפים, קודם שהכניסו לשם את
הספרים.

כל הבדיקה הייתה בשלווה גמורה, בדק ביסודיות את כל
הבית והבדיקה נגמרה בשעה 11 בלילה.

(ווי העמודים)

הרב מאיר דינר שליט"א מלומדי הכולל, זכה להתלוות למרן
הגר"ה בבדיקת חמץ בשנת תשנ"ב, הוא רשם את הכל עובר
לעשייתו, ולפנינו מסמך מרתק, מבדיקת חמץ שערך מרן
בשנה זו.

ראשית שאלתי אותו, מכיון שאני דר אצל חותני זה ג' חודשים,
מה לעשות עם בדיקת חמץ. שאלני אם יש לי שם חדר מיוחד.
השבתי שכן, אמר לי תבדוק שם עם ברכה.

שאלתי, אם צריך שכירות, ואמר שלא, כי זה מיוחד לך.
וכשאמרתי לו שאני עובר מחר לבית הורי לכל הפסח. אמר
אם כן, תבדוק בלי ברכה. או שתצא בברכת חמיר.

עוד סיפר מרן שהיה שהיה בחור יתום שרצה להתלוות אליו
לבדיקת חמץ, ומרן שלחו לביתו כדי שיבדוק שם את החמץ,
כי בעיקר הדין, הבית שייך לו, כי הוא ירשו, ואימו רק גרה שם,
ולכן הוא צריך לבדוק עם ברכה ולא אמו.

לאחר תפילת ערבית, נתלוותי אליו, והשתתפתי בברכת חמץ
שבביתו.

אינו ממחר במיוחד, ובדק אם יש מכתב בדואר.

כשהגיע הביתה אמר לאשתו, תביאי קופסא בשביל החמץ,
ותשימי עשרה פירורים. אישתו השיבה כבר שמת.

את כל העשרה פירורים שמו במטבח, כל הבית היה מוכן
לבדיקת חמץ, והמנהג היה שגם על השיש עדיין לא שמו
כלום, קודם בדיקת חמץ, ולא התחילו לבשל לפסח קודם
בדיקת חמץ.

מרן לבש כובע וחליפה, ובירך בסלון, והתחיל את בדיקת
החמץ במטבח, ובתחילה חיפש את עשר הפירורים, כשמצא
אחד, הכניס לשקית שבידו, כשהגיע לשמונה סימן שנשאר
לו עוד שתיים. הוא מצא את התשיעי, ואת העשירי לא מצא.

מיד התחיל חיפושם נרחבים אחר הפירור העשירי, והפירור
לא נמצא, מרן היה בשלווה, אבל המתח היה ניכר באוויר, היכן
הפירור העשירי, לאחר חיפושם נרחבים, ירד נכדו למטה,
והתברר שהפירור היה על החלון, והוא נפל למטה, כעת נשמו
לרווחה, שכל עשר הפירורים נמצאו.

אז הוריד מרן אף הכובע והחליפה, כיבה את הנר, ואמר שלא
לכבות את הנר בפה, כמו שכתב בספר חסידים, אלא ביד.

והתחיל לבדוק לאור החשמל.

הוא אמר לנכדו שהיה עמו, קשה לי להתכופף תבדוק על
הרצפה, לבדוק, על הרצפה זה לא קשה לבדוק, כי רק צריך
לראות שאין שם כזית, כזית קל לראות. פירורים על הרצפה
בטלים. ורק בכלים צריך לבדוק, שלא יהיו פירורים.

להצטרפות לרשימת מקבלי הגיליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגיליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכו', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

חדש, נדיר ולא ידוע

קבלת קהל של רבינו - חול המועד פסח תשע"ד.

נערך על פי סרטי הקלטה - ע"י מכון 'אלא ד' אמות של הלכה' ובאדיבותם. הזכויות שמורות

רבינו בהחלטיות: אין כזה שם.

השואל: האם רינה זה טוב.

רבינו: רינה יש כזה שם.

השואל: ומה הרב אומר על השם שירה.

רבינו: אין כזה שם.

השואל: האם גם בשידוכים לשנות לרינה.

רבינו: בטח. ומוסיף לשאול, מתי היא נולדה.

האבא: בחשון.

רבינו: בקרוב יהיה לה שידוך.

הנכד: יש פה עוד בן שלו.

אברך בן עליה נכנס ושואל, מה הדין ראה מהבית חמור שנופל ורץ לעזור לו, ובדרך ראה עוד חמור שנופל למי לעזור קודם למי שראה קודם או למי שנזדמן לו קודם.

רבינו: למי שנזדמן לו קודם.

שואל נוסף: מה הדין בשבת להתפלל בבית הכנסת שיש שתי מזגנים על גנרטור והשלישי לא על גנרטור.

רבינו מביט בו ואומר: אל תתביש עם הפאות, (ולעצם השאלה ממשיך) אם גם בלי זה היה אור אז מותר.

הנכד: הוא לא שואל על אור, אלא לגבי מזגנים, מזגן זה מה שמוציא אור.

רבינו: אותו דבר הוא לא נהנה מזה.

שואל עם ילדיו נכנס בשאלה: הקבלן שבונה לנו את הבנין רוצה את הכסף, עוד לפני שבונה, האם לתת לו.

רבינו: בחול המועד בונים?

הנכד: לא, אבל הוא רוצה לדעת איך צריך להתנהג.

רבינו: זה בוער עכשיו? תבואו אחרי חול המועד.

השואל לא מרפה: אישתי חוששת מהקבלן הזה, הוא נראה מפחיד בדרישות והתנהגות שלו.

רבינו מחייך: תגיד לה "לא תגורו מפני איש", שלא תפחד.

שאלה: אחד קיבל פקדון לשמור אך לא נעל את הדלת בליל פסח, כי ידע שזה ליל שימורים, ונגנב, מה הדין.

רבינו בחיך גדול: הרי זה שאלה שלא יקרה אף פעם....

השואל: כתוב בתורה לגבי ים סוף שלוש לשונות בקיעה, גזירה, וקריעה, מה ההבדל בין שלוש הלשונות "לגזור ים סוף לגזרים" ו"קריעת ים סוף".

רבינו: הרבה פעמים בתורה יש דבר שנקרא בשלוש וארבע לשונות.

כידוע ימי חול המועד היו כולם קודש לטובת הכלל, בימים אלו רבינו ישב בביתו ולא הגביל את הכניסה, והיה כל דורש ה' יבוא ויכנס. ומשכך בימים אלו עלו ובאו מאות איש, לעצה ולברכה ולשאול דבר ה' זו הלכה, ומשכך סגנון אנשים, מגוון ושונה מאיש לרעהו. להלן תמלול של כעשרה רגעים מתוך סרט הקלטה ארוך של כשעה שבידינו.

קבלת קהל ג' דחול המועד פסח י"ג ניסן תשע"ד

ראשון האנשים נכנס הגאון רבי ישראל טאפלין, רב קהילה נודעת בחו"ל, שמתכתב הרבה בדברי תורה והלכה עם רבינו (שליט"א), השנים שוחחו שלוש דקות, ונפרדו בברכת גוט מועד.

אחריו נכנס אברך, ואיחל גוט מועד, ושאל: מה הדין בת הבן, לגבי חיבוק ונישוק, מותר או אסור?

רבינו: קטנה מתירים.

השואל: עד איזה גיל אפשר.

רבינו: אומרים בשם החזו"א עד שבע שנים. (והעיר לו רבינו על כל שבנו הילד לבוש בחולצה שיש בה שרוולים קצרים).

השואל: האם נכדה יכולה לשיר בבית כשהסבא שומע?

רבינו: בני בנים הרי הם כבנים.

אחריו נכנס אורח, אוחז במצלמה והחל לצלם את רבינו.

רבינו: לא מצלמים בחול המועד זה כתיבה!.

שואל נוסף נכנס: נפגשתי עם בחורה, אבל היא לא רוצה להמשיך את השידוך מה לעשות.

רבינו: היא לא רוצה? אז זה לא שלך, אתה רוצה למות?

האיש מתבלבל, והנכד ר' אריה מתנדב להסביר ברור: "הרב אומר, אם לא ניגזר, זה לא שלך, אל תלחץ אותה".

השואל: אבל כבר שלוש שנים אני מחפש שידוך, מתי זה יבוא?.

רבינו מביט בו ואומר: כשיהיה לך זקן! הכלה רוצה רק זקן....

נער עם אביו נכנסים לחדר, האבא אומר "היום הבר מצוה. הוא הגיע להתברך ולשאול במה להתחזק".

רבינו: ללמוד בהתמדה.

יהודי בגיל העמידה נכנס, ואומר כי יש לו בת בגיל עשרים ושלוש וקראו לה רנתיה האם זה שם טוב? כי בלידתה אשתו רצתה שיהיה לה שם שמוזכר בו את שמות הקב"ה (י-ה)

רבינו: חסר שמות? תיקרא לה מהיום בתיה.

השואל: האם לשנות את השם.

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

📍 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדדים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדדים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

מיוחד מרתק ובלעדי בפרסום ראשון עבור הגליון "דברי שי"ח"

תאור מרתק ומיוחד מתוך יומן רשימות שקבלנו כפי שנרשם ע"י אחד ממשפחת רבינו שזכה לשמשו בשנים האחרונות

יש לציין כי הדברים נכתבו מדי יום עובר לעשייתן

היומן המלא יפורסם בקובץ זכרון מיוחד שיצא אי"ה ע"י מערכת "קובץ גליונות" לאחר חג הפסח

ליל ט' ניסן תשע"ח

הגעתי לבית מרן בשעה עשר וחצי בלילה, מרן התעייף וכבר ישן, אע"פ שבשעון קיץ הוא הולך לישון בשעה אחד עשרה דהיינו עשר שלו לפי שעון חורף. מרן התעורר לפתע ושאל האם משהו נמצא בחדר, אמרתי לו שאני נמצא ואמר לי תעיר אותי בחצות.

אמר לבנו: יש לך נכדים בכורים, תזמין אותם לסיום...

יום ראשון ט' ניסן תשע"ח

זכיתי לשהות בבית מרן בבוקר ואכתוב מעט דברים.

שאלו, אחד יש לו עסקים עם גוי, והגוי הביא לו שטרות חוב בלי לשלם, האם לשכור עורך דין? השיב מרן: שיתפלל.

שאלו: אחד שהפרוטה מצוייה בכיסו הגיע לסופר סת"ם וביקש מהסופר שיתן לו בחינם, ואכן קיבל במתנה. ועכשיו רוצה לשלם מכסף מעשר, האם לקחת. השיב מרן: זה הערמה. אח"כ מרן הוסיף: המוכר צריך לקחת, והקונה כבר יקבל את גמולו המגיע לו.

ניגש בחור בר מצוה ביקש ברכה, מרן שאל: יש לך דרשה? השיב הבחור כן, על ענין היסח הדעת. שאל מרן: יש שאגת אריה בדרשה?... ואח"כ אמר בחיך: השאגת אריה נמצא בכל בר מצוה...

ביקשו עבור בחורה בת ארבעים שתמצא זיווג. אמר מרן: שתגיד עשרה פרקי תהילים כל יום.

לאחד נולדה בת חמישית אחרי ארבע בנות, ורוצה בן, אמר מרן בחיך: אחרי עשר בנות יבואו עשר בנים...

שאלו בדבר אברך שקצת לומד וקצת עושה עסקים וחלק מהעסקים לא חוקיים האם להמשיך, אמר מרן: שימשיך ללמוד תורה ויהיה הצלחה בעסקים.

שאל ... שכתוב במנחות בפרק ר' ישמעאל כל העירות מתקבצות לשם בקצירת העומר וצ"ב הרי היו שם מהרגל ולא התקבצו, השיב מרן: אולי הכוונה לנשים שלא מחוייבות לעלות לרגל.

נכנס ... מ... ושאל האם ראוי שיקימו קרן רק להלוואות לאנשים שנקלעו למצוקה אע"פ שהאנשים לא עניים אלא בעלי עסקים שצריכים הלוואה להתשקם, והשיב מרן: זה גם צדקה. הנ"ל שאל מאיפה יהיה כסף, ואמר מרן: מצדקה. שאל איזה סוג צדקה זה, ואמר מרן: זה מצוה ככל המצות.

יום שני י' ניסן תשע"ח זכיתי גם בבוקר זה לשהות בבית מרן שליט"א ואכתוב חלק ממה שראיתי ושמעתי.

שאלו על שם אמונה, ואמר מרן: לא שמעתי כזה שם.

אחד נולד לו בן בריא ובן חולה והרופאים חוששים לבעיות גנטיות ורוצים שההורים יעשו בדיקות האם לעשות, מרן: לא מחויבים.

יהודי שכר דירה ולא יודע האם להשקיע בגרנטור לשבת, השיב מרן: מה שהוא רוצה.

שאלו: אשה חולה בכליות וחלק מהמזון שלה הוא קטניות האם תאכל את זה בפסח [אשכנזייה], והשיב מרן: אם זה פקוח נפש.

ליל יא ניסן תשע"ח זכיתי בלילה זה לישון בבית רבינו

אכתוב דבר אחד נפלא, כשהגעתי בשעה אחת עשרה ומרן הלך לישון רק בעשרה לשתיים עשרה כדי לסיים את החובות, וכשגמר את החובות של אותו יום היה שרוי בשמחה עצומה ודיבר במשך כמה דקות על הסיום המתקרב אף על פי שכבר לפחות שבעים פעם סיים...

יום שלישי י"א ניסן תשע"ח

הייתי בבית מרן בבוקר, בבית מורגש ההכנות לסיום שבעיצומם, מרן עצמו עשה חשבון עם נכדו הגר"ג ששו"ע גמר, ירושלמי בטעות הבין מנכדו שגמר לגמרי והתפלא שהרי השאיר לסיום וברמב"ם נשאר עוד שלוש פרקים ובגמ' דף ליום עד הסיום והיה ניכר על פניו השמחה הגדולה כשחישבן הכל.

אחד שאל, שאביו לא נוהג ללבוש קיטל והוא רוצה ללבוש האם יכול? אמר מרן: שישאל רשות מאביו.

אחד מרגיל בניו לחינוך גם בארבע כוסות ושואל האם צריך בשיעור הגדול, אמר מרן: אם הגיע לחינוך צריך.

נכנס ... עם בנו החולה ושאל מה יקבל על עצמו, מרן: שיתפלל, המשיך לשאול אבל מה יקבל באופן פרטי, ואמר מרן: עשרה פרקי תהלים.

משפחה שואלת שהם גרים בחו"ל והסתבא מתגעגעת האם לנסוע לחו"ל, מרן: לא, שהיא תבוא לפה.

יום רביעי י"ב ניסן תשע"ח

הגעתי לבית מרן שליט"א בשעה תשע ומרן ישב ולמד את הדף האחרון בנידה. אמת מה נהדר היה מראהו כשהוא ישב וחשבן מה גמר ומה עוד נשאר קצת תוספתא וכל הזמן חשבן והזכיר את הסיום ואעפ"כ היה הכל רגוע ובישוב הדעת. ואכתוב כמה דברים שראיתי ששאלו במשך הבוקר.

שאלו: למי שיש לו איזה נגע ביד מה מרן מציע ללמוד, מרן: מסכת נגעים.

אמר מרן: רבי מאיר קרליץ גם היה עושה סיום והחזו"א היה משתתף.

אמר מרן: גם מי שלא בכור מותר לו לעשות סיום... זה מצוה.

שאל אחד, האם אפשר לקרא זונדל, והשיב מרן: יש כזה שם.

אחד נכנס ביקש ברכה לפרנסה, מרן: שילך לכולל ללמוד.

אמר מרן: אני זוכר שהייתי נוסע לבדוק את החמץ בישיבה... זה נראה כאילו היה אתמול...

יום חמישי י"ג ניסן תשע"ח

ב"ה ההכנות לסיום הגדול בעיצומם ומרן מזכיר זה כל כמה דקות. ההתרגשות גדולה זכיתי להיות בבית הגדול והקדוש גם בבוקר זה ואכתוב מעט דברים ששמעתי.

ראש כולל ביקש לשאול שהמנהג אצל האשכנזים שמברכים על שני הכוסות ברכה נפרדת ואילו אצל הספרדים הברכה של הקידוש פוטר את הכוס שני, האם אפשר שספרדי יאכל אצל אשכנזי ואע"פ שהברכה של האשכנזי פוטרת בשבילו רק כוס ראשון, מרן: אפשר.

אחד נהיה בן ששים ושאל מה יקבל על עצמו, אמר מרן: ללמוד את כל הש"ס. הוסיף לשאול, בעיון או בבקאות, ואמר מרן: שניהם.

ליל י"ד ניסן תשע"ח

זכיתי גם בלילה זה לישון בבית מרן [שליט"א]. מרן התעייף מהבדיקת חמץ הארוכה וכבר הלך לישון. ההכנות לסיום הגדול שיערך מחר אחרי שחרית ניכרו מכל פינה.

יום שני י"ז ניסן ב' דחיה"מ תשע"ח

הגעתי בשעה תשע מרן עוד ישן, אחרי כמה דקות קם וישב ולמד בהתמדה במשך כשעתיים וחצי שו"ע וגמ' עד הבריתות ואכתוב כמה שאלות שהתעוררו ונשאלו במשך הבוקר.

יש ביהכ"ס שאחרי כל יו"ט עושים כנס חיזוק ורוצים לעשות עכשיו בחוה"מ, ושואלים מה עדיף לחזק, תפילה או כיבוד אב ואם או שמחה בקיום המצות, מרן: כיבוד אב ואם.

לאחד נולד בן בליל הסדר ויש לו שני סבים שנפטרו, יש אחד שהאלמנה חיה וזה ישמח אותה אבל האלמנה עצמה אומרת שיש כבר הרבה ילדים על שמו ולא צריך לקרא, והסבא השני אין אלמנה חיה אבל יש רק אחד שקראו על שמו, מרן: שיקראו על הסבא השני.

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🏠 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 077-2092005 📠 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדדים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדדים פלוס 03-7630585 שלוחה- 1586

קהילות 073-2757000 שלוחה- 4310

הרופאים מתלבטים אם לעשות צינתור לאשה והיא רק בת חמישים ושמונה, מרן: אני לא רופא.

שאלו שנולד נכד לפני ליל הסדר והברית נדחתה, האם לעשות השבוע שלום זוכר, מרן: אפשר.

מרן למד בברכות וכשגמר את פרק מי שמתו אמר, הדרן עלך פרק מי שמתו. ואח"כ הרים את ראשו ואמר האמת שלא מתאים להגיד הדרן עלך מי שמתו וכי שוב פעם נשוב למיתה, והיה צ"ל הדרן עלך פרק שלישי.

שאלו, אחד כל הזמן כועס האם לפנות לטיפול, מרן: שילמד מנחות וינוח הכעס.

אחד לקח כדור ריטלין בפסח והתברר לו שיש בזה תערובת חמץ מה יעשה לתקן את זה, מרן: שיחזור הלכות פסח. אמרו שזה אשה, מרן: שתגיד עשרה פרקי תהילים.

יום שלישי י"ח ניסן ג' דחווה"מ פסח תשע"ח

הגעתי לבית מרן בשעה תשע מרן עוד ישן אחרי כמה רגעים התעורר וביקש לקום וישב ולמד במשך כמה שעות בלי הפסק שו"ע וגמ' ברכות עד סוף החובות בשעה שתיים עשרה יצא לשלוש בריתות וב"ה הרגיש מצוין ואכתוב כמה דברים שהתחדשו במשך הבוקר.

אחד התפלל ושכח ותן טל ומטר וחזר ושכח יעלה ויבוא האם מכיון שלמעשה התפלל הכל זה בסדר או דלמא שיתפלל עוד פעם, מרן: שיחזור פעם שלישית.

בחור כבר נפגש פעמיים והוא יכול להריח ריח חזק כפלפל שחור, אבל לא ריח חלש יותר כגון נענע, האם חייב לספר? מרן: זה לא כל כך חיסרון לא צריכים לספר את זה.

שאלו לגבי אחד שמרן אמר שיוריד את השעון ויהיה לו ילדים ואין לו ילדים, מרן: על מה הוא עושה הבדלה? שיעשה על יין ויהיה לו ילדים.

לאשה קוראים מירי וזה היה שמה במי שבירך כשנולדה האם לשנות למרים, מרן: אין כזה שם מירי.

שאלו: אחד אחוז בפסוקי דזמרה ושואלים אותו שאלה דחופה, כל השנה הוא כותב, בחול המועד שא"א לכתוב מה עדיף, שיכתוב או שידבר? השיב מרן שיסמן בידו שלא יכול לדבר (והדגים בידו עם היד קמוצה). שאל אבל לפעמים זה דחוף, ואמר מרן: שלא ידבר ולא יכתוב.

לאחד יש קרובים בשטחים ליד הערבים, ונפטר להם קרוב ורוצה ליסוע לדבר איתם ולעודד אותם, אמר מרן: אם יש סכנה שלא יסע.

אחד נוסע ליו"ט, ושתים מבקשים ממנו את הדירה, קרוב ושכן, למי לתת? והשיב מרן: לשכן, והמליץ את הפסוק טוב שכן קרוב מאח רחוק.

אתמול מרן [שליט"א] היה בירושלים כבכל חוה"מ וביקר בכותל והיה מעמד אדיר של אלפים רבים הנערך בכעשרים אלף שהגיעו להקביל את פניו מרן לא דיבר על כך מילה.

כשנכנסה היום ביתו שאלה אותו היית אתמול בירושלים? מרן: כן, אמרה לו בכותל? אמר כן, אח"כ שאלה היית בעוד מקום מרן לא ענה.

יום רביעי י"ט ניסן ד' דחווה"מ פסח תשע"ח

הגעתי לבית מרן שליט"א בשעה שמונה וחצי בבוקר מרן עוד נמנם כמה דקות ומיד קם כאריה ולמד במשך כמה שעות בריכוז עמוק ובהתמדה נפלאה שו"ע וגמ' ותוספתא וירושלמי ונכנסו באמצע ראשי לב לאחים וראש העיר ואישי ציבור והיו צריכים להמתין כל פעם כמה זמן עד שמרן שם לב ואכתוב קצת חידושים.

לאחת קוראים תהילה, האם זה בסדר? מרן: לא שמעתי כזה שם.

נכנס בנו הגדול הגאון ראי"ש ושאל השנה שיו"ט חל בערב שבת האם מותר לגלול את הס"ת ביו"ט עבור שבת, והשיב מרן: אם עשו עירוב תבשילין מותר.

עוד שאל האם מותר להוציא חומשים מהגוי בשבת, מרן: אסור.

נכנסו ראשי לב לאחים להזמין לכינוס, מרן: צריך גם ללמוד...

מרן: מחר אי"ה צריך לסיים ברכות זרעים יש הרבה ירושלמי.

בחור שואל שיש לו פתאום שומה על האף, האם לעשות בדיקות לבדוק מה זה, מרן: למה לא.

יום שישי כ' ניסן ה' דחווה"מ תשע"ח

הגעתי בשעה תשע מרן בדיוק קם ודיבר בהתרגשות שהיום מסיימים ברכות והתישב ללמוד. אמנם הגיעו גדולי הדור ומרן כיבד כל אחד ודיברו בלימוד וכדלהלן.

נכנס מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א, מרן הגרי"ג אמר אני מתנצל שאני מפריע, מרן ענה: אני מתנצל שאני מטריח.

שאל מרן הגרי"ג אם אחד לא אמר שהחיינו ביום הראשון האם יכול לומר במשך חול המועד, מרן: יתכן שכן, חול המועד זה גם חלק מיום טוב. אח"כ עיינו בגמ' בעירובין שמדברת על כך.

עוד שאל האם גם הלל השלם אפשר לומר, מרן: יכול להיות. אח"כ איחלו גוט מועד זה לזה.

לאחר שיצא אמר מרן: למה הוא צריך לטרוח לבוא לפה... הוא יותר מבוגר ממני...

נכנס מרן הגרב"ד פורבסקי שליט"א ופלפלו כעשר דקות באידיש בתוספתא פסחים וברמב"ם זמנים הלכות פסח והלכות קרבנות ואמת מה נהדר היה לראות את שני זקני הדור יושבים כשלצידם מתגבהת ערימת ספרים.

נכנס הרב ... ואמר גוט מועד, מרן נאנח ואמר לא נותנים ללמוד, הנ"ל נבהל ושאל אני מפריע, מרן השיב: אתה לא, ושאל איזה שאלה ברמב"ן בספר המצות.

מרן רבינו זצוק"ל בחדר לימודו שבעלית הגג בה היה יושב ועוסק בתורה ללא הפרעות,

בתמונה: ימי ערב פסח מרן מעיין בגליון "דברי שי"ח" ובשאלות שקיבל על הנכתב בגליון מאחד הקוראים מעבר לים ניתן להבחין בוילונות המכסים את הספרים הרבים כפי שהקפיד מרן לכסותם בימי הפסח מחשש חמץ, והיה משאיר לעצמו ארונית עם ספרי הלימוד הנצרכים ללימוד חובותיו בחג הפסח

ברכת מזל טוב לידידינו החשוב הרה"ג ר' שמואל רזנברג שליט"א להולדת הבן נ"י בשעט"מ

ברכת מזל טוב לידידנו החשוב שזכה לקרבה אצל רבינו הרה"ג ר' יצחק אוהב ציון שליט"א לרגל שמחת נישואי בתו תחי' בשעט"מ

לזכות משה שמואל בן פעריל לשידוך

לז"נ רבינו מרן שמריה חיים יוסף בן מרן יעקב ישראל זצ"ל יה"ר שימליץ טוב בעד כלל ישראל ובפרט לדר' הרב יוסף דוב בן מלכה פרעגער לבריאת הגו"נ לו ולב"ב וכיוצ"ח ולחג כשר ושמה עם שפע ברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות אמן

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com
📍 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק
☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:
נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586
קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת

על גדולי הדורות

חדש! עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן שליט"א!

מדור שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

פרשת אמור - אודות גיס רבינו הגאון רבי שאול ברום זצ"ל (ו' אייר)

פרשת בחוקותי - הגאון הגדול רבי משה הלוי סואלוביץ'יק - שויץ (י"ד י"ט אייר)

נשמה לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

יריעה נדירה ומקיפה עם עובדות חדשות

על הקשר של רבינו זי"ע עם זקינו הצדיק הגאון רבי אריה לוי זצ"ל

הצעת השידוך

כשעלתה הצעת השידוך של רבינו עם להבחל"ח הרבנית ע"ה, בירר אבי הנערה, מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל אצל שני גיסיו שהיו בחורים אז ולמדו בישיבת לומז'א - רבי רפאל ורבי שמחה שלמה בני רבי אריה לוי אודות טיבו של רבינו, והם הפליגו בשבחיו, ואכן השידוך קם והיה (מפי רבי יצחק שאול קניבסקי).

קשר של קיימא

אחרי שנשא רבנו את רעייתו הרבנית בת שבע קניבסקי ע"ה, הוא הכיר מקרוב את דמותו הטמירה של סבה, הלא הוא הגאון רבי אריה לוי זצ"ל, ומאז נקשר עמו בקשרי ידידות ואהבה של תורה, ופעמים רבות כאשר שהה בירושלים בשנים שאחרי נישואיו היה הולך לשוחח בדברי תורה עם אותו צדיק זצ"ל.

רבי אריה לוי (בהגיה מלעיל, כך היה שגור בפיו של רבינו, ופעם אף תמה אם אינם משבט לוי...) הקדיש עבורו הרבה זמן והעביר לו מסורות שונות שקיבל מדורות קודמים, חלקם מובאים להלן, וייחס לו חשיבות מיוחדת.

ובהזדמנות סח רבנו, שכאשר הוצעה לו הצעת השידוך הביע החזון איש את דעתו ואמר, כי כדאי להשתדך עם צאצאיו של רבי אריה לוי, כי מדות טובות עוברים בירושה לדורות הבאים, כי זו הדוגמא שהילדים רואים וגדלים עמה בבית, והם מושרשים בהם (ראה בספר דרך אבות, עמוד צ"ו).

הרבנית וזקנה רבי אריה

רעייתו של רבינו, הרבנית בת שבע ע"ה, היתה קשורה בלב ובנפש בסבא הדגול, כי מלבד היותה לנכדתו הגדולה, היתה דומה לו בתכונות החסד והעזרה בכל גופה ונפשה. בשנים שאחרי נישואיה עת עברה להתגרר בבני ברק, היתה כותבת בגעגועים מכתבים לסביה הגדול, והוא היה משיב לה במכתבים משלו.

מסופר, כי בשמחת האירוסין של רבינו, שהתקיימה בירושלים, נשא דברים אביו מרן הסטייפלר בין השאר הפליג בשבחה של הכלה וסיפר כי 'הבריות אומרות על הכלה שהיא דומה בתכונותיה לסבה רבי אריה לוי'...

גם רבי אריה עצמו נשא דברים בשמחת האירוסין, בשבח החתן והכלה ('הספרים', עמוד נ"ג).

כל שנות חייה היתה הרבנית ע"ה מרבה להזכיר מהליכותיו ומהנהגותיו הנפלאות, רבים מהם הובאו בין פרקי הספר 'בית אימי' מתולדותיה של הרבנית, בעריכת בתה הרבנית ר. צביון תחי'. וחלקם בספר 'באר שבע' ובעוד מקומות, ונלאינו מלהביאם.

מי הייחוס החשוב?

וסיפר רבינו שכשהוא בא בברית הנישואין, חמיו מרן הרב אלישיב לא היה מוכר כל כך, ובפרט בבני ברק, ועיקר ה"ייחוס" של זוגתו הרבנית ע"ה היתה בכך שהיא 'נכדה של הצדיק רבי אריה'. אך במשך השנים שמו של הרב אלישיב התפרסם ועיקר ייחוסה היה כבר, שהיא בתו של הרב אלישיב... (מפי רבי יצחק שאול קניבסקי).

נכדי ר' אריה

בשנים המאוחרות כשהיו באים אל רבינו נכדיו של רבי אריה לשאלה או לברכה, היה מקבל אותם בסבר פנים יפות. לא פעם היה משוחח איתם על דמותו.

פעם אף אמר לנכדו של רבי אריה - רבי זאב ב"ר רפאל לוי זצ"ל, הנך מזכיר בדמות פניך את פניו וזקנו ההדור של רבי אריה...

כשננס פעם נכד ששמו 'אריה לוי' הקרוי על שם סבו- אמר לו רבינו בצחות ה', רבי אריה לוי לא מת' (על פי הגמרא תענית ה' ב').

'אתה מזכיר במראה הפנים את דמותו של רבי אריה'... עם רבי זאב לוי ז"ל

האריך עמו בשיחה

סיפר גיס רבינו הגאון רבי משה אלישיב שליט"א: זכורני את החביבות המיוחדת שהיתה לסבי ר' אריה זצ"ל כלפי רבי חיים, ואף שהיה ידוע שקיבל כל אדם בסבר פנים יפות, אבל כשדיבר איתו הראה חביבות מיוחדת וגם האריך עמו בשיחה, כי הכיר המעלות הגדולות שיש בו.

(וראה עוד בבית אימי עמוד 41 דברי שבח שאמר רבי אריה).

עוד הוסיף, שביום נישואיו של רבינו, ז' כסלו תשי"ב, נפטר בירושלים

הגאון רבי יעקב משה חרל"פ זצ"ל, ורבי אריה השתתף בהלויה, וההלויה הסתיימה אחרי צהרים סמוך לפנות הערב, ורבי אריה התאמץ ליסע מיד אחרי כן לעיר פתח תקוה, שם התקיימה שמחת נישואי נכדו החתן החשוב.

רבי אריה לוי זצ"ל הוגה בתורה

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

📍 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדדים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדדים פלוס 03-7630585 שלוחה- 1586

קהילות 073-2757000 שלוחה- 4310

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

מכתבי תורה

מספר חודשים אחרי נישואיו, כבר עמד רבינו בקשרי מכתבים עם זקינו רבי אריה, אחד מהם עסק בהצעת שידוך שביקש רבי אריה להציע עבור בחור פלוני, ורבינו משיב לו, כי נודע לו שאותו בחור כבר עומד לסגור שידוך עם אחרת, והוא מוסיף 'וכדי שלא תהא ביאה ריקנית אכתוב להדר"ג מה שחשבת'. וכותב מהלך עמוק לבאר כיצד נתלו עשרה בני המן על עץ אחד, ולימים הדפיס את זה בספרו טעמא דקרא - אסתר. (העתק המכתב המלא הובא בספר בית אימי עמוד 31).

מתפלל בעדו בשני וחמישי

רבי אריה לוי היה לעיתים מהלך עם רבינו ברחובות ירושלים ומשוחח איתו בדברי תורה.

באחד הפעמים, בתוך כדי שהילכו הבחין רבי אריה ביהודי תלמיד חכם שהיו לו בעיות כלשהן, רבי אריה ביקש לשמח אותו, ואמר לו בקול מלבב 'הו, כמה טוב לפגוש אותכם, הלא אני מתפלל בעדכם בכל שבוע בשני וחמישי'...

התפלא האיש ושאל, - מה יש בימים שני וחמישי שאתה מזכיר אותי? נתחייך רבי אריה וענה לו, הלא בשני וחמישי קוראים בתורה, ולאחריה נוהגים לומר יהי רצון לקיים בנו חכמי ישראל הם ונשיהם ותלמידיהם וכו', ובזה אתה כלול... (רבי יצחק שאול קניבסקי, ששמע כן מרבינו. וראה משנה ברורה סימן קמ"ז כ"ב).

לישא אשה לשם שמים

בגמרא בתענית ל"א א' איתא, 'יפיפיות שבהן מה היו אומרות, תנו עיניכם ליופי, שאין האשה אלא ליופי. מיוחסות שבהן מה היו אומרות, תנו עינכם למשפחה, לפי שאין האשה אלא לבנים, מכוערות שבהם מה היו אומרות, קחו מקחכם לשום שמים ובלבד שתעטרונן בזהובים'. ולכאורה צריך ביאור, כי לא זו בלבד שעושים להם טובה למכוערות, שמסכימים לינשא להם, הם עוד מעיזות להציב תנאים ולבקש כסף?

ושמעת מרבי אריה לוי שדרש פעם במסיבת תנאים ואמר, שכולם כאן מתכוונים לשם שמים.

היפות אומרות, שה'לשם שמים' היינו שישא אשה נאה כדי שלא יתן עיניו באשה אחרת. ואילו המיוחסות אמרו שה'לשם שמים' הוא דווקא לישא אותם, כדי שיהיו בנים טובים, אבל המכוערות טוענות, שגם אם ישאו אותם - שאינם יפות ואינם מיוחסות - עדיין אין זה לשם שמים, כי נמצא שחסכו כסף, ורק אם תקחו אותנו וגם תוסיפו כסף, יהיה נחשב לשם שמים (מפיו של רבינו. ובשנים האחרונות אחד המסדרים את טעמא דקרא לדפוס, הכניס פירוש זה אחרי פרשת ואתחנן).

הילד ששחט

סיפר לי רבי אריה, כי אמו של הגאון בעל הרדב"ז ז"ל היתה עניה מאוד, והיתה מתפרנסת ממריטת הנוצות של העוף אחרי השחיטה.

פעם אחת, מישהו הביא לה שש עופות, וביקש שתלך לשוחט ולאחר מכן תמרוט עבורו את הנוצות. העניה שלחה את בנה הקטן אל השוחט עם העופות, כדי שיחזיר אותם שחוטים והיא תמרוט אותם. הילד, שרצה

כל כך לעזור לאמו, יצא מן הבית ובחצר ערך את ראשם של העופות והרגם, ואז חזר לאמו כשהעופות מתים, ואמר לה - הנה חסכתי לך גם לשלם לשוחט....

רבי אריה לוי זכרונו לברכה

כשראתה זאת אמו אמרה לו בעגמימות, כמה חבל שכבר היום אינך שוחט... שאז שוחט היתה פרנסה טובה, ומחמת העניות לא העלתה בדעתה שהוא עתיד להיות כל כך גדול בישראל (מפיו, פרשת וראו תשס"ו, בעת שלמד סוגי' דחש"ו ששחטו - חולין דף י').

מתי מתקנא בבנו

סיפר לי רבי אריה כי להגאון הנודע רבי שלמה קלוגר היה בן, והבריות אמרו עליו שהוא גדול מאביו, והיה אכפת על כך לאביו.

שאלוהו, הרי בגמרא (סנהדרין ק"ה ב') כתוב בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו, ואיך יתכן שאתה מקנא בו.

השיב להם - אכן, כל זה כאשר הדבר אמת, אבל כאן אין זה אמת... (כל משאלותיך, ויגש, קצ"ג, וראה בספר דרך שיחה ח"א וירא עמוד קכ"ג, שדברי הגמרא אמורים על חכמה וגדלות של בנו ותלמידו ולא על מעשה פרטי, שבזה יכול להתקנות).

הגופות שנשארו שלמים

שמעתי מרבי אריה כי כאשר פינו את בית הקברות בקובנא, מצאו שם שני קברים שלמים, הראשון של זקינו סב רעייתו, רבי ליבלה קובנער (הוא רבי אריה ליב שפירא אב"ד קובנא - תקמ"ז - תרי"ג), והשני של חייל אחד שלא נודע מי הוא.

ואחרי כן התברר, שהחייל הזה גויס לצבא, והקפיד מאוד להישמר מאכילת מאכלות אסורות והיה נזון רק מדברים כשרים. ככל שניסו לשכנע אותו לא עלה בידם, החייל העקשן שמר על עצמו מכל משמר.

באחד הימים החליטו החיילים לכפות אותו להתגעל במאכלות אסורות, הם לקחו מרק רותח וניסו לשפוך אל תוך גרונו במטרה להגעיל אותו במאכלות אסורות,

אך החייל התנגד לזה בכל כוחותיו, וכתוצאה מזה נחנק ומת, וזכה שגופו היה שלם גם לאחר שנים רבות (כל משאלותיך, בשלח, רט"ו).

מצא נאה הימנה

בגמרא בסוף מסכת גיטין (צ' א') כתוב על הפסוק (דברים כ"ד א') 'ואם לא תמצא חן בעיניו וכתב לה ספר כריתות', שהבעל יכול לגרש את אשתו אפילו מצא אחרת נאה הימנה, ושאל רבי אריה זצ"ל מה העוולה באשה בכך שהוא מצא אחרת נאה הימנה, במה היא אשימה.

אלא הסביר, ש'נאה' הוא נאה במעשים טובים, וכמו שמצינו במסכת שבת כ"ה א' מאי אשה נאה - נאה במעשים, ועין במהרש"א שם שהכוונה מסתפקת במועט, ואם כן כאשר מוצא אשה אחרת כזו, יכול בשביל זה לגרש את אשתו (כל משאלותיך, עמוד שכ"ב, תפארת רפאל עמוד רל"ז).

ופעם כאשר הגיע לפני רבינו יהודי ואמר שרוצה לגרש את אשתו כי מצא אחרת נאה הימנו, הראה לו את דבריו של רש"י במלאכי (ב' י"ג) תוכחת הנביא על אותם שנושאים אשה אחרת אחרי שהראשונה נתגנתה בעיניהם.

אי אתה בר ליואי

בכתובות ע"ז ב' אמר ליה (רבי שמעון בר יוחאי לרבי יהושע בן לוי) נראתה הקשת בימיך? אמר לו הן, אמר ליה (רשב"י) אם כן, אי אתה בר ליואי וכו', ושמעתי מרבי אריה, שרשב"י ידע שלא נראתה הקשת בימיך אך התכוין להשיב לו שכאן אין המקום לענוה.

ופעם אמרתי את הדברים בפני אבא מרן הסטייפלר זצ"ל ולא היה מרוצה מהדברים, שקשה לומר על רבי יהושע בן לוי שטעה דבריו.

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

📍 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 077-2092005 📠 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

📞 נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

📞 קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

"בול" שהנפיקה הנהלת הדואר אחרי פטירתו של רבי אריה, מתוך הערכה למעשיו הטהורים

המת שבא להחיתים

סיפר רבי אריה שראה פעם בפנסק קהילת העיר 'מינסק', שבאותה העיר התגוררו שני גאוני וצדיקי עולם, הגאון רבי אריה ליב בעל השאגת אריה והגאון רבי יחיאל הלפרין בעל סדר הדורות, והיה בין אנשי העיר שביקשו לרב בעל הסדר הדורות שהיה נוח לבריות, ואחרים רצו את הגאון השאגת אריה אף שהיה נחשב תקיף יותר, ולבסוף נבחר לרב בעל הסדר הדורות, אולם הגאון שאגת אריה סבר שהוא צריך לכהן כרב.

אחרי שנסתלק בעל סדר הדורות, חשב רבי אריה ליב שהנה כעת הוא יתמנה לרב, וטען לפרנסי העיר שהוא צריך לכהן כרב.

אך לפתע, כאשר נכנס השאגת אריה לבית הכנסת הוא מבחין בבעל הסדר הדורות שיושב על מקומו כמימים ימימה, נדהם השאגת אריה ושאל אותו מה הוא עושה כאן, השיב לו הנפטר, באתי לומר לך שבני רבי משה צריך להיות רב תחתך, ובתוך הדברים הגיש להשאגת אריה את כתב הרבנות וביקש שיחתום על המנוי... והשאגת אריה אכן חתם על מינוי של בנו של סדר הדורות לרב בעיר.

מתי נהיה קשה

רבי אריה סיפר לי על אחד מגדולי ירושלים, שפעם באה אליו בתו לבקרו, ושאלה אותו, אבא מה שלומך?

השיב לה, באמת לא כל כך טוב. אני עוסק כעת בלימוד הגמרא במסכת תמורה ויש בהם הרבה רש"י קשים... (דברי רבינו בעת עוסקו בכתיבת חיבורו על רמב"ם הלכות תמורה - חשון תשס"ד, הובא בספר כל משאלותיך, של"ג).

מרת צפורה חנה לוי

עם הולדת בתו הבכורה של רבינו, בחודש טבת תשי"ג, קרא את שמה 'חנה' על שם הסבתא, רעייתו של רבי אריה, מרת חנה צפורה ע"ה, שנפטרה מספר חודשים קודם לכן. לימים הסביר שלא קרה לה את שם צפורה מפני שחנה היה שמה העיקרי, ואת השם השני הוסיפו כאשר היתה חולה.

וכשנולד לבנו רבי יצחק שאול בתו השביעית, ובא לשאול כיצד לקרוא לה, השיב לו אביו שיקרא אלישבע ויוסיף לקרוא לה חנה צפורה על שמה של הסבתא רבא - אשת רבי אריה.

מכתב ברכה מרבי אריה

כשנולד הבן רבי שלמה, הריץ הסבא רבי אריה מכתב ברכה, זה לשונו (מתוך 'בית אימי', 42):

בעזרת השי"ת, יום שלישי בשבת שהוכפל בו כי טוב ז' אלול והחיים והטוב בתורה לפ"ק, ירושלים ע"ה"ק.

שלומים רבים מגבתי מרומים וברכה ומזל טוב לבחירי האוהבים כבוד

1. על הערכתו של רבינו לספר סדר הדורות, ראה בסדר הדורות שי"ל מחדש (מהדורת אור החיים, עמוד 4) שעורכי הספר נכנסו אל רבינו לשאול אותו מספר שאלות, והראה להם את הספר נחל עדן, להגאון רבי רפאל גארדאן, אשר בו מאות הערות והגהות על ספר סדר הדורות, ואשר מחברו הירבה לדבר עם מרן הסטייפלר זצ"ל, כשלמד בחו"ל, ואמר עליו הסטייפלר שהיה גאון בדורו, וחיבבו מאוד. והמליץ להם רבינו להכניס את הגהות הנחל עדן בגוף סדר הדורות, בהיותו ספר מוסמך מאוד.

גם בספרי סדר הדורות של רבינו מצוים הערות וגליונות רבות שרשם בין דפי הספר, ובמשך שנים רבות היה מעיין בו בקביעות בט' באב.

מע"כ הודי ופארי גאון התורה והיראה ר' חיים שליט"א ולנו"ב נכדתי הצדקת המורה שבע אסתר ת', ולנכדי היקרים נטעי נאמנים פרי קודם הלולים שיחיו לטובה ולברכה בקרב ב"י ובראשם מר אביהם גאון קדוש ישראל שליט"א ואם בישראל עטרת בעלה תחי' הרבנית ולכל המשפחה הנשאה שיחיו.

היום נתבשרתי בבשורה הטובה והנעימה כי חננם השי"ת בחסדו בבן זכר למזל טוב, הבשורה הרעישה אותי ברגש נורא מרוב שמחה, ואני תפילה להשי"ת לשלום היולדת ולשלום הרך הנולד, כי יזכו ההורים להכניסו בבריתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו ולגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, בחיי האבות גאוני עולם עמודי תבל אשר כל בית ישראל נשענים עליהם.

בכל הכבוד וברכת כתוח"ט לשנה הבע"ל בסשצ"ג ללמוד תורה, לפ"ק, ברכת הדיוט מלב תם

הסב אריה לוי.

בני משפחתו של רבי אריה התקבלו תמיד בחביבות. עם הנכד רבי יוסף אליהו ב"ר רפאל, ובנו רבי אריה לוי (משמאל)

מתנה שלא על מנת ללבוש

כאשר נישא רבינו, רבי אריה הביא לו במתנה לחתונה 'ספודיק', באומרו, אף שיועד אני שמסתמא לא תשתמש בו בכל זאת המנהג לתתו במתנה בירושלים לחתן.

כאשר ראה הסטייפלר את הספודיק, אמר לבנו רבינו, זהו בגד מכובד, הביאהו לי, ואני אלבש אותו. מאז עבר הספודיק לרשותו של הסטייפלר והוא היה חובשו בליל שבת ובברכת המזון של כל הסעודות בשבת (בית אימי, 51, ספודיק זה שימש מלפנים גם את בעל ה'לשם' כאשר עלה לארץ).

מנורה לחנוכה

מתנה נוספת הביא הסבא רבי אריה לכבוד הנישואין, היה זה מנורה נאה מפך הדליק בה נרות בימי החנוכה, במנורה זו הדליק רבינו שנים רבות, ואף שבמשך השנים כבר התיישנה והציעו לו חדשה הוא לא אבה להחליף באחרת, מפני כבודו של זוגתו הרבנית ע"ה.

בהקשר לזה ישנה עובדה מעניינת, כי בשנת תשס"ג הביא לרבינו אחד ממקורביו שהוא בעל יכולת, חנוכה עשויה מזהב טהור, מפוארת ונאה לכבודה של מצוה, אך רבינו סירב.

האיש התפלא, הלא יש מעלה מיוחדת להדליק בחנוכה נאה ויפה, 'זה קלי ואנוהו', ומאי שנא מכל המצוות בהם אנו מהדרים מאוד ומשתדלים לפאר ככל האפשר, אך שום טענה לא הואילה ורבינו סירב. ומכל מקום שלא לביישו הדליק במנורה שלו יום אחד.

במקרה אחר נוסף (שנת תשס"ה), בלי לשאול מקודם רשות, הביא גביר מקורב אל רבינו חנוכה מהודרת במתנה לרבינו שידליק בה, אך רבינו לא רצה וכנ"ל, אך כדי שלא לצער, שיחשוב שלא רוצים להשתמש במתנה, הציעו שהרבנית תחי' (ע"ה) תדליק בזה בלי ברכה, ואכן היא הדליקה במנורה בחלון.

1

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

📍 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק
☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדדים פלוס" בנתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדדים פלוס 03-7630585 שלוחה- 1586

קהילות 073-2757000 שלוחה- 4310

את החלטתו, 'פה קדוש שלא מדבר לשון הרע ורכילות, הוא ראוי לברך את ברכות הברית'...

רבי אריה לוי מכוּבד באמירת הברכות בברית מילה

קמיעות ולחשים

רבי אריה זצ"ל היה מקורב אל הגאון רבי חיים ברלין זצ"ל בנו של הנצי"ב מוואלין. רבי חיים קירבו מאוד ואף מסר בידו קמיעות וסגולות שונות שקיבל במסורת מהגאון רבי חיים מוולז'ין, ורבי אריה השתמש בהם כדי לסייע לאנשים הזקוקים לישועה, בין השאר הוא היה עורך לחש נגד עין הרע.

מעניין לציין, כי אף שרבינו עצמו אינו עושה ענין מלחשים ומסגולות, בפרט בכל מה שקשור לעין הרע, עם זאת כאשר נשאל מספר פעמים מאנשים שביקשו ללכת למישהו מוסמך שיאמר עבורם את הלחש, הוא הסכים שרבי אריה - ובניו אחריו רבי אריה בקיאים בכך.

על פי המסופר (בספר דרך אבות עמוד שמ"ב) רבינו העיד כי גם החזון איש היה שולח אל רבי אריה שיעשה עבורו את הלחש להוצאת עין הרע כפי שקיבל מרבי חיים ברלין.

עין הרע בבני ברק

רבינו חוזר ואומר בשם החזון איש כי 'בבני ברק אין לחוש לעין הרע'. ולא היה חושש על עצמו כלל מעין הרע, וכבר אמרו בגמרא (פסחים ק"י ב') מאן דקפיד קפדין בהדיה.

אכן, בשנים האחרונות, היה מאן דהוא מבני ביתו של רבינו שביקש מנכדו של רבי אריה - הגאון רבי זאב לוי זצ"ל שיערוך את הלחש עבורו, רבי זאב היה מגיע בהיחבא בשעה שהיה נח רבינו או בשעה ששקוע בלימוד, ואומר בפנינת החדר את נוסח הלחש, בלי ידיעת רבינו כלל.

"היה מגיע בהיחבא, יושב למרגלות מטתו של רבינו בשעה ששכב למנוחה, ועורך את הלחש". רבי זאב לוי זצ"ל

על בעל הלשם

רבינו היה רגיל לחזור על דברים שכתב רבי אריה בהקדמה לספר לשם שבו ואחלמה, שם הדפיס מתולדות בעל הלשם, "ואמנם ראינו פלא כשהעלו את ארונו אל מעלה הר הזיתים, מנוחתו כבוד, והתחילו להתעסק בקבורתו, זכינו כל המשתתפים שמה לראות בעינינו עמודא דנהורה, כעין מראה הקשת תחת כפת השמים ממזרח למערב, עד סתימת הגולל, כולם ראו ותמהו!"

עוד סיפר בשמו של רבי אריה, שפעם נכנס לבעל הלשם, כשהוא אוחז תחת מעילו באיזה ספר שהתחבר על ידי אחד שהיה נחשב מהגדולים בתקופה ההיא, והלשם הרגיש בזה ושאל אותו, מה יש לך שם?---

והיה מוכרח להראות לו. והלשם הציץ בספר, ואמר לו, וכי חסר ספרים אחרים שאפשר ללמוד בהם בלי פקפוקים?...

המנורה שניתנה במתנה לחתונה מאת הסבא רבי אריה לוי

שוחח מהרחוב

רבי אריה לוי ביקר מספר פעמים בביתו של רבינו, היתה לו חיבה מיוחדת לרבינו ולרעייתו - נכדתו הרבנית בת שבע ע"ה. פעם הזדמן

לאזור רחוב רשב"ם וביקש לדרוש בשלום נכדתו, אך לא אבה להטריח בביקור, אז נעמד תחת הבית וקרא לרבנית אל החלון ושם שוחח עמה, ורבינו התפעל מפשטותו שלא ראה בזה שום בזיון וכדו' (מפי בני רבינו, רבי אי"ש ורי"ש שליט"א).

מתאכסן בביתם

לעיתים בעתות צורך היה רבי אריה זצ"ל מגיע לבני ברק, וכשנשאר לשבת היה מתאכסן אצל נכדתו הרבנית ישראלון תחי', שביתה היה מרווח מעט. אמנם אירע פעם אחת שהתאכסן בביתו הקטן של רבינו.

היה זה בחורף תשכ"א, באחד מימי שישי הופיע רבי אריה בביתם וביקש להתאכסן במשך השבת. התברר כי הוא הוזמן לשמש כסנדק לבנו הנולד אצל ראש העיר הסמוכה לבני ברק 'רמת גן', בשבת קודש.

מה הביא את רבי אריה להיטלטל בנסיעה ארוכה ומתישה, ולצעוד רגלי בשבת מבני ברק עד לרמת גן? התברר, כי לא רק מעלת הסנדקאות גרמה לכך, אלא ראש העיר שלא היה חרדי, הבטיחו כי אם ישתתף בשמחה, לא יהיו בה חילולי שבת.

בעבור רבי אריה כל המאמצים הללו היו שווים.

מה ששואלים בן של רבי חיים

רבי אריה זצ"ל ידע היטב את גודל בקיאותו של רבינו, ורצה לראות גם את הדור הבא הולך בעקבותיו.

סיפר בנו של רבינו, רבי אברהם ישעיהו שליט"א, שבילדותו והוא בגיל 8-9, השתתף בנישואי הדוד הגאון רבי בנימין אלישיב שהתקיימה בבני ברק, והסבא רבי אריה הגיע להשתתף בשמחת החתונה, והנה כאשר הבחין בו רבי אריה, ניגש ושאל אותו, האם תדע לאמור בעל פה את כל סדר מסכתות הש"ס, ברכות, פאה, דמאי וכו', וכמובן שהוא ידע להשיב לו...

בשמחת נישואי רבי בנימין דוד אלישיב, נראה הסטייפלר כשהוא לוחץ ידו של החתן, מימין החתן רבי שמואל אהרן יודלביץ, בשמאל התמונה נראה רבי מיכל יהודה לפקוביץ

'מכוּבד באמירת הברכות'

סח גיס רבינו הג"ר בנימין אלישיב: פעם התקיימה ברית לאחד מנכדי רבי אריה, בה השתתפו גם מרן הרב אלישיב וכן רבינו שהיה אז אברך צעיר לימים.

באמירת הברכות, כוּבד הסבא רבי אריה לוי.

והנה להפתעת כולם, רבי אריה ניגש ומכריז בקול, 'ניין, רבי חיים קניבסקי איז מכוּבד בברכות'.

כולם התפלאו, וגם הרב אלישיב היה מופתע שמסרב לברכה שכיבדו אותו, אך מיראת הכבוד לא העירו כלום. אחרי הברית הסביר רבי אריה

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

📍 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 077-2092005 📠 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדירים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדירים פלוס 03-7630585 - שלוחה- 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה- 4310